

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Cemal Şakar	<i>Hikaye Anlatmak</i>	3
Mehmet Öztunç	<i>Dipte Duranların Öyküleri</i>	5
Mehmet Kızılay	<i>Sen Yola Düşende...</i>	6

ÖYKÜLER

Amos Oz	<i>Bekleyiş</i>	13
Güray Süngü	<i>Küle Dön...</i>	24
Nazmiye Denizer	<i>Yedinci İstasyon</i>	31
Mehmet Fırat Pürselim	<i>Oyun Arkadaşım</i>	37
Azime Güç	<i>Şamandıra</i>	45
Sezgin Taş	<i>Kaderi Arayan Adam</i>	48
Nilüfer Altunkaya	<i>Taziye</i>	54
Nurettin Durman	<i>Dedem Öldü, Biliyor musun?</i>	56
Nazlı Karabıyık	<i>Kılsız Hafize</i>	62

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	66
DOSYA	TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE RÜYA	
Necip Tosun	<i>Öyküde Bilinçdışı: Rüyaların Dili</i>	68
Selim Somuncu	<i>Rüyadan İnşa Edilen Kurmaca</i>	83
Sadık Yalsızuçanlar	<i>"Kıssa"ların En Güzelinde "Rüya" Gerçeği</i>	91
Necati Mert	<i>Halk Hikâyelerinde Rüya</i>	100
Şahin Köktürk	<i>Rüya Ekseninde Masallar</i>	105

ÖYKÜLER

Murat Taş	<i>Babam Öldü</i>	112
Güzide Ertürk	<i>Geçersiz Cülus</i>	117
İffet Oral	<i>Adahılar</i>	120
Şeref Yılmaz	<i>Sapak</i>	125
Jülide Uzsayılır	<i>Floş Royal</i>	128
Mehmet Kahraman	<i>Penceredeki Kadın</i>	133
Zeynep Hicret	<i>Şehirler ve İnsan</i>	136
Esra Demirci	<i>Saf</i>	140
Serkan Türk	<i>Kör Adamın Bastonu</i>	143
Osman Alagöz	<i>Şadırvan Suskunluğu</i>	146
Reyhane Gümüş	<i>Yolculuk</i>	151

Cihad Şahinoğlu	<i>Ethem Baran'la Evlerimiz Poyraza Bakar ve Öykü...</i>	154
Mine Hoşcan Bilge	<i>Evlerimiz Poyraza Bakar, Biz Üşürüz</i>	158
Yusuf Turan Günaydın	<i>Hikâye ile Kur'an Tefsirine Bir Örnek: Ömer Seyfettin'in...</i>	162

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

İsmail Sert	<i>Karamekel/Heranuş</i>	170
Turgut Bağrıaçık	<i>Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı</i>	172
Seda Yücel	<i>Kusursuz Piknik</i>	175

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 7 SAYI: 36 ARALIK-OCAK 2009-2010

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 Fax: (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi Tel: 384 31 20

K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2

İskitler/ ANKARA

2010 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 45 YTL.

Kurumlar İçin: 110 YTL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2009

CEMAL ŞAKAR

HİKAYE ANLATMAK

Hikaye anlatmak ontolojik bir zorunluluktur; insan hikayeler anlatarak kendini ortaya koyar ve böylelikle diğerlerinin ortaya koyduklarıyla buluşarak bir anlamda kendini inşa eder. Başkalarının anlattıklarıyla bulunduğu yerde insanın hikayesi; ortak bir anlatıya dönüşür ve bir anlamda insanlık durumuna tanıklık etmeye başlar. Ortak olarak üretilen anlatılar, insanın bilincinde yarattığı farkındalık kadar bilinçdışında da onu belirlemeye devam eder.

Sözünü ettiğimiz inşa, farkındalık, başkalarının hikayelerine katılma gibi olgular, aslında insanın kendi kimliğine yönelik arayışıdır; mevcut kimlikler değişebilir, insanı hep istikamet üzere tutmayabilir. Bu bağlamda Allah'ın insana hikayeler vermesi lütuf ve inayetinin bir eseridir. O, hatırlattığı hikayelerle insanın ana hikayesine dikkati çeker.

Gerek kendini ifade edebilmek gerekse başkalarıyla buluşmak için hikayeler anlatan insanın; ana hikayeden kopmaması, hikayelerini hep bu kaynaktan beslemesi istenir. Bu bağlamda Âdem'in hikayesinde bütün insanların hikayesi saklıdır. Her insan, cennet bahçesinden başlayan hikayesini, ancak Allah'ın öğrettiği kadarıyla bilebilir ve ontolojik gerçekliğiyle ilgili tecrüsesünü, heyecanını bu bilgilendirmeyle tatmin edip kendini doğruluğu sabit bir başlangıca bağlayabilir.

Cennet bahçesinden çıkış, bir sürgün hikayesi olmaktan çok, bir doğuş hikayesidir. Hayata merhaba denen bu doğuşla birlikte insan artık varlık dünyasındaki yerini alır ve ondan beklenenler, omuzlarındadır. Yüklendiklerinin ne olduğunu anlamak ve gereklerini yerine getirmek için; bir yandan getirdiklerine bir yandansa şimdiye kadar getirilenlere bakmak; onları anlamak ve anlamlandırmak zorundadır.

İnsan varolduğunu ancak başkalarıyla idrak edebilir, anlattıkları ancak başkalarında yankı bulur ve yankı insana sanki bir başkası-

ÖYKÜ GÜNDEMİ

nın sesiymişçesine geri döner. Sesinin aksettici başkaları olmasa, insan bir koza gibi içinde yaşayıp durduğu ve her anlattığıyla biraz daha şişen benliğinin iğvalarıyla ne kendi hikayesinin ne de başkalarının hikayelerinin farkında olacaktır. Başkalarına çarpıp geri dönen ses onu yabancı olmaktan; başkalarını, korkulması gereken yabancılar olmaktan çıkarır. Böylelikle insan, anlatılan her hikayenin altında yatan, onu doğuran ve besleyen başka hikayeler olduğunu hisseder. Ve bu hikayeler genellikle toplumsal kabulün içinde değil; dışında kalanlardır, gözden uzaklaştırılan, gözden düşürülenlerdir; hikayeler kıyıda kalmış başka hikayelerle buluştuğunda güzelin ve çirkinin arasındaki gerilimi biraz daha artırarak insana, arayışında ufuklar çizer; ufukların peşinde koşaduran insan Hakikatin anlatılamaz, dile gelemeyen doğasını bir daha, bir daha anlatarak, sanki ona biraz yaklaştığını sanır ya da en azından böyle olmasını umar.

Allah'la misak yapıp hayata yüzünü dönen insan; ne kaotik bir dünyadadır ne de yapayalnız bırakılmıştır. Her şeyin tabiatını takdir eden Allah; insana bir de kendi ruhundan üflemiştir. Bu olayın tefsirine ilişkin tüm aşırı yorumların yanında, insana bilgi, akıl, muhakeme ve temyiz gücü verildiği yorumu önceliklidir, asıldır. İnsanın; Allah'ın bahşettiği bu fitri çerçeve içinden bakarak; kendi dışındaki gerçekliği anlaması, anlamlandırması beklenir. Çünkü ona fitrat verilmiştir; bir anlamda kendi içindeki ve dışındaki apaçık olanlarla tenasüp içinde olmanın kodlarıdır fitrat.

İnsana bir çerçeve sunan bu tabiatı sayesinde o; hem nerede olduğu, nereye gittiği gibi ontolojik sorularına cevaplar arar hem de gerçekliğe nereden baktığının farkında olur. Çünkü hikayeler insanın benliğini besler; hep kim olduğu yolundaki ontolojik kaygısına en azından şimdilik ne olduğunun bilincini yaratarak katkı sağlar. Onun buradaki yükümlülüğü baktığı çerçevenin; yüklendiği sorumlulukları yerine getirebilmesi için uygun bir bakış açısı olup olmadığıdır. Zira bu

bakış açısı insanın hayatını yönlendiren temel bir perspektiftir. Onu, peşinde kıvranıp durduğu ontolojik kaygılarıyla sahil bir noktada ya buluşturacak ya da bir yanılsama yaşanacaktır. Bu bağlamda hikaye anlatmak, insanın hem kendisi hakkında hem de gerçeklik hakkında bir bakış açısı, perspektif arayışının zorunlu uzantısıdır. Çünkü insan ancak kurduğu o dünyada nefes alabilir, varolabilir; bir anlamda ancak o vakit kendini bilebilir. Daha önce de söylediğimiz gibi böylesi bir buluşma, insanın kendi hakkındaki takdirle, donatıldığı niteliklerle yüzleşmesi ve çevresiyle bu çerçevede iletişim kurmasıdır.

Allah'ın, ona üflediği ruh ve bahşettiği fitrat bir bakıma insan için hüsranın, dalaletin, nisanın, cehlin ve nankörlüğün tuzaklarına karşı uyanık olması için rehber niteliğindedir. Üstelik Allah'tan aldığı kelimeler, onun mutlaka kan dökücü, bozgunluk çıkarıcı olmadığına da teminatını vermiştir.

Düştüğünde, yanıldığında bu kelimelerle Allah'a yönelmesi ve Allah'ın onu yeniden istikamet üzere kılması için vahyi rehber olarak indirdiğini bilir; kendi hikayesini bilsin, unutsa hatırlasın diye sürekli olarak uyarılmıştır. Uyarılmıştır, çünkü hem kendisiyle hem de kendi dışındakilerle takdir edilen nispetinde bir uyum kurabilmesi emredilmiştir. Kendi hikayesini anlatırken gördüklerinin üzerindeki apaçık çağrıyı, imâyı hep ana hikayeye bağlaması istenmiştir. Varolanlarla arasındaki hiçbir şeyin sadece görüldüğü kadar olmadığı; hepsinin Allah'tan geldiği ve tabiatları gereği Allah'a yöneldikleri bilinciyle hikayeler anlatması gerekmektedir. Sözünu ettiğimiz bu bilinç, insanın halife olmasıyla ilgilidir. Besmelenin anlamında mündemiç bulunan, insanın her yapıp ettiğini Allah'ın adına, Allah'ın adıyla yapmasının onda yarattığı net, tertemiz, berrak bilinç; hikayelerle kendini ifade eden insanı, söze her başladığında daha titiz olmaya icbar eder. Çünkü besmele sayesinde insan, Allah'ın ona verdikleriyle yani nasibi kadar yaptığının bilincinde olur. Ve muhatap kıldıklarına karşı nezaketini besmele ile ifade eder.

Hikayeler elbette çokanlamlı, çok katmanlıdır ama her hikaye insana yönelik her çağrı, ona üflenen ruh mucibince anlaşılabilir bir dildedir. Varolanların hiçbirinde insanın anlayamayacağı, insana kapalı boyutlar yoktur; tam tersine insan akletsin, fehmetsin, kalbetsin diye vardılar. İnsana kapalı olan; zaten insanın anlayamayacağı, onun idrakine ve hislerine de kapalı olandır. İnsanın idrakine kapalı olanlar, müteşabihlen bildirilen kadardır. Bildirilenlerin tamamı insanlığın hikayesinin toplamıdır; insan bu ana hikayeden sadece kendi payına, nasibine düşen kadarını alabilecektir. İnsan alabildikleriyle kurar hikayesini ve bir daha anlatır kendini, bir daha...

Âdem’de saklı olan tüm insanların hikayesini, kendi hikayesi olarak anlatabilmenin heyecanıdır; kendi hikayesiyle bütün insanları anlatabilmiş olmanın umududur, ona hep hikayeler anlatma enerjisi veren. Bu heyecan, bu umut insanı hayat içinde diri tutar; anlata yürür önündeki yolu; sussa düşer; dahası çatlayabilir, ölebilir, aklını yitirebilir.

İnsanın kendisi bir âyetdir, Kur’an yazılı, âlemse kevnî âyetlerden müteşekkildir. Allah’ın ona üflediği ruh, kalbine naksettiği fitrat ve onunla ilgili takdiri sayesinde, insan bilkuvve olarak müjdelere sahiptir. Bir sınav mekanı olan dünyada yürürken ya sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarıp şerefli bir mahluk olacaktır ya da kendine zulmedip hayvanlardan da daha düşük bir derekeye sürüklenecektir.

Allah’ın insana lütuf ve inayetinin eseri olarak verdiği çerçeve ve peygamberler eliyle hatırlata durduğu ana hikaye, bu yolculukta insana verilmiş dosdoğru yolun işaret taşlarıdır. Bunlar vesilesiyle insan vehbi olarak getirdikleriyle ve kesbi olarak kazandıklarıyla Hakikate dair inşirah ve ifitarlar yaşar; ama Hakikate ilişkin hikayeler Son Saat gelip çatıncaya kadar devam eder ve durmadan hikayeler anlatan insan, başlangıcı anlatamadığı gibi finali de anlatamaz, dolayısıyla Hakikati de hiçbir zaman mutlak anlamda dünya lisanlarıyla kuşatamaz.

MEHMET ÖZTUNÇ

DİPTE DURANLARIN ÖYKÜLERİ

“Gözünü başka taraflara çevirmenin basit bir tercih olmadığı zamanlar vardır.”

Bill Clinton

“Bir şeyler” üzerine yazmanın bedelinin hep çok ağır olduğu bu ülkede “hiçbir şey” üzerine yazmak edebiyatı önceleyen tavır olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye gibi sahici bir muhalefetten yoksun bir ülkede günümüz yazarları, muhalif olmanın sorumluluğundan kaçmanın bir yolu olarak “hiçbir şeyin” yazarları oldular. Postmodernizmin puslu havasında bu kaçmanın izahı da kolaydı. “Bir şeyler” anlatmak bir yazarı kaba ve ideolojik yapabilir; ama “hiçbir şeyi” anlatmak da sırf “ego tokluğuna” yapılan edebiyata karşılık gelebilir. Yiğit Bener, romandan öyküye evrilen yazın sürecinde “söyleyecek sözü olmanın” estetik öğelerden ödün vermek anlamına gelmediğini günümüz yazarlarına, okurlarına hatırlatıyor üstelik çok çetrefilli, siyasal bir tema olan “ötekilik” kavramı üzerine söz alırken. “Hiçbir şeyin” yazarlarına” da Bener’in cümlesiyle, cümleyi bağlamından koparma pahasına, cevap vermek gerekirse: “Öfke, hatta nefret bile insana ait duygulardır... Tedavi edilebilir. Oysa kayıtsızlık!”

Nasıl olduğumuz bizim kendimizi tanımlamamızdan çok insanların bizi tanımlamasıyla gerçekleşiyor, böylece ortaya nur topu gibi bir öteki çıkıyor. Böylelikle kendi konforumuz inşa edip kimliğimizi teminat altına alıyoruz. Imre Kertsez Nobel Edebiyat Ödülü’nü aldıktan sonra verdiği bir röportajda: “Ben ateist olduğumu söylüyorum; bunu bir Hristiyan ya da Müslüman bir yazar söylese dinsiz olarak kabul edilir; ama ben dinsiz kabul edilmiyor, hâlâ Yahudi bir yazar olarak görülüyorum.” demişti. Kertsez’in kendisini tanımlama, hissetme biçimi ona diğer insanların biçtiği kimlikten kurtarmıyor. Kürt, Ermeni, Yahudi, Sebatay, Çingene, İslamcı, Komünist, kadın gibi kavramlar etrafında öte-

kilik üretmiş bir toplum olarak Kertsez'in ne demek istediğini pek âlâ anlıyorduk. Kafka, ezeli ve ebedi öteki olan böceği bir metafor olarak edebiyata kazandırırken bütün ötekilerin yazgısını yazıyordu. Sahi Gregor Sam-sa'ların böceklerden farkı, fazlalığı var mıydı: onlar gibi tiksindirici, onlar kadar durduğu mekâna fazla, onlar gibi imhasında bir hak talep edilen ve onlar gibi yokluklarında bir ferahlama hissi uyandırmıyorlar mıydı?

16 öyküden oluşan Öteki Kabuslar'da Bener'in kahramanlarına eşlik eden böcekler ötekiliğin vurgusunu güçlendiren, koyulaştıran bir unsur olmanın yanında bir ötekiler geçidi, kar-navalı canlılığı da kazandırıyor öykülere. "Ötekini, dipte duranı okumak" yükün ağırlığı da talip olmak demek. Yükünün ağırlığı zaman zaman öykülerinin sınırlarını zorlayabilecek, denemeye yaklaştıracakken Bener, eminim çok zahmetlice bir işçilikle ve öykünün ruhuna vakıf ustalığıyla öykünün çerçevesi içinde kalmayı başarıyor. Dilindeki sağlamlığı ve canlılığı da sanırım bir çevirmen olmasından gelen her çeviriyle oluşan tahkiki idrakiyle izah edilebilir. Kimi öyküleri üzerinde kısaca durmak istiyorum. I. öykü olan Sokulmak'ta cinsellik ve saldırganlık bağlamında psikanalitik bir okuma yapılmış. II. Öykü Leke'de ise militarizme duyduğu öfkeyi, mesafeyi "Öldürmeyi meslek edinenlerle aram hoş değildir. Hiç." diyerek ifade eder. IV. öykü Alaz'da unutturmanın resmi ideolojinin en önemli aygıtı olmasına karşın Bener, o lanetli, devlet katında organize edilmiş Madı-mak katliamını hatırlatıyor, din adına dökülen insan kanının helallliğini sorguluyor: "Tanının gerçekten rızası var mıydı ki? Sevap mıdır insan yakmak?" V. öykü olan Deney'in kahramanı olan Kadir'i anlatırken Kürt sorununun özünü verirken sıcak yatağımızda uyurken tenimize değen buz kütesinin bizi sarsması gibi zihnimizi: "Kadir 'orah'... Üstelik ne mutlu değil." sar-sıyor ve devam ediyor Bener: "Yetmezmiş gibi belediye başkanı olan ağabeyi, olmadığı öğretilen dil öğretilsin demeye cüret ettiği için geçen hafta görevden alındı... Karıları da zaten kadın değil, kuluçka makinesi mübarek! Yakında ço-

ğunluğu ele geçirecekler." VII. öykü Yazıha-ne'de ise evinde öteki muamelesi gören yazar anlatır. IX. öykü Haşlama'da "yiğin efendiler, yiğin..." cümlesiyle Tevfik Fikret'e selam gönderilir. X. öykü Sirtaki de ise bu toprakların unutturulan kadim akrabalığını hatırlatır ve geçmişin uğultusu bir kez daha çarpar kulaklarımızı: "Thasos, namı diğer Taşoz'a ilk gelişimizdi..." XII. Öykü olan İstila'da ise koşullu barış-sever olmanın müstehcenliğini gözler önüne serer: "Barışçıl bir insanımdır ben. Yeter ki sınırlarım zorlanmasın... Ülkem söz konusu olduğunda, gerisi teferruattır!" XIV. Öykü Tali-mat'ta da bu toprakların kapanmayan yarası Ermeni meselesi işlenir, tehcirin insanlık tarihinin en masum ve en insancıl göçü gibi takdim edilmesine ve 367 ucubesine bir itiraz olarak. "Güya hepsini öldürmüştük. Soylarını kurutmuşuz. Sevsinler. Kurutsaydık gerçekten, kurutabilseydik, bugün böyle ortalıkta dolanabilirler miydi? Hiçbir halt bilmeden uyduruk senaryolar yazıyorlar..." XV. Öykü Masmavi'de ise ötekileşen göçmenler, Avrupa'nın ötekileri işlenir. "Ama siz genç bir göçmen kadınsınız. Kültürünüz gereği çok çocuk doğuruyorsunuz, oysa biz de yasalarmız gereği sizi işten çıkaramayız, sonuçta neredeyse hiç çalışmadan bizi yıllarca sömürsünüz..." Son öykü Başkalaşım, "Öteki ebe'ye..." yani ötekini doğurtana ithaf edilmiş ve bütün ötekiler bir resmiğeçit yaparak öyküyü dolayısıyla kitabı sonlandırdılar. Böyle bir tema dolayında söz almak dili ve anlatımı kolayca katılaştırabilecekken Bener, o sıcak, içten temasıyla bu sorunun da üstesinden geliyor.

Umarım her zaman geç kalan Türk(çe) edebiyat, ötekiler için yapılan açılımı böyle-si nitelikli çalışmalarla sürdürür.

MEHMET KIZILAY

SEN YOLA DÜŞENDE...

Seni bekliyorum...

Sen yola düşende, dar gelir girdiğim her mekân. Bu şehir sensiz yaşanmaz olur. Daraltır içimi kapalı kapılar. Haberli geldiğin hal-

de. Geleceğin vakti biliyorken; gelmenin imkânsız, beklemenin anlamsız olduğu zamanlarda bile beklemenin, gözü kapıda ansızın içeriye girmenin ve bu olanaksızlıkları umut etmenin nasıl bir açıklaması vardır acaba?

Zaman kilitlenmiş...

Geçen her saniye ömürden geçerken saatlerin hızla geçmesini istemenin mantıklı bir izahı var mıdır? Ömründen giden saniyelerin bu kadar ağır gittiğinin düşünülmediği, çabucak geçmesinin istenildiği başka sebepler yaşanmış mıdır acaba? Ümit hüznle el ele, kola kola, diz dize imiş meğer. İlk defa şahit oluyorum buna. Kilitlenmiş zamanımın yok anahtarı, gözlerinden başka.

İçim daralıyor...

İçim daraldığında yangın yerine döner yüreğim. Yüreğim yanar, gözlerim suya yürür, kavuşur nihayetinde. Gözlerimin suya dokunduğu yerden bir tutam saç ıslanmıştır gecenin. Islatınca saçlarını gecenin, ruhuma dolanır yalnızlığın kolları. Penceremden aşağı, odamdan içeri karanlıklar salınır. Gecenin ıslak saçları tutuşur, alevler yüreğime düşer, beni bir titreme alır.

Öne düşüyor başım...

Başımı kaldıramıyorum. Utancımdan değil inan. Titreyen bedenimin üşüyen ellerimin tasası değil bende. Bir an çevirip başımı, bakacak olsam gecenin yüreğine mihlanmış yıldızlara, mehtabın hayıflanmasına neden oluyorum. Çekmek zorunda kalıyorum çekilmez kaprislerinin her birini. Yıldızlardan, burçlardan, vuslata umut taşıyan her bir şeyden uzağım. Onlardan ne kadar uzak kalsam sana o kadar yakın olacağıma dair bir kanat büyüyor içimde. Düşlemeye başlıyorum ve en güvenilir en sadık haberci olarak düşlerime güveniyorum.

Düşlerim gözaltında...

Ufka bakmaktan vazgeçerek başımı öne eğip ışığı düşlesem, aklımdan ışık geçirsem, güneşin huysuzlandığını, suların bulandığını, gözleriminse buğulandığını görüyorum. En iyisi sen çabuk gel tabiat kendi seyrinde gitsin. Göz pınarlarım sana akmakta. Bahara alışkın dünyama kış yaşatma çabuk gel.

Hâlâ gelmedin...

Beklemeye tahammülsüzlüğüm, seni görmeye dair sabırsızlığım, sensizliğe gönülsüzlüğüm beni bambaşka bir ben yapıyor. Tanıyamıyorum bu anlarımda kendimi. Kimseler beni bu halde görmedi. O yüzden bu halim nasıl algılanıyor, nasıl yorumlanıp tarif ediliyor bilemiyorum. Kimseler görmedi böyle. Çünkü kimseyi böyle sevmedim. Kimseyi beklerken bu kadar sabırsızlanmadım. Kimseyi beklerken bu kadar heyecanlanmadım. Elim ayağım dolanmadı birbirine bu şekilde hiçbir vakit. Görürken, kalbimin atışlarına boyun eğdiğim kimse olmadı inan.

Yürek büyüyor, çatlayacak... Olgunlaşan nar misali.

Yüreğimi ikiye böldürmeye hiç bu kadar hevesli olmamıştım. Şöyle başı dik, alnı açık dedikleri türden bir duyguyu yaşıyorum aslında seni sevmekle. Ama başım eğik, yüreğim buruk, ciğerim yanık sevmek zorunda kalıyorum. Sebebi hikmeti belli veya belirsiz. Seni içimde seviyorum. İçten seviyorum ama en içimdeki içten anlıyor musun? Olgunlaşıp kabuğunu yaran cennet meyvesi dedikleri nar misali. Severim güneşi yazın da kışın da... Yıldızı ve mehtabı hem gece hem gündüz severim... Seni bunlardan ötede bir yerlerde ama nihayetinde, en nihayetinde çok seviyorum.

TÜRK ÖYKÜSÜ 'SES'LENİYOR

Türk edebiyatından seçme öykülerin CD'ye okunduğu "Öyküler 'SES'leniyor" serisinin ikincisi, 1952 yılından sonra doğan 100 yazarın 100 hikâyesini içeriyor. 22 CD'den oluşan sette her öykü için özgün bir müzik bulunuyor. Denizbank Kültür Yayınları tarafından hazırlanan set, 4 yıllık bir çalışmanın ürünü. İlk 2007 yılında yayımlanan "Öyküler 'SES'leniyor'da 1844-1952 yılları arasında doğan 99 edebiyatçımızın birer hikayesi yer alıyordu. Olumlu tepkiler alan 'sesli edebi-

yat'ın ikinci setinde ise 1952 yılından sonra doğan Ayşe Sarsayın, Toprak Işık, Elif Çınar, Birgül Oğuz, Münire Daniş, Köksal Alver, Sibel Eraslan, Müge İplikçi, Murat Gülsoy, Behçet Çelik, Yekta Kopan, Cemal Şakar, Necip Tosun.. gibi yazarların öyküleri bulunuyor.

HALDUN TANER ÖYKÜ ÖDÜLÜ VERİLDİ

Milliyet Haldun Taner Öykü Ödülü, *Ayna Çarpması* adlı eseriyle Murat Özyaşar'a verildi. Milliyet Ödülleri Yönetmeni Nail Güreli de bu yılki ödülün Murat Özyaşar'a "anlatımındaki duruluk, özgün bir dil yaratma becerisi ve atmosfer yoğunluğu" nedeniyle verildiğini belirtti.

BİR KEZ DAHA "YORGUNLAR"

Can Yayınları, 50 Kuşağı yazarlarının ilk kitaplarının 50. yılda yeniden yayımlanması projesi kapsamında 'Yorgunlar'ı ilk biçimiyle okurlara yeniden sundu. Dönemin edebiyat eleştirmenleri tarafından övgüyle sözü edilen Yorgunlar, 1954-1958 yılları arasında yazılmış sekiz öyküyü bir araya getiriyor. Kitabın ilk öyküsü, 1954 yılında, on dokuz yaşında bir yazarın kaleminden çıkmış. Kitap, edebiyat anlayışları bir olmasa da dilde, kurguda yenilik arayan 50 Kuşağı'nın ruhunu yansıtır.

ANAR ZEYTİNİ YAZDI

Puslu Kıtalar Atlası ve Suskunlar gibi romanlarıyla tanıdığımız Türk edebiyatının önemli kalemlerinden İhsan Oktay Anar, Na-

tional Geographic için Tire'de bir zeytin hasadının öyküsünü yazdı. Derginin kasım sayısında yayımlanan yazıda Anar'ın kaleminin isi her şeyle öyküye siniyor. Üstelik Anar kendi yaşamından kesitler de sunuyor. Dergi için bizzat Anar'ın fotoğraf da çektiğini belirtelim.

2010 ÜMİT KAFTANCIOĞLU ÖYKÜ YARIŞMASI

2010 Ümit Kaftancıoğlu Öykü Yarışması için son başvuru tarihi 30.11.2009. Öykü yarışması sonuçları 20.03.2010 tarihinde basın yolu ile açıklanacak. Seçici Kurulda, Adnan Özyalçiner, Öner Yağcı, Mehmet Güler, Zeynep Aliye, Mustafa Sançar, Dr. Canan Kaftancıoğlu, Öztürk Tatar bulunuyor. Bkz.: www.umitkaftancioglu.com

MUSTAFA KUTLU DÜNYA DİLLERİNDE

Mustafa Kutlu'nun ilk olarak Ya Tahammül Ya Sefer isimli hikâye kitabı Amına Şiljak tarafından Boşnakçaya çevrilmişti. Ya Tahammül Ya Sefer'i, Bu Böyledir ve Mavi Kuş'un Farsça çevirileri takip etti. Her iki kitap da İran edebiyat çevrelerinde ciddi bir ilgi uyandırdı. Kutlu'nun tek çocuk kitabı olan ve Erdem yayınları arasından çıkan Yıldız Tozu ise Sabine

Adatepe tarafından Almanca'ya çevrilmiş ve 2008 yılında Alman edebiyatseverlere sunulmuştu. Yıldız Tozu'nun son durağı Pakistan oldu. Çocuk Vakfı'nın "Türk çocuk ve gençlik edebiyatının dünya dillerine çevrilmesi projesi" çerçevesinde ve Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle Urduca'ya çevrilen Yıldız Tozu; diğer dünya dillerine çevrilmeye devam edeceğe benziyor.

AVRUPA 2. ÖYKÜ YARIŞMASI

Hollanda'da 12 yıldır yayınlanan aylık Platform ve Kadın Dergisi, özellikle gençlerin Türkçe yazmalarını teşvik etmek ve edebiyatı sevdirmek amacıyla bu yıldan itibaren her yıl öykü yarışması düzenliyor. Yarışmanın şartlarından birisi "ç, ş, ğ gibi Türkçe'ye has harflerle yazılmayan metinler direkt olarak elenecektir." Bu şart Türkçe için gösterilen özen açısından önemli. Katılım süresi, 01 Kasım 2009 ile 31 Ocak 2010 arasında. Sonuçlar Platform ve Kadın Dergisi'nin Mart/Nisan sayısında ilan edilecek. Yarışma sonucunda başarı sağlayan öyküler kitap haline getirilecektir. Öykü yarışmasının jüri başkanlığını yazar Sadık Yemni yapıyor. Bilgi için e-posta: info@platformmedia.nl

ÖMER SEYFETTİN İNGİLİZCE'DE

Modern Türk hikâyeciliğinde önemli bir yeri olan Ömer Seyfettin, Mehmet Miyaşoğlu'nun cümle yapılarına dokunmadan sadeleştirip İngilizce'ye çevirdiği "Selected Stories of Ömer Seyfettin - Seçme Hikâyeler" kitabıyla artık İngilizce'de. Kitapta on hikâye yer alıyor. Kitabın sol sayfalarında hikâyenin İngilizce tercümesi, sağ tarafta da Türkçe sadeleştirmiş şekli birbirlerine senkronize şekilde ilerliyor. Bu sayfa düzeniyle özellikle Türkçe-İngilizce karşılaştırmalı okumayı kolaylaştırması kitap için bir avantaj. Konak Yayınları tarafından yayınlanan eser, önemli bir çabanın ürünü.

2010 ÜMİT KAFTANCIOĞLU ÖYKÜ YARIŞMASI

Seçici Kurulu Adnan Özyalçınar, Öner Yağcı, Mehmet Güler, Zeynep Aliye, Mustafa Sancar, Dr. Canan Kaftancıoğlu, Öztürk Tatar'dan oluşan yarışmada, değerlendirme 1., 2.,

3. şeklinde olacak, ilk 10'a giren öyküler kitap olarak yayımlanacak. Dereceye giren katılımcılar plaket ve kitap seti ile ödüllendirilecek.

Son katılım tarihi 30.11.2009 olan öykü yarışması sonuçları 20.03.2010 tarihinde basın yolu ile açıklanacak ve Ümit Kaftancıoğlu'nun öldürülüşünün 30. yılı olan 11 Nisan 2010 günü yapılacak anma töreni ile ödüller sahiplerine verilecek.

YENİ BİR ÖYKÜ DERGİSİ: AKTAPALPA ÖYKÜ

Edebiyat dünyamıza, Eylül 2009'da ilk sayısıyla yeni bir dergi daha katıldı: *Aktapalpa Öykü*. Yayın Yönetmeliğini Ramaz Dıra'nın yaptığı *Aktapalpa Öykü* dergisi, *Aktapalpa* Şiir ve Eleştiri Dergisinin eki olarak

veriliyor. Bu ayın yazarları, Hulki Aktunç, Beyza Ersoy, Esra Ersoy, Gökçe Haner, Nahit Kayabaşı, Şafak Pala, Belgin Önal, Kemal Selçuk, Serap Yenilmez, Pelin Yılmaz'dan oluşuyor.

Nahit Kayabaşı'nın "Edebiyatımızın İlk Hikâyesi 'Anabacı' Üzerine" başlık yazısı derginin en ilginç yazısı. Yazıda, edebiyatımızdaki ilk hikâyenin Ahmet Mithat Efendi'nin *Letaif-i Rivayat* olmadığı,

Vahdî eliyle yazılan "Anabacı Hikâyesi" olduğu iddia edilerek bunun gerekçeleri izah ediliyor. Derginin diğer bir önemli yazısı da Hulki Aktunç'un "Gibi" adlı öyküsü.

Aktapalpa Öykü'ye *Heceöykü* olarak uzun ömürlü diliyoruz.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

ONAT KUTLAR, KARAMEKE (YKY, İstanbul, 11 öykü: Volan Kayışı; İntihar; Karameke; Sığla Ağacı; Mühür; Altın; Pera; Pera II; Bir İstanbul Mabalı; Bir İstanbul Söylenesi; İo'nun Masalı)

MURATHAN MUNGAN, ELDİVENLER, HİKÂYELELER (Metis Yayınları, İstanbul, 10 öykü: Eldivenler; Ansızın Her Şey; Kaset; Yaz Gibisi Var mı?; Kötü Adamla Kötü Kadının Aşkı Üzerine Küçük Bir Film; Krepen'in Duvarı; Isık; Çarpışma; Tabut; Geçici Kesinlikler)

TARIK DURSUN K., KARANFİLLİ HİKÂYE-TOPLU ÖYKÜLER-I (YKY, İstanbul, 85 öykü: **Hasangiller**: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15; Evlere Şenlik; **Vezir Düşü**: Deli Gençlik; "Dalgacı Mahmut"; Geri Kalanı; Gündüz Matinesi; Dayıcı; Gecelerin Hakimisi; Dağ Başında; Kamyon Deviren; Zabel Manol İçin Hikâye; Elişleri; Tarık Dursun K.'nin Hikâyesi; "Deli Otları İskanbul'un"; Vezir Düşü; **Güzel Avrat Otu**: Yusufçuk- El Gitti Biz Kaldık; Musikili Oda; Uzanıp Öpüyorum Usulca; Mokasen Giyen Kızlar Baladı; Ölü Delikli Yıldız Gecede Aşk Oyunu; Havlu, Güzel Avrat Otu; İda; Güdük; Ak Sandalye- Kara Sandalye; Denklem; Bıçak İş; Oyunsu; İlik; **Sevmek Diye Bir Şey**: Sevmek Diye Bir Şey; Adı Yalnızlıktı;Den SonrasıDen Öncesi; Olanak; Kof; Bıkıntı; "Ben Sana Teşekkür Ederim..."; **Yabanın Adamları**: Yarınlı Gece; Eski Babam; İskenderun- Ante'ke; Kürtaj; Yabanın adamları; Biz İnsanız; Haydarlı Ev; Memurum Memursun Memur; Zühre; Tutanak; Aşkın "E- Hali"; Filo; **Bağrı Yanık Ömer ile Güzel Zeynep**: Gül ile Sitemkâr; Tank ile Zühre; Hurşit ile Mah Mihri; Avcı Behram; Derdiyok ile Zülfisiyah; Sürmeli Bey; Bağrı Yanık Ömer ile Güzel Zeynep; Seyfülmülk Hikâyesi; Müzeyyen ile Ben; **36 Kısım Tekmili Birden**: "Kamelyalı Kadın"; "Ben Bir Pranga Kaçağıyım"; "Maceralar Kralı"- "Unutulmaz Şarkı"; "Venedik Tatili"; "Gungadin"; "Silahlara Veda"; "Mahcup Delikanlı"; "Üç Silahşörler"; "Vahşi Koşu"; "Vadim O Kadar Yeşildi ki..."; "The End"; **Bahriyeli Çocuk**: Bahriyeli Çocuk; Ninemin İki Kumrusu; Anneciğini Hatırladıkça Bak; Taksim Anıtı Önünde Bir Delikanlı; Sahi Perihan Var mıydı?; Muzaffer Babam; Bir Biletçinin Anısına; Nafakalık)

TARIK DURSUN K., GÖNLÜMÜN BİR PARÇASI- TOPLU ÖYKÜLER-II (YKY, İstanbul, 249 öykü: **İmbatla Dol Kal-**

bim: Aynlık Yazı; Sınırdı; "Nerde Eski Hüzni Mehtabın?"; Dışarıklık; Yitik Nergisler Söylenesi; Kum Saati; Sıradan üç Ölüm; 1. Hayoar Altınay'ın Anlattıklarıdır; Görevli Memur Mehmet Ali Öztürk'ün Anlattıklarıdır; Amir Ökkeş Menemen'in Anlattıklarıdır; C. Savcı Yardımcısı Aydın Samsunluoğlu'nun Anlattıklarıdır; Adli Tıp'tan DR. Cevat Taylan'ın Anlattıklarıdır; Ali Altınay'ın Anlattıklarıdır; Senatör Bülent Alamer'in Anlattıklarıdır; Rana Sunaer'in Anlattıklarıdır; Dul Bayan Nuvart Seyisyan'ın Anlattıklarıdır; Dökümcü Salim Göksel'in Anlattıklarıdır; Gönülümün Bir Parçası; Yeni Zaman Denizsizi; Kırgın ve Sevgisiz; Zeliha, İmbatla Dol Kalbim!; Bir Zamanlar Bir Kent; **Ona Sevdigimi Söyle**: Eşik; Suskunlar; Ölünün Arkadaşı; Yapayalnız; Pezevenkler; Uç Uç Böcekik; Kiraz; Çoğaltma; Hikaye Yerine Gececek Aşk Mektubu; Altın Arı; Süm-bülteber; Üçüncü Günü; Ona Sevdigimi Söyle; Av; Görgü Tanığı; Otobüsü; Yine Bir Sızı; **Ömrüm Ömrüm**: Pide; Karıncalar; Mülakat; Fellow Öldü; Eller YukarıAmca; Ömrüm ömrüm; Memleketli; **Aşk Allahaismarladık**: Yaz Öpüşleri; Bizi Hatırlıyor musun?; Bir dal Çitlembik; Aşk Allahaismarladık; Uzak Aşklarla; Anısı Kalır; Bitmiş Bir Yazın Peşinden; Evvel Zaman Yazları; **Yaz Öpüşleri**: Öpüşsüz Bir Güvercin Aşkı; Aşklara Gelen Tren; Ara Nağme: "... ve Büyükanne Aşk Yokken Ölür"; Aşk Karanlıkta Büyümez; Ara Nağme: Herkes Bir Kez Çocuktur; Küllenmiş Bir Eski Zaman Aşkı; Ara Nağme: "Yabangülleri Ne Zaman Açar?"; Geriye Dönüş Aşkları: "Gökten Bir Sürü Yazkuşları Geçiyor"; Ara Nağme: Aşka Uçan Ateşböcekleri; Geriye Dönüş Aşkları: "... ve Seni Gizlice Öpüyorum; Ara Nağme: Sabahı Yok Gece; Onu Ağzından Öptün...; Bir Resimde Aşkın Teşekkürü; Aşka Dönüş Var mı?; Çıkmaz Sokak Aşkları'ndan; Şehir Aşklarına Örnek: "Ey Aşk Ben Gidiyorum!"; Bir Zamanlar Aşk; Ara Nağme: Kaçaklar Ağlar; Aşkın Gözyaşları; Öpüşsüz Bir Aynlık Hikayesi; **Du-levi**: Pencereden Bakınca Kayısı Ağacı; Can-kurtaran: İki Kez; Sabahları Yatak Toplamak; "Elim Elim İbrişim; Elde Var Bir Kuşum"; Senin Çocukluğun; Benim Çocukluğum; Bizim Eve Bitişik Evin Hikâyesi; Sen Olmsan... O Olmasa...; İstanbul Masalı; Üstünden Bir Hafta Geçince; Çocuklar İçin Bir Öğretmen; Babam ve Ben; Sen Annesin; Elinizi Verin Bana Cev-

det Kudret Bey!; Unutulur Zamanlarda; Beni Öptün O Gün; Eski Park; Adaçayı; Yüzün Yüzünmüş; Geriye Dönüşlü Hikaye; Annem Öldü; Kahyaoglu'nu Biraz Geçince; Günü Geçmiş Bir Aşk Hikayesi; Sonraki Zaman İçinde İkili Konuşmalar; Ankara'ya Gelmiştin Aylardan Temmuzdu; Çılbrı; 36 Pozluk Bir Makara; **Hepsi Hikâye:** Giriş Diyerek...; 1. Hatmi; Durgun Bir Göl Kıyısında; Ara Sıcak: Yıldız Gören Musa; Coya ve Ben; Akasyalar Açmış; İhlamlurlar da; Sığircıklar Haindir; Ara Sıcak: Eski İskele; 3. Akşamsefası; Hatırla Ey Peri!; Ara Sıcak: Soğukkuyu; 4. Güller ve Sarmaşıklar Şimdi; Hadi Deyince Bunları Bunları Yapan adam; Ara Sıcak: Demirspor Lokali'nde Aşk; Tango Tango ve "Bir Gün Dönersem Geri..."(2); 5. Mordillalar; Beni Ara; Beni Bul; Ara Sıcak: Dönüşsüz; 6. Serseri Menekşe; Ara Sıcak: Çapraz Delikanlılar; (1) Ayrılık Yarım Ölüm (2); 7. Vah Papatya(cık) Vah!; Beni İzle Gökyüzü; Ara Sıcak: Herkesin Dilindeki O Üsküdarlı Kız; 8. Gurbet Şebboyarı; Sidik; Ara Sıcak: Kerem ile Aslı; 9. Ressamı Gayr-i Sahih ve İçi Dışı Çiçekli Tablo; Ara Sıcak: Yitip Gittiği Bir Aile İçin Ağıt; 10. Karanfilin Bin Bir Halinden Bir Hali; Ara Sıcak: Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nden (1); Aşkın Benim Gömleğimi Yıkar mı? (2); Sen de; Aşkın da; İyiliğin de... (3); İnsan Nelere Alışmıyor ki...; (4) Zor Zamanları Yaşarken... (5); En Önemlisi Bize Bir Radyo Gerek (6); Seni Beklerken (7); Saç; Yeni Etek ve Mokasenler (8); Dün Akşam Yağmur Yağdı (9); Bir Gün Ben de Onlar Gibi... (10); Kış Geliyor; Kapımızda! (11); Çünkü Sen Bana Geleceksin (12); Basma Perdeli Ev Yolunda (13); Ben de İyi Adam Olurum (4); Senin Bende Bir Resmin Var (15); Gece Bu Saatinde Mektup Yazmak... (16); 12 Haziran 1954; Cumartesi (17); Beni Anlayarak Sevebilir misin? (18); Sen Yanımda Olmadın mı... (19); ...ve Onlar Erdiler Muratlarına (20); 11. Ah; O Ruh Çiçeği; Baragan! Baragan!; Ara Sıcak: Devedikenleri; 1. Kör Çiçek; Yıldızların Altında; Ara Sıcak: İsm'al Dayımın Yıldızı Vay!; İsm'al Dayım Ölüyor; 13. Sardunyalara Methiye; Sonra Denizler; Sonra Sonralar; Sonra Sonralar...; Ara Sıcak: Silik Soluk Bir İz; 14. Duvardelen İncir Çiçeği; Ara Sıcak: Öldürülüş; 15. Kayısı Çiçekleri: Önce Pembe Sonra Kırmızı; Madam İçin Ölüm İlanı; Ara Sıcak: Aşkın Atardamarı; 16. Bellekli Küpeçiçeği; Ta-

lep; 17. Bir Fotoğrafın Arka Yüzündeki Çiçekler; Kar; Gece Nöbeti ve İdam; Ara Sıcak: Uç Güvercincik; Uç; 18. Çatanada Açan Ortanca; Ara Sıcak: En Mavi; Mavi; 19. Karanfilin Bin Türlü Halinden İkinci Bin Türlü Hal; Ara Sıcak: Kırılar; Kırılar; Ey Kırılar!; 20. Yediveren Gül; Bir "Unutulan Adam"ın Akıllara Durgunluk Veren Maceraları; Ara Sıcak: Hakiki Hayattan Alınmış Hakiki Bir Hikâye; 21. Sus Kalbim; Sus Çiçeği; 22. Çiçekler; Mevsimler; Çiçekler; İnsanlar; Çiçekler ve Aşk Dedğimiz O Şey; ...ve Kadın Dedi ki; Mevsimlerden Şimdi Yaz Yavuklum!; ...ve Erkek Kadına Dedi ki; Sonbahar Dağlardan Gelir; ...ve Kadın Erkeğe Dedi ki; İşte Kış Geldi Yine Kardelenler!; ...ve Erkek Kadına Dedi ki; 23. Goodbye Lenin; 24. Tam Öpüşeceksiniz...)

ETHEM BARAN, EVLERİMİZ POYRAZA KARŞI (Doğan Kitap, İstanbul, 12 öykü: Foto Şeyda; Bir Kuru Hayal; Söylerim Sözüm Almıyor; Fukaranın Kestanesi Palamuttan; Bozulmayan Yazı; Murat Almak; Çıplak Nine; Kaçak Vapur; Kavaklar Kavaklar; Niyet Etti Kadir Efendi; Pire Amcanın Gözleri; Kendine Dönen Yüz)

AHMET NAİM, ATEŞNEFES (Can Yayınları, İstanbul, 12 öykü: Kuduz Düğünü; Cinci Mustafa; Kolcu Şaban; Bismillah; Yoklama; Ateşnefes; İkramiye; Kısmet Piyangosu; Arkadaş Sevgisi; Tuluatçı; Sırat Köprüsü; Kümük Avrat)

YEKTA KOPAN, BİR DE BAKTIM YOKSUN (Can Yayınları, İstanbul, 6 öykü: Sarmaşık, Portobello 22; Kırmızı; Battaniye; Kertenkele; İyi Uykular)

DÜNDAR AYDOĞDU, BABAMIN İSLİĞİ (Beykonak Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, Konya, 19 öykü: Kara Tatarca Mirası; Nazar; Gökyüzü Neden Ağlar; Yağız'ın Kurtuluşu; Lebedos; Kavşak; Yamalı Çorabım; Babamın İşliği; Balkon Sefasında Yarım; Saat; İpekkumun Çınarları; Sen Ağlama Be Çocuk; Buluşma; Yıldız Atlaması; Sekili'nin Süvarisi; Yürüyüş Molası; Hanayi Kahve'de Kimler Var; Beş Edebiyat B; Duruşmada Bir Kadın)

ALİ RIZA ARICAN, MOTOSİKLET ÜZERİNDE AŞK (Gürer Yayınları, İstanbul, 9 öykü: Motosiklet Üzerinde Aşk; Saat; Ziyaretçi; Sivrisinek; Bir Matematik Öğretmeninin Üç Günü; Koku; Nokta; Kimlik; Kısır)

HALDUN AYDINGÜN, KOYUN PARADOKSU (Astrea Kitap, İstanbul, 12 öykü: Zaman Perisi; Çocukluk Aşkım; Savcı; Koyun Paradoksu; Akşam Yemeği; Rehber; Ruhunu Sat; İnanan ile İnanmayan; Mezarlık; Değişik Bir Araba; Çanakale 1915; Kaplan)

FİKRET HAKAN, JOE BRICO MASUMDUR (Umuttepe Yayınları, İstanbul, 31 öykü: Saadet Eşikteydi; Polonyalı Kadın; Bir Çirkin Arkadaşım; İcmitme Beni; Tellâk Ali; Buhran; Kris ve Mari; Küçük Aktörlerin Aşkı; Kimya Dersinde; Düşünce; Tak Ali; Yeşil Aşk; Aptülüş azî Bey; İstek; Küçük Adam; Her Telden; Dost; Kestaneci; Hamal'ın Uşakları; Aydın Dumanlar; Yitik Bir Şey; Kahırlı; Kahverengi; Dolamayan Boşluklara Tutku; Öylesine; Yedinci Günlerden Biri; Hamal'ın; Uşakları; Karanlıkta Giden Kadınlar; Joe Brico Masumdur)

MEHMET ZAMAN SAÇLIOĞLU, SUR VE GÖLGE (İb Barkası Kültür Yayınları, İstanbul, 3 öykü: Sur ve Gölge; Bir Başka Işık; Yüzün Tamamlayıcısı)

MÜGE İPLİKÇİ, KISA ÖMÜRLÜ AÇELYALAR (Everest Yayınları, İstanbul, 18 öykü: Vaşington Portakalı; Çay Tepsisi; Her Yara Kapanmak İçindir; Kadın Prens; Şehirler Kent Olunca; Mercimek Çorbası; Aşk Olsun; Olmasın; Kısa Ömürlü Açelyalar; Bir Soru; Kileçra Gecedeki Yalnızlık; Hamlık Her Şeydir; Tekerlek; El; Gezi; Çok Sonra; Her Cumartesi; Yalnızlık)

ŞÜKRAN FARIMAZ, AŞK BU (Can Yayınları, İstanbul, 10 öykü: Çiçeklerle; Güvercinler de; Sen Anlat; Aşka Güzellemeler; Kuyu; Bungun Bir İrmak- Yalan Yanlış Birmaç Martı; Bebekler; Kırmızı Pabuçlar; Aşk Bu; Zaman Geçerken)

KADİR ÖZTOPÇU, KUŞ OLTASI (Can Yayınları, İstanbul, 13 öykü: Hiçbir Yer Barı; Sıradan Bir Gündü; Gelen Kim; Kuş Oltası; Kadersiz; Kayıp Renkler; Enginde Yavaş Yavaş; Kanamalı Bir Öykü İçin Hikâye Aranıyor; Gölge; Neyin Rengidir Beyaz; Simsiyah; Harun Bey Neden Ölemiyor; Kopyacı)

CEMİL KAVUKÇU, TASMALI GÜVERCİN (Can Yayınları, İstanbul, 11 öykü: Teferiç; Dut; Tasmalı Güvercin; Hangi Kedi; Madalyon; Sıcak Üçlemesi; Eran Kaptan; Dönüş ve Hastalık; Gölge İçindeki Orman; İş Konusu; Sarıkız Olayı)

SULTAN SU ESEN, KEJE MARIA (Kanguru Yayınları, Ankara, 13 öykü: KeJe Maria; Kaçankaç Yılı; Sis; İpek Fular; Amcamın Bavulu; Mrs. Nord; Fis Kayası; İl ve İs; Zotçu; Bay Paço; Al Kara; Condi I; Condi II)

ASLI AKARSAKARYA, DÜŞE KALKA (Varlık Yayınları, İstanbul, 15 öykü: Buluş ve Unutuş; Ekşili Bulgur Pilavı ve Hint Usulü Ananaslı Ekvator Tavuğu; Sihirli Aynalar; Gak; Huzursuz Bacak; Kısa Boylular; Bartolomeu Dias ve Şemsi; Hydmaton; Kabih; Çizginin iki Yanı; Atman; İşaretler; Duvar; Akis; Büyük Balık Küçük Balığı Yutar)

HÜLYA SAAT, SENEM DERE (Özgür Yayınları, İstanbul, 22 öykü: Saklı İstasyon; Makas; İstasyon; Biz; Komşular; Salim; Bir Gece Oturuyorum; Kopuş; Bir Rüyaya Uyanmak; Uzak, Hızlandırılmış Hayat; Gündüz Düşleri; Fatma; Nevzat; Nermin; Fikret; İçindeki Dalgalar; Boş Çerçeve; Hülya Saat; Uyanış; Haberci; Meydan; Düşlenen Buluşmalar Parkı)

DİNÇER SEZGİN, SIR GECE Sİ (Kırmızı Yayınları, 10 öykü: Evvelki Gün; Yeni Bir Zamanı Dikiyordu; Sen Benim Neyimdin Anne?; Bir Uçurtma; Gibiydi; Helen; Avsiya Cumhuriyeti; Sır Gecesi; Yanma Çeyrek Kala; Ödül)

DURALİ YILMAZ, TUTUNMA (Kapı Yayınları, İstanbul, 22 öykü: Bir Hikâye Uğruna; Sanatın Başlangıcı; Gözyaşı; Şaheser Yazmak; Gazali'ye Mektup; Celalettin Harzemşah'ın Bastığı Çizgi; Pir Sultan Romanı; Alevi İftarında Abdal Musa Nefesi; Sürgündeki Şeyh Uzaydaki Kapı; Thales'in Mezar taşı Yazısı; Kayıkçı Parası; Hektor'un Öcünü Almak; Bu Benim Müziğim; Hikâyeci; Söylenmeyen; Gördüm Sureta İnsan; Dans Edebilmek; Akrebin Dansı; Gel İçimde Ağla; Gelinlik; Kaybolan Bayram; Tutunma)

YALÇIN TOSUN, ANNE, BABA VE DİĞER ÖLÜMCÜL ŞEYLER (YKY, İstanbul, 16 öykü: Aterina; Kereviz; Ölümler Uzar; Kıpırtılı Bir Yorgan; Sinema; Kale Direği; Pasta; Aynada; Apollon; Mola; Her Şey Tarih Oluyor; Sahi Neydi Adı; Rüyamda Macide'yi Gördüm; Koku; Parkta; Unutma Beni Çiçekleri)

SUNJA ALTINEL, KONTES'İN ÖLÜMÜ VE BAŞKA BURUK ÖYKÜLER (Notos Kitap, 5 öykü: İstanbul, Kontes'in Ölümü; Yirmi Yıl Sonra; Sadakat; Katile; Korkak Tavşan)

AMOS OZ

Türkçesi: Engin SEZER

BEKLEYİŞ

Eski bir köy olan Tel İlan, meyve bahçeleri ve ağaçlıklarla çevriliydi. Doğusuna düşen tepelerin yamaçlarında üzüm bağları yer alır, evlerinin kızıl kiremitli damları çok eskilerden kalma badem ağaçlarının gür yaprakları altında adeta boğulurdu. Kasaba halkının çoğu, yıkık dökük kulübelerde oturan göçmen işçilerin yardımıyla tarımcılık geleneğini sürdürürken bazıları arazilerini kiraya verip evlerde üretim işine geçmiş, turist pansiyonları, sanat galerileri ve son moda butikler açmış, diğerleri de başka yerlerde iş bulmuşlardı. Kasabanın meydanında gurme yemekler yapan iki lokantanın yanı sıra yerel şaraplar satan bir tüccar ve daha çok tropik süs balıkları bulunduran bir ev hayvanları dükkânı vardı. Köylülerden biri antika görünümlü mobilya imal eden bir atölye açmıştı. Hafta sonları turistler ve ucuz mal avcıları Tel İlan'a sel gibi akarlardı. Ama Cuma günleri öğle üzeri her yer bu günlük kapanır, kasabanın sakinleri kapalı panjurlar arkasında öğle uykusuna yatarlardı.

Tel İlan Bölge Konseyi Başkanı Benny Avni ipince, uzun boylu, düşük omuzlu, ve kendisine bir ayı görünümü veren buruşuk elbiselerden ve üstüne büyük gelen süveterlerden hoşlanan bir adamdı. İleriye doğru kaykılmış, inatçı bir hızla sürdürdüğü bir yürüyüşü vardı, sanki karşıdan esen kuvvetli bir rüzgârla boğuşuyormuş gibi. Yüzü hoş, alnı geniş, ağzı nazik ve kahverengi gözleri tatlı bir sorgulayıcılıkla sanki, "Evet, seni sevdim; evet, seni daha iyi tanımak isterim," der gibiydi. Öyle bir yeteneği vardı ki, karşısındakinin bir isteğini reddettiğinde, reddedilen kimse o anda reddedildiğini anlamazdı.

Şubat ayında bir Cuma günü saat 1'de Benny Avni ofisinde yalnız başına oturmuş, bazı endişeleri olan vatandaşların mektuplarına cevap veriyordu. Belediye daireleri Cuma günleri erken kapanırdı ama Benny Avni hafta sonları ofisinde fazladan kalıp her mektuba şahsen cevap vermeye özen gösterirdi. İşini bitirdikten sonra niyeti eve gidip öğle yemeği yemek, bir duş almak ve akşam karanlığı bastırıncaya kadar kestirmektir. Benny Avni ve karısı Nava, Dalia ve Avraham Levin'in Bet Haşeva yolunun sonundaki evlerinde toplanan amatör bir koroda şarkı söylerlerdi.

Son birkaç mektubu cevaplandırırken, kapısının kararsız bir şekilde vurulduğunu duydu. Belediye binasını yenileme çalışmaları sürerken geçici olarak kullandığı ofisinde bir yazı masası, iki sandalye ve bir dosya dolabından başka pek bir şey yoktu.

Benny Avni, “Gir” dedi ve kâğıtlarından başını kaldırıp baktı.

Adel adında genç bir Arap içeri doğru yürüdü. Eskiden öğrenciyken şimdi Raşel Franko’nun, köyün sınırında, mezarlığın selvi ağaçlarının yakınındaki malikânesinde yatılı bahçıvan olarak çalışıyordu.

Benny Avni gülümsedi. “Otur.”

Ama ufak tefek, gözlüklü ve zayıf bir adam olan Adel oturmak yerine Benny Avni’nin masasının başında utangaç bir şekilde durup kaldı, saygıyla boynunu eğdi ve özür dileyen bir sesle, “Sizi rahatsız ediyor muyum? Biliyorum daire kapalı,” dedi.

“Boş ver. Otur.”

Adel önce tereddüt etti sonra sandalyenin kenarına tünedi ve dik oturarak sırtını sandalyenin arkasına dayamamaya dikkat etti. “Şöyle oldu: Eşiniz beni sizin bu tarafa doğru yürürken gördü ve bunu size bırakmamı söyledi. Aslında bir mektup.”

Benny Avni elini uzatıp katlanmış notu Adel’den aldı. “Tam nerede gördün kendisini?”

“Anıt Park’ın orda.”

“Ne tarafa doğru yürüyordu?”

“Yürümüyordu. Bankta oturuyordu.”

Adel ayağa kalktı, durdu, sonra başka yapabileceği bir şey olup olmadığını sordu.

Benny Avni gülümsedi ve omuzlarını silkti. “Tamam, bu kadar.”

Adel, “Çok teşekkür ederim,” deyip ayrıldı.

Benny Avni katlanmış notu açtı. Bu Nava’nın mutfak defterinden koparılmış bir sayfaya yazılmıştı. Yuvarlak el yazısı ile şu üç kelimeyi gördü: “Beni merak etme.”

Bu kelimeler onu şaşırtmıştı. Öğle yemeğini her zaman birlikte yerlerdi. Nava çalıştığı ilkokuldan öğleyin çıkar, onun öğle yemeğine eve gelmesini beklerdi. On yedi yıllık evlilikten sonra Nava’yla Benny hâlâ birbirlerini seviyorlardı ama günlük ilişkileri bir ölçüde karşılıklı nezaketle karışık, bastırılmış bir sabırsızlık içeriyordu. Nava onun hayrına bürokratik işlerle uğraşmasından, hatta işinin onu evine kadar takip etmesinden ve hiç ayırım gözetmeden etrafına bolca dağıttığı adilane yardımseverlikten hoşlanmıyordu. Benny Avni ise karısının evlerinin arka bahçelerindeki seramik fırınında pişirdiği sanat heykelciklerine kendini heyecanla kaptırmış olmasından gittikçe sıkılıyordu. Nava’nın üstüne başına sinip kalan yanmış kil kokusu da ona iğrenç geliyordu.

Benny Avni evini aradı ve sekiz on defa çaldırdıktan sonra Nava’nın orada olmadığına ikna oldu. Kendisi eve gelmeden Nava’nın ayrılmasını garipsedi, hatta notu Adel’le gönderirken nereye gittiğini ve ne zaman döneceğini

söylemek zahmetinde bulunmamasını daha da garipsedi. Not kafasını karıştırdı, mesajı getireni de şüpheyle karşıladı. Ama endişelenmedi; Nava da o da birbirlerine oturma odasındaki vazoun altına not bırakırlardı.

Benny Avni son iki mektubunu da yazıp bitirdi—birisini Ada Dvaş'a, postanenin onarımı hakkında, diğeri ise Konsey'in saymanına, bir çalışanın emeklilik planı hakkındaydı. Postalanacak mektupları bir rafa koydu, pencereyi ve panjurları kontrol etti, süet ceketini giydi, iki sürgüyü de sürgüledi ve çıktı. Nava'nın belki hâlâ oturuyor olabileceği bankın önünden geçip eve birlikte gidebilirler diye Anıt Park'tan geçmeyi düşündü. Ama birkaç adım sonra ofisine döndü, bilgisayarını kapatmayı unutmuş ya da belki tuvaletin ışığını açık bırakmış olabilirdi. Ama bilgisayar kapalı ve tuvalet karanlıktı. Benny Avni iki sürgüyü de yeniden sürgüledi ve karısını aramaya çıktı.

Nava, Anıt Park'taki bankta yoktu. Hiçbir yerde yoktu. Ama genç zayıf öğrenci Adel orada yalnız başına oturuyordu, kucağında yüzükoyun duran açık bir kitap vardı. O, sokağa bakarken başının üstündeki ağaçlardan birinde bir serçe ötüyordu. Benny Avni elini Adel'in omuzuna koydu ve sanki onu incitmekten çekinir gibi nazikçe sordu: "Nava buradaydı, değil mi?" Adel, "Daha önce buradaydı ama şimdi yok," dedi.

"Görüyorum olmadığını," dedi Benny Avni, "ama belki nereye gittiğini bilersin diye düşündüm."

Adel, "Bağışlayın," dedi. Gerçekten çok affedersiniz."

Benny Avni cevap verdi, "Zıyanı yok. Senin kabahatin değil."

Evine doğru Sinagog Sokağı ve İsrail Kabileleri Sokağı boyunca yürümeye başladı. Verev bir şekilde yürürken bedeni, görünmeyen bir güce karşı direnir gibi biraz öne kaykılmıştı. Yolda karşılaştığı herkes onu bir gülümsemeyle selamliyordu; Benny Avni Konsey'in sevilen bir üyesiydi. O da sıcak bir şekilde gülümseyerek karşılık verirken, "Nasılısınız?" "Ne haber?" diye soruyor ve arada sırada kaldırımdaki çatlağın halledilmekte olduğunu bildiriyordu. Az sonra herkes evinde öğle yemeği yiyor olacak, sonra öğle uykusuna yatacak, köyün sokakları bomboş kalacaktı.

Ön kapı kilitli değildi ve mutfakta radyo usulca çalışıyordu. Birisi işe gidip gelmek için kullanılan demiryolu ağının evrimini ve trenlerin otomobiller karşısındaki bariz avantajını tartışıyordu. Benny Avni Nava'dan bir not bulabileceği malum yere, oturma odasındaki vazoun altına boşuna baktı. Mutfak masasının üstünde yemeği onu bekliyordu, sıcak kalsın diye tabağın üzerine başka bir tabak kapatılmıştı: tavuk, patates püresi, pişmiş havuç ve taze fasulye. Tabağın iki yanında çatal bıçak, bıçağın altında da katlanmış bir bez peçete vardı. Benny Avni öğle yemeğini mikro dalga fırınında iki dakika ısıttı, çünkü uydurma kapağa rağmen yemek neredeyse soğumuştı. Bunu beklerken

buz dolabını açıp bir bira çıkardı ve bir maşrapaya boşalttı. Öğle yemeği hazır olur olmaz iştahla yedi ama ne yediğine dikkat etmedi, bir yandan da hiç bitmeyen reklamlarla habire kesilen hafif müziği dinliyordu. Bir reklam sırasında evin önündeki patikada Nava'nın ayak sesini duyar gibi oldu. Mutfak penceresinden baktı, evin önü boştu, deve dikenleri ve hurda demirlerin arasında tek gördüğü şey iki paslı tekerleğiyle duran harap bir el arabasıydı.

Öğle yemeğinden sonra bulaşıkları lavabonun içine koydu ve radyoyu kapattı. Ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Yalnız duvar saatinin tik takları duyuluyordu. İki kızları Yuval ve İnbal Yukarı Galilee'ye bir alan çalışmasına gitmişlerdi. Duş almak için koridordan yürüdü ve kızların oda kapısının kapalı olduğunu gördü. Loş odadan içeri bir göz attı. Odada hafif bir sabun ve ütü kokusu asılı kalmıştı. Kapıyı yavaşça kapattı ve banyoya doğru ilerledi. Gömleğini ve pantolonunu çıkarıp iç çamaşırlarıyla kalmıştı ki, birden karını değiştirip telefona yaklaştı. Endişelenmiş değildi ama gene de Nava'nın nereye gitmiş olabileceğini ve her zaman olduğu gibi neden öğle yemeği saatinde onu beklemediğini kendi kendisine sorup duruyordu.

Gila Steiner'i arayıp Nava'nın orada olup olmadığını sordu.

Gila, "Hayır. Niye? Buraya geleceğini mi söyledi?" dedi.

Benny Avni, "Mesele de bu," dedi, "Nereye gittiğini söylemedi,"

Gila, "Market saat ikide kapanıyor. Belki bir şey almak için uğramıştır," dedi.

Benny Avni, "Sağol, Gila," dedi, "Tamam. Eminim birazdan döner. Merak etmiyorum."

Gene de telefon rehberinden marketin numarasına baktı. Uzun uzun çaldırdı. Sonunda İhtiyar Lieberman brunsu tenor sesiyle, inişli çıkışlı havra ilahisi gibi cevap verdi, "Evet, buyrun? Dükkâncı Şlomo Lieberman konuşuyor. Nasıl yardımcı olabiliriz?"

Benny Avni Nava'yı sordu. İhtiyar Lieberman üzüntülü bir sesle cevap verdi. "Hayır Avni Yoldaş, maalesef cazibeli eşiniz bugün aramıza katılmadı. Henüz bu mutluluğu yaşamadık. Ve düşünüyorum ki, yaşamamız da pek olası değil, çünkü saat tam 14'te mesaimize son verip evimize çekileceğiz ve kutsal Şebbatı ağırlamak için hazırlığımızı yapacağız."

Benny Avni banyoya girdi, soyunmasını bitirdi, sıcak suyun gelmesini bekledi ve uzun bir duş aldı. Bir ara kapı gıcırıyor gibi geldi, onun için kurulanırken seslendi, "Nava? Sen misin?" Ama cevap yoktu. Temiz çamaşırlarını ve hâkî pantolonunu giydi, banyodan çıkıp mutfığa bakındı, oturma odasına gidip televizyona dönük duran rahat koltuklara baktı, sonra yatak odasına girip çıktı, Nava'nın "Yaratıcı Stüdyo" olarak kullandığı kapalı verandaya geçti. Nava kendisini uzun saatler buraya kapatıp kilden heykelcik-

ler yapardı, kimisi hayal ürünü, kimisi köşeli çeneli ve bazen de kırık burunlu minik boksör büstleri. Fırın evin arkasında bir kulübenin içindeydi. Benny kulübeye yürüdü, ışığı açtı, orada bir an durup gözlerini kırıştırdı. Şekli bozulmuş heykelciklerle soğuk fırından ve tozlu rafları çepeçevre saran karanlık gölgelerden başka bir şey göremedi.

Benny Avni acaba uzanıp Nava'yı beklemekten vaz mı geçsem diye düşündü. Bulaşıkları bulaşık makinesine koymak için mutfığa döndü. Nava evden ayrılmadan önce yemek yemiş miydi yoksa hiç öğle yemeği yememiş miydi, bu konuda en küçük bir ipucu bulabilmek için etrafına bakındı. Ama bulaşık makinesi hemen hemen doluydu ve hangi tabakların o gün kullanıldığını, hangilerinin ise daha önceden oraya konmuş olduğunu anlamak imkânsızdı.

Ocağın üstünde bir tencerede, pişmiş tavuk yemeği vardı. Ama Nava kendisi yiyip de mi ona kalan tavuğu bırakmıştı yoksa hiç yememiş miydi, bu konuda bir işaret yoktu. Benny Avni telefonun yanına oturdu ve Batya Rubin'i aradı. Telefon on kere, sonra on beş kere çaldı. Kimse cevap vermiyordu. Benny kendi kendine, "Saçmalama!" dedi ve öğlen uykusuna yatmak için yatak odasına gitti. Yatağın ayak ucunda Nava'nın terlikleri duruyordu: topukları biraz aşınmış, parlak renkli bir çift oyuncak kayak gibi. Gözleri tavana takılıp öylece hareketsiz kaldı. Nava çok çabuk alınırdı ve onu sözle yatıştırma-ya çalışmanın işleri daha da zorlaştırdığını zamanla öğrenmişti. Bu yüzden kontrollü hareket etmeyi ve öfkesinin kendi kendine yatışmasını beklemeyi tercih ederdi. Nava bu durumları atlatır ama unutmazdı. Bir keresinde Nava'nın en iyi arkadaşı Dr. Gila Steiner, Benny'ye yanaşıp Nava'nın heykelciklerinin konseyin salonunda sergilenmesi için öneride bulunmuştu. Benny Avni bunu düşünceğini ısrarla vadetmiş ama sonunda bunun çok riskli bir iş olacağına karar vermişti. Nava'nın heykelcikleri zaten bir ev kadınının amatör çalışmalarından başka bir şey değildi ve akraba kayırmacılığı dedikodularına sebebiyet vermemek için de bu eserlerin, onun çalıştığı ilkokulun salonlarından birinde sergilenmesi daha uygun olurdu. Nava buna hiçbir şey söylememiş, ama birkaç gece yatak odasında saat üçe dörde kadar ütü yaparak ayakta kalmış, havlular ve süs halıları da dahil olmak üzere her şeyi ütölemişti.

Yirmi dakika sonra Benny Avni birden kalktı, bodruma indi, ışığı açınca böcekler birden hareketlendi. Kutuları ve bavulları gözden geçirdi, elektrikli matkaba parmaklarının ucuyla dokundu, şarap fıçısına vurarak yoklayınca donuk bir boşluk sesi geldi. Sonra ışığı kapattı, yukarıya mutfığa gitti, bir an durakladı, geniş süveterinin üzerine süet ceketini giydi ve kapıyı kilitlenmeden evden çıktı. İleriye doğru kaykılarak uzun adımlarla yürümeye başladı; sanki önden esen sert bir rüzgâra karşı dirençle yürüyormuş gibi, karısını arama-ya gitti.

Cuma günleri öğleden sonra köyün sokakları boşalırdı. Herkes gece kutlamalarına hazırlanmak için dinleniyordu. Hava bütün gün gri ve nemliydi, alçalmış bulutlar damların üzerine ağırlığını bırakıyor ve ince bir sis tabakası aşağılarda yüzüyordu. Ağır bir uyku hâli, kepenkleri kapalı her evi sarmalıyordu. Benny gün ortasında esen bir Şubat rüzgârında savrulan atılmış bir gazete kâğıdını kovaladı ve tutup çöp kutusuna attı. Savaş Gazileri Bahçesi'nin yakınında iri bir melez köpek hırlayarak ve dişlerini göstererek onu takip etmeye başladı. Benny Avni köpeği azarlayınca, o da iyice saldırganlaştı ve neredeyse üstüne atlayacakmış gibi oldu. Benny Avni yerden bir taş alıp havaya fırlattı. Köpek, kuyruğu bacaklarının arasında sindi ama gene de Benny Avni'yi emniyetli bir mesafeden izledi. Ve böylece ikisi, aralarında on metre kadar bir arayla yürümeye devam edip Kurucular Sokağı'ndan sola saptılar. Burada da bütün panjurlar öğlen uykusu için kapatılmıştı. Çoğu solgun bir gri renge boyanmış, bazılarının çapraz sürgüleri çarpılmış ya da kaybolmuştu.

Yıllar içinde Tel İlan'ın bakımlı ön bahçeleri unutulmuşluğa terk edilmişti. Benny Avni, orada burada, eski püskü güvercin yuvalarını, dükkânlara dönüştürülmüş davar ağıllarını, terkedilmiş bir teneke kulübenin yanındaki eski bir kamyonun kalçalarına kadar yabani otların içine gömülmüş iskeletini ve boş bir köpek kulübesini gördü. Kendi ön bahçesinde de bir zamanlar iki yaşlı palmye vardı ama dört sene önce Nava, dallarının yatak odasının penceresine sürtünüp çıkardığı hıştırdan uyuyamayıp içine keder bastığı için bunların kesilmesinde ısrar etmişti.

Bazı bahçelerde yasemin ve kuşkonmaz yetişirdi, diğerlerinde ise yüksek palmyelerin dibini rüzgârda dedikodu yapan otlar bürümüştü. Benny Avni kollarını aynı yönde sallayarak İsrail Kavimleri Sokağı'nı geçip yoluna devam etti. Adel'in dediğine göre, Anıt Park'ta Nava'nın, "Beni merak etme," yazılı notu kendisine verdiği zaman oturduğu bankın önünde bir an durdu.

Benny Avni burada durduğu sırada melez köpek de on metre ötede durdu. Köpek artık ne hırlıyor ne dişlerini gösteriyor, Benny'yi bilgece, meraklı bakışlarla seyreliyordu. Tel Aviv'deki öğrencilikleri sırasında daha evlenmeden Nava gebe kalmıştı—Nava Kız Öğretmen Okulu'nda, Benny işletme fakültesindeydi. Derhal çocuğu aldirmaya karar verdiler ama Reines Sokağı'ndaki özel klinikte, sabah saat ondaki doktor randevusuna iki saat kala, Nava kararını değiştirip bu işten vazgeçmelerini istemiş, başını Benny'nin göğsüne koyup ağlamıştı. Benny ona makul olması için yalvarmıştı—Zaten, durumlarını düşününce pek de başka çareleri yoktu ve yapılacak tıbbi işlem de yirmi yaş dişlerini çektirmekten daha karmaşık bir iş değildi. Nava'yı sokağın karşısındaki kafede beklemiş, bir önceki günkü gazeteleri, spor sayfaları dahil okumuştı. İki saat geçmeden Nava benzi solgun bir şekilde görünmüştü. Paraya

kıyıp öğrenci yurdundaki odalarına taksiyle döndüklerinde, önceden kararlaştırılmış bir komite toplantısı için oraya gelmiş altı yedi tane patırtıcı öğrenci Benny'yi bekliyordu. Nava odalarının bir köşesinde yatağa uzanıp battaniyelerin altına saklanmıştı. Ama tartışmalar, bağırış çağırışlar, şakalar ve sigara dumanı battaniyelerden geçip onu hâlsiz düşürmüştü, midesini de bulandırmıştı. Duvara tutuna tutuna tuvaletin yolunu buldu, anestezinin etkisi azalınca başı dönmüş, ağrı geri gelmişti. Tuvaletin kabininde daha önce birisinin yere ve klozet kapağının üstüne kustuğunu görünce kendini tutamamış o da kusmuştu. Öylece uzun süre başı, duvara dayadığı kollarının arasında ağlamış ve patırtıcı misafirlerin hepsi gittikten sonra Benny kendisini orada tir tir titrerken buluncaya kadar saklanmıştı. Benny onu omuzlarından tutup nazikçe yatağa yönlendirmişti. İki yıl sonra evlendiler ama Nava gebe kalmakta zorluk çekiyordu. Onlara çeşitli çareler satmaya çalışan farklı doktorlara danıştılar. Beş yıl sonra ikiz kızları Yuval ve İnbal dünyaya geldi. Nava'yla Benny yurttaki o günü bir daha konuşmadılar, sanki söyleyecek bir şey olmadığında sessizce anlaşılmışlardı. Nava okulda ders verip heykelcikler yapıyordu. Sonunda Benny Avni, Tel İlan Bölge Konseyi'ne başkan seçildi ve söylenenleri dikkatle dinlediği ve alçak gönüllü bir yapıya sahip olduğu için burada geniş çevrelerce sevilirdi. Gene de etrafına nasıl hükmedeceğini biliyordu ve bu yeteneğini de hükmedilenler hükmedildiklerini fark etmeden uyguluyordu.

Sinagog sokağının köşesinde bir an durup melez köpeğin kendisini hâlâ takip edip etmediğine baktı. Köpek bahçe kapılarından birinin yanında durmuş, kuyruğu bacaklarının arasında, ağzı hafifçe açık, Benny'ye sabırla ve merakla bakıyordu. Benny alçak sesle, "Gel buraya," dedi. Köpek nefes nefese kulaklarını dikti, pembe dilini çıkardı. Belli ki Benny'yle ilgileniyordu ama aralarındaki mesafeyi korumakta kararlıydı. Köyde görünen başka hiçbir canlı yoktu—ne bir kedi ne bir kuş. Yalnızca Benny Avni ve köpek ve neredeyse selvi ağaçlarının tepesine degecek kadar alçalmış bulutlar.

Yükseltilmiş su kulesinin yakınında sivil yeraltı bombardıman sığınağı vardı. Benny Avni demir kapıyı denedi. Kilitli değildi. Girdi, el yordamıyla elektrik düğmesini aradı ama sığınanın elektriği kesilmişti. Gene de on iki basamağı indi. Belirsiz eşyaları—üstüste yığılmış şilteler, çürümeye yüz tutmuş bir dolap—yoklaya yoklaya karanlık alanın derinliklerine doğru ilerlerken nemli, pis bir projektör üzerini sıyrıp geçti. Bu yoğun hava içinde derin bir nefes aldı, sonra döndü ve merdivenlerin üstüne kadar yolunu buldu. Merdivenlerin başında çalışmayan elektrik düğmesini tekrar denedi, sonra demir kapıyı arkasından kapatıp boş sokağa çıktı.

Rüzgâr dinmiş, sis daha da yoğunlaşmış, bazıları yüz yıl öncesinden kalma evlerin kenar çizgilerini silmişti. Binaların sarı sıvaları çatlayıp dökül-

müş, duvarların üzerinde yer yer kellikler oluşmuştu. Bahçelerde gri çamlar vardı. Selvi ağaçlarından oluşan doğal duvarlar her evi yanındakinden ayırıyordu. Orada burada, birbirine dolanmış azgın zehirli sarmaşık, yabani çimen ve gündüzsefası çiçekleri arasında aşınmakta olan bir balyalama aleti ya da paslanmakta olan bir çamaşır teknesi gözüne ilişti.

Benny Avni köpeğe ısıklık çaldı ama melez köpek aradaki mesafeyi korudu. Geçen yüzyılın başında köy kurulurken yapılan sinagogun önündeki **gazeteci büfesinde** yerel sinema ve şaraphane ilanlarıyla Benny'nin bizzat imzaladığı Konsey notları asılıydı. Benny bir süre durup notlarına baktı, her nedense bunlar gereksiz ve baştan aşağı **yapay/uydurma** göründü. Göz ucuyla sokağın sonunda yere eğilmiş bir biçim görür gibi oldu ama başını çevirince siste çalılardan başka bir şey göremedi. Sinagogun tepesine madenî bir kutusal şamdan oturtulmuş, kapıları oyma aslanlar ve altı köşeli yıldızlarla süslenmişti. Beş basamağı çıktı, kapıyı açmayı denedi. Mabedin içinde hava soğuk, tozlu ve neredeyse karanlıktı. İçinde On Emir Tabletlerinin saklandığı, perde ile örtülmüş sandığın üzerinde, elektrikli bir mumun cızlı ışığında şu yazıyı okudu: "Rabbim her zaman önümdedir." Benny Avni karanlıkta oturacak yerlerin arasında dolaştı, sonra merdivenlerden çıkıp kadınlar kısmına geçti. Bankların üzerinde yıpranmış siyah dua kitapları duruyordu. Birikmiş ter kokusu çok eski ciltlerin kokusuyla karışmıştı. Oturacak yerlerden birini eliyle yokladı, bir an arkasına bir eşarp ya da bir şal bırakılmış gibi geldi.

Sinagogdan çıkarken melez köpek onu merdivenlerin dibinde bekliyordu. Bu defa ayağını yere vurup, "Hadi git! Defol!" dedi. Tasmaında künyesi bulunan köpek başını eğip nefes nefese soludu, sanki sabırla bir açıklama bekliyormuş gibi. Ama hiçbir açıklama gelmedi. Benny yoluna devam etmek için döndü, omuzları kalkmış, kalın süveteri süet ceketinin altından dışarı çıkmış ve öne kaykılmış şekilde, kalyonların önüne konan heykeller gibi dalgaları yararcasına geniş adımlarla yürümeye başladı. Köpek emniyetli bir mesafe bırakarak, peşinden gitti.

Nereye gitmişti? Kız arkadaşlarından birini ziyarete gidip gecikmiş olabilir miydi? Ya da okulda acil bir durum yüzünden mi geç kalmıştı? Acaba klinikte miydi? Birkaç hafta önce, bir kavga esnasında Nava onun nezaketinin bir maske gibi olduğunu ve o maskenin altında Sibirya'nın bulunduğunu söylemişti. Benny cevap vermemiş ama muhabbetle gülümsemişti, Nava kızdığına her zaman yaptığı gibi. Bunun karşısında Nava'nın sinirleri bozulmuş ve bağırması: "Hiç umurunda bile değil! Ne biz ne de çocuklar!" Benny gülümsemeye devam ederken elini onun omuzuna koymuş ama Nava silkinerek hiddetle dışarı çıkıp kapıyı arkasından çarpmıştı. Bir saat sonra Benny Nava'nın biraz üşütmüş olabileceğini düşünmüş ve ona kapalı stüdyosunda sı-

cak, ballı bir bitki çayı getirmişti. Nava üşütmemişti ama çayı almış, “Sağol. Buna hiç gerek yoktu,” demişti.

Acaba siste kendi başına dolaşırken Nava eve gelmiş olabilir miydi? Dön-meyi düşündü. Ama boş evi, özellikle de yatağın ayak ucunda Nava’nın oyuncak kayıklara benzeyen parlak renkli terliklerin durduğu yatak odasını gözünün önüne getirince bunu itici buldu ve yoluna devam etti. Kalkık omuz-larıyla Hagefen Sokağı’ndan ve Tarpat Sokağı’ndan yürüyerek Nava’nın ça-lıştığı ilkokula geldi. Bölge Konseyinde ve Eğitim Bakanlığında kendisine karşı çıkanlarla, dört yeni derslik ve büyük bir jimnastik salonu yapılması için gerekli fonların ayrılması konusunda yaptığı münazarayı kazanalı bir ay ya geçmiş ya geçmemişti.

Okulun madenî bahçe kapıları **Şebat/kutsal gün** tatilinden dolayı kilitlen-mişti. Hem bina hem de oyun alanı, üzerinde dikenli tel bulunan bir demir çitle çevrelenmişti. Benny Avni çitin etrafında iki defa dolandı, sonunda içe-ri girebileceği bir yer bulduğunu düşündü. Karşı kaldırımdaki köpeğe el sal-ladı, demir çubuklara tutundu, kendini yukarı çekti, teli kenara iterken elini kesti ve içeri atlarken ayak bileği hafifçe burkuldu. Elinin tersi kanayarak ve topallaya topallaya oyun alanından geçti.

Binaya yan kapılardan birinden girince kendini bir sürü kapının açıldığı uzun bir koridorda buldu. Ter, yemek artıkları ve tebeşir kokusu her yeri kap-lamıştı. Portakal kabukları ve kâğıt atıkları koridoru pisletiyordu. Benny Av-ni aralık kapıdan bir dersliğe girdi. Kürsünün üstünde tozlu bir tahta silgisi ve üzerine bir şeyler karalanmış bir defter sayfası vardı. Kâğıdı alıp el yazısını inceledi, gerçekten bir kadının el yazısıydı ama Nava’nın değildi. Benny Av-ni elinden üzerine kan lekeleri geçen kâğıdı kürsüye bırakıp tahtaya baktı. Aynı el yazısıyla şu kelimeler okunuyordu: “Vakarlı köy hayatına karşı, mantar gibi büyüyen şehir hayatı—Lütfen en geç çarşamba gününe kadar bi-tiriniz.” Bu yönergenin altında şu ifade yer alıyordu: “Bundan sonraki üç bö-lümü evde okuyun ve sondaki sorulara cevap vermeye hazırlanın.” Duvar-da Devlet Başkanı Theodor Hertzl ile Başbakan’ın portrelerinin yanı sıra resim-li afişler de vardı. Birinin üzerinde “Doğanın Dostları Yaban Çiçeklerine Sa-hip Çıkınız, Onları Koruyunuz,” yazılıydı.

Sıralar, herhalde zil çaldığında öğrenciler birden dışarı fırlarken düzensizce bir araya itilmişti. Pencerelemin dışındaki çiçekliklerde susamış sardunyalar du-ruyordu. Öğretmen kürsüsünün karşısında asılı duran kocaman bir İsrail hari-tasının üzerinde, Menafe bölgesinin eteklerinde yer alan Tel İlan köyü kalın bir yeşil daire içine alınmıştı. Yetim kalmış bir ceket bir kancada asılı duruyordu.

Benny Avni sınıftan çıktı, hafifçe topallayarak ve arkasından yerde dam-la damla kan izleri bırakarak boş koridorlardan yoluna devam etti. Koridorun

sonundaki tuvaletlere varınca kendisini bayanlar tuvaletine girmek zorunda hissetti. İçeride beş kabin vardı. Benny Avni her kapının arkasını kontrol etti, hatta depo olarak kullanılan dolabı bile gözden geçirdi. Sonra gene bir koridora saptı, arkasından bir başkasına ve sonunda öğretmenler odasına geldi. Kapının önünde durup bir an tereddüt geçirdi, üstündeki yazıyı okurken, sanki **Braille** yazısı okuyormuş gibi, parmaklarının ucunu üzerlerinde gezdirdi: “Öğretmenler Odası—Öğrenciler İzinsiz Giremez.” Aklına içeride bir toplantı olabileceği geldi, rahatsız etmek istemedi ama içinden paldır küldür girmek de geldi. Öğretmenler odası bomboş ve karanlıktı, pencereleri sınıksız kapalı, perdeleri çekilmişti. Odanın iki yanında iki sıra hâlinde kitaplıklar duruyordu. Tam ortada uzun bir masanın etrafında yirmi kadar sandalye, masanın üstünde boş ya da yarı boş fincanlar, birkaç kitap, sınıf listeleri ve bazı broşürler vardı. En ilerideki pencerenin yanında, içinde her öğretmenin çekmecesini bulunan bir dolap duruyordu. Nava’nın çekmecesini buldu, çıkarıp masanın üstüne koydu. İçinden bir tomar defter, bir kutu tebeşir, birkaç tane boğaz pastili, bir de boş güneş gözlüğü kılıfı çıktı. Biraz düşündükten sonra çekmeceyi yerine yerleştirdi. Masanın başında, bir sandalyenin arkasına asılı, gözüne yabancı gelmeyen bir eşarp vardı. Nava’nın kılere benziyordu ama bu loş ışıktaki nasıl emin olabilirdi? Gene de alıp elindeki kanın üzerine bastırıldı, sonra katlayıp ceketinin cebine koydu. Öğretmenler odasını terk edip çok kapılı koridordan, her kapıdan içeri baka baka ve topallayarak geçti. Okulun sağlık merkezinin kapısını yokladı, kapıcının ofisine bir göz attı, sonra girdiği kapıdan değil, başka bir kapıdan geçerek binadan çıktı. Oyun alanından topallayarak geçti, çite tırmandı, dikenli teli itip yere atlaması bu defa ona ceketinin kolundan düzgün kesilmiş bir parçaya mal oldu.

Çitin dibinde bir süre durdu, neyi beklediğini bilmeden bekledi, ta ki sokakın karşısında on metre kadar ileride oturmuş, ona derin bir içtenlikle bakan köpeği görünceye kadar. İçinden köpeği okşamak geldi ama köpek kalktı, gerindi ve yavaşça ilerleyerek aradaki mesafeyi korudu.

Benny Avni, belki Nava’nın belki de onun olmayan kareli eşarpı elini sarmış, köpeğin arkasından boş sokaklarda on beş dakika topalladı durdu. Alçalmış gri gökyüzü ağaçların tepeleriyle iç içe dolanırken bulanık sis bulutları bahçelerin içine inip kalmıştı. Belki yüzüne birkaç yağmur damlası düşmüştü ama bundan emin olamadı; doğrusu pek umurunda da değildi. Bir duvarın üzerinde bir kuş görmüş gibi hissetti ama yaklaşınca bunun boş bir teke kutudan başka bir şey olmadığını anladı.

Az sonra iki yanında begonvillerden çitler oluşmuş dar bir geçide geldi. Yakınlarda bu geçitin yeniden döşenmesini onaylamış, birkaç gün önce de bir sabah burayı bizzat teftiş etmişti. Bu geçitten tekrar Sinagog Sokağı’na çıktı.

Köpek yolu gösterir gibi önden gidiyordu. Işık daha da gri bir tona dönüşmüştü. Kendi kendine, “Doğruca eve gitmek daha iyi değil mi?” diye düşündü. Belki de Nava eve gelmiş, dinleniyordur; hatta onun evde olmayışına anlam verememiş onu merak etmiş bile olabilirdi. Ama boş ev düşüncesi onu dehşete düşürdü, burnu sanki yolu kokluyormuş gibi yere yakın ve hiç arkasına bakmadan giden köpeğin peşinden topallaya topallaya yürüdü. Az sonra, belki de akşam tanından önce bardaktan boşanırcasına yağacak bir yağmur bütün tozlu ağaçları, damları ve kaldırımları yıkayıp pırıl pırıl yapacaktı. Ne olmuş olabileceğini düşündü ama gerçekte buna asla ihtimal vermedi. Sonra düşüncelelere daldı. Nava evin arkasında limon ağaçlarına bakan verandada kızlarla sık sık oturur, üçü alçak sesle konuşurlardı. Neler konuştuklarını hiç anlamamış, bilmek de istememişti. Şimdi ise bilmek istiyordu ama bu konuda hiçbir fikri yoktu. Bir karar vermesi gerektiğini anlıyordu, ama her gün işinde bir sürü kararlar vermeye alışkın olduğu halde aniden üzerine bir güvensizlik gelmişti ve kendisinden ne yapması beklendiği konusunda en küçük bir fikri yoktu. Bu arada köpek on metre ötede durdu, kaldırıma oturdu. Benny de onun gibi yapıp Anıt Park’ta Nava’nın herhalde iki üç saat önce bulunduğu banka oturdu. Birden bankın ortasına çekildi, kanayan eli eşarba sarılı, çiselemeye başlayan yağmurda ceketinin önü ilikli, orada oturup karısını beklemeye başladı. 21

(İbraniceden İngilizceye çevirenler: Jill Sand D’Angelo ve Amos Oz)

GÜRAY SÜNGÜ

KÜLE DÖN...

Kalbim durdu sandım. Ya da duracak sandım. Ya da yerinden çıkacak sandım. Bu konularda iyi değilim, ne sandım bilmiyorum ama çok korktum. Deyim yerindeyse ödüm patladı. Dış kapıyı anahtarla açmıştım, merdivenleri çıkıyordum, ilk katı geçtim, ikinci katın arasında söndü ışık; dışarıdan ışık alacak bir yer de yok, bir hava boşluğu buzlu penceresi ama orası da zifiri. Burnumun ucunu göremiyordum. Bir ay önce taşınmıştım binaya, binanın şekli şemali de işlememiş içime, bir yere çarpmayayım diye ayak boyum kadar ilerliyorum tam, güvercin adımı derler. Birden yandı ışık. Tam önümde, önümde bile değil, burnumun ucunda dikilmiş bana bakıyordu, kaskatı. Benim kalbim yerinden fırlayınca arsız bir kahkaha patlattı. Ben bir şey diyemedim, kızmadan bile, gülerek uzaklaştı. Karşı komşum. Doksan yaşında var gibi. Yüzü kırış kırış, vücudu iki büklüm, ince. Uyurken görse biri ölü sanır. Söylenmeye bile utandım, yaşlı başlı adam bunamış, köpüre köpüre çıktım merdivenleri. Çoktan girmiş evine, tam benim karşı dairem onunki. Ben de girdim evime kapımı açıp. Salondaki kanepenin üzerine uzanıp sakinleşmeyi bekledim. Derin derin nefesler aldım. Kendime de kızdım, bu kadar korkacak ne var diye. Beklemediğimden işte, yoksa ne diye korksun insan.

Adını bilmediğim yaşlı komşumla bu türden ilk maceramdı bu. Önceden akli başında bir adam sanıyordum, bu yaşta bir adam ne sanılırsa öyle. Delice şeyler sanki daha bir genç işiymiş gibi. O günden sonra daha temkinliydim gayri ihtiyari. Özellikle merdiven inip çıkarken dikkat ediyordum. Evimde otururken tedbirliydim, kapım çalınırsa, elektrik kesilirse. Beklentilerim mi demeliyim paranoyam mı bilmiyorum ama korktuğum gibi olmadı. Bulaşmadı bana bir daha. Yine de rahatladığımı, kendimi emniyette hissettiğimi söyleyemem. Beni bir kere merdivende korkuttu diye değildi tabi ona karşı takındığım tutum. Başka bir hal vardı bu yaşlı adamda. Beni ürkütüyordu. Ayaküstü laflıyorken bile kapının önünde, bakışlarını içimde hissediyordum. Hemen yanı başımda, ziyadesiyle sakin, konuşuyor, anlatıyor, bacaklarının ağrıdığını, merdivenlerin yüksek olduğunu, sonra birden bir şey, yüzünde ne bileyim bir ifade fark ediyorum. Sanki anlattıklarının hiçbir anlamı yok, aklında. İçinde tamamen başka şeyler var, başka bir amacı, bir kastı. Çözemiyordum, çözülebilecek bir şey değildi zaten, sadece anormal bir adamdı o, yaşlı bir adamdı, belki bunamıştı, belki de eskiden beri

bir takım zihinsel problemleri vardı, bilemem. Bu sebeple mümkün olduğunca uzak duruyordum. Ama pek mümkün olmuyordu uzak durmak, neredeyse akşamları işten her dönüşümde kapının önünde dolaşır vaziyette görüyordum. O da beni görüyordu, kimi görse yanına yanaştığından, bana da yanaşıyordu. Hemen söze girip bir şeyler anlatıyordu. Tedirgin, dinliyordum. Takıntı haline gelmeye başlamıştı bende, kendimi telkin etmeye de çalışıyordum üstelik. Endişe edecek ne var, yaşlı ve azıcık sıyrılmış bir adam o. Zararsız. Haklıydım. Kendime hak veriyordum. Tam da öyle bir adamdı yaşlı deli komşum ama bu kabul bir şeyi değiştirmiyordu. Adam lafın arasında başka türlü bakınca bana, ben onun o an konuştuğu kişi değilmişim gibi, o bana bir şeyler anlatan adamın dışında bambaşka birisiymiş gibi... Her şey değişiyordu o an. Hem ürküyor, hem sinirleniyordum. Ürktüğüm için sinirleniyordum. Bu akşam ilk defa bu kadar ileri gittikten sonra, kahkaha atıp uzaklaşırken bir de alevlerden söz etti. Doğrusunu söylemek gerekirse bir mana veremedim. Bu adam, ben evimin içindeyken evimi ateşe verip eşyalarımın ve benim kül oluşumu seyretse şaşırır mıyım diye sordum kendime, nefeslerim normale dönünce kanepede sırt üstü yatıyor-ken. Sinirim bozuldu, güldüm. İnsan yanarken bir de şaşırılmayı pek beceremezdi herhalde. Bir hissin yanında başka bir his ancak ikincinin ilkinden güçlü olduğu durumda duyulabilirdi, ya da ben böyle konularda pek konuşmamalıydım. Ayağa kalktım sonra ve yangından kalan is kokusu dağılsın ister gibi tüm pencereleri açtım. Bu daha da gülünçtü, ama yaptım. Evimi havalandırmak için yangın sonrasını bekleyecek değildim. Sonra sinirlerimin iyice bozulmuş olduğunu anladım, takılmışım yangına. Sanırım bunak komşumun alevlerden daha önce de bahsettiği o anı hatırladım. Unutmak istediğim ya da önemsemek istemediğim için silinip gitmişti belki aklımdan. Sanırım alevlerden, yani yangından epeyce korktuğumu da, çocukluğumdan beri böyle olduğunu da hemen akabinde itiraf ettim kendime. Böylece yaşlı adam karşısında duyduğum kaygı da anlamlandı. Bu şekilde rahatladım biraz çünkü kaynağını biliyordum artık korkumun. Mana veremediğim hal ve hareketleri ve bunların sonucu içimde oluşan mantıksız endişeyi bir kenara bırakmalıyım dedim. İkna oldum kendi sözlerimle. Biraz fazla duyarlıydım, daima böyleydi bu. Sorun aslında bendeydi galiba. Sıradan ve normal insanlar böyle şeyleri takıntı yapmazlardı. Geçti gitti dedim, geçip gittiğine inanmaya çalışarak.

Birkaç gün sessiz sedasız geçti. Birkaç gün sonra iş yerimde dosyaların arasında boğulmamaya çalışarak hayatıma anlam katma uğraşı veriyorken telefonum çaldı. Alt komşum, telefonumu bulmakta çok zorlandığını, eve gelmek isteyebileceğimi, biraz sorun olduğunu söyledi. Yangın mı dedim, panikle. Sözleri yuttu, eveledi geveledi, nereden biliyorsunuz dedi, ya da ona benzer bir şey dedi. Korkudan bayılacaktım neredeyse.

Ne kalkabildim, ne de oturabildim. İş arkadaşlarımdan bir ikisi beni kolumdan tutup bir arabaya bindirdiler.

Eve vardığımda ortalık sakin sayılırdı. İtfaiye işini bitirip gitmiş. Ama benim o an gözümler bir şey görmüyor. Apar topar is kokusunu çekerek evimin bulunduğu kata çıktım. Gördüğüm manzara beni şaşkına çevirdi. Ben başka türlü bekliyordum demek. Başka türlü beklediğimi kendimden gizliyordum ama içten ne bekliyordum demek. Benim kapım sağlamdı. Açıp evin içine baktım. Her şey yerli yerindeydi, yangının esamesi yoktu. Bunak komşumun eviydi yanan. Sevinsem mi, üzülsem mi bilemedim. Neden bunca zamandır kendime aksini kabul ettirmeye çalışarak iflah olmaz biçimde yaşlı adamın benim evimi yakacağını düşünmüştüm? Hayır canım, iflah olmaz biçimde düşünmüş değildim. Aklımdan geçmişti sadece. Üstelik adamın kimseye zarar verdiğini görememiştim bile. Bir tek bana, şu merdivende yaptığı şey. Şey dediğim, bu şekilde şaka olduğunu kendimden gizlemiş olduğumu sandığım şaka. Kime karşı olduğunu bilmediğim bir öfke büyüdü içimde. Karşı dairenin kapısı kırılmıştı, içerisi kapkaraydı, görülüyordu. Yaşlı adam yoktu ortalıkta. Kime karşı olduğunu bilmediğim öfkemin bir kısmının bana karşı olduğunu anladım, saçmaydı, biliyorum ama suçlu hissediyordum kendimi, karanlık, is içindeki eve bakarken. Sonra yine devam etti hayat, kaldığı yerden.

Yaşlı adam, yangın çıktığında evdeymiş, baygın vaziyette çıkarılmış dışarıya. Öldü sanılmış bu yaşta bir adam duman nedeniyle bayılırsa hayata dönmesi zormuş çok, ama yaşlı adam dönmüş bir iki günün sonunda. Zaten yaşlı adamın duman zehirlenmesiyle bayılmadığı da anlaşılmış sonra. Korkudan olabilirmiş. Ya da başka bir şey.

En güzel ifade; şu ana kadar söylediklerim yanlış olabilir, sebep başka bir şey olabilir. İnsanın acze dair kanıtı.

Kapkara, yıkık dökük evine döndü sonra yaşlı adam. Olmayan daire kapısından içeriye girip eşğin bir metre içinde, oturdu. Kapıdaki gözden izliyordum ben. Kara duvara yasladı başını, bomboş ve hissizdi gözleri. Boşluğa bakıyordu sanki. İçim ezildi durmaksızın korktuğum, çekindiğim yaşlı adamın bu haline. Kısa bir tereddütün ardından açtım kapımı. “Amca,” dedim “Gel.” Göz bebekleri titredi, hareket etti ve beni buldu. Bir süre de bana baktı öylece. İyice oynattığını, artık asla iflah olmayacağını düşündüm. Neye güvenerek evime almak istediğimi de düşündüm. Sürekli düşünmekten, korkmaktan ve tedbir almaktan bıktığımı düşündüm. Yaşlı adamın boş ve donuk gözlerine bakarken, beni orta okula giderken bile bakkala gönderdikleri zaman pencereden izleyen ailemi düşündüm. “Amca,” diye yineledim. “Gel hadi, orada oturulmaz.”

Yaşlı adamın bakışlarında bir değişiklik olmadı. Doğruldu, duvara tutunarak kalktı ayağa. Eline bulaşan is lekesine baktı ayakta. Orada anılarını, du-

varlara yerlere sinmiş hatıralarını gördü belki. Buna rağmen hüngür hüngür ağlayacağı yerde acıyla tebessüm etti elindeki is lekesine, çıktı evinden ve konuğum oldu benim.

Çalışma odası adını verdiğim, içinde hiç çalışmadığım, hatta hiç vakit geçirmediğim odamı verdim ona. Bir tane çekyat vardı odada, ama büyükçe ve rahat bir şeydi. Yarın işten izin alırdım, yaşlı adamın çoluğu çocuğu bir akrabası filan varsa onları arardım ya da yaşlı adamın kendisinin aramasına yardımcı olurum, vaziyeti izah ederdim ve meseleyi hallederdim. Komşuyduk sonuçta, bana yaptığını unutmamış olsam da, sanki o unutmuş gibiydi. Hatta o yapmamış gibiydi. Kötülük hafızasının zayıf olması iyi bir şey değildi belki ama yaşlı adam doksan yaşında filan olması ashabıyla istisna edilebilirdi.

Banyo yaptı ve hemen yattı. Aç mısın demeye bile fırsat bulamadım. Tek kelime konuşmadık eve girdikten sonra.

Sabah zor oldu benim için. Doğru bir şey yaptım diyordum kendime ama adam hala tekin değildi sonuçta. Evi nasıl yanımtı sahi? Bu soruyu, sonuna sahi ekleyerek, dalga geçer gibi soran, içindeki korkak yanımdı. Bakkala ekmek almaya giderken bile sürekli pencereden izlenerek öz güveni kısırlaştırılmış yanımdı. Ona cevap vermeye tenezzül edemezdim.

İş yerine telefon edip mümkün olduğu kadar kısaca anlattım meseleyi ve izin istedim. Sorun olacak değildi zaten.

Kahvaltı hazırladım. Yaşlı adamla yine konuşmadık pek, günaydın dedim ben, önce cevap vermedi, belki bir dakika boyunca. Daha dün evi yanan bir bunaktı benim için, öncesinde bile cevap vermemesini normal bulabilirdim, hele ki şimdi. Şaşırmadım hiç. Ama bir dakikanın sonunda “Günaydın,” dedi. Yüzüne baktım birdenbire, cevabıyla. Ben bakınca sırtıttı birden. Hiç bir şey olmamış gibiydi, ya da her şeyi unutmuş gibi. Emin değildim aslında, hiç tanıımıyordum bu adamı, hangi olaya ne tepki verir bilemezdim, bu sırtışı evini unuttuğunu mu gösterir, deli olduğunu mu, yoksa sadece bir sırtış mıdır, öylesine, günaydın demişim, günaydın demiş, sırtıtmış, bilemezdim. Üstelik tanımak filan da istemiyordum, hayatım yeterli derecede iyi ve yeterli derecede normaldi. Böyle olmasını istiyordum zaten. Bir aydır burada otuyordum, daha yeni yeni alışırıyordum, maceraya yer yoktu hayatımda.

“Kahvaltıdan sonra, tanıdıklarınızı ararız, gelip alırlar sizi,” dedim, dünyanın en normal cümlesini kurmuş gibi. Ama yaşlı adam dünyanın en anormal cümlesini kurmuşum gibi baktı bana.

“Benim, tanımadığım tanıdıklarım mı var?” diye sordu. Bu sorunun esprili içerdiğini görmek istemedim.

“Tanıdıklarınız vardır elbet, gelip alırlar sizi, eviniz yandı sonuçta,” dedim. Söylediklerimin birbiriyle alakası yokmuş gibi geldi; tanıdıklar, evin yanması, tanıdıkların gelip yaşlı adamı almaları.

“Yok,” dedi. “Tanıdığım yok. Benim tanıdıklarım beni tanımaz, beni tanıyanları ben unutmuşumdur. Arayacak kimse yok.”

Böyle bir durumu bekleyip beklemediğimi bilmiyordum ama çok şaşırmadığıma göre galiba bekliyordum.

“Ne yapacaksınız o halde?” dedim.

“Evi temizlerim. Otururum misler gibi,” dedi sinir bozacak kadar sakın ve aniden sırtı yine.

“Günler sürer,” dedim, aslında bu halinizle günler sürer filan demek istemiştım, ayakta görsem yer veresim gelecek kadar yaşlıydı sonuçta. Kocaman yanmış bir ev...

“Korkma alışığım ben,” dedi neşeyle. “İlk defa gelmiyor başıma.”

Hep haklı çıkmaktan içim bulandı. Yaşlı adamı kahvaltı masasında bırakıp balkona çıktım. Sigara içtim sokağı seyrederek. Evini kesin kendisi yakmıştır, dedim içimden. İlk defa gelmiyorsa başına... Bunu da korkak yanıml söylemiştir diye ciddiye almadım tabi. Tekrar içeriye girdiğimde yoktu mutfakta, odalara baktım, daire kapısı açıktı, karşıda gördüm, evine girmiş, duvarlara bakıyor hemen girişte. Kapının önünde durup baktım ben de. “Bu seferki bayağı güzel olmuş,” diye mırıldandı. Beni görüp mü söyledi. Ciddi olmasını istemediğim için beni görüp söylemiş olsun istedim. Ben çekingen bir adamım ya, fark etmiştir, öyle görüyordur, bu sebeple hafife alıyor olsun istedim, başına gelen felaketi. Sözde olsun istedim yani.

“Nasıl oldu. Nasıl yangın çıktı?” diye sordum. Pek işe yaraması mümkün gözükmeyen bir bez parçasıyla duvarları silmeye girişti. Bana cevap vereceğini sanmıyordum, manasız bir soruydu zaten ama cevap verdi. “Oturuyordum, öyle. Duvarlara bakıyordum. Sonra yan ulan dedim,” dedi. Benimle dalga geçiyor olabilirdi, başımı salladım sadece. Saçmaydı, duvar kadar pis, duvar kadar kararmış bir bezle duvarı siliyordu hala. Bir yanıml müdahale etmek istedi ama diğer yanıml, müdahale için onu ikna etmem gerektiğini de bildiğinden sanırım, git işine dedi, müdahale etme. O bildiğini yapacak sonuçta. Bir şey söylemeden dönüp gittim. Evimin kapısını kilitleyip aşağıya indim. İzin almıştım ama var olacağını düşündüğüm iş iptal olmuştu, işe gidecektim. Bu arada yaşlı adam sanırım beni kahvaltı sofrasında da kandırmıştı. Bana ilk defa başına gelmediğini söylemişti ama belki yangını kastetmiyordu, yangını kastettiğini sanacağımı bildiği halde. Aynı vurdumduymazlıkla evini kendisi yaktığını da söylediğine göre... ne bileyim, aklım karıştı. İkisi de yalandı muhtemelen. Parçalar sokak kapısının önünde kapıcıya rastlayınca tamamlandı. Kapıcının da adını bilmiyordum ama kapıcıların her şeyi en ayrıntısına kadar bildiğini biliyordum. Hiç tereddütsüz sordum adama. Bu yaşlı adamın evi daha önce yanmış mıydı? Cevap tahmin ettiğim gibiydi, böyle bir şey olma-

mıştı. En azından kapıcı son otuz yıldır tanıdığı bunak adamın son otuz yılında böyle bir şeye tanık olmamıştı. Peki, dedim, evini kendisi yakmış olabilir mi? Cevap yine tahmin ettiğim gibiydi, ummasam da. Daha neler beyim dedi kapıcı. Güldü geçti. Biraz çatlakmış bizim dede ama yapmazmış öyle şeyler. Sonra duraksadı bir süre. Dur bakım gibi bir şey söyledi. “Galiba karısından sonra biraz şey olmuş,” dedi. “Bunamış,” diye doldurdum “şey olmuş”un yerini.” “Hah,” dedi. İşe gittim. Bunu da kendi söylemiş üstelik kapıcıya, takılıyormuş bir gün arada ben eskiden böyle değildim, benim hatundan sonra böyle oldum, demiş. Laf kaynamış tabi, sonrası yok.

Parçalar tamamlandı. Tipik bir hikayeydi. Adam karısı ile yaşıyormuş, birlikte yaşlanmışlar, sonra kadın ölmüş, adam bunamış. Evin yanması bunaklığın verdiği dalgınlıktan, evi kendi yaktığını söylemesi türünden gariplikleri ise bizatihi bunaklığından.

Gençler parçaları bütünlemek için çok acele ediyor sanırım.

İşten çıkınca oyalandım biraz, arkadaşlarla yemek yedik dışarıda. Çay kahve içtik sonra, lafladık. Eve döndüğümde saat on biri geçiyordu. Yaşlı adam benim hayatıma dâhil değildi, onu merak etmek gibi bir durumda değildim. Etmedim bu yüzden. Banyo yapıp yatacaktım ki kapı çaldı, hemen geldi tabi aklıma kapı çalınca. Bir yandan da rahatladım sanki, merak etmiyordum, aklımda değildi ama bir tanıdığı yoksa, kalacak bir yeri filan... Ben iyi bir adam mıydım acaba? Değildim. Aklıma ve kapıma gelmesinden de hoşnut değildim. Aslında iki arada bir deredeydim. Korkak ve pısırık yanımla aramdaki çelişkiydi belki. Hayatım boyunca böyle olmuştu. Ama daha gençtim. Değişebilirdim. Bu kendime devşirdiğim umut nedeniyle kendi kendime gülümseyerek açtım kapıyı. Yaşlı adama değil, kendime gülümseyerek. Ama yaşlı adam değildi gelen. Duyduklarım karşısında, zor gülümsersin bir daha dedi içimdeki korkak yanımla bana. Yaşlı adam öğleden sonra ölmüş.

Bu kadar, sadece ölmüş. Komşulardan birisi görmüş, giriş antresinde elinde kapkara bir bezle yatıyormuş, cansız. Hikayesini de yanlış tahmin etmişim zaten. Onu da yönetici anlattı ertesi gün cesedi son kez çıkarken evinden. Biraz sonra mezarlığa gidecektik, gömecektik adamı ama kimse yoktu, gelen giden yoktu. Akıllı, aklı... Yokmuş gerçekten de. Kimse ile ilişki kuramazmış, kimse tarafından sevilmezmiş. Yöneticinin de adını bilmiyordum, sorma lüksüm de yoktu ama anlattı. Otuz yıl önce yalnız başına gelmiş buraya. İçerden yeni çıkmış geldiğinde. Otuz beş yıl hapis yatmış. Yirmi beşinde filanmış hapse düştüğünde. Neden düşmüş, üç yaşında bir kızı varmış, karısını çok severmiş, işe gider gelirmiş, mutlu bir aileymiş, ötesi yokmuş. Bir gün gelmiş eve, karısını yakalamış aşığıyla. Aklını yitirecekmiş gibi olmuş. Çekmiş bıçağı. Ama nasıl seviyor. İki yarı çıplak bedene, ete, hayvana bak-

mış, karşısında gözleri fal taşı gibi açık, korkudan titreyen. Kalbindeki acı, kalbindeki öfkeye galip gelince düşmüş bıçak elinden, dönmüş gitmiş. Akşam kadar dolanmış sokaklarda, deli gibi. Akşam dönmüş evine. Beklediği gibiymiş, karısı eşyalarını toplayıp gitmiş, çoktan. Oturmuş evin salonunda, duvarlara bakmış, sonra yan ulan deyip ateşe vermiş hem evi, hem kendisini.

Kurtarmışlar onu ama çok kötü bir şey olmuş, ateşten daha çok yakan, onu mahveden bir şey. Üç yaşındaki kızın yanık cesedi bulunmuş evde. Karısı götürmemiş çocuğu, bırakmış. Adamı sevmemiş, çocuğu da sevmemiş belki. Adam daha genç, yirmi beşinde, oturduğu yerde parçalanmış, erimiş, tükenmiş, ama dinmemiş, evde olduğunu bilmiyordum, karımın onu beşiğinde bırakıp gittiğini bilmiyordum dememiş, yaktım demiş, benimle birlikte yansın istedim demiş, kendisini cezalandırmak istemiş. Otuz beş yıl vermişler, on beş yıl yatmış, tam iyi halden çıkaracaklar, koğuştaki yakmış, aslında yine kendini yakmak istemiş, bir on yıl daha, sonra bir daha. Böyle olmuş kabaca.

Dinledim sonuna kadar, o sırada cesedi yıkanıyordu yaşlı adamın. Bana söyledikleri yalan değilmiş, ironi değilmiş, alay değilmiş, demek istemiyordum kendime. Korkak yanımdan daha büyük bir acı gelip oturdu içime. Beni korkuttuğu o merdiven aralığındaki akşamı düşündüm. O kadar korkacağımı nasıl bildiğini düşündüm. “Bunları nereden biliyorsunuz,” diye sormak geldi içimden kim bilir hangi umutla yöneticiye ama sormadım. Sormuş gibi yaptım. Sorumu adını bilmediğim yöneticinin yerine geçerek ben cevapladım. “Kendisi anlattı.” Yine kendi yerime geçtim sonra, gülümsedim haince, “Kandırmış sizi de,” dedim, dediğime inanmaya çalışarak.

NAZMİYE DENİZER

YEDİNCİ İSTASYON

Bu istasyonda inmeliyim. Evet, evet tam bana tarif ettikleri gibi tüneli geçtikten sonraki ilk istasyon. Burada inemezsin, diye sesleniyor üniformalı kambur kadın. Burada inceklerin listesinde adın yok. Dudaklarımı bile oynatmadım, nereden duydu bu kadın şimdi beni, hem kim belirliyor listeyi? Onu dinleyecek değilim, tren durur durur durmaz ilk inen ben olacağım. Şöyle kapıya yaklaşayım. Çantam nerede, küçücük bir çantaydı. Şu büyük bavulların arasına sıkışmış olabilir. Hemen bulmalıyım onu, neredeyse istasyona girmek üzereyiz. Yok, yok, hiçbir yerde yok. Bulamazsam çantasız giderim. Çantasız bir yere gidemezsin, diyor kambur kadın tren düdüğünü çalarken. Yine duymuştum. Hem kapıdan çekil, incekler var. Pek âlâ öyle olsun, çekilir gibi yapayım, şu büyük bavullu adamla karısı inerken arkalarına saklanır inirim. Üniformalı kadın elindeki listeyi kontrol ediyor, saklanmanın tam zamanı. Onu görmüyorum, o da beni görmüyor. Büyük bavullu adam bavulunu sürükleyerek ilerliyor. Karısı adamın ceketine yapışmış öksüre öksüre yürüyor. Kim bilir kaç paket sigara içiyor haline bakmadan, diye geçiyor içimden. Kadının anlamış gibi yüzüme bakıyor, biraz da tehdit var bakışında. Eteğinin arkasına saklandım ya, eğer bir şey daha söylesem beni kambur üniformalıya teslim edecek. Bana ne, ne halin varsa gör, diyorum. Kadın şeytanca gülümüyor. Nedense birden kadının görüldüğünden güçlü olduğunu düşünüyorum. Eteğin arasından kapıya bakıyorum, çıkmak üzereyiz yaşasın, diyorum. Tam da o anda kambur kadın eteğinin altına saklandığım kadını kolundan yakalıyor. Bu istasyonda inceklerin arasında adın yok, yerine otur, iki istasyon sonra iniyorsun, diyor. Kadın ağlayıp çırpınıyor. Kocasını yalvarıyor, o inmeyecekse ben de kalayım, diyor. Üniformalı kadın duymuyor bile onları, adamı bavuluyla birlikte aşağı itip kapıyı kapatıyor. Ben eteğin altında sindikçe siniyorum. Tren düdüğünü çalıyor. Kadın hıçkırığa hıçkırığa geri yerine oturuyor. Ben de saklandığım yerden çıkıyorum öfkeyle yerime oturuyorum. İstasyon yavaş yavaş kayboluyor, tren karanlığa doğru gidiyor. Üniformalı kambur kadına bakıyorum, tırnağını yemekle meşgul. Onun benimle ilgilenmesinden memnun oluyorum, yanımdaki kadına dönüyorum. Hâlâ güçsüz güçsüz ağlıyor, her şeyim onun bavulunda gitti, diyor. Kimliğim bile. Ne yaparım ben şimdi? Kadın fısıltıyla konuşmasına rağmen kambur üniformalı duyuyor. Her şeyini neden onun bavuluna koydun, daha iki istasyon var inmene. Kompartımandaki büyük bavullulardan biri ben ona bir şeyler veririm, diyor. Tam üstüne uymasa da idare eder. Ama kimlik, ona yapacak bir şey yok, artık iki istasyon da kimliksiz idare eder. Kadın sevinir gibi oluyor. Birden köşedeki genç adam gözüme takılıyor. Bu kompartımanda kaç kişiyyiz?

Üniformalı dahil altı. Demek büyük bavullu adam inmeden önce yedi kişi-ydik. Hiç dikkat etmemişim. İnemediğime göre biraz onlarla oyalanayım, di-yorum. Tekrar genç adama bakıyorum, dizlerinin üzerindeki tahtaya bir şey-ler çiziyor. Büyükçe bir tahta. Hafifçe kafamı uzatıyorum. Bilmediğim şekil-ler. İstersen, diyor adam, beraber oynayabiliriz. Bunu sesli söylemiyor ama ben anlıyorum. Bu bir oyun mu, diyorum dudaklarımı oynatmadan? Oyun, diyor. Aslında iki kişiyle oynanır. Tam yerimden kalkıp adama doğru yakla-şacak oluyorum, kambur kondoktör otur yerine, diyor tünele giriyoruz, cam-ları kapatın. Beni unuttu sanmıştım. Meğer takip ediyormuş pis cadı... deme-me kalmıyor, pencereleri kapatmadan tren tünele giriyor. Karanlıkta zehir gi-bi duman ciğerlerimi yakarken bir elin yavaşça elimi tuttuğunu farkediyor-um. O arada kır saçlı adam ki daha önce ondan hiç bahsetmedim, camın önünde oturan adam, gürültüyle pencereyi kapatıyor. Belki de genç adamın elimi tuttuğuna kızıyor. Tünelin çıkışının ışıkları cılız bir şekilde kompartı-manı aydınlatmaya başladığında yavaşça elimi elinden çekiyorum. Ünifor-malı kambur kadına bakıyorum, hırsından gözü seğrimeye başlamış. Sırf ona inat genç adamla oyun oynamaya karar veriyorum. Olacak iş değil. Kompar-tımanda kalmaktan neredeyse memnunum. Bunu da mı öfkemden söylüyo-rum acaba? Yok yok, eminim, neden şu genç adam ve oynayacağımız oyun. Gitme şansın olmayınca kalmayı öğreniyorsun, diyor üniformalı. Her şeyi anlıyor, her şeyi... Tren tünelden tünele giriyor, kocası giden kadın sızlanma-ya başlıyor. Dizlerim üşüyor, şalım kocamın bavulunda gitti, ne örterim ben şimdi dizlerime? Ne yazık ki sana verecek şalım yok, diyor giysilerinin bir kısmını veren kadın. Birden ünüformalının sesi duyuluyor. Sızlanma, burada istediğin her şeyi temin edebilirsin. Her şeyi temin edebilir miyiz? diyorum gözlerimle. Evet, önce yönetimden birer bavul alın sonra gerekli olan her şe-yi depodan alabilirsiniz. Trenin bir deposu olduğuna şaşıyorum. Yanımdaki kadına bakıyorum, depoya kadar yürüyecek halde değil. Penceresinin önünde-ki kır saçlı adam da anlıyor gidemeyeceğini. Ceketini çıkarıp kadının dizleri-ne örtüyor. Anlıyorum ki kadın ineceği istasyona kadar bizim verdiklerimiz-le idare etmek zorunda. Tren sarsıla sarsıla ilerliyor. Kompartımandaki her-kese bakıyorum. Onlardan biri trenden inerse ya da ben inersem biraz içimin burkulacağını hissediyorum. Üniformalı da buna dahil mi bilmiyorum.

Düşüncem canımı daraltıyor. İmdadına tren düdüğü yetiştiriyor. İstasyona giriyoruz. İn en var mı bu istasyonda? diye kompartımandakilere bir göz atıyo-rum. Kımıldayan yok. Ben bir girişim yapsam mı acaba? Genç adama bakıyo-rum, o da yerinden kıpırdamıyor. Bir istasyon sonra, ne olacak bir istasyon sonra insem, diyorum, belki onunla birlikte ineriz. Niye inmeye çalışmıyor-sun, der gibi bakıyor kambur kadın. Elindeki listeye gözetiyor, kompartıma-nın kapısını kapatıyor. Bu istasyonda inecek yok, diye homurdanıyor. Tren hareket ederken pencereden bakıyorum, inen yolcular kocaman bavullarını sü-rükleyerek istasyonun sarı ışığında kayboluyor. Elbiselerinin bir kısmını ve-ren kadın huzursuzlanmaya başlıyor. Yerlerimizi değiştirsek, diyor. Cam önü

herkesin hakkı. Kır saçlı adam oralı olmuyor. Sana söylüyorum bayım! Yanıt yok. Kondoktör! Üniformalı bakıyor. Biraz sabret, diyor. Bir istasyon sonra oturursun. Ne demek istediğini o an anlamıyoruz. Genç adama bakıyorum, gözleriyle beni oyuna davet ediyor. Hiç çekinmeden kalkıyorum yanındaki daracık yere oturuyorum. O kadar sıkışmış ki yine de kimsenin yerimi genişletmesini istemiyorum. Kollarımız ellerimiz birbirine dolaşarak dizlerimizin üzerindeki ortak tahtamıza halkalar çiziyoruz. Halkaların arasından değmeden atlamaya çalışıyoruz. Boyumuz küçük olsa, diyoruz dokunmadan atlayabiliriz. Kendimizin en küçük modellerini çiziyoruz. Onları halkalardan atlatmaya çalışıyoruz. Çoğu kere başarıyoruz da. İstasyon! İstasyon! İstasyon mu, ne zaman geldik? Öyle dalmışız ki oyuna, ne tren düdüğünü duymuşuz ne istasyon ışığını görmüşüz. Oyun arkadaşına bakıyorum, inelim mi diye? O yanıt vermeden, kır saçlı adamın bavulunu sürüyerek kendiliğinden kapıya yürüdüğünü görüyorum. Bavulu yeterince dolu mu diye geçiyor aklımdan. Birden kambur üniformalı bana dönüyor, onun bavulunun içinde bir bavul daha var, diyor. Ne zaman koydu ki diye düşünüyorum, hiç görmedik. Her şeyi göremezsiniz, diyor ve ilave ediyor, aslında kendi bile bilmiyor... Adam yürümeye devam ediyor, tam kapıdan çıkarken kimliksiz kadına, keşke sana bir kimlik verebilseydim, diyor. Kadın bön bön adama bakıyor. Hiç onun kimliği bana olur mu, deli işte ne olacak! Hırsla kondoktöre sesleniyor, bir an önce kapıyı kapatmasını söylüyor. Listede yanlışlık var, diyorum kendi kendime. Kocası ilk istasyonda inen kadın bu istasyonda incekti? İnecek diyor, gözleriyle üniformalı kambur, inecek ama henüz kendisi bile bilmiyor. Birden megafonlardan trenin istasyonda bir saat bekleyeceği anonsu yapılıyor. Bir saat trenin içinde bekleyemeyiz, diyor elbiselerinin yarısını veren kadın. Bari inip biraz hava alalım. Bu üniformalı bizi bir yere bırakmaz, diye geçiriyorum içimden. Ama nedense bunu dert etmiyorum. Oyun arkadaşına bakıyorum, kıpırdanmaya başlıyor. İnecek diye paniğe kapılıyorum, yerimden kalkıyorum. O da kalkıyor, giysilerinin yarısını veren de. Kondoktör üçümüzü ayakta görünce bir şartla, diyor. Ayaklarınızı şu görünmez iple bağlayacağım ve ipin ucu kompartımanda bağlı olacak. Saçmalık, diyorum dudaklarımı oynatmadan oyun arkadaşına. Birden giysilerini veren kadın yerinden fırlıyor, tamam ilk benimkini bağla, diyor. Onun peşinden kocası ilk durakta inen kadın dizlerindeki şallı sürüyerek geliyor ve ayağını bağlaması için kambur üniformalıya uzatıyor. Oyun arkadaşına bakıyorum, gözleriyle bana, yapacak bir şey yok, diyor ve ipten halkayı alıyor ayağına geçiriyor. En çok da onun bağlamasına içerliyorum. Benliğimde bilmediğim bir şeyler kırılıyor. Haksızlık bu, diyerek ipi kadının elinden çekip ayağıma bağlıyorum. Ona inat bir düğüm de fazladan atıyorum. Hepimiz aynı anda kapıya doğru yürüyoruz. Kocası ilk istasyonda

inen kadın güçlükle yürüyor. Onu neredeyse biz taşıyoruz. Bir banka oturtmalı, diyorum onun için. Trenden iner inmez onu ilk bulduğumuz banka oturtuyoruz. Dışarıya çıktığımızı göre herkes mutlu mu, diye düşünüyorum. Yüzlerini görmeye çalışıyorum, istasyonun loş ışığında kimin ne hissettiği belli değil. Birden trene dönüyorum yönümü. Upuzun dev bir kara yılanı benzetiyorum onu. Binerken böyle miydi acaba? Ben mi seçtim bu trene binmeyi? Kambur üniformalı trenin penceresinden başını uzatıyor. Başka şansın mı vardı, budala, elbette bu trene binecektin. Her şeyi anlıyordu. Ondan uzaktayken bile düşündüğüm her şeyi... Onunla başedilmez, diyerek oyun arkadaşımın kolunu tutuyorum yürümeye başlıyoruz. Giysilerini veren kadın da peşimizde. O an onun yanımda olmasını istemiyorum, adımlarımı sıklaştırıyorum. Oyun arkadaşım elime usulca dokunuyor, o da adımlarını sıklaştırıyor, kadın arkada kalakalıyor. Birkaç saniye sonra söylene söylene bir banka oturduğunu duyumsar gibi oluyorum. Oyun arkadaşım ile istasyonun arkasındaki karanlığa doğru gidiyoruz. Eli artık belimde. Yavaşça ona doğru sokuluyorum, ten kokusu genzime doğru yükseliyor. Boynumda arzuyla dolaşan elini itmeyi bırakıyorum. Tam nefesimi kontrol etmeye çalışarak ona doğru biraz daha. Pat! Pat! İkimiz de yerdeyiz. Neler oluyor dememize fırsat kalmadan, yürümek için asıldığımız ipin ayak bileklerimizi kestiğini anlıyoruz. Üniformalı cadıya bakıyoruz, bize aldıracağı bile yok, bir taraftan elindeki iplere asılıyor bir taraftan da yasaklı bölgeye girdiniz, hemen dönün, tren kalkmak üzere, diye dağırıyor. Dönmesek mi, diyorum oyun arkadaşıma bakıp, ayağımızdaki ipi kessek mi ne dersin? Oyun tahtamızı içerde bıraktık, diyor sessizce. Zaten kambur cadı da ipi çekiyor. Bilmiyorsun sen, bu ip, kopmaz ip, dönmezsek Tanrı korusun ayaklarımızı bile koparır. Çaresizce trene yürüyoruz. Giysilerini veren kadın da küskün küskün peşimizden geliyor. Onun geri dönmemizle ilgili ne hissettiği anlamıyoruz.. Trendeki yerlerimizi alıyoruz. Tam tren kalkış düdüğünü çalarken kocası birinci durakta inen kadının kompartımanında olmadığını farkediyorum. Durdurun treni, durdurun treni! Yolculardan biri aşağıda kaldı, diyorum pencereye koşarak. Üniformalı elindeki listeyi gözüme kadar sokuyor, otur yerine, kimse unutulmadı, diyor. Bak, o bu istasyonda inceklerin arasında. Eşyaları, diyorum, aşağıdaki bankta uyuyan kadına bakarak, ayağındaki ip? Üniformalı cevap vermiyor elindeki bıçakla aşağıdaki kadının ayağının bağlı olduğu ipi kesiyor, toplama eşyalardan oluşmuş çantasını kaptığı gibi pencereden aşağı atıyor. Tren istasyonun arkasına doğru kıvrılırken aşağıda bankta uyuyan kadının şalının dizlerinden düşmek üzere olduğunu ayır-dına varıyorum. Ne adama sokulmayı canım istiyor, ne üniformalıyla dalaşmayı. Giysilerini veren kadının yanına gidiyorum hiç bilmediğim bir nedenle onun elini tutuyorum. Tren sarsıla sarsıla ilerliyor. Kompartıman iyice boşal-

dı. Elini tuttuğum kadın uyuyor. Ünüformalı ayakta listesiyle meşgul. Kaç kişi kaldık ki diyorum, liste inceleyecek kadar. Topu topu üç kişi. Sen ancak kompartımandaki üç kişiyi bilirsin, diyor kambur kadın. Bu trene kimler bindi kimler indi şimdiye kadar. İşte üniformalı ilk defa doğru söylüyordu. Nereden bilebilirim trenin bütün yolcularını? Buradakileri bile tam bilmiyorum. Bilmediğim bu kişilerle bir bağımın olması ne garip. Tren tünele girmişti. Tünel geceleri gündüz kadar korkunç değil. Her yer karanlık olduktan sonra tünelin içi veya dışı ne farkedir. Farkedir, diyor adam usulca. Oradan kalk yanına gel. Oyunumuz yarım kaldı. Hem istasyonda kalan kadın için üzölmeyi bırak. Belki o istedi kalmayı. Senden kaç istasyon önce binmişti o. Böylesine uzun bir yolculuk yapmak kolay mı? Bak yanındakine, uyuklamaktan başka yapacağı bir şey yok artık. O iyi birisi, diyorum. Giysilerinin yarısını diğer kadına verdi. Fazlasına ihtiyacı yoktu, diyor. Onu zalim buluyorum ama nedense bu hoşuma gidiyor. Oyunumuzu tamamlamak üzere yanına oturuyorum. Hemen dizlerimizin üzerine tahtayı koyuyor. Aynı kalemle bir ben bir o kendi halkalarımızı çiziyoruz. Arasından düşmeden geçmeye çalışıyoruz. Halkalar öyle çoğalıyor ve öyle birbirine giriyor ki bir adım bile kımlıdayamıyoruz. Kendimizin küçük modelleri de kımlıdıyamıyor. Bana göre, diyorum gözlerimle, yeni bir oyun başlayalım bomboş bir tahtaya, bu oyun artık iflah olmaz. Üniformalı kambur yine yapacağını yapıyor. Halkaları birbirinden kurtarmaya çalışın, diyor. Hemen tahtayı atamazsınız. Bu oyunun kuralını biliyorum, eğer oyunu bozarsanız bundan sonra bu koca tahtayı ayağınıza bağlayıp onunla dolaşacaksınız. Doğru söylüyor olabilir diyorum ama ona yine de güvenmiyorum. Oyun arkadaşım da oflayarak arkasına yaslanıyor. Tren keskin keskin düdüğüünü çalıyor. Ünüformalı listesini eline alıyor. Uyuklayan kadına sinsi sinsi bakıyor. Tekerleklerin dönmesi durduğunda kadının omzuna sertçe dokunuyor, arkasından yürümesini işaret ediyor. Kadın hiç itiraz etmeden yarısı boşalmış çantasını alıyor, ağır ağır kapıya yürüyor. Şaşkınlım. Ne yapacağım hakkında hiçbir fikrim yok. Trenden inmekle inmemek arasında gidip gelirken tren düdüğüünü bir kez daha öttürüyor tekrar karanlığa doğru kıvrıla kıvrıla gidiyor. Oyun arkadaşına bakıyorum, o hâlâ aynı pozisyonda sıkıntısına devam ediyor. Ünüformalıyı saymazsak bir o bir ben kaldık, diyorum. Beni sayamazsınız zaten, diyor. Görmüyor musunuz liste benim elimde. Siz bunu düşüneneğimize işinize bakın. Oyununuzu kurtarmaya çalışın. Yine ona hak verir gibi oluyorum. Oyun arkadaşımın yanına gidiyorum, oralı bile olmuyor. Zorluyorum onu. Birlikte bir iki halkayı birbirinden ayırmaya çalışıyoruz. Pek işe yaramıyor. Oyun arkadaşım iyice sıkılıyor. Koltuğun en ucuna gidiyor, başka tahta çıkartıyor, oynamaya başlıyor. Gel buraya diyorum, hiç olmazsa küçük modellerimizi kurtaralım, yeni oyuna dahil ederiz onları. Kurtarmak is-

temiyor. Sen istersen dene, diyor. Ben yeni oyun başlıyorum. Üniformalıya bakıyorum. Yarım oyunu tamamlamamı işaret ediyor. Halkalar arasında dört büklüm dolanarak tamamlamaya çalışıyorum. Tren tünele giriyor. Karanlıktan bir şey gördüğüm yok. Ellerim küçük maketlere çarpıyor. Daha çok karışıyor oyun. Birden oyun arkadaşımın kahkahasını duyuyorum. Yeni oyununda çok eğlendiğini düşünüyorum. Tünel bitmek bilmiyor. Oyunum karışıkça karışıyor. Oyun arkadaşım kahkaha üstüne kahkaha atıyor. Tren tünelden çıkarken istasyonun ışıkları görünüyor. Bu istasyonda kim inecek, diyorum. O mu, ben mi? Adama bakıyorum hâlâ oyuna devam ediyor. Birden trenden inmekle inmemenin benim için farketmediğini anlıyorum. Kambur üniformalı yüzüme bakıyor. bakışı biraz hüzünlü gibi. Eliyle işaret ediyor. Ben de artık iyice dolan çantamı alıyorum oyun arkadaşımın bakmadan kompartımandan çıkıyorum, ayaklarımı sürüyerek istasyona doğru yürüyorum. Birkaç adım sonra trenin tekerleklerinin sesini duyuyorum, son kez kambur üniformalıya bakıyorum, gözlerinin kıyısında birkaç damla yaş görür gibi oluyorum. Tren düdüğü acı acı öttürerek gözden kayboluyor. Tekrar istasyona doğru dönüyorum. Birden ayağına bağlı kocaman tahtayı sürükleyerek yürümeye çalışan oyun arkadaşımı görüyorum. Onun bana seslenmesine aldırmadan yanından geçip gidiyorum. ❷

MEHMET FIRAT PÜRSELİM

OYUN ARKADAŞIM

Osonbahar burnu delik ayakkabılarımı, rengârenk cicozları, biriktirdiğim Artistli çiklet kâğıtlarını, meşrubat kapaklarımı Antalya’da bırakıp İstanbul’a taşındık. İstanbul’a gelir gelmez ablam okula başladı. Daha birkaç hafta öncesine kadar benimle oyunlar oynarken bir anda büyümüştü; sabahları ben uyanmadan giyinip okula gidiyor, döndüğündeysen hemen yemeğini bitirip ders çalışıyordu. Her şeyin eskisi gibi olmasını; onunla ıssız adalara düşmeyi, balta girmemiş ormanlarda kaybolmayı, sokak şarkıcısı olup acıklı şarkılar söylemeyi istiyordum. Ama o, bütün hayallerimi yıkıyor, artık dersleri olduğunu söyleyerek benimle oynamıyordu. Ya defterlerine çizgiler çizip duruyor ya da kapağında çöp adamlar olan kitapları kekeleyerek okumaya çalışıyordu. Yardım tekliflerimiyse her seferinde geri çeviriyordu. Kitaplarını, defterlerini masada açık unutup bakkala ekmek almaya gittiği bir gün; bir daha ders yapmayıp hep benimle oynasın diye bütün defterlerini çizgilerle, resimlerle doldurup ona yardım etmeye çalıştığım hâlde, masadan kafama inen ekmek darbeleriyle kalktım. Çığlık çığlığa anneme şikâyeti üzerine de sandık odasına yollandım. Sürgündeki hayatım bittikten sonra, aramıza giren defterleri kitapları yırtıp ortadan kaldırmam da işe yaramadı. Ertesi gün ona, yeni okul malzemeleri alınırken, bana gene kırk katırla kırk satır arasında seçim yapmak düştü. Tek arkadaşımın benden uzaklaşmasına alışmamışken, bir de okuldaki arkadaşlarını eve getirmesi, beni büsbütün çileden çıkarttı. Gelen şımarık kızlar, yanağımı sıkıp “Ayyy, çok şiriin...” dedikten sonra, bizim odamıza girip kapıyı kilitliyor, beni içeri dahi almıyorlardı. Ağlamalarım yalvarmalarım kâr etmiyor, onlar odada kim bilir ne oyunlar oynarken ben, gene sandık odasına sürülüyordum.

Her devlet memuru gibi tayinlere alışkın olan babam, dairesindeki yeni arkadaşlarına kısa sürede alıştı. Ablam, okula başlayıp sınıftakilerle tanıştığandan beri, Antalya’dakilerin adını ağzına almamaya başladı. Benim gibi konuşacak kimsesi olmayan annemse o sonbahar, yalnızlıktan ve sıkıntıdan kendini fallara verdi. Günde üç dört kahve içip fincanı ters çeviriyor, iyice soğuduktan sonra açıyor, hiçbir şeye benzemeyen şekillere, dakikalarca bakıp kendi kendine yorumluyordu. Ama sıcak yaratışlı annemin yalnızlığı da çok uzun sürmedi. Apartmandakilerle yavaş yavaş gidip gelmeye başladı, hele üst katımızda oturan teyzeyle kısa zamanda samimi oldular. Yalnızken edindiği merakı ise yeni arkadaşıyla birlikte azalacağı yerde, büsbütün arttı. Kahve, çay, su, bakla, kibrit... İnsanın aklına gelebilecek her türlü şeyin falına bakan üst komşumuza uyup kendini iyice fallara kaptırdı.

Bitmeyen fal seansları onları kesmeyip gene canları sıkılıp da yeni şeyler aramaya başlayınca komşu teyze, ilk kez duyduğum bir şey olan ruh çağırma fikrini ortaya attı. Annemin cevabı ise kaş göz ederek beni göstermek oldu. Öğle uykusundan her zamankinden erken uyandığım bir gün, bu kaş gözün anlamını çözdüm. Bütün yasak ve güzel şeyler gibi bu da ben uyurken yapı-lıyordu. Salonun aralık kapısında dakikalarca durup fark edilinceye kadar on-ları izledim. Yemek masasına ablamın harfler yazan fişleri daire olacak şekil-de dizilmişti, kapattıkları bir fincanın üzerine ikisi parmaklarını koymuşlar-dı. Sordukları soruları, fincan harfler arasında hareket ederek cevaplıyor, on-lar da heyecanla heceleyerek okuyordu. Bu ruhun ne olduğunu, onca zor so-runun cevabını nasıl olup da bilebildiğini anlamamıştım. Öğretmen gibi bir şey olmalıydı, yoksa neden ablamın fişlerini kullansınlardı ki? Ruh öğretme-ni görebilmek umuduyla kapıyı biraz daha açınca beni fark ettiler. Annem, yaramazlık yaparken babasına yakalanmış bir çocuk gibi telaşla yanıma ge-lip beni alnımdan öptü, ne kadar zamandır orada olduğumu sordu. Yüzünde-ki ifadeden, yasak bir şeyi gördüğümü anladığımdan, yeni kalktığımı söyle-dim. Rahatlayarak masaya dönüp alelacele fişleri toparlamaya başladı. İkimiz konuşurken, yan gözle takip ettiğim komşu teyzeyse fısır fısır dualar okuduk-tan sonra fincanı açıp içine üfleyiverdi. Vitrin tepelerinden bir yerlerden, –onca aramaya karşın bir türlü bulamadığım– misafir çikolatalarından biri de ağzıma tıklandı. Ardından annem, beni, kucağına oturtup yanağıma okşarken bir anlaşma yapacağımızı; bundan sonra öğlen uykusundan uyanır uyanmaz kendisine haber verir ve gördüklerimi babama anlatmazsam, bana her gün bir çikolata vereceğini söyledi. Ortada bir gariplik olduğunu sezmeme rağmen anlaşmaya sadık kaldım, uyandığımı haber vermek dışında!

Kısa sürede, bu durum her gün tekrarlanan bir oyuna dönüştü. Ruh çağır-ma seansları benim öğle uykusuna yatmamla başlıyor, kendi halindeki ev ka-dınları yüzlerindeki masum maskeleri sıyrarak âdeta masallardaki cadılara dönüşüyordu, huzurlu salonumuz ise türlü büyülerin yapıldığı bir kuleye! Onlar beni rüyaların pembe âleminde zannederken ben, gözlerim kapalı en karanlık hayaller kurarak uykuya direniyordum. Odadaki saatin uzun bacağı aşağıya indi mi, sessizce kalkıp –artık kilitli olan– salonun anahtar deliğın-den yaptıklarını izliyordum. Annem hep ölen dayımın ruhunu çağırıp nasıl olduğunu öğrenmek istiyor ama onun yerine her seferinde dokuz yaşınday-ken boğdurulduğunu söyleyen Şehzade Osman geliyordu. Osman hiçbir so-ruya cevap vermiyor, hep kendi istediği şeyleri anlatıyordu. Annemler her se-ferinde yemin billâh edip fincanın kendiliğinden hareket ettirdiğini söyleyip birbirlerini buna inandırmaya çalışıyorlardı. Onlar inansa da ben çocuk ak-lımla bile fincanın kendi kendine hareket edemeyeceğini biliyordum. Ruh

öğretmenin belki de komşu teyzenin fincanın içine hapsettiği akıllı bir parmak çocuk olduğunu düşünmeye başlamıştım. Bir fırsatını bulup onu kapattığı yerden çıkartıp herkesten gizli kurşun askerlerimin kalesinde beslemeyi çok istiyordum. Komşu teyzenin kızının hastalanıp okuldan erken döndüğü bir gün, ikisi birden üst kata çıkınca ne zamandır beklediğim fırsat bir anda karşıma çıkıverdi. Acelelerinden açık bıraktıkları salondan içeri süzülüp sandalyenin üzerine çıkıp masada dizili kâğıtları oynatmaktan korkarak fincanın içini açıverdim. İçinde parmak çocuk olmadığı gibi öğretmen falan da yoktu, hayal kırıklığıyla bakınırken, sokak kapısından gelen anahtar sesini duymamla her şeyi eski hâline getirip odama dönmem bir oldu.

O sonbahar bütün bir ülkeyle birlikte biz çocuklar da özgürce dolaşıp oyunlar oynadığımız sokakları, tanklara ve askerlere terk edip evlerimize kapandık. Evimiz cezaevinin hemen arkasında olduğu için dışarı çıkamıyordum. Herkesin askerlerce evlerinden alınıp bilinmeze götürüldüğü günlerde benim de en büyük korkum, annemin koynundan kopartılmaktı. Zaten önce sokaklarda çok gezip annesinin sözünü dinlemeyen, ablasının kitaplarını yırtan çocukların götürüldüğünü öğrendikten sonra, kapı dışarı çıkmaktan bile ürkmeye başladım. Karşımızdaki dairede oturan ağabeyi iki asker arasında sandık odasına giderken gördüğüm zaman, bütün cesaretimi toplayıp; “Ağbi sen de mi ablanın kitaplarını yırttın?” diye sorduğum soruyu gülümseyerek “Ben, kıyıp yırtmadım!” diye cevapladı.

İşte hayattaki ilk arkadaşım ile da o günlerde tanıştım. Benden dört beş yaş kadar büyüktü. Birden bire ortaya çıkmıştı, biraz acayip konuşuyor ve giyiniyordu ama o kadar değişik oyunlar biliyordu ki bu bile ona bağlanmama yetiyordu. Kısa sürede ayrılmaz bir ikili olmuştuk. Hiç bilmediğim oyunlar öğretiyor, inanılmaz şeyler anlatıyor, sürekli planlar kurup aklımın ucundan bile geçmeyen türlü yaramazlıklar yaptırıyordu. Gemimizin kaptanı oydu, rotayı o çiziyordu, bense bir tayfa gibi gösterdiği yerleri temizliyordum. Müt-hiş ikna kabiliyetiyle yapacaklarımız konusunda beni kandırıp kafasındakileri aktarıp bir köşeye çekilip yaptıklarımı seyrediyordu. Yakalanıp ceza aldığı zamanlar, sanki kendisinin hiç suçu yokmuş gibi hemen sıvışıp ortadan kayboluyordu. Ondan öylesine etkileniyordum ki beni bırakıp kaçmasına bile kızamıyordum. Zaten her seferinde kandırıp onu affetmemi sağlıyor, ardından da yeni planını anlatmaya koyuluyordu. Birlikte o kadar eğleniyordum ki bir an bile ondan ayrılmak istemiyordum. Uyurken rüyalarım da dahi, türlü yaramazlıklar yaptığımızı görüyordum.

Annemle babam oldukça uslu olan oğullarının, birden bire böyle azıtmalarını okula başlayan ablamı kıskanmama bağlıyor ve onu, benimle ilgilenmesi için zorluyorlardı. Ama ben, artık ablamı ilk başlardaki kadar aramıyordum.

Çünkü bir arkadaşım vardı ve her zaman yanımdaydı. Yakalandığımız zaman kaçıp saklansa da –ve bu beni kızdırsa da– ortalık durulur durulmaz hemen yanıma geliyordu. Hatta sandık odasında bile yalnız bırakmıyor, planlarıyla beni oyalıyordu. Sandıklardaki korsan hazinelerini günlerce anlattıktan sonra, ben de naftalin kokulu çeyizleri ortaya döküyor, bornozları, takunyaları giyiyor, annemin önemli misafirler için sakladığı nevresimlerden çadır yapıyor, babamın giymeye kıyamadığı ipek pijamalarını pencereden atıyordum.

Hayatımın ilk sigarasını onunla birlikte misafir odasındaki üçlü koltuğun arkasında içtim. Yakalandığımız zaman ben annemden ilk kez tokat yerken o, gene kaçıp saklanmıştı. Yanağım alev alev yanarken yanıma gelip; bunu annemin yanına koymayacağını, ikimiz birlikte olursak bundan sonra bana kimsenin dokunamayacağını ve daha bir sürü şey söyleyerek gönlümü almayı başardı. Hemen ardından da beni, misafir odasında duran küçük şişelerde ki içkilerin tadına bakmaya ikna etmesi hiç zor olmadı. O kızgınlıkla intikam almak için ablamla bana yasak olan şişelerden birini açıp birkaç yudum içtikten sonra, boğazımda yanma, gözümde yaşlarla birlikte, kalanını kauçuk ağacının dibine döktüm. Ondan sonra da kauçuk kuruyup durum fark edilene kadar her gün bir şişe açıp içtim. Bunların yanı sıra çalar saatin içindeki yem yiyen horozu dışarı çıkartmak için saatin kapısını açmak, elektriğin nereden geldiğini anlamak için prizlere toka sokmak, hep onun fikirleriydi. Balkona çıkıp gelene geçene tükürmek neyse de cezaevinden yayılıp evimize kadar geldiği için ezberlediğim türküleri, marşları söyleyerek tahta tüfeğimle askerlere ateş etmem, az kalsın babamın başını belaya sokuyordu. Ben arkadaşım ile birlikte azdıkça azıyor, bütün o cezalar, yasaklamalar, bana mısın demiyordu. Ona, Allah'a inanır gibi inanıyor, ne derse yapıyordum.

Babamın söylediğine göre ülkenin üzerinde kara bir bulut gibi dolanan o sonbahar hiç bitmeyecek gibiydi ama benim için hava günlük güneşlikti. En yakın arkadaşım yanımdaydı ve her gün farklı oyunlar buluyor, hiç duymadığım hikâyeler anlatıyordu. Evden kaçmanın yolunu da öğretmişti; herkes yatıktan sonra kalkıyor, kapının sürgüsünü açıp çıkıyor, birlikte bomboş sokaklarda dolaşıyorduk. Dışarıda askerler ve ikimizden başka kimse olmuyordu. Gecenin bir yarısı büyüklere bile yasak olan sokaklarda arkadaşım ile birlikte koşturup duruyordum. Orada bile ne zaman bir tehlike çıksa yakalanacak gibi olsak hemen ortadan kaybolup âdeta görünmez oluyordu. Bütün tehlikelerle beni baş başa bırakıyor, ancak durum normale döndükten sonra tekrar yanıma gelip gönlümü alıyordu. Onu, her seferinde affetsem de zamanla inancım sarılmaya, güvenim kaybolmaya başlamıştı. O geceye kadar her seferinde bir biçimde bağışlamıştım. Ama onun birkaç saniye içinde ortadan yok olup kurtulduğu, benimse kısıvrak askerlere yakalandığım o gece, ev adresimi hatırlayın-

caya kadar geçen süre boyunca onu asla bağışlamayacağımı kendi kendime tekrarlayıp durdum. Askerler tarif ettiğim şekilde evimizi bulup bin bir ikazla beni, aileme teslim ettikleri zaman, babamın uyku mahmurluğuna rağmen hiç olmadığı kadar kızgın yüzüne bakmak yerine, arkama dönüp üst kattaki merdivenlere oturmuş bana el sallayan arkadaşşıma bakıyordum.

O gece yediğim dayağı bir daha ömrüm boyunca yemedim. Yediğim dayak yüzünden değil, beni bırakıp kaçan arkadaşşıma olan kızgınlığımdan günlerce durup durup ağladım. Beni tekrar kazanabilmek için her yolu deniyordu; önceden olsa korkudan altıma yapacağım planları anlatmasının fayda etmemesi üzerinde, bir süre sonra yaptığı hain planları kendi uygulamaya da başlamıştı. İçten içe çok etkilensem de belli etmeyerek onunla konuşmuyordum. Ben, sadece oyun arkadaşımı kaybetmişim, o ise oyun arkadaşının yanı sıra kendisine tapan kulunu kaybetmişti. Hiddeti de babaannemin anlattığı mesellerdeki gibi Allah'ın itaat etmeyen kullarına gösterdiği gazabını aratmayacak derecede büyük oldu. Ama her şeye rağmen o gece aldığım karardan dönmedim ve çok istediğim hâlde oyun arkadaşşımla bir daha hiç konuşmadım.

Hayatımda, oyun arkadaşşıma tapınmadan inkâra, sevgiden kızgınlığa dönüşen bir ilişki yaşanırken annem, hiçbir şeyin farkında olmaksızın ruh çağırma devam ediyordu. Şehzade Osman, gene sordukları hiçbir soruya cevap vermeyip kendi bildiğini okuttursa da artık hınzır, komik, acıklı, ürpertici hikâyelerini bir tarafa bırakıp kontrol edilemez biçimde sadece ölüm yazıp duruyor, annemi, babamı, ablamı öldüreceğini söylüyordu. Annem, seçtiği ölüm biçimlerini okurken, ben onun titrek sesinden gizlice dinleyerek korkuyordum: Bazen kedilerle dolu bir çuvala koyup çuvalın ağzını bağlayıp boğazın serin sularına bırakacağını, bazen güçlü kuvvetli iki zenci köleye organlarla boğduracağını, bazen de küçücük bir tırnak makasıyla bileklerini kesip öldüreceğini söylüyordu! Şehzade Osman her gün farklı ölüm çeşitleri geliştirmekte ustaydı. Annem vazgeçmek istese de komşu teyze olanlardan hiç etkilenmeyip Osman'la dalga geçip duruyordu. Her seferinde annemi de zorla masanın başına oturtuyordu. Annem, ruha kendilerini neden öldürmek istediğini soruyor, o da oğlunuza kötü davranıyorsunuz diyordu. Fincana beni ne kadar sevdiğini anlatmaya çalışsa da kulplardan ibaret kulaklar onu dinlemiyor, her seferinde ölümlerden ölüm beğeniyordu.

Şehzade Osman, komşu teyzenin kendisiyle dalga geçmesine sinirleniyor, sinirlendikçe kâğıtları dağıtacak kadar hızla hareket edip tek bir şey yazıyordu: ÖLÜM! En sonunda salonun kapısını kilitlemeyi unuttukları bir gün dayanamadım; “Yeter artık, parmak çocuğuna söyle buradan çekip gitsin, bizi de rahat bıraksın!” diye bağırarak odadan içeri girip korkulu bakışlar arasına kâğıtları dağıttım. Bu sırada kolumla çarptığım fincan yere düşüp kırıldı.

Odayı basanın ruhlar değil de ben olduğumu anlar anlamaz annem, kırık fincanı komşu teyzenin eline tutuşturup kapı dışarı etti. Bu, onların son görüşmeleri ve ruh çağırmaları oldu. Komşu teyze birkaç kez kahve içmeye, ödünç tuz istemeye geldiyse de annem ruh çağırma saçmalığına kendisini âlet ettiğini söyleyerek kapıyı açmadı.

O günden sonra arka arkaya evimizde garip olaylar olmaya başladı. Bir gece uykumuzdan büyük bir şangırtıyla uyandık ve yetmiş iki parça misafir yemek takımının salonun ortasında bin bir parça durduğunu gördük. Annem, balkondan halıları silkelerken, arkasından ittiren şey yüzünden az kalsın düşüp ölüyordu. Ablam, salonun halısında ayağına batan bir iğne yüzünden günlerce yürüyemedi. Babam, tıraş olurken aynada gördüğü şeyden korkup yüzünü oldukça derin bir biçimde kesti. Ancak mutfağın duvarına çizilmiş, kıpkızıl kurukafa resmi her şeyin sonu oldu. Çünkü resim, kolumdaki kesikten akan kanla çizilmişti. Su içmek için gecenin bir yarısı uyanan annemin, mutfaktaki resmi görünce attığı çığlığa bütün ev halkı koştuğu hâlde benim yatmaya devam etmem üzerine babam, hemen yanıma geldi ve yatağımı açtığı zaman kızıl bir denizle karşılaştı. Bu olaydan sonra iki gün hastanede yattım ve doktorların söylediğine göre bir sürü insanla kan kardeşi olup öyle taburcu oldum.

Hastaneden çıktığım gün, babam, beni, sürekli konuşup sorular soran bir doktor ablaya götürürken anneannemle konuşmasından duyduğuma göre annem de eve çağırdığı hocalara evi okutup üfletmiş. Doktor Ablâ'ya tüm olanların oyun arkadaşımın başının altından çıktığını söylemem üzerine, herkes beni, arkadaşımın olmadığı, onun hayali olduğu, bütün bunları kendi kendime yaptığımı inandırmaya çalıştı. Her seferinde kaçmayı başardığı için kimse'nin göremediği arkadaşımın varlığını savunamayacak kadar küçük ve yalnızdım. İkna turunun aylar sürmesine karşın, evin okunup üflenmesi aynı gün içinde bitmiş. –Annemin anneanneme anlattıklarının yalancısıyım ki– hocalar sandık odasında yakaladıkları cinin –bir sürü kapan kurduğumuz hâlde, yakalamayı başaramadığımız fare olmalıydı– ensesine salondaki masanın altında buldukları gümüş iğneyi batırıp tutsak alarak evimizden dışarı atmışlar.

Annem, o günden sonra, değil ruh çağırmak, kahve falına bile bakmadı, önce ruh çağırdıkları takımın fincanlarını tek tek kırdı, ardından vitrinde ne var ne yok hepsini cin değmiştir diyerek çöpe attı. O günden sonra evimizde hiç kahve pişmedi. Oyun arkadaşımın varlığını anlatmayı kaç kez denediysem de annemle babam her seferinde beni, kesin bir biçimde susturup böyle birinin olmadığını söylediler. Ablam, her şeye bana olan ilgisizliğinin sebep olduğu düşüncesiyle tekrar oyunlar oynamaya başlasa da bir kez bile beni dinlemedi. Oysa konuşabilseydim her şeyin sebebinin oyun arkadaşım olduğunu söyleyecektim. Her şey benden büyük, güçlü ve akıllı olan oyun arkadaşımın

başının altından çıkmıştı. Onunla oynadığımız oyunları yasakladıkları için zaten ailemi sevmiyordu. İntikam almak için yaptığımız küçük oyunlara kızmaları, beni -tabii ki onu da- odaya kapatmaları yüzünden, zamanla sevgisizliği nefrete dönüştü. Beni de gaza getirip sürekli planlar yapıyor, uygulatıyordu. İlk kez sigara içip evi yakmamızı teklif ettiği gün, anneme yakalanıp tokadı yiyince, ailemi öldüreceğini ve birlikte çok mutlu yaşayacağımızı söylemeye başladı. Her şeye rağmen onları seviyordum, korkutmanın yeterli olacağını söylüyordum. Ama o öldürmemiz konusunda ısrarlıydı. Zamanla oyunları vahşileşmeye başladı, yavru kedilerin gözlerini oyuyor, kuşları taşla eziyorduk. Artık oyunlarından korkuyordum, oynamak istemedikçe kâh saatlerce dil dökerek kâh zor kullanarak ikna edip planlarına âlet ediyordu. En son herkes uyurken evden kaçıp askerlere yakalandığım gece, beni bırakıp kaçmasına kızdım ve onunla bir daha konuşmamaya yemin ettim. Ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi yanıma geldiğinde, tavırlarımdan ona küstüğümü anladı. Önce konuşarak beni ikna etmeye çalıştı ama kafamı ondan yana döndürmeyince bu sefer zor kullanmaya kalktı. Hiç durmadan korkunç hayalet ve hortlak hikâyeleri anlattığı hâlde yokmuş gibi davranmam, ağlayıp sızlanmamam onu gitgide çileden çıkartmaya başladı. Aramızın bozulmasının sebebinin ailem olarak görüyordu. Beni ikna ederek her şeyi bana yaptıran oyun arkadaşım fincanı kırdığım günden sonra planlayıcısı olduğu oyunların artık uygulayıcısı da oldu! Yemek takımını kıran, annem balkondan halı silkelerken sessizce arkasından yaklaşıp aşağıya atmaya çalışan oyun arkadaşımdı. Ablamın ayağına batan iğneyi üzerinden çıkartıp halıya atan, babam tıraş olurken birden ortaya çıkıp korkutup yüzünün kesilmesine sebep olan da hep oydu!

Bütün yaptıklarına rağmen hâlâ konuşmamam, beni geri kazanamamış olması, onu iyice delirtiyordu. Artık beni de sevmediğini, ben dâhil bütün ailemi öldüreceğini söyleyerek banyodan aldığı jilette kolumu kesip mutfağımızın duvarına o çirkin resmi çizdi. Kolumu keserken, eğer ağlarsam ya da birisinden yardım istersem bunun onunla tekrar arkadaş olmak istediğim anlamına geleceğini söyledi. Ben de küs olduğum için gıkımı bile çıkartmadan öylece yatmaya devam ettim. Babam, beni yatakta bulduğunda da hastanede de ağzımı bile açmadım, çünkü onu affetmemiştim. Nereye kaybolduğunu çok merak etsem de kolumun kesildiği o geceden sonra arkadaşımı bir daha hiç görmedim.

* * *

Geçenlerde vefat eden babamın evrakları arasında tedavimle ilgili olarak aldığı kişisel düşünceler ve kısa notlar da vardı. Annemle dahi paylaşmadığı düşüncelerini yazdığını, oyun arkadaşımı, şizofren beynimin uydurduğu bir hayal olarak gördüğünü anladım. Alzheimer hastası olan annemden günde en azından beş defa, çocukken beni cin çarptığını ve hocalarla dualarla cini de-

fettiğini dinliyorum. Ablamla artık bu konuda konuşabilsek bile yemek takımının daha sonraki bir tarihte depremdeki sarsıntıdan kırıldığını, ayağına bir kez annemin düğmesini dikerken düşürüp bulamadığı iğnenin battığını, annemin halının ağırlığı yüzünden az kalsın düşeceğini, babamın zaten tıraş olurken hep yüzünü kestiğini, benim ilgi çekmek için bileğime jiletle ufacık bir çizik attığımı, doğru dürüst kan bile akmadığını babamın evham yapıp hastaneye götürdüğünü, zaten bir pansuman yapıp eve geri döndüğümü, yalnız mutfağa değil evin bütün duvarlarına kendisinden aşırđım kırmızı kalemle Cin Ali resimleri yapmaya çalıştığımı, babamın gizli yazar olarak bir türlü başlamadığı romanı için kâğıtlara kısa notlar aldığını, annemin zaten bunadığını ve hiçbir zaman hayali bir arkadaşımın olmadığını söylüyor.

Aradan bunca yıl geçtikten sonra, kimseye inandıramadığım, benden başka kimsenin görmediğı, hayattaki ilk gerçek arkadaşım olan, oyun arkadaşımı, her şeye rağmen özlüyorum. Sonradan tanıdığım arkadaşlarımın özürsüz ihanetleri karşısında, onun kaçsa da en azından her seferinde geri dönüp özür dilediğini fark ettiğimden beri bütün yaptıkları için onu çoktan affettim. Oyunlarımızı ve türlü yaramazlıklarımızı hatırlarken farkında olmadan kolumdaki belli belirsiz kesik izini okşayıp duruyorum. Gitgide daha sık, bakalım oyun arkadaşım ne gibi numaralarla geri dönecek, diye onu bekliyorum. Ablam dışında oyunlarımızı engelleyecek kimse kalmadığına göre dönüşü yakındır, diyorum. Hem ablam bu kez de engellemeye kalkarsa, babam gibi onu da ortadan kaldırmaktan çekinmeyeceğimi iyi biliyorum. ❧

AZİME GÜÇ

ŞAMANDIRA

Annem'e

Annemle, denizde, gün batmak üzereyken, bir ip boyunca dizili küçük şamandıralara tutuna tutuna derine doğru açılmamız geliyor aklıma. Ben annemin kucağındayım. Daha beş altı yaşlarında olmalıyım. O, bildiğim en güzel yaşında. Güçlü, güzel ve huzur dolu. Benim annem olması, hemen her şeyi bilmesi için yeterli sanki. Ya ben yeterince zor sorular soramıyorum –domates neden kırmızı, saat niye beş?- ya da aldığım cevaplara gerçekçi bir bakışla karşılık veremeyecek kadar küçüğüm. Tanrı'dan bir tür yaratma özelliği –ışığı- yansımış gibi. Ona güvenebileceğimi biliyorum. Hatta o sıra babam ya da ağabeyim aklıma bile gelmiyor, yalnızca annem. Suya fiskeler atarak, küçücük çırpınışlarla cıgıllıklar atsam da, minik avuçlarım onun pür-rüzsüz, çıplak omuzlarına birer kedi pençesi gibi tutunmuş, minik ayaklarım belinden, ıslak ve kaygan mayosunun etrafından dolanmış; "Açılalım mı kızım?" dedikçe, müthiş bir coşkuyla –ki korkuların başlamadığı, korkuların olmadığı bir dönemdir bu altı yaş benim için- evetliyorum onu. Her bir narin ve dikkatli kulaçta, şamandıraya ve anneme tutunuyor olmanın güveni. En çok da, ufka doğru sonsuzmuşçasına uzanan, denizin dalgalarıyla hafif hafif inip kalkan ipin –ipe dizili bu küçücük yuvarlakların- varlığının bende uyandırdığı heyecan ve 'yapabiliriz' hissi. Denizde bizden başka kimsenin olmaması ve batı ufkunda kıpkızıl bir rengin, suları dehşetli bir güzellikle boyaması dışında, bu an, çocukluğumun bu gündönümü o denli güçlü ki annemle denizde geçirdiğimiz bu vaktin bir öncesi (denize nasıl, ne zaman, kimlerle geldik) ve bir sonrası (denizden çıkıp da kuma ayağımızı değdirdiğimiz andan hemen sonrası) tamamen silinecek hafızamdan. Bu öylesine büyümlü ve şaşkınlık uyandırıcı bir yaşam parçası ki benim için sonraları bu hatırayı tatlı bir hisle bile bile gözlerimin önüne getirmesem de hep içimde bir yerlerde bana güç veren, zor zamanlarımda ayakta kalmama yardım eden görkemli ve bir o kadar da mütevazı bir umut kaynağı olacak. Bunun üzerine yazmayı bile ancak yirmi sene sonra akıl edebileceğim. Dokunulmazlığı öyle büyük olacak ki yazarken bile naif ve kırılgan bir eşyaya yanaşır gibi tetikte ve duyarlılık olacağım, bir gün mutlaka ama mutlaka küçük kızımın ben de böyle bir âni, tıpatıp aynıyla yaşamayı dileyeceğim.

Kitabımın kenarı çizilmişti. Gözüm başka tarafa kaydığında bu çizik, bir hamamböceği duyargası gibi titreşiyordu. Yerimde huzursuzca ve yaramazca kıpırdandım. Elimdeki kitabı –Arı Maya'ydı bu, benim ilk kitabım- masa-

nın ucuna bırakıp gözlerimi babamın tek küçük gözüne diktim. –Babam, küçüklüğünde böyle bir kumsalda yüzüne atılan bir taş nedeniyle gözünü kaybetmişti. Gençliğinde korsan gözlüğünün ardına gizlediği bu göz, şimdi kapalı duruyor ve içine gömüldüğü yuvasında ara sıra kıpırdanmak dışında başkaca yaşam belirtisi göstermiyordu. Babamın *tekgözlülüğü* altı yıllık yaşamım boyunca bana hiç sıkıntı vermemesine rağmen, benim bu rahatlığımdan, aldırmağımdan mıdır, yoksa kendi içinde çözemediği başka şeyler olduğundan mıdır bilinmez, kimi zaman bana karşı öfkelenmesine neden olmuştur. Aslında *gözünü* hiç ima etmesem de onunla alay ettiğimi sanıp beni azarlamış, ummadığım bir biçimde bana kin gütmüştür. –

Babam, açık gözünü kırptı, rakı kokan nefesiyle kocaman bir kahkaha uçurdu masanın üzerinden. Kumsalın caddeye bakan tarafında, *yedi mehmet* lokantasında –ben, daha küçükken bu yerin ismini söylemekte zorlanırmışım da *bisürü mehmet* dermişim, ki bunun sebebi kaç tane mehmet olduğunu hatırlayamamamdan kaynaklanıyor olsa gerek- oturmuş, babamın doğum gününü kutluyorduk. Ona; “Sen istediğini sipariş et, ne yersen biz ödeyeceğiz.” demiştik. O da iştahla ve mutlulukla en pahalı yiyecekleri, tatlıları söylemişti. Babamın yemek yerken öyle güzel bir hali vardı ki insanı yaşamaya zorlayan bütün zorunlulukları öğütür gibi kimi zaman ağır ağır, hemen ardından da o güzel lezzeti kaçırmamak, gerekli sıcaklığında yiyebilmek için hızlı hızlı –ya da şöyle diyeyim, gerektiğinde bir ritimle- yer, ağzının suyu akacak sandığım anda, bunu hissetmiş gibi tatlı bir incelikle, elinin tersini kullanarak dudaklarının kenarını siler ve evet tam o anda bana bakar –yani, bana, kıvrıkcık saçlı, bıcır bıcır, *çingene* kızına- ve ince uzun rakı bardağına uzanırdı. Rakı onu durgunlaştırır, olgunlaştırırdı. Bu, belki de diğer içkilerden daha ağır olduğu için sarhoş olmayacak kadar az içmesinden kaynaklanıyordu. Ben de bira yerine rakı içmesini tercih eder ve onu öylece seyretmeyi severdim. Bana göz kırparken, onun kızı olduğumu sıcacık bir sevgiyle ve buna eşlik eden yersiz bir acıyla iliklerime dek hissederek tekrar tekrar anımsardım. Severdim böyle anları. Onun kızı olmayı severdim.

Uzadıkça uzayan yaz akşamlarından biri olduğu için hava daha kararmamıştı. Ensemde bikinimin çocuksu bir acemilik ve telaşla bağlanmış ilmeğini hissediyor, kaşınıyordum. Annem, babamın hemen yanındaki sandalyede, ona hafifçe eğilmiş, fısıltıyla konuşuyordu. Ağbim çoktan masadan kalkmış, sahilde deniz kabuklarının peşine düşmüştü. Güneşten kararmış bedeni, ikindi güneşinin altında –aynen o ansiklopedilerde gördüğüm abanoz tenli insanlar gibi- ısıldıyor, çıplak ayaklarıyla sahil boyunca yürüyor, arada bir eğilip deniz kabuklarını, bulduğu güzel, değişik taşları cebine atıyordu.

Bütün yaşamın içinde kışkandığım, bu nedenle öfkelenmeye başladığım bir an geldi dayandı. Bizim için o çok kullanılan ama yerinde bir tabirle *huysuzlaş-*

maya başladım. Ne masamın üzerinde bütün renkleri ve masumiyetiyle öylece okunmayı bekleyen *Arı Maya* ilgimi çekiyordu ne de ağabeyimin benim için toplayıp getirdiği deniz kabukları. Babamın daha az önce terli duran rakı bardağı boşalmış, köftesinin yemediği yağlı kısmı, hastalıklı bir kurtçuk gibi tabağının kenarında büzülmüş kalmış, annem uzaklara dalmış, sessizce suyunu yudumluyor, masanın bütün hali, görünümü battıkça kaşındıran bir diken gibi canımı sıkıyor.

Kumsalda, hatta lokantada bizden başka kimse yok. Güneş batıya kaçmış. Tanrı, gökyüzünün lambasını kısmış sanki. Her şey biraz uzak. Yakın olan tek şey, deniz ve onun kabarıp inen suları... Dalgalar öyle hoş bir mavilik ve durgunlukta ki avuçlarımı şap şap denizin yüzeyine vurmak, ayaklarımla şıpır şıpır kıyıdaki sularda koşturmak istiyorum. Bu an deniz de beni istiyor. Parmak uçlarım, bikinimin boynumdan dolanan ipine gidiyor, hafifçe çekiştiriyorum ve ilmek çözülüyor. Annem beni dizlerinin arasına alıyor, yumuşacık elleriyle tekrar ilmekliyor. Daha az önce her şey keskin bir berraklığa sahipken, şimdi sinir bozucu bir bulanıklığa dönüşüyor. Annemin kulağına eğiliyorum, herkesin beklediği ama duymayı istemediği bir gizemi açıklar gibi; "Haydi anneciğim, yüzelim." diyorum.

Boynumdan yayılan ve sahilinden rüzgârla gelen denizin o tuzlu, tatlı kokusu mu annemi ikna ediyor, yoksa benim huysuzluğumu fark ediyor da eğer denizde biraz yorulursam, uykum gelir ve arabada hemencecik uykuya dalarım diye bir fikir mi yürütüyor, bilemiyorum ama itiraz etmeden, elimden tutuyor, beni kıyıya doğru götürüyor. Bir ceylan gibi sekiyor ya da bir çekirge gibi zıplıyor olmalıyım. Başımın taa tepesinden tutturulmuş kıvrıkcık saçlarım enseme değmeden, havada bir sağa bir sola uçuyor. Annem benimle birlikte gülüyor, galiba azıcık da zıplıyor. Denize doğru koşmak, güneşin altında iyice ısınmış olan ama yine de hep biraz serin kalan suların içine az sonra —o kadar kısa bir an sonra ki ne ıvenceliğim izin verir saniyeleri saymaya ne de dayanılmaz tutkum— çeneme kadar girecek olmak, şimdiye dek beni hiç böylesine mutlu etmedi. Deniz, bu ana dek bana hiç böylesine ürpertiyle karışık bir heyecan vermedi.

Aşk, çocuklar böyle bir deneyimle öğrenirler işte, bunu anlatmak istiyorum. Deniz kocaman, eril bir varlık gibi beni kendine çekiyor. Az sonra her yanıma sarıp sarmalayacak ama o ana dek adımlarımı heyecanla ona atmak, ona doğru koşmak dışında bir şey gelmiyor elimden. Şunu iyi biliyorum ki *denizi* istiyorum. Onu o kocaman varlığıyla içime almak, vücudumdan kayıp gitmesini izlemek, yüzümde dokunuşunu, vücudumun deliklerinden kumuyula, tuzuyla süzülmesini hissetmek istiyorum. Anneme yandan bakıyorum, beni kucağına doğru çekiyor. İşte, diyorum.

Bir adım daha, bir adım daha, az sonra... 21

SEZGİN TAŞ

KADERİ ARAYAN ADAM

Buğulu camlarına bakıyorum evlerin, yanıp sönüyor ışıkları. Çelimsiz sesler dökülüyor pencerelerden. Tuhaf. Ben buradayım; onlar evlerinde. Saydam olsaydı duvarlar, herkes görseydi birbirinin evinde olup biteni. Ben görseydim; akşam erkenden yatışlarını, sabaha uyanışlarını çocukların, karı kocanın ya da kederli ihtiyarların. Duvarlar, şehrin mahremiyet perdesi, (ya)saklıyor örümcek ağı bütünlüğünde. Yapışıp kalıyor yüzeyine düşünceler, yürüyemiyor içlerine. Tuhaf. Herkesin içi evi. Çekimine yenik düşüyorum her defasında, yalnızlıkları odalara bölen ev içlerinin. Yalıtkan tabakalar giyiyor öyle çıkıyoruz evlerimizden. Herkes başka içlerin körü.

“İyi akşamlar. İyi akşamlar, dedim hocam.”

“Aaa, affedersiniz. Dalmışım, iyi akşamlar.”

Yağmur yağıyor; hava soğuk, yapışkan. Eve gitmekten vazgeçiyorum, en iyisi sinemaya gitmek.

Kuyumcular Çarşısı’na inince bir tente altında yağmurun dinmesini bekliyorum. Geometrik kararsızlıklar yaşayan birkaç kişi vitrinlere bakıyor. Bir süre bu belirsiz devinimi izliyorum. Işıkların loş aydınlığında yağmur damlalarına karışan melodiler duyuyorum. Müzik yaklaştıkça gelenin Ali olduğunu anlıyorum. Elinde küçük radyosu, üzerinde gri kaşe kabanı ve masmavi gözleriyle geliyor. Şemsiyemi açıp önüne çıkıyorum.

“Ali bu ne hal, ıslanmışsın, üşüteceksin.”

Gülümsüyor. Şemsiyeme bakıp ıslak saçlarını geri yatırıyor. Omuzlarından çıkan buğu Ali’yi daha bir çocuk yapıyor.

“Sinemaya gidiyorum,” diyorum, sesimdeki kederi saklayarak.

Radyoda Yunanca bir şarkı çalıyor. Muhtemelen aşk üstüne...

Yağmur incelip yoğunlaşıyor, Ali radyoda frekanslar arası dolaşıyor.

Ali kadar kimsesizim; onun ıslıl ıslıl mavi gözleri var kimsesizliğine, kimliğine aldırmayan. Ali iyi çocuk, şu yağan yağmurdan duru çocuk.

Sinemaya yaklaşıncı Ali diyorum, “Gel sıcak bir çorba içelim.” Omuz siliyor kabanının cebinden çıkardığı gazeteye sarılı ekmeği göstererek.

Sinemanın önü kalabalık, Ali sesini açsa da radyoyu duyan olmuyor. Üşütüksünüz der gibi bakıp oracıkta bırakıyor beni. İçimdeki gölgeler boğazımı düğümlüyor, ağlayacak sokak arıyorum, vazgeçip sinemanın önündeki kalabalığa karışıyorum. Ali’nin gri kabanı çamurlu karanlıkta hışımla yürüyor.

Neon sokak lambasının altında durup radyosunu kurcalıyor. Islak, puslu bir aydınlıkla bana bakıp gülüyor.

Kırmızı koridorun sonundaki gişeye yürürken öldüğümde yürümek için böyle kırmızı bir koridor hayali kuruyorum. Duvarlarında hayatımdan kesitlerin afişleri. Bir keresinde ölmüştüm; şu, fotoğraf banyo edilen karanlık kırmızı odalar gibiydi geçit. Sonra mavi oldu, sonra beyaz. Ölüm üç renk; kırmızı, mavi, beyaz. Bu koridorun her iki tarafı da tuhaf bir karanlığa çıkıyor. Biri bitimsiz, biri kör.

“Monsieur Klein!”

Sesi duyunca sarsılıyorum. Aynı ses daha buyurgan, aceleci:

“Kaderi Arayan Adam değil mi?”

“Anlayamadım!”

“Ay çok benziyorsunuz *Alain Delon*’a! Pardösü tamam, bir tek fötr şapmanız eksik. *Seneleröncesi Filimler Günü* bugün, *Kaderi Arayan Adam* var gösterimde. Kesiyorum biletinizi.”

Olur diyorum çaresiz, yüzünü görmüyorum biletçi kızın.

Kaderi Arayan Adam!

Kaderi Ara...

Kesiyor...

Bilet...

Tombul, kırmızı ojeli bir el bileti uzatıyor.

Kafama Ali’nin gülüşü takılıyor. Bileti cebime sokup kırmızı koridorda filmi geri sarıyorum.

Hangi sokağa çıksam önüm sıra kayboluyor Ali. Aramaktan yoruluyorum; eve gitsem, kedersiz bir uyku çeksem...

Ev sıcak ve sessiz... Yıkıp uzanıyorum. Karnım aç. Dolapta annemin gönderdiği suböreği var. Masaya koyarken telefonda son söyledikleri yankıyor zihnimde: “Hastalanmışsın sen ve bu hastalık evine yığıdığın kitaplardan geçti sana.” Abajuru yakıp pencerenin önüne yaklaşıyorum. Haftalardır yağmur yağıyor. Sokak lambasının aydınlattığı yer balıksırtı gibi pul pul parlıyor. Yağmur bu eski sokağı hep taze tutuyor. Ali geçiyor aklımdan yine.

Herkes tanır Ali’yi bu şehirde. Radyosuz gezmez. Bir yerde kemeççe sesi varsa mutlaka oradadır. Dayanamaz kemeççeye. Ufak bir gıy gıyda gülecek kollarını açar, başlar horona. Başlar başlamasına ya, bırakmaz kemeççe susuncaya kadar. Bu yüzden Pili Bitmez derler ona.

O deli oğlanla, kemeçceciyle arkadaştır. Kemeçceci gerçekten zır delidir. Delidir ama öyle böyle kemeççe çalmaz. Ali en çok o deli oğlanı sever. Nasıldır bilirsiniz bizim şehri. İki uzun mecburiyet caddesi vardır. Kemeçceci önde Ali arkada, bir baştan öbür başa kemeçcenin sesini yakalayacak gibi da-

liverirler kalabalığın arasına. Geçtikleri her yerde ufak, oynak neşe kırıntıları dudaktan dudağa akar, kaybolur. Bir ayakkabıcı, içindeki tuhaf özelemler burkularak belki birkaç dakika daha fazla bakar ardı sıra çocukların. Yüzünü buruşturur biri, umursamaz bir başkası, Ciltçi Hayri Karalı; “Kesuleyim eludeki saza, ula gitmeyün ömrümü atun bir daha ki yaza.” der her geçtiklerinde.

Dostluğumuz tam olarak ne zaman başladı anımsamıyorum. Elinde radyosu, yanında köpeği Bulut vardı. “Hayırdır?” Ali dedim. Şaşırdı ilkin, bakışlarındaki uzaklık kayboldu sonra. Bulut da kafasını indirdiği yerden sevecen gözlerle baktı. Pili gösterdi, elini salladı işe yaramaz der gibi. Gelmesini işaret edip dükkânın birinden makinesiyle bir çift dolumlu pil adım. Kitapevine gidip orda doldurduk pilleri. Merakla kitaplara baktı, kokladı, kulağına götürdü, dinledi. Ses alamayınca dudak büktü. Rüya’nın babasından kalma bir gramofon vardı. Gramofonu görünce ışıdı. Gülümsemesi kayboldu, dudakları toplanıp ileri çıkık dişlerinin üzerine oturdu. Meraklı bir yavaşlıkla gramofona yaklaştı. Eski bir kırkbeşlik yerleştirdim gramofona. Plak çalmaya başlayınca nasıl iç çekti. Ellerini çevredeki bütün sesleri iter gibi iki yana kaldırdı. Kulaklarının oynadığını gördüm. Gözlerinin puslu mavisi titredi, dondu. Hemen gramofonun köşesindeki koltuğa yığıldı kaldı.

İyiliğimi karşılıksız bırakmadı. Başka bir gün beni görünce yanıma geldi ki, kimsenin yanına pek varmaz. Gel, dedi eliyle. Kısa bir yürüyüşün ardından eski, kesme taşlı bir sokağa girdik. Büyük çınarın altında oturduk. Bütün ciddiyetiyle radyosunu açtı. Frekanslar arası gezindi durdu. İnceden inceye bir keman sesi yayıldı sokağa. Sonra kanun, ut eşlik etti bu sese ve güvercin, hışırdayan yapraklar, ayak sesleri. Sokaktaki her ses ritmin parçası oluverdi. Zamanın yavaşladığını gözümle gördüm. Kulaklarımın farkına vardım.

Sokaklar sanki frekanslara göre düzenlenmişti. Ali hangi sokakta hangi kanalın daha pürüzsüz dinlendiğini biliyordu. Böyle bütün sokakları dolaştık. Eski postanenin önüne gelince yukarıyı işaret etti; botanik bahçesini. Ağır adımlarla yamacı tırmanmaya koyulduk. Radyo açık. Ses bazen boğuluyor, bazen netleşiyor. Bazen birden frekans değişiyor. (Bu, Ali’yi en çok güldüren şey. Bir adım ileri atıyor, bir kadın şarkısını söylüyor, bir adım geri bir başkası.) Bahçeye çıkınca büyük manolya ağaçlarının altında oturduk. Pilleri değiştirdi. Radyoyu açmadan önce düğmeyi istediği frekansın üzerinde sabitledi. Önce bir tık duydum sonra ışık süzen manolyaların kokulu gölgesini içime çektim. Bu başkaydı, dilini bilmediğim bir kadının müziğin gerçek sesine dokunabilen sözleri. Şehrin bütün madeni sesleri söndü. Soyut düzlem, milyonlarca çapraşık yol, hayatımdaki geometrik tesadüfler. Bütün yüklerinden kurtulmuş insanlar uğrağı bir şehir. Ses, zamanın çıkışı olan bir uzamda erimesi gibi bir boşlukta kayboluyordu.

Yine aynı sabah...

Dün gece bıraktıklarımıyla uyanıyorum. Sanki yastığın köşesindeler, şıp diye damlayıveriyorlar aklıma.

Rüya gideli çok oldu, bu sefer dönmeyecek, beni seviyor biliyorum, hem de çok, ben de onu seviyorum. Bu sabah yokluğu daha bir dayanılmaz oldu ama böyle olmasını ben istedim. Adı başka şehirler çağırıyor sanki beni. Yılbaşına iki gün var.

Kızarmış ekmek, bal, tereyağı, bir de Rüya.

Rüya olmadığı için denklem bozuluyor.

Dışarı çıkıyorum.

Epeyce yürüdükten sonra bir gazete bayiiine uğruyorum. Her yılsonu aynı manşetler: Milyoner kim olacak, Ya size çıkarsa... Bankanın karşısındaki büfe dikkatimi çekiyor. Adı Fazilet Büfe'ydi; tabelası beyaz üstüne kırmızı Noel Büfe yazan bir bezle kapanmış. (İlk adı sanırım Emek Büfe'ydi; adların hızına yetişmek mümkün değil bu ülkede.) Sarı tentenin altına iki küçük çam yerleştirmişler; rengârenk ışıklar, süsler... Piyango bileti satılıyor. Tek tük bilet alanlar.

Kitapevine gidiyorum. Kulaklıkları takınca radyo şehrin bütün kirli seslerini uzak tutuyor benden. (Radyo, Ali'den geçme bir alışkanlık.) Rüya henüz açmış dükkânı. Kapıyı açınca çingirak çalıyor, kahve kokusuyla çarpılıyorum. Göz göze geliyoruz. Beni kendi iklimime bıraktığı için onu daha çok seviyorum. Dümdüz, uzun, koyu karamel saçları omuzlarına dökülmüş. Kahvesini yudumluyor ve okuduğu kitaba dönüyor.

Bu kitapevi ikimizin hayaliydi (Bizi birleştiren tek şey). Pek müşterisi yok. Rüya, sadece kitap satma inadında. Sevisi sönmemiş sesiyle kendime geliyorum. Özlediğim ender şeylerden bu ses, yumuşak, bağışlayıcı...

"Kahve alır mısın?"

"Evet, iyi olur. Ne okuyorsun?"

Soruma çevirdiği kitabın kapağı cevap veriyor.

"*Gecenin Sonuna Yolculuk*"

"*Seline*'nin bir muhbir olduğunu söylüyorlar."

"Neyi değiştirir bu!"

"Hiçbir şeyi, belki de çok şeyi..."

Kahvemi yapmaya gidiyor. Biraz sonra elinde bir fincanla dönüyor. Öğleye kadar raflarla ilgileniyorum. Küçük bir kız giriyor dükkâna, elindeki kâğıda bir kitap adı yazılmış. Rüya, kitabı hediye paketi yapıp kıza veriyor. Para almıyor, bir dahaki sefere diyor. Ben göz kırpmıyorum. Öğle arası birkaç genç geliyor. Biraz bakınıp çıkıyorlar. Öğleden sonra İpek geliyor. İpek bütün hüznü, bu şehrin yağmurlarına benziyor.

İçerde mutfak var, oraya geçiyorlar. Bir ara camın önünden Ali'nin geçtiğini görür gibi oluyorum. Aklıma dün akşamki ıslak, buğulu, avurtları çökmüş yüzü geliyor.

Gramofona Vivaldi'nin Dört Mevsim'ini koyup hazırlanan masaya otuyorum. Çatal, bıçak sesleri müziğin içinde yumuşuyor.

"İpek, hiç uykunda müzik dinledin mi? Garip gelebilir ama yaşamış olmalısın. Hani her bir enstrüman, şarkı sözü tutunuverir sana."

Önce sorumu anlamamış ya da yersiz bulmuş gibi bakıyor.

"Nerdeee! İçimde sürekli kabuk değiştiren bir huzursuzluk besliyorum. Doğru düzgün uyuduğum bile söylenemez."

Rüya'nın dudağında küskün bir kıvrım beliyor.

Konuştuktan vazgeçip müziğe ve içime dönüyorum.

Hanımlar, bir kadının bilindik aldatılma serüvenini konuşuyor. Biliyorum, bu hikayenin sonunda erkek idam ediliyor.

Faturaları yatırmak -muhtemel erkek kıyımından kaçınmak- için bankaya gideceğimi söyleyip çıkıyorum.

Bankanın olduğu caddeden kemeçe sesi yükseliyor. Noel Büfe'nin önünde kalabalık toplanmış. Yaklaşıyorum.

"Ali, Ali, Laz Ali..."

"Oyna uşağum oyna..."

El çırpıyorlar; bu, Ali'yi büsbütün mest ediyor. Titredikçe titriyor. Daha bir sert vuruyor ayaklarını yere.

Kalabalık artıyor.

"Hava çok soğuk, yazıktır elin garibine, oynatmayın bu kadar."

"Acı patlıcanı kırağı çalmaz."

"Haydeeee, dik oyna!"

Sesler midemi bulandırıyor.

Uzunca bir süre bankada sıra bekliyorum. Gözüm duvardaki saatte. Bazen öyle sessizlik oluyor ki saatin çaresizlikleri tahrik eden tıkırtısını duyabiliyorum. Büyük kapı açıldıkça içeri kemeçe sesi sızıyor, kayıtsız bakışlar biriktiren yüzler başka yüzlerde kaçamak gezintiler yapıyor. Arada bir Mithat Paşa'ya bakıyorum. Ne azametli adam. Azametli, evet tablodaki yüze yakıştıracak başka söz bulamıyorum. Sıra bana geliyor. Faturalarımı tahsil eden memuru yıllardır tanırım. (Mithat Paşa'nın torunu olduğu paranoyası içimi gıdıklıyor.) Fersiz gözlerini bana dikeyiyor, aramızda merhaba, nasılsınızla başlayan kurgulanmış konuşmalar geçiyor. Bu adama tuhaf bir kin duyuyorum; sanki cebimizi boşaltan o dev mekanizmanın çarklarını çeviriyor.

Bankadan çıkınca gözlerime inanamıyorum, Ali'ye üzerine bol gelen bir Noel Baba kıyafeti giydirmişler, bembeyaz da sakal takmışlar. Bulut'un başına da yeşil, parlak bir yılbaşı şapkası geçirmişler.

Kendinden iyice geçmiş Ali, horona devam ediyor. Yüzünde hiçbir insanın göremeyeceği saf, gönül bağı olmayan mutluluğu görüyorum. Varsın oynasın diyorum.

Meraklılar çoğalıyor. Büfeci halinden memnun. Yüzüne bakıyorum, iyi ya da kötü biri diyebileceğiniz bir yüzü yok. Yüzsüzün teki. Ali habire horon tepiyor. Bulut hemen ötesinde, dili dışarı düşmüş, kaygısız soluyor. Büfeci elindeki biletleri havaya kaldırıp kısık sesiyle bağıyor.

“Son biletler bunlar, gel vatandaş gelllll!

Bilet desteleri elinde eriyor.

Simsiyah, lüks bir araba yaklaşıyor kaldırıma, aşağı akan, arka camdan bembeyaz bir yüz çıkıyor.

“Bilet istiyorum heyyyyyyyy.” diye bağıyor kemeñçeyi bastıran sesiyle. Adam yerinden hızlıca kalkıp Ali'yi izleyenlere toslayarak arabaya koşuyor.

“Çek güzel ablacım.” sözlerinden sonrası duyulmuyor.

Büfeci iki kere sayıyor bilet destesini, aldığı parayı da.

Araba hareket ederken ışıltılı renkleri toplayan cam yüzün beyazlığını si-
liyor.

Kemeñçe kirp diye kesiliyor.

“Ali, çıkar oğlum üstündekileri, hadi kardeşim siz de işinize, palyaço mu oynatıyoruz burada.”

“Bitti biletler. Hadi!”

“Oşttt! Pis köpek. Sen de yatma sümsük sümsük.”

Ali titreyen gözlerle oracıkta üzerinden çıkarıveriyor Noel Baba'yı. Yü-
züme bakmamaya gayret ediyor.

“Al oğlum şunları.” diyip büfeye giriyor adam.

Ali, avucunda şıkırdayan bozukluklara uzun uzun bakıp yere bırakıyor. Nemli, kaşe kabanını omzuna vurup soğuğa aldırmadan yürüyor. Bulut, pa-
rayı koklayıp yalanıyor; usul usul Ali'ye yetişiyor. İkisnin ardından bakıyo-
rum; sokak uzuyor, upuzun oluyor. Gün boyu kabarıp şişen hava gök gürül-
tülü, şimşekli bir sağanak döküyor.

NİLÜFER ALTUNKAYA

TAZİYE

Ağır bir kokuyu soluyarak içeri girdi, Mehmet. Erkeklerin olduğu odaya alındı. Seslerin sönükleştiği bir sessizlik ağılayışlarla bölünüyor, ölümün gezindiği ev, ağır kıpırdanışlarla yaşıyordu. Evin her odasından eş zamanlı olarak kadınlar girip çıkıyor, kalabalık hiç azalmadan kılık değiştiriyordu.

İçerdekiler ise kendince anımsadıkları anılarını anlatırken, yeniden yaşar bir ifadeyle anlatıp öleni yâd ediyordu.

Mehmet böyle ortamlarda genelde kambur ve başını öne eğerek oturur, sessiz kalmayı, mümkün olsa görünmez olmayı isterdi. Kafasını kaldırıp çevresine göz gezdirince üzüntülü haller takınmış insanların konuştuklarına, ölüm karşısındaki umursamaz tavırlarına şaşırdı.

Karşı koltukta oturan Köse Selim, Şaşı İbrahim'e sigara ikram etti. Köse Selim, değiştirirse öksürdüğünü söyleyerek kendi cebinden çıkardığı paketi tuttu. Şaşı İbrahim itiraz etmeden ikramı kabul etti. Böylece bir süre diğerlerinin de katıldığı sigara markaları ve tiryakiliğin çeşitli yönleriyle ilgili laflar edildi. Mandıra Ahmet, yuvarlak yüzünde dolaşan âdeta neşeli bir kararsızlıkla;

“Bir hastalığı da yoktu rahmetlinin, bildiğimiz.” dedi.

“Ecel işte. Oğlunun mürvetini de göremedi.” diyerek katıldı sohbete Berber Hüseyin.

Zayıf yüzünde çocuksu bir saflık dolaşırdı her zaman.

“Evlenecek miydi ki oğlu?” diye sordu, Mehmet'in tanımadığı kalın sesli, iri yarı biri.

“He ya. Evlenecekti, sözlüydü.” dedi Berber Hüseyin. Bu konuyla ilgili daha çok malumatı var gibiydi.

Hatice hanım'ın sesi çarpıyordu evin her yerinden herkese.

“Ben şimdi neylerim? Sensiz nasıl yaşarım? Ocağım söndü ocağım!”

Sızlanarak, inleyerek ara ara kendini kaybederek söyledikleri, ölenin ölmüş olmasıyla yokluğunda aksayacak işlerle ilgiliydi daha çok. Aslında bu işler hiç de bir başkası tarafından yapılamayacak işler değildi.

Mehmet bir an önce bu evden çıkıp gitme isteği duydu. Bu hisle boğulurken, odanın kapısının önünde üç beş yaşlarındaki kara, çelimsiz bir erkek çocuğu ile ona doğru eğilen kadını gördü. Varla yok arasında bir çizgiye dönüşmüş, karalar giymiş kadının Zehra olduğunu ayımsadı. Duygusuz bir sesle çocuğa istediği her neyse babası gelince yapabileceğini anlatmaya çalışıyordu.

Çocuk ısrarcı bir şımarıklıkla istediğinin yapılmasını istiyordu. Mehmet kalkıp çocuğa bir tokat atma isteği duydu içinde. O arada Köse Selim, iri yarı, kalın sesli adama Mehmet'i tanıştırtırken Zehra ve çocuk bir anda kayboldu.

Odadaki konuşmalar, aileye biraz daha yakın olanların uzak olanlara verdiği bilgiler, yorumlar şeklinde akıp gidiyordu. Birileri soruyor, birileri de yanıtlıyordu. Ölenin çocuklarının bundan sonra ne yapacakları gibi henüz düşünülmesi çok erken olan işleri kendilerince yoluna koyuyorlardı.

"Dükkâna artık büyük oğlu bakar her halde."

"Başka yerlerde çalışıyor ya çocuklar."

"Ee biri çıkacak artık işten. Babasının kemikleri sızlar, dükkâna sahip çıkan olmazsa."

"Doğru ya kendi işleri varken ne diye başkasının yanında çalışsınlar?"

Odanın zeminini karışık desenli bir halı kaplıyordu. Karşıdaki duvarda koca bir Kâbe resmi asılıydı. Yan tarafındaki büfenin içi fazlasıyla kalabalıktı. Fincanlar, süslü tabaklar, aile fertlerinin donuk donuk gülümserken, birbirlerine sarılmışken, anlamsızca bakınırken çekilmiş resimleri ile doluydu. Bu haliyle bile ev, yaşamsız bir müze gibiydi.

"Selamünaleyküm!" diyerek içeri Avni Bey girince midesi bulanır gibi oldu Mehmet'in. Geçen yıllar bu adamı hiç yaşlandırmıyor ama basitliğini artırıyordu sanki. Yas tutuyor edasına bile bürünmeden, doğal tavırlarla oturdu. Tespihiyle oynayarak elini kolunu kıpırdatmadan duramadığı için devamlı bir hareketlilik içinde ve yüksek sayılabilecek bir sesle konuşuyordu.

Hacı Süleyman'ın oğlu Yasin bir gölgeye dönüşmüş gibiydi. Avni Bey'le birlikte gelmiş, bir kenara oturmuştu. Sarı yüzünde acımasız bir keder dolaşıyor, konuşsa dolu dolu bakan gözlerinden boşalacak yaşları durduramayacakmış gibi susuyordu.

Az sonra Mehmet'in Zehra'yla çekişirken gördüğü çocuk, "baba!" diyerek geldi. Şımarık tavırlarla para istedi. Avni Bey, cebinden tomarla para çıkarıp içlerinden seçtiği birini oğluna verdi. Çocuk uzaklaşınca sırtık bir tavırla;

"Çocuk işte ne anlar ölüden diriden." diye açıklama yapma gereği duydu.

Mehmet ne yaparsa yapsın bu adamla Zehra'yı bir türlü yan yana getiremiyordu. Yine aynı deli kasırga koptu içinde, kırdı, parçaladı, yaladı yuttu, darma-dağın etti yüreğindeki. Kendi kendine mırıldanmaya başladığını anlayınca baş sağlığı dileyip kalktı, mutfaktan yayılan pide kokusunu soluyarak kapıya yöneldi. Ev halkı zaten ağır, renksiz bir sisle sarılmış gibi karşılıyordu taziyeleri.

Ölü evinden çabucak çıkıp sokağa adımını atınca taze bir solukla doldurdu ciğerlerini. Zehra'nın bakışlarını evden çıkarken, hatta sokakta yürürken bile epeyce bir süre ensesinde hissetti. Kendini bu bakışlarla seyrediyor gibi kalakaldı yaşamın orta yerinde.

NURETTİN DURMAN

DEDEM ÖLDÜ, BİLİYOR MUSUN?

Öğlen vaktiydi...

MSN'yi açtım oyalanıyorum bir taraftan. Maillerime bakıp çıkıyorum bazen de. Tam MSN'yi kapatayım derken yakalandım ona: "Selam ile hocam nasılsınız?" dedi. "Geçmiş bayramınızı kutluyorum." diye de ekledi ardından. "Allah razı olsun hanımefendi." dedim aceleyle. "Sağ olun sizin de bayramınız kutlu olsun." Kaçsam nafile, kaçamıyorum, fena yakalandım doğrusu...

O ise durur mu hiç. Bir defa yakalamış beni, bırakır mı hemen. Önceki telefon konuşmalarımızdan, MSN yazışmalarımızdan çok konuşkan biri olduğunu, lafı hemen kesmeyeceğini biliyorum. Hâlbuki kalkmak üzereydim. Öyle acil, hemen yapılacak bir işim yoktu ama gene de gayri ihtiyari kalkmak üzereydim. Laf yetiştirecek bir havada değildim. Lafı hemen kessem olmayacak. N'oluyor falan diyecek, bir kusur mu işledim hocam diyecek, hayda bir de onu izaha çalış. İyisi mi birazcık da olsa sabır göstereyim bari diyorum kendi kendime. Şimdiki gençler bir tuhaf zaten. Bu gençlere bir haller oluyor bu son yıllarda onun da farkındayım. Çok rahatlar. Hani biraz da savruklar desem mübalağa olmayacak. Bu çağın en belirgin özelliklerinden biri de bu tavırları sergilemek gençler arasında galiba. Hele bir de edebiyatla falan, yani şiir veya öykü ile uğraşıyorsa tamamdır artık. Tutabilene aşk olsun.

Bizimki de öyle bir şey yaptı ve soruyu yüzüme yapıştırıverip: "Nasıl geliyor çalışmalar?" deyiverdi hemen. Ben daha toparlanmaya fırsat bulamadan bir yayılım ateşi daha geldi peşinden: "Şiir var mı yeni?" dedi serazat bir şekilde. Gerçi bunu içtenlikle sorduğuna ve de ayrıca yeni bir şiir varsa sevineceğine eminim. Zaman zaman böyle şiirin oluşum hallerinde beni övgülerle şımartıyor bile diyebilirim bu mekanik aracı âletin yüzünden yüzüme doğru. Şu metal yığını olmasa gözümün önünde, imkânı yok kendimi tutamaz onun o övücü sözlerine karşılık yüzüm kızarmış ve alnımda ter tanecikleri görülmüş olurdu. Neyse ki aramızda bir görüntüleme cihazı yok şimdilik ve ben bu yaşımda muhababıma usulüne uygun notlar gönderebiliyorum...

Ne yazık ki şiir yoktu. Belki de iyi ki şiir yoktu. Yani şiirin olması veya olmaması neyi halledecekti acaba bu umursamaz insanlar arasında. Bir derde deva olabilecek miydi veya büyük bir meseleyi çözebilecek miydi zamanımızda. Heyhat sözün kıymeti kalmadı mı yoksa. Ben de doğrusu kendimle

bir sorgulama cihetine saplanmış bulunuyorum bu hususta. Biraz da kendime itiraf etmesem de şuurunun şuur altına şiirsizlik özlemini kondurmayı kendim istiyormuşum gibi geliyor bana. Bu mesele ben ve benim aramda kalsın istiyorum bir müddet. İçerdeki benle dışarıdaki ben ne yapacaklar doğrusu ben de merak etmekteyim...

Peşinden durur muyum hemen aceleyle meramımı açıklığa çıkarmak hevesimden de olacak tabii: “Yeni şiir yok, ramazanda tembellik ettim.” diyorum gayet tabii bir yazılış makamında. Birden aklıma gelmiş gibi de ekliyorum: “Galiba bir yazı yazdım.” Bunu derken öncesini, yani yazının var olduğu varsayımını bir an bir kenara bırakmışım gibi bir içsel dürtüyle anımsamış oluyorum... Yani bir tereddüt hali içindeymişim gibi “galiba” muğlâklık ifade eden kelimeyi yerleştiriyorum kısacık cümlemin başına. İşgüzarlık işte başka ne olsun. Ama muhatabım da kaçın kurrası. Bilmiş bir şekilde: “Hımm...” tınısıyla yanıtıyor beni... İyi diyorum içimden... Sonra da, “dergiye gönderdim yazıyı” diyorum aceleyle hemen bu sözün ardından.

“Ben de bir yazı verdim dergiye kimse açamadı.” diye karşılık veriyor bana. Ama ben daha devam ediyorum söylenmeye: “Bir günün hikâyesi” diyorum. Bunu kasıtlı söylüyorum, özellikle burada yazının başlığını vurgulamak istiyorum. Yani ben “Bir Günün Hikâyesi” adlı bir yazı yazdım ve onu yazılarımı, şiirlerimi yayımladığım edebiyat dergisi olan dergilerden birine gönderdim, bakalım yayınlayacaklar mı demek istedim soyutlama yaparak MSN dilinde. Tabii o da yazdığı öyküyü aynı dergiye gönderdiğini söylemek istiyor bana. Bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Anlıyorum tabii. Aynı dergi zaman zaman yayınıyor benim şiir ve yazılarımı. O da aynı vaziyeti sürdürüyor aynı dergide. Yani daha anlamlı şanlı bir derginin sürekli yazarı olamamış o da. Bir orada bir burada dolaşıyor misali arayışını sürdürüyor sabırsız bir şekilde. Biraz da yerinde duramayan hırslı ve acelecî bir tip oluşundan kaynaklanıyor bu durum. Zaman zaman hırçın, kızgın tavırlar takınıyor dergi editörlerine karşı. Oysa hep söylemişimdir, en az iki üç yıl aynı dergide yazmalı-sın ondan sonra arzu ettiğin başka dergi varsa oraya da ürününü göndermelisin. Lakin kime söylüyorum ben bunları. Kendim söylüyor kendim dinliyorum. Bu işlerde sabretmek, gayret etmek lazım gelir diyorum her defasında. Ayrıca kendi tarzını oluşturmalsın, diyorum. Mesele bir üslup sahibi olmaktır aslında, diye de tembih ediyorum...

Tekrar önceki meseleye dönüyoruz. Dergiye gönderilmiş, ancak bilgisayarda açılmamış yazı meselesine: “Normal gönderin.” diyorum. “Yani alışılmış şekilde.” Yani bu kullandığımız teknolojik sistem ile gönderin demek istiyorum kendisine: “Ya da bana gönderin öyküyü açabilirsem dergiye göndereyim.” diyorum. Hani bu yaşında az biraz olsun bilgisayar öğrendiğimi,

kendi işimi yapacak kadar bir beceri sahibi olduğum içinde bir yararım olsun kabilinden bunları söylüyorum. O ise birçok zorlukları aşmaya çalışmış birçok defa öyküleri dergi editörleri tarafından yayınlanmamış ama artık o zor kapıyı aralamış ve en az iki dergi ve iki internet sitesinde öyküleri yayınlanan henüz kitabı çıkmamış bir genç öykücü olarak pervasız ve diklenir gibi bir yanıt veriyor F klavyenin tuşlarına basarak: “Yeniden yazıyı dizdirdim eşime ceza niyetine. Çünkü bilgisayara 2007 Word yüklemişti. Kimse açamıyor, siz de açamadınız, hatırlarsanız.” diye ekliyor.

Dediği doğrudu okumam için bir öykü göndermiş o zaman ben de gönderdiği dosyayı açamamıştım. Bu keskin yanıtından anlıyorum ki öfkesi yaman bir öykücü ile konuşmaktayım. Gerçi şimdilik saygıda kusur etmiyor bana karşı ama gene de dikkatli ve rikkatli olmak gerekir diye geçiriyorum içimden. Ne olur ne olmaz dünya hali bu, bakarsın bir fırtına çıkar, bir patlama olur, bir anaför meydana gelir her şey ters yüz olur, ortalık tuz buz kesilir.

Yazının tutkusu başka olur tabi. Yazı yazılmışsa varacağı adrese bir an önce ve düzenli bir şekilde varmalıdır. Genç öykücümüzün belli ki işten yorgun argın gelen eşine acıması kayırması olmadan bilgisayarın başına oturtup tekrar yazdırmış oluyor öyküsünü. Bu zoraki yaptırım karşısında tabii karı koca arasına girilmez düsturunu anında anımsayıp alttan almaya kendimi konuşlandırıyorum. E, kolay değil tabii, ne olur ne olmaz benim bir yaşlı yazar olarak en ufak bir kıskırtıcı lafım evde huzursuzluğa yol açabilir. Ne gerek var şimdi kıskırtıcılık yapmaya, ara bozmaya, deyip bastım F klavyenin rakamlarına: “2007 evet, benim oğlum geçende açtı öyle bir mail gelmişti bana.” diyerek alt sessizlik koduna girmeye bakıyorum. Ama ne fayda, belli ki öfkesi ve kızgınlığı ve kırgınlığı ve inadı geçmemiş olacak ki hemen kesiyor cezayı:

“Sonra yeniden 2003 Word’u yüklettim, akşam yeniden oturup paşa paşa dizdi öykümü.” deyip rahatlatıyor kendini. Ben ise arayı soğutmadan biraz da tedirginliğimi belli etmeden: “Eşinin ellerine sağlık, hayat müsterek.” diye destek veriyorum. Karşımdakinin suretini göremiyorum ama bana öyle geliyor ki benim bu sözüme karşılık oturduğu sandalye veya koltukta şöyle arkaya doğru yaslanır gibi yapıyor ve tabii ki gülümsüyor ve tabii ki kendine bir gururlanma bir sevinme payesi yakıştırıp öyle içten bir rahatlatma ile sevgili eşine karşı da muzafferane bir muhabbet ile ve tabii ki tekrar gülümseyerek: “E tabii, kendi yanlışı, o yüzden düzeltti.” deyiveriyor...

Ben gene ne olur ne olmaz hesabı içinde alttan alarak: “2007 iyidir ama bizde henüz yok,” diyorum... Onu hem tasdik ediyorum hem de bir yerde; yahu, Word 2007 Sistem bizde de yok ama bir hayli gelişmiş bir sistemdir. Kabahat sistemde değil kabahat bizdedir demek istiyorum. Yani hem öyle hem de böyle. Ben de bir şeyler söylemiş olacağım ya o mesele işte... O ise kendinden gayet emin:

“Evet, en iyisi 2003’e devam.

Bir başka dergide de açamadılar dosyayı.

Onlara da göndermiştim.

Artık öbür aya kaldı.”

Bütün bunları nefes dahi almadan peş peşe sıralıyor bana. Amma da hızlı hareket ediyor. Hızlı yazıyor. Ben neredeyim o nerede. Bu teknoloji! Ne kadar da aceleci oluyor böyle. Sonra birden aklıma geliyor F klavye ile daha hızlı yazılabiliniyormuş meğer... Bir de başka bir şey aklıma geliyor. Yanılmıyorsam Enis Batur’un bir yazısında vardı. Diyordu ki; “Ben çok konuşan çok laf eden insanları sevmem ama romanda bu iyi oluyor, okutuyor kendini.” Böyleydi veya buna yakın bir gözlemiydi yazarın. Yani sohbeti tadında bırakmak gerekiyor bana göre de.

Bir başka dergi dediği de bir edebiyat dergisi. Orada da öyküleri yayınlanıyor artık. Ben zaten zamanında demiştim. Neredeyse üç yıla varan bir tanışıklık içinde bana gönderdiği öykülerini okuyor, eksiklerini bildiriyor ve öyküde daha iyi olması için yardımcı olmaya çalışıyorum. Ayrıca dergilere yönlendiriyorum. Dergi editörleriyle onun için görüşüyor ve öykülerinin yayınlanması için kapılar aralıyorum. Hatta bir yayınevine verdiğim öykü dosyası yayınlanmak üzereyken son anda birileri olumsuz görüş bildirip yayınlanmasını engellemişti. Tabi öncelikle ben çok üzülmuştüm çünkü dosyanın yayınlanacağı sözünü almıştım yayınevinden. Bu bir yerde beni de ilgilendiren bir konu olmuştu. Bu cayma karşısında genç bayan öykücümüz bir hayli sarsıntı geçirmişti konuştuğumuzda.

Öykülerini son okumada beğenmemişlerdi...

Ben gene her zaman olduğu gibi sabır sebat ve tabi ki iyi öyküler yazması için telkinlerde bulunuyorum. Bundan dolayı da genç bayan öykücümüze daima gayretli olmasını öneriyor ve gayret edersen olur diyorum... İşte öyle bir zaman geldi artık öykünü gönderiyorsun ve yayınlanıyor.

Bu dar zamanda bu artık bilgisayarı kapatıp gitmemin şart olduğu zamanda o hiç aldırıyor ve kafasına taktığı sıkıntıyı bir türlü başından atamıyor ve dönüp gene oraya, yani dergiye gönderdiği dosyasının açılmadığına odaklanıyor. Demek ki bir şeye bir defa taktı mı kolayca onu aklından çıkarıp atamıyor. Oysa bu tür teknik aksilikler üzerinde durulmayacak aksiliklerdir ve çaresi vardır elbet. Gene de bir nebze faydası olur, kendini teskin eder düşüncesiyle ve hiç bozuntuya vermeden: “Tabi onların açması lazımdı.” diyorum. Ardından da: “Neyse Word 2003 var ya yeter.” deyip bitirmek istiyorum bu hassas meseleyi. O ise bir hamle daha yapıyor ve: “Açamadı Murat Bey.” diyor. “Beceriksiz ne olacak.” diye söyleniyorum içimden. Hani sesli söylensem sesim ta oralara kadar ulaşır diye mi böyle içimden içimden söyleniyo-

rum o da ayrı sistematik bir mesele oluyor benim zihnimde. Neyse: “Başka ne var ne yok İstanbul’da?” deyince rahatlıyorum birden. “Valla Eylül işte, güzel bir ay, serince geçip gidiyor.” diyorum sıkıntıyı üzerinden atmış bir insan rahatlığıyla...

Sonra laf gene bitmiyor ve dönüp dolaşıyor ve birkaç yıldır katıldığımız Su Çıktı Şiir Günleri’ne gelip dayanıyor:

“Siz Su Çıktı Günleri’ne gitmiş miydiniz?”

“Evet gitmiştim.”

“Seneye siz de gelirsiniz.” diye teşvik babında laflar ediyorum. Ne de olsa bir öykücü o. Faydalı olur tabii. Muhtemelen seneye öykü üzerine konuşmacılar da çağrılacak gibi laflar duyduğumdan dolayı böyle bir hatırlatmada bulunuyorum kendisine... Öykücümüz zaten yeni gelmiş oluyor nispeten bu yakın şehre. Birkaç yıldır doğu illerinin birinde görev yapıyordu memur olan eşi. Nihayet zorunlu hizmet süresi dolunca yeni bir atama istiyor ve ataması batı illerinden birine yapılıyor. Öykücümüz bundan hoşnut olmalı ki doğduğu şehre yakın bir şehre gelmiş oluyor böylece. Doğunun o sıkıntılı o stresli havasından kurtulmuş ve daha rahat yaşanabilir batıdaki bu şehirde öyküye daha fazla zaman ayırabilir böylece diye geçiriyorum içimden. Ayrıca kendine apayrı bir sayfa açıp doğu-batı hattı üzerinde yoğunlaşmış bir öykü dünyası kurabilir kendine. Değişik coğrafyalar, değişik insanlar. Bakalım, bekleyelim, görelim. Ben bunları ve benzer şeyleri zihnimden geçirirken ve neler yapıyorsunuz diye sormaya çalışırken bir ince sızı halinde:

“Size bahsettiğim dedemi kaybettim.” diyor.

“Allah rahmet eylesin, diyorum. Elem, keder, üzüntü hayatımızda olan şeyler. Ne demeli, ölüm de gerçek biz canlılar için.”

O ise yeni bir öykünün ilk cümlesini kurmaya çalışırkenki huzursuzluğu ile: “Dedemi oturduğu yerde bulmuşlar. Sabah namazı sonrası kapıları, pencereleri açmış 90’ında bir çınar gibi.” diyor dedesi için. Belli ki hüznleniyor. “Ne mutlu ona, diyorum. Böylesi bir ölüm... Yazsanıza öyküsünü.” diyorum merakla. Bundan daha anlamlı bir öykü olur mu diyorum içimden sanki duyacakmış gibi: “İsteddiği gibi yaşadı istediği gibi öldü, diyor. Şimdi cesaret edemem, biraz zaman geçmeli.” diye ekliyor... “Evet, zaman geçmeli tabi. Zaman zaten geçiyor hanımefendi. Zaman beklemez. İnsan kendisinin beklendiğini bilirse zamanla daha uyumlu bir birliktelik kurar, kendini zamana zamanı kendine sevdirebilir. Zaman mübarektir çünkü. Zaman ele avuca sığmaz, bir bakmışsınız uçup gitmiş elinizden...” Her şeye rağmen bunları söylemek zorunda bırakıyorum kendimi. Çünkü bu değişik bir hâl... Çünkü bu öykü yazılmalı: “Doğru ama yazmalısınız.” diye ısrarımı sürdürüyorum...

“Ben hemen yazamam, biraz zaman geçmeli.

Ayrıca ben hiç kendimi ailemi anlattım mı?

Çok ilginçtir. Anlatmadım bugüne kadar.

Konu hep başkalarıdır.

Mesela şimdi bir ayrılık öyküsü yazdım.

Bıraksam akıp gidecek sözcükler zamanla birlikte. Arada kendime bir yer açıp başlıyorum kendi kendimle konuşur gibi anlatmaya. Ben de küçük bir kızın kendini dedesinin ölümüne alıştırmasını, hızlı bir şekilde yazıyorum: “Geçenlerde küçük bir kız çocuğu ile otobüste orta kapıda yan yana durduk. Yüzüne baktım çok şirin, çok tatlı, hafif sarı saçlı bir kız çocuğu. Burada biraz yan yana duralım.” dedim. “Olur” dedi. Şöyle bir havalandı, gururlandı, başını kaldırdı yüzüme baktı. Gözleri ışıltı ışıltı oldu. Tebessüm ederek incecik duruşa yaklaşınca; “Ben burada incecikim, dedim, sen nerde ineceksin?” “Çengelköy’de” dedi ve birden: “Benim dedem öldü.” dedi gözlerimin içine bakarak. “Ya!” dedim. Öyle kalakaldım ne söyleyeceğimi şaşırdım. Sonra: “Ben Kur’an Kursuna gittim” dedi, “Birçok duaları öğrendim, bir dua okuyayım mı?” dedi; “oku,” dedim. “Süphaneke’yi okuyayım mı?” dedi, “oku,” dedim. Bir güzel Süphaneke okudu otobüsün içinde bir güzel okudu. Çok duygulandım, “aferin” dedim, Dualar ettim, O arada yanındaki hanım “sen de teşekkür et” dedi ışıltıyan gözleriyle sarı saçlı küçük kıza. O ince, zarif, kıvrılgan sesiyle bir güzel “teşekkür ederim.” dedi. Otobüsten inerken el salladım o da bana el salladı. Çok dokundu bana küçük kızın bu halleri, bir hüznün çöktü yüzüme anlatamam. Beni böyle yanında birden saç sakalı ağarmış görünce dedesi aklına gelmiş çocuğun demek ki. İşte böyle hanımefendi gelin de ağlamayın bakalım bu gamlı dünyada...”

Hayatın süregelen döngüsü içersinde bize ayrılan bir zamanı yaşıyoruz ancak. Güneşin altında çok hayatlar yaşanıp gitti. Çok gelecek hayatlar olacak tabii. Çok öykücüler, şairler, veliler, deliler, dervişler, devirleşler gelip gidecek. Velhasıl bir öykücünün öyküsünde görünebilir miyim bilmiyorum ama öykücü öyküsünü örüyor böylece... Birçok şeyler ve bunlar diye düşünürken otobüsteki küçük sarışın kızın gözlerimin içine bakıp söylediği o cümle tekrar aklıma takılıyor.

Dedem öldü, biliyor musun? ❧

NAZLI KARABIYIK

KILSIZ HAFİZE

Ayağını usulca çekti kızın dizinden. Bordo tırnaklarına bakarak memnuniyetle gülümsedi.

“Çok güzel oldu” dedi kız. Dizlerindeki havluyu toparlayarak kalktı, oje-leri kururken bir kahve içip içmeyeceğini sordu. “Tamam” dedi, “sütlü olursa tabii.”

“Hülya Abla” dedi koltuğuyla bütün bedenini ağdacı kadına döndürerek. “Saçlarımı kızıl mı yapsam?”

“Ay yok kız Aslı.” diyerek yanına geldi Hülya, saçlarını okşadı şöyle bir. “Gerek yok, böyle güzelsin sen.”

“Bilmem ki” diyordu ki kuaförün kapısında şişmanca bir kadın belirdi, ardında da elini tuttuğu bir başka şişmanca siluet.

“Hoş geldin Aliye Abla” dedi Hülya. Cümlesine devam edecekken sustu. Onunla birlikte bütün kuaför çalışanları ellerindeki işten kafalarını kaldırıp arkada kalmış siluete baktılar bir an.

Siluet, tuttuğu elin ardında salonon ortasına sarsak adımlarla yürüdü. Odukları tombul, beliyle göğsü arasında orantısız bedenine geçirdiği deniz mavisi pantolonla turuncu bluzu ve bembeyaz spor ayakkabılarıyla dikildi ortada. Aslı kısacık saçlı yüze baktı, iri gözleri korkuyla parıldayan, kaşları hayli siyah ve gür, pembe beyaz tenli bu yüzün, bir kadına mı, yoksa bir erkeğe mi ait olduğunu kestiremedi. Alnına doğru uzayan kakülleri, yamuk tıraş edilmiş ensesiyle sanki cebinden tespihini çıkaracak da atıp tutmaya başlayacakmışçasına Aslı’ya bakan adamkadından gözlerini kaçırdı.

“Ne olacaktı Aliye Abla?” diye sordu kuafördeki bütün ‘mahrem kadın işlemleri’nden sorumlu Hülya.

“Ah Hülya’cığım” diye hayıflandı kadın. Başıyla ardındaki adamkadını göstererek; “Şunun bir hâl çaresine bakıver cancağızım.” dedi.

Adamkadının yüzünde elini gezdirdi Hülya. Yüzünü buruşturarak sordu:

“Ah ah!” dedi. “Bunu daha önce hiç götürmemişler mi ağdaya ayol?”

“Yok, ben zorla getirdim anasından izin aldım da.” dedi kadın. “Temizle-yiver be Hülya.”

“Akraban mı?”

“Eh, uzaktan.”

Hülya Aslı’ya ‘eh, naparsın’ manasında bir bakış gönderip az ötedeki devasa kaş alma koltuğunu işaret etti:

“Şöyle alalım!”

Kadın ardındaki kadınadama döndü:

“Gel kızım.” dedi. “Gel bak Hülya Abla seni cici yapacaktı.”

Kadınadamin yüzü aydınlanıverdi birden. Geniş ağzını açarak:

“Aaaaaöööğğğğğ” dedi. “Hafize cici olacak.”

“Evet, Hafize güzel kız olacaktı, cici olacaktı, gel otur kızım.”

Aslı, koca koltuğa zar zor yerleşen kadınadama baktı. Vücuduna fazla gelen göğüsleri, simsiyah kıllarla kaplı kollarıyla tezat halindeki bedenini, profilden bakınca hoş bir kadının yüzüne dönüşen çehresinin korkuyla karardığını gören Aslı, iri ellerin koltuğun kollarını kavrayışını izledi.

“Acıyacak, aaaaaöööğğğ!”

“Hiç acımayacak” diye en sahtesinden ve en gevreğinden bir kahkaha attı Hülya. “Bak çok kıl olmuş yüzün. Ooo! Bak nasıl simsiyah bıyıkların var? Alacağız bunları şimdi, güzel kız olacaksın.”

Şişman kadın atıldı:

“Güzel olacak benim kızım.” derken başıyla Aslı’yı işaret etti. “Bak o abla gibi olucaksın. Kızsız Hafize olacaksın. Cici olacaksın.”

Aslı utançla indirdi başını önüne. Anlamsız ve karmakarışık sesler çıkaran Hafize’nin geniş ağzından görünen ayrık ve öne doğru uzanmış dişlerinin görüntüsü kaldı bir an kapadığı gözlerinde. Hafize’nin yanaklarını boynuna dek kaplamış simsiyah inatçı tüyler ve bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlınıninki kadar kara bıyıklarına sürülen sir ağdanın kokusu yaktı genzini. Çoktan kurumuş ojelerine baktı, orayı hemencecik terk etmek istedi. Fakat bir türlü kalkamıyordu sandalyesinden. Hafize’nin iri gözleri gözlerine kenetlenmiş, Aslı’dan acıya katlanmak için cesaret istiyor gibiydi. Bir derenin içindeki çakıltaşları gibi parıldayan bu gözlerde derin bir hüznü gördü Aslı, ağdanın canını yakacağına kanaat getirmiş küçük bir kız çocuğunun hüznünü.

Hülya’nın ilk bandı Hafize’nin yüzünden çekmesiyle kuaförde kıyametin kopması bir oldu. Bütün kadınlar hep bir ağızdan:

“Acımadı, acımadı!” diye teselliye ve telkine çalıştılar Hafize’yi. “Bak biz de yaptırıyoruz, hiç acı mıyor.”

Hafize koltuktan kalkmaya çalışıyor, yarısı alınmış bıyıklarının yüzünde bıraktığı aydınlıkla tepiniyordu. Zapt edilmesi zor gövdesini tutan ellerden kurtulmaya çalışıyor:

“Acıyor, acıyor, aeeeğğğöööğğğ!” diyerek koca ağzından akan salyalar gözlerinden boncuk boncuk akan yaşlara karışıyordu. Aslı dayanamayarak kalktı yerinden. Hafize’nin koltuğunun önüne çömeldi. Kar küreme küreklerini andıran ellerini tuttu ve:

“Hafize!” dedi sakın bir sesle. “Benim kadar güzel olmak istiyor musun?”

“Eveaaağğgöööeett!” diye çağıldadı Hafize üç yaşındaki bir çocuğun nesiyle. Aslı gülümsedi:

“Uslu durursan, Hülya Abla’n seni güzel yapacak. Yüzünü çirkinleştiren kılları alacak.” derken aniden Hafize’nin saçlarında gezdirdiği gözlerinin gördüğünden irkilerek ayağa kalktı. Zekası üç ya da dört yaşındaki bir çocuğun zekasına denk bu çok gelişmiş gövdenin başındaki saçlar şakaklarına doğru çokça ağarmıştı. Boğazına tıkanan koca bir pamuk parçasını yutmaya çalışırcasına:

“Eğer” diye kekeledi Aslı, “Eğer ağlamazsan, kaçmazsan, bitince sana da oje süreriz. Bak benim ellerimdeki ayaklarımdaki gibi. Tamam mı?”

“Ojeeaaaağğgöööğğğğ, tağaaaöööm.”

Ellerini çırpın Hafize, kaderine razı bir mahkum misali gerisin geri uzandı koltuğa. Hülya’nın ağdayı her sürüp çekişinde Aslı’ya bakıyor, bak ağlamıyorum dercesine manasız sesler çıkarıyor, canı çok yandığı anlar ağlayacak gibi oluyorsa da etraftakilerin ‘acımadı’ sözlerine uyararak hemen gülümsemeye başlıyordu.

Tıpkı yere düşüp de ağlayacağına mı, yoksa boşvereceğine mi karar veremeyen, annesi ya da bir başkası ‘aman aman!’ diye yanına yaklaşırsa yaygarayı basan bebekler gibi diye düşündü Aslı. Bir yudum içmek istedi çoktan soğumuş kahvesinden, titreyen elinden çekinerek vazgeçti.

“İşte! Bitti!”

“Benim kızım ne de güzel oldu!”

“Aferin Hafize’ye!”

Hafize yanındaki kadının elinden tutarak kalktı koltuktan. Yine sarsakça birkaç adım attı. Ellerini çırpı:

“Kılsız Hafize oldoooğğgeem beeeeöööğğvvvn.”

Aslı, bir şey söyleme zorunluluğu hissederek yerinde huzursuzca kıpırdandı.

“Ne güzelsin sen Hafize.” dedi şimdi adamlığından sıyrılmış kadınbebeğe.

“Ojeeaaaaağğgöoğğ” diye çığlık attı Hafize Aslı’nın ellerini Hülya’ya göstererek.

“Gel sana oje süreyim o zaman.” diyordu ki Hülya, şişman kadın:

“Dur ay, dur!” dedi. “Oje süremez Hafize.”

“Neden ayol? Mutlu oldu garip.”

“Babası öldürür beni vallaha kız!”

Hülya boş gözlerle bir kadına bir Aslı’ya baktı ‘böyleleri de var’ dercesine. Ağzının kenarından akan salyanın farkında olmayan parlak yüzlü Hafize, ellerini önüne uzatıp ojeli tırnaklarını hayal ederken Aslı tedirgin:

“Ne olacak? Lütfen, silersiniz babasına göstermeden.” diye yalvardı şişman kadına. “Söz verdim, ağlamazsan oje sürecekler dedim. Lütfen!”

“Yok kızım, yok.” diye karşı çıktı kadın. “Babası doğrar aha bunu görürse.”

Aslı aynaya bakarak ellerini cırpan Hafize’ye baktı. Boğazındaki pamuk an be an şişiyor gibiydi. Kimbilir kaç yaşında olan bu kadının kıllara, bakım-sızlığa ve ihmale terk edilmiş yüzünün ağdadan sonra sızım sızım sızlaması gibi sızladı Aslı’nın yüreği.

“Kılsız Hafizeaaaaağğğ, oje sürececeaaağğğkkk!”

Aslı gözüne dolan yaşları göstermemeye çalışarak çantasına davrandı. Taşlıyordu yüreği, sözünü tutamamıştı. Cüzdanından çıkardığı parayı orta seh-pasının üstüne attı.

“Ay kız, kurudu mu ojelerin?” diyen Hülya’ya cevap vermeden kaçarcasına çıktı kuaförden. Hızlı adımlarla yürüdü önce. Sonra koşmaya başladı. Bağırarak istiyor, yalnız boğuk hıçkırıklar çıkarabiliyordu. Kulağına bir ses:

“Kılsız Hafize, güzel Hafize!” diye fısıldadı.

Aslı tıkanırcasına öksürdü.

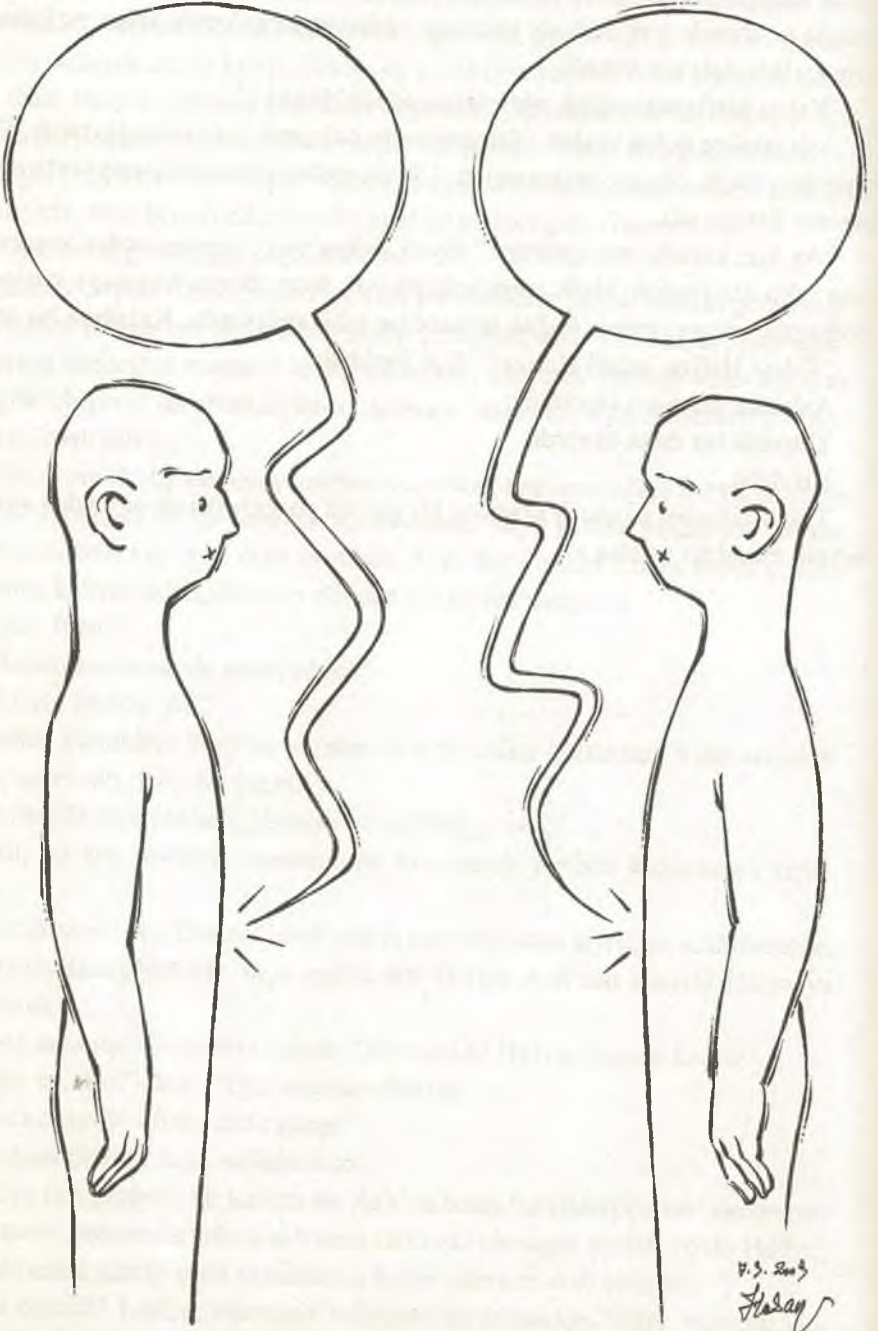
Yetmedi bir daha öksürdü.

Bir daha...

Tükürüğünden ıslanmış koskoca bir pamuk parçası fırladı ağzından ayak-larının altındaki asfalta. 24

HASAN AYCIN

çizgi

DOSYA
TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE
RÜYA

NECİP TOSUN

ÖYKÜDE BİLİNÇDİŞİ: RÜYALARIN DİLİ

Uyku hâlinin ürettiği olağanüstü yaratıcı bir imkân olan rüya, imgeler, görüntüler ve duygularla örülmüş bir yapı arz eder. Uyanıklığın bildik düzeninden, kurgusundan ve tutarlılığından yoksun olan rüya, dikkatsiz, usdışı, unutkan ve cüretkârdır. Bu nedenle, atlamalar, sıçramalar ve akıl almaz geçişlerle kimi zaman gerçeküstü bir çerçeve çizerken, kimi zaman da saatlerce süren diyaloglardan oluşan bir oyun izlenimi verir. Rüyalar, bütünlükten yoksun, parçalı, imajlar/görüntüler, sembolik hikâyelerden oluşan bir anlatıma yashıdır. Orada imkânsız bir şey yoktur. Kısa bir süre içinde, bütün bir hayat yaşanır, çocukluktan ihtiyarlığa, oradan gençliğe dönülür. Zaman ve mekân sınırı aşılr, gelmiş ve geçmiş iç içe geçer. Bir görüntüde, bütün bir hayat insanın gözünün önünden geçebilir. Rüya dilinde her şey çarpılmaya, şaşkınlığa ve hayrete odaklanır. Hem gerçekle bağlantısı vardır hem de uyanık hâlin gerçeği değildir. Hep bir olağanüstülük, gerçeküstülük vardır. İnsan inanılmaz şeyler yaşar, görür, ama inanır. Haz alır, korkar ama yine izler. Arzular, hayal kırıklıkları ve fantastik durumlar rüyada bir araya toplanır.

Gerçek; rüyada, uyanıkken görüldüğü, tanımlandığı şekliyle dışlaşmaz; bir başka şekle, dekora bürünmüş, değişmiştir. Çoğunlukla temsil gücünü kaybetmiştir ama önemsiz de olsa gerçeklikle bağlantısını sürdürmektedir. Rüyada tüm olup bitenler, bilinç dışının bize oynadığı bir oyuna, bir karnavala dönüşmüştür. İnsanın görürken/yaşarken gerçek olarak algıladığı, uyanıktan sonra düşmüş diyerek küçümsediği rüya, aslında görülürken, insanda, kimi zaman uyanık yaşamışlıklardan daha gerçekçi bir etki bırakır. Ne var ki yapılan pek çok araştırmayla, rüyaların, rastgele, anlamsız ve başı boş olmadıkları, ister açıklanabilsin ister açıklanamasın bir anlam ve temsil gücüne sahip oldukları tespit edilmiştir. Rüyanın bir yanılsama olup olmadığı, gerçekliği temsil edip etmediği ise yüzyıllardır tartışılmaktadır. Yapılan araştırmalar rüya yaşamımızdaki olaylar, görüntüler karşısında hissettiğimiz zevk, korku ve acının şiddetinin aynı olayı uyanık yaşamımızda gördüklerimizle bire bir olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle rüyanın ortaya koyduğu gerçekliği tümüyle görmezlikten gelmek anlamsızdır. Ne var ki rüyanın yapısı, işleyişi uyanık hâlin gerçekliğine uymaz.

Teoloji, antropoloji, psikoloji, nöroloji disiplinlerinin uzmanları, bilginleri, araştırmacıları tarihsel süreç içerisinde rüyayı anlamaya, anlatmaya, işlevlerini açıklamaya çalışmışlar, araştırmalar her dönemde belli bir mesafe almasına karşın gizemi tam anlamıyla çözülememiştir. İnsanlar genel olarak rüyadan, geçmişe ilişkin bir yorum, geleceğe ilişkin yol gösterici bir işaret beklentisi içinde olmuşlardır. Böylece mevcut maddi bilgi donanımlarıyla ulaşamayacakları bilgilere, bir başka alemin imkânlarını kullanarak ulaşmayı amaçlamışlardır. Bilincin sınırlarını aştığı ve “oraya” müdahale olanağı olmadığı için hakikatle daha sıkı bir ilişkisinin varlığı kabul edilmiştir. Bu anlamda rüya, iki farklı dünya arasında geçiş olarak değerlendirilmiştir.

Ne var ki rüya dili, gündelik dile denk düşmediği için rüyanın sürekli yoruma, şifresinin çözülmesine ihtiyaç duyulmuştur. İşte burada önce “kayıt”, sonra da “yorum” sorunu ortaya çıkmıştır. Gördüğümüz rüya (uyku halinin dili/görüntüsü), eksiksiz olarak, uyanık hâlin/bilinçli hâlin diline nasıl aktarılabilecektir? Bir başka deyişle rüyalar nasıl “kaydedilecektir.” Sabah uyandığımızda belleğin aktardıkları gerçekten de bütün doğruluğuyla gördüğümüz rüyayı tam olarak yansıtmakta mıdır? Bir başka deyişle, rüyaların “tıpkı kayıt”ları olanaklı mıdır? Bu ve benzeri rüya aktarımında pek çok sorun yaşanır. Sansürleme, eksiltme, hatırlayamama bir yana, oluş anında değil, her şey, sonradan, uyandıktan sonra anlatıldığı için, olaylar yaşanırkenki ruh hâlleri, yaşanan duygu değişimleri, çarpılmalar, irkilmeler gündelik dile, uyanık hâlin diline hakkıyla aktarılamaz. Buradan (uyanıkken) rüya hâline (uyku hali) bakıldığından bellek insanı sürekli yanıltır, atlar, tam anımsayamaz. Ayrıca önemli olan ile önemsiz olanı bugünün, uyanık hâlin bakışıyla yorumlar. Rüya gerçeğinden değil, bu günün somut gerçeğinden geçmişe bakılır. Bu anlamda bellek de kendi formatından (uyanık hâlin gerçeği) bu olayı süzer. Dolayısıyla rüya anlatıları, şöyle ya da böyle bir yoruma dönüşür ve orijini tam olarak yansıtamaz. Çünkü anlatılanlar, rüyanın “kendisi” değil, rüyanın hikâyesidir, yorumudur, versiyonudur. Bellek belki de onu inandırıcı kılmaya çalışmaktadır.

İkinci sorun ise “yorum”dur. Rüyalar, semboller ve imajlarla örüldüğü için yoruma muhtaçtırlar. Bir başka deyişle gerçek simgeseldir ve üstü örtülmüştür. Dili günümüz gerçekliğinin dili değildir. Bu nedenle de tek bir anlamları yoktur. Tarihsel süreç içerisinde rüya yorumları uçsuz bucaksız bir alanı kaplar. Pek çok kültürde rüyalar, bilgi kaynaklarıdır. Dönüştürücü, yol gösterici bir işleve sahiptirler. Mekân ve zaman aşılarak gönderilmiş, içinde gündelik hayata/gerçekliğe ilişkin iletiler taşıdığına inanılır. Rüya gösterilenler, gerçekleştiren olaylar, bir anlamda gelecekte olacak olanlara işaret ederler. Önemli olan o gizleri, işaretleri çözebilmektir. Ama her durumda, rüyanın neye işaret ettiği merak edilir. Bu da ancak “yorum”la olanaklıdır. Rüya bazen pek çok anlamsız semboller bir görüntü eşliğinde bizi şaşkına çevirir. Bütün bunlar na-

sıl bir araya gelmiştir ve ne ifade etmektedir? İşte bu imge/görüntü parçacıklarını birleştirip bir anlam üretme girişimi, rüya yorumları meselesini ortaya çıkarmaktadır. Rüya tartışmaları da tam burada yoğunlaşır.

Hayatı, uyku ve uyanıklık olarak birbirinden ayıran toplumlarla bunu bir bütün olarak algılayan toplumlarda rüya farklı algılanmıştır. Budist inançta, Hristiyanlık'ta, Mezopotamya uygarlığında, İslam'da rüya farklı anlayışla değerlendirilmiştir. Özellikle İslami anlayışta rüyalar, şeytani ve ilahi rüyalar olarak ayrıştırılmış, geleceğe ilişkin yol gösterici bir işaret olarak değerlendirilmiştir. İslam uygarlığı rüya ve uyanık yaşamı birbirinden ayırmaz. Bütün tasavvuf metinleri, *Binbir Gece Masalları* ve diğer Şark/İslam kaynakları rüyayla iç içedir. Kur'an ve hadislerde rüyaya sayısız gönderme vardır. Yusuf suresi, tümüyle rüya merkezlidir. "Düşler ki unsur unsur geçmişle yorumlanır, ama bütünüyle geleceğe işaretler. Sentez, gelecek zamana aittir. Kompozisyon, gelecekte yansıyan bir gerçeğin görüntüsüdür," diyen Sezai Karakoç, Yusuf suresini yorumlarken; "Düş içinde düş, düş içinde düş vardır bu sûrede. Ama, bütün sonrakı düşler, ilk düşün saçılan tohumlarından ve set set düş dünyasına yükselen düşsü bir hayat öyküsünden kutluluklarını devşiriyorlar. Hayat, düşü kutsuyor. Düş, hayatı kutsuyor." sözleriyle İslam'ın da rüyaya bakışını özetler.¹ Bu anlamda rüya, şark insanın hayatında geniş bir yer tutar.

*Rüya, uykunun bozucusu değil koruyucusudur
ve bir arzunun gerçekleşmesini sağlar.*

Sigmund Freud

Son yüzyılın rüya tartışmaları Sigmund Freud ile Carl Jung'ın görüşleri etrafında şekillenmiştir. Freud'un özellikle "bilinçdışı"na getirdiği yorumlar bu alanda çığır açmıştır. Bilinçdışı, Freud'dan önce de biliniyordu kuşkusuz ama Freud, bilinçdışı ile bilinç arasındaki ilişkileri irdileyip bilinçdışının işleyişini ortaya koyarak fonksiyonlarını örneklemiştir. Freud bu çalışmalarından kişinin bilinçli iradesinden bağımsız bir işleyişi olan bilinçdışı ile bilinçli kısmının farklılığını ortaya koymuştur. Ona göre, pek çok ruhsal işleyişi izah edebilmek için "bilinçdışının" hesaba katılması gerekir. Bilinçdışında ise bastırılmış duygular, anılar, çağrışımlar bulunmaktadır. Freud'un tespitlerine göre rüyalar yanında, dil sürçmeleri, şakalar, yanlış okumalar gibi kimi etkinlikler de bilinçdışına giden yollardır. Ancak bilinçdışına giden en emin yol rüyalar olduğu için onun üzerinde yoğunlaşır. Rüya; önbilinç, bilinçdışı ve bilinç arasındaki ilişkiden doğar. Diğer bütün düşünce yapıları gibi, rüya başlatıcısı da (bilinçdışı), önbilinç sistemine, oradan da bilince ulaşma çabası içinde olur. Önbilinç, bilinçdışı ile bilinç arasında filtre işlevi görür. Bilinç-

dış, önbilinç vasıtasıyla bilince ulaşır ve bu süreçte kimi değişikliklere tabii tutulur. Bunun dışında bilince ulaşma imkânı yoktur. Bilinçdışının talepleri gündüz önbilinç tarafından sansüre uğrar ama uyuma isteği ile birlikte gece bu sansür biter ve arzular bilince iletilir. (Freud bilinçdışı ve bilinç kavramlarının karışıklığına yol açtığını düşünerek, bunları daha da geliştirerek ego, id ve süperego kavramlarına dönüştürmüştür.)

Sigmund Freud'un *Rüyaların Yorumu* bu alanın temel kitaplarından biridir.² Freud'un rüyayla ilgili görüşlerini şöyle "özetlemek" mümkündür: Freud'a göre rüyalar, gündelik hayatta, izah etmekten çekindiğimiz için bilinçdışına attığımız, kınanmaktan korktuğumuz için baskıladığımız dileklerin, duyguların dışa vurumudur ve çoğu çocukluk deneyimleriyle ilgilidir. Rüya içeriğini oluşturan malzemenin tamamı şu veya bu şekilde yaşamdan türetilmiştir ya da rüyada hatırlanmıştır. Rüya, önceki günlerin izlenimleridir. Rüyada, uyanık yaşamdaki gibi en önemli olanlar değil, tersine en önemsiz olanlar hatırlanmaya değer görülür. Özellikle çocukluk malzemelerinin büyük çoğunluğu, bilinçli belleğimizde bulunan boşluklarda gizlenir. İşte rüyalar çocukluğumuzun en eski izlerine erişebilmektedir. Uyanık halimizde *kavramlarla* düşünürken, rüyalarda ağırlıklı olarak *görsel imajlarla* düşünürüz. Rüya bu imajlardan bir *ortam* inşa eder; bu imajlar fiilen olan bir olayı temsil eder; bir fikri dramatize eder, sahneler. Freud'a göre bu yüzden rüyalarda *düşünmek* yerine *yaşarız*. Carl Jung ise genel anlamda Freud'un rüya yorumlarına katılmakla birlikte başta onun her şeyi cinselliğe bağlayan görüşleri de olmak üzere kimi görüşlerini eleştirir. Jung'a göre, düşlerin cinsel dilini her zaman somut bir anlama bağlamak yanlıştır. Jung annelik dürtüsünün cinsellik olarak algılanmasına karşı çıkar. Jung'a göre, düş, bilinçli düşünceye ters düşer, yaşam olaylarının mantıksal bir uzantısı değildir.

Rüyalarda muhteşem bir şiir, ustaca bir alegori, eşsiz bir mizah ve ender bulunur bir ironi yatar.

F. W. Hildebrandt

Rüyanın pek çok edebiyatçı, ressam, müzisyen için yaratıcı bir imkân/potansiyel olduğu bilinir. Rüyadan gelen, rüyada yazılmış, rüyada çizilmiş, rüya resimler, rüya şiirler, rüya besteler vardır. Sanatçılar sadece somut gerçeklikle yetinmeyip, eşyada görünmeyeni görme, akıl ve mantığı aşır düşsel keşiflerle gerçeğin binbir yüzünü ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Çünkü sanat sadece somut gerçekliği taklit etme değil, yeni bir gerçeklik yaratma eylemidir. Bu anlamda düşler, doğaüstü olaylar, sanatçılar için her zaman esin kaynağı olmuştur. Rüya, sadece bir estetik yaratı kaynağı değil, bizzat estetik

form olarak da değerlendirilmiştir. Kaynaklarının belirsizliği, müphem ve gizeme açık biçimi, ele avuca gelmez uçsuz bucaksız hareket kabiliyeti, bir hikâye anlatan/gösteren yapısı ile kimi zaman rüyanın bizzat kendisi bir sanat formu olarak kullanılmıştır.

Yaratıcı düşünce ile rüya arasında bağlantı kuranların temel argümanları rüyanın yaratılışıyla sanatının yaratılışı arasındaki benzerlik olmuştur. Özgürleşme, mantığın baskısının azalması, tıpkı yaratıcı düşüncede olduğu gibi rüyanın denetimsiz özgür oluşumunda da gerçekleşir. Denetimsiz, baskısız düşünceler tıpkı yaratıcı sanatta olduğu gibi rüyada da gerçekleşir. Rüya ile gündüz düşleri ayrımında ise, uyanıkken görülen düşlerle sanatsal yaratı arasındaki ilişkinin daha güçlü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öyle ki gece rüyalarının edebi yaratıcı çalışmalara, gündüz düşlerinin ise bilimsel ve akademik çalışmalara uygun bir ortam yarattığı ifade edilmiştir. Diğer yandan nevrozla, yaratıcı sanatçı düşünce arasındaki ilişkinin güçlü olduğu düşünülür. Rüyalarla delilik arasında kurulan benzerliğin geçmişi ise oldukça eskidir. Bu nedenle “delilik uyanıkken görülen rüya” yargısı yaygınlık kazanmıştır. Depresyon, akıl hastalıkları, nevroz gibi normal dışı hallerin sanatsal yaratıcılıktaki uyarıcı ve inşa gücünü artık kimse inkar etmiyor. Gerçeklikten kopuk, bir başka ruh halinin dilini, anlayış ve kavrayışını sergileyen bu normal dışı hallerin ürettiği metinlerle büyük yapıtların dili arasında bir aynılık tespiti yapılıyor.

Ama pek çok sanatçı uyku halinin diline, formatına (rüya) ulaşmak ister. Bu da hayal gücü değil, denetimsiz bilinç oyunlarıdır. Rüyada, rüya gören seyircidir. Olup bitenin peşinden gider. Pek çok sanatsal yaratı da denetimsiz bir ruh boşalımdır. Çağrışım ve ilhama bağlıdır ve eser yazdırılır ya da yaptırılır. Rüyanın imgeleri kişiseldir ama sanatsal yaratıya dönüştüğünde toplumsallaşır. Rüya imgeleri görüntüseldir ancak duygulara ve sözcüklere dönülerek ifade edilebilir. Rüya da sanatsal yaratı gibi özgür yaratı süreci izler. Dış dünyanın gerçeklerine, baskılarına kapalıdır ve içsel bir derinlikle kendi gerçekliğini oluşturur. İkisi de aklın denetiminin dışına çıkmıştır. İkisi de gündelik hayatın dilini kullanmaz. Çoğunlukla imge, simge diline yaslanırlar. Rüya, görenin bir yansımasıdır, sanat da üretenin bir yansımasıdır. Sonuçta rüya gerçek olmadığı halde, rüya görende bir gerçek etkisi yaratabilmektedir. Aynı şekilde sanat eserinin de amacı budur: gerçeğin bire bir temsili olmadığı hatta çoğu kez bir hayal ürünü olduğu halde okurda bir gerçeklik etkisine talip olur. Rüyada da özgürce yaratılan bir imge, özgürce akış vardır.

Freud “rüya öznelidir” demekle birlikte, herkesin görebileceği tipik rüyaların (bir yakının ölümü, teşhir, utanma, havada uçma, düşme, sınav vbg.) varlığını da kabul eder. Freud, işte herkesin görebileceği bu tipik rüyaların, yaratıcı yazının kaynakları arasında olduğunu düşünür. Freud yaratıcı yazar-

lar tarafından uydurulan yapay rüyaların çoğunlukla “sembolik bir yorum” için tasarlandığını düşünür: “Bunlar, yazarın düşüncelerini, rüyaların bilinen özellikleriyle uygunluk gösterdiği düşünülen bir kılıf içinde gösterir.” (Freud, A.g.e., s. 163) Freud okuduğu bir kısa öyküyle ilgili şöyle bir anekdot aktarır: “Rastlantı eseri, Wilhelm Jensen tarafından yazılan *Gravida* adlı kısa bir öyküde, mükemmel bir doğrulukla tasarlanan ve sanki uydurulmuş değil de gerçek insanların gördüğü gerçek rüyalarmış gibi yorumlanabilecek olan bir dizi yapay rüya bulmuştum. Bu konuyu sorduğum yazar, benim rüya teorim konusunda hiçbir bilgisi olmadığını söyledi. Araştırmalarımın bu yazarın yarattığı şeyler arasındaki uyuşmanın, rüya analizimin doğruluğunu destekleyen bir kanıt olduğu sonucuna vardım.” (Freud, A.g.e., s. 163)

Hildebrandt rüyaların sanat düzeyine ulaşan zenginliğini şöyle izah eder: “Uyanık yaşamımızda sahip olduğumuzu hiçbir zaman iddia edemeyeceğimiz duygusal bir derinlik ve yakınlığın, bir görüş netliğinin, bir gözlem inceliğinin, bir nükte parıltısının ortaya çıktığını hemen hepimiz kendi yaşantılarımızdan doğrulayabiliriz. Rüyalarda muhteşem bir şiir, ustaca bir alegori, eşsiz bir mizah ve ender bulunur bir ironi yatar. Rüya, dünyaya tuhaf bir idealizmin ışığı altında bakar ve çoğu kez gördüğü şeylerin temel doğasına ilişkin daha derin bir kavrayışla bunların etkisini artırır. Dünyanın güzelliklerini gerçek göksel bir ihtişamla gözlerimizin önüne serer ve onuru en büyük yücelikle giydirir, gündelik korkularımızı en dehşet verici kılıklarda gösterir, eğlencemizi dokunaklı nüktelere dönüştürür.” (Freud, A.g.e., s. 124) Bir rüya kitabı da yazan Marguerite Yourcenar, rüya ve şiir arasında benzerlik kurar: “Benim görüşüm, rüya gören kişinin yaşadığı deneyimin şairin deneyimiyle benzerlikler taşıdığıdır; rüya unsurlarının işlenmemiş halini, sonsuz sayıda çoğaltılabilecek simgesel çağrışımlarıyla bir sözlüğün sütunlarında sıralanan bayağı ya da ulvi kafiyelelere benzetebiliriz. Şair kelimeleri nasıl bir araya getiriyorsa, uyuyan kişi de imgeleri bir araya getirir; kendine kendinden bahsetmek için bu imgeleri iyi ya da kötü kullanır.”³

*Rüyaların içeriğini eksiksiz şekilde kaydetmeyi
başardığımızda büyük sır çözülecektir.*

André Breton

Düz mantığın, akılcılığın baş tacı edildiği, çığ gerçekliğin sürekli yüceltilip gündelik gerçeklerden ayrı düşen yazarların ise “asker kaçağı” ilan edildiği dönemde, kimi yazarlar, artık insanlığın ihmal etmeye başladığı “öteki yaşamımıza”, düşler alemine açılarak kimi gerçeklerin asıl burada yakalanabileceğini ileri sürerler. Kuşkusuz bu tavır, usalcıların her şeyi matematiksel ifa-

de tarzlarına da bir itiraz anlamı taşıyordu. Bunların başında Gerçeküstücüler gelir. Gerçeküstücüler, hayal gücünü yeniden keşfedip, özellikle rüyayı sanatsal esin kaynağı yapmayı arzulamışlardır. Gerçeküstücülere göre, sanatçılar, pozitivizmden, kuru akılcılıktan kendilerini kurtarıp, bilinçaltını, hayal gücünü devreye sokmalı, yaratıcı süreç tümüyle çağrışımın, düşün emrine verilmeliydi. Akılcı olmayan, tamamen tesadüflere dayalı, bilinçaltı oyunlarından, rüyalarından, sanrılardan, mitlerden, sihirden, olağanüstü olaylardan yola çıkılarak yepyeni bir sanatsal alan inşa edilebilir, etrafımızda sürekli gördüğümüz nesnelere gizem kazandırılabilirdi. Sigmund Freud ise en büyük yol göstericileriydi. Böylece Freud'un bilimsel bulguları sanatın diline evrilecekti.

Gerçeküstücülük, tıpkı rüya gibi, bilinçlilik hâli ve iradilik reddedilerek, iç akışa, çağrışıma uyularak, tüm ahlaksal ve geleneksel dogmalardan sıyrılarak ve kendiliğinden oluşa bağlı kalınarak (otomatizm) oluşturulan bir sanatsal süreçtir.

Gerçeküstü akım André Breton tarafından şöyle tanımlanmıştı; "Sürrealizm, daha önce ihmal edilmiş bir takım çağrışım biçimlerinin fevkalade gerçekliğine, rüyaların mutlak kudretine, tarafsız düşünce oyunlarına yönelik inancı esas alır. Diğer tüm psişik mekanizmaları ilk ve son olarak yıkma ve hayatın temel sorunlarını çözümlmek adına bunların yerine kendisini koyma eğilimindedir."⁴ Gerçeküstücüler, daimi olarak gazetelerden beslenen ve gücünü onlardan alan hem bilimi hem de sanatı aptallaştıran "gerçekçi" bakış açısını reddederler. Ham gerçeğin yerine, bilinçaltı, hayal gücü, rüya ve sanrıları önemserler.

Freud'un rüyalar üzerine yoğunlaşmasını takdirle karşılayan Breton, ruhsal faaliyetlerin ihmal edilmesini anlayamaz. Oysa ruhsal faaliyetlerin önemli bir kısmını rüya oluşturmaktadır: "Katıksız rüya halinin, diğer deyişle uyukudaki rüyalar dikkate alındığında rüyada geçen anların toplamı gerçeklik anlarından ya da daha kesin şekilde sınırlandırmak gerekirse, uyanık anlardan daha az önemli değildir." Ona göre rüyanın görmezlikten gelinmesi yanlışır: "Sıradan bir gözlemcinin rüyalarda meydana gelenlerle kıyaslandığında, uyanık durumdaki olaylara çok daha fazla itimat etme ve çok daha fazla önem atfetme biçimi beni daima hayrete düşürmüştür," der. (Breton, A.g.y., s. 21) Rüyaların sürekli olduklarına dair kanıtlar sunduklarını ve örgütlenme belirtileri gösterdiklerini düşünen Breton'a göre, rüyaların gerçeğiyle karşılaşmamızı, belleğin bizi her zaman yanıltmasına bağlar. Breton, "rüyaların içeriğini eksiksiz şekilde kaydetmeyi başardığımızda" büyük sırrın çözüleceğini ileri sürer: "Rüya ve gerçeklik olmak üzere, ilk bakışta çok çelişkili gibi görünen bu iki halin gelecekte, tabiri caizse bir tür mutlak gerçeklik olarak *sürreellikte* bütünleşeceğine inanıyorum. İşte ben bu sürreellik arayışının peşinden gidiyorum." (Breton, A.g.y., s. 24)

Rüyayı sanatlarının merkezine oturtan Gerçeküstücüler, bunun ürün anlamında da çok sayıda örneğini verirler. Rüyaların doğasına (görüntüler, sembollerle) yakın bir anlatım imkânı olduğundan özellikle görselliğe yaslanan resim (Salvador Dali) ve sinema (Luis Bunuel) alanında örnekler verirler. Tümüyle çağrışımdan, kendiliğinden oluştan (otomatizm) beslenen bu ürünlerde psikanalitik teorinin izleri görülür. En çok tartışılan kavram ise “rüya resim” olur. Max Ernst bir gerçeküstü uygulama olarak “rüya resim” kavramını ortaya atar. “Otomatik yazma” ise diğer teklifleridir. Breton ve diğer Gerçeküstücüler, Freud’a yol gösterici olarak bakmalarına karşın, Freud onların işbirliği tekliflerini reddeder: “Freud da Gerçeküstücülük hakkında kuşkucuydu. 1937’de Breton’un rüyalarla ilgili bir antoloji hazırlamak için işbirliği talebini Freud reddetti; ona göre, hastanın çağrışımları olmaksızın bir rüyanın dümdüz anlatımı anlamsız bir iş olurdu. Gerçeküstücülerin şiirsel ilgileri psikanalizin gerçekçi ilgilerinin çok uzağındaydı.”⁵ Ayrıca Freud’un, Dali’ye de tepki gösterdiği biliniyor. Gerçeküstü örnekler özellikle iç tutarlıktan yoksun oldukları, aşırı sembol yükü taşıdıkları, anlamsızlıkları ve rüya diline uzaklıkları gerekçe gösterilerek eleştirilir.

Adorno da Gerçeküstücülerin, rüya yaklaşımlarını gerçekçi bulmaz. Öncelikle, rüya formatıyla Gerçeküstü örnekler arasında hiçbir ilişki yoktur. Diğer yandan, serbest çağrışım yöntemleri de Freud öğretisiyle örtüşmemektedir. Psikanalitik çağrışımların kendiliğindeliği farklıdır ve istençsiz irade bir çabayla ortaya çıkarken, Gerçeküstücülerin yöntemleri bilinçdışı değildir. Öğretiyi birkaç kanala indirgediği için Fereud Dali’ye tepki göstermiştir. Ama Adorno asıl Gerçeküstücülerin, rüya yaklaşımlarına karşı çıkmıştır: “Böyle rüya görülmez, hiç kimse böyle rüya görmez. Gerçeküstü kurgular sadece benziyordur rüyalara, ama işte o kadar. Alışılmış mantığı ve ampirik varoluşun oyun kurallarını geçersiz kılarlar, ama bunu yaparken bağlamından koparılmış tekil nesnelere saygılı kalırlar ve onların bütün içeriğini, özellikle insani içeriklerini nesnenin biçimine yaklaşıtırlar. Bazı şeyler kırılıp parçalanır, yeniden gruplandırılır, ama çözüp yok etme söz konusu değildir. Şüphesiz rüya da böyledir bu, ama orada nesneler dünyası çok daha fazla kılık değiştirmiş haldedir ve sanatın kendi temellerini sarstığı Gerçeküstücülükteki kadar gerçek olarak sunulamaz. Gerçeküstücülükteki rüyalara göre çok daha açık ve ketlenmiş olarak iş gören özne kendini yok etmeye yönlendirir enerjisini; oysa rüyada hiç enerji gerektirmeyen bir şeydir bu. Ama bu yüzden de Gerçeküstücülükte her şey deyim yerindeyse, rüyadakinden çok daha nesnelleşmiştir. Rüyada baştan itibaren ortada bulunmayan özne, olup bitenlere perde arkasından nüfuz edip rengini belirler.”⁶

Rüya-sanat ilişkisi kuşkusuz en yoğun şekilde Gerçeküstü akım tarafından geliştirilmiş olmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde, rüya, pek çok sanatçı,

yazar, şair tarafından hep verimli bir sanatsal imkân olarak görülmüştür. Coleridge, Novalis, Gérard de Nerval, Hoffmann, Edgar Allan Poe, Gabriel Garcia Marquez, Paul Valéry, Charles Baudelaire, Franz Kafka, Jorge Luis Borges, Graham Greene rüya ve sanat arasında bağlantı kurmuşlardır. Coleridge, neredeyse bütün bir edebiyatını rüyalara yasarken, kimi şiirlerinin rüyada verildiğini, onun yaptığı şeyin ise sadece sabah kaleme almak olduğunu belirtmiştir. Novalis de bir rüya teorisi oluşturan yazarlardandır: “Novalis, uyku sırasında algılanan, dünyevi olmayan, uçucu zuhurların yarattığı esrimeye çok düşkündür: ‘Düşler bize, ruhumuzun bir nesneye nasıl kolayca giriverdiğini, o nesneye dönüştüğünü tuhaf bir şekilde ifşa eder.’ Düşler der, bazı radikal belirsizlik ve değişim anları sunarak okuyucunun eminliğini zayıflatır. Yazarların ve ressamların görevi, ‘düşlere benzeyen, mantıksal bir şekilde düzenlenmiş değil de, düşlerdeki benzer çağrışımlara dayalı masallar’ yaratmaktır.”⁷ Charles Baudelaire’e göre, “hakiki gerçek düşlerde bulunur.” Poe, *Eureka*’yı, “bu kitabı, düşlerin tek gerçeklik olduğuna inananlara” adıyorum derken, Franz Kafka’ya göre, “Düş, gerçeğin örtüsünü kaldırır” ve “Asıl gerçek, ol-
dum olası gerçekdışıdır.” Franz Kafka, öykülerinde düşsel, simgesel, alegorik bir anlatı biçimini tercih eder. Mitlerden beslenir, düşlerden, felsefi söylencelerden... Rüya anlatıları da önemli kaynaklarından biri olmuştur. En ilginç öykülerinden biri olan *Dönüşüm*, bir rüyayı değil, rüya sonrası hamam böceğine dönüşen ticaret evinin gezici memurunu anlatır: “Gregor Samsa, bir sabah korkulu bir rüyadan uyanınca, yatağının içinde kendini korkunç bir hamam böceği olarak buldu. Arka üstü yatmıştı. Sırtı demir bir levha gibi kaskatıydı. Başını şöyle bir kaldırıncı karnını gördü: Aman o ne kocaman kümbetti o.”

Postsanatla birlikte sanatın sonuna gelindiğini iddia eden Donalt Kuspit’e göre, bunun en temel nedenlerinden biri, bilinçdışının dolayısıyla “rüya”nın gözden düşüşüdür. Böylece sanat ilhamını kaybetmiş, iç gerçeklik anlamını yitirmiş ve yaratıcı sanat ağır bir darbe almıştır: “Modern sanat, hiç kuşkusuz, Romantizm döneminde bilinçdışının farkına varılmasıyla, yani insanların içlerine yönelmeleri sonucunda bilinçdışının keşfedilmesiyle başlar.”⁸ Önemli bir çıkış da gerçeküstülüktür: “Sürrealizmle birlikte bilinçdışının açıkça tek ilham kaynağı olarak görülmeye başlamasıyla, bilinçdışı kavrayış ile bilinçli algı arasındaki ayrım yaratıcı bir biçimde ortadan kalkmıştır. Rüyanın içinde her ikisinden de unsurlar vardı, bu nedenle rüya, imge ve düşünceleri görünüşte rastlantısal bir biçimde birbirleriyle bağdaştırdığından, Freud’un ifadesiyle, bilinçdışına giden en meşru yoldu. (...) Sürrealizmle birlikte rüya sanat eserinin modeli haline geldi. (...) Görünüşte belirli bir biçimden yoksun olan bilinçdışı, sanatın içeriği ve biçimi haline geldi. Estetik deneyim meselenin dışında bırakılmıştı çünkü içerikle biçim rüyalarda birbirinden ay-

rılamazdı.” (Kuspit, A.g.e., s. 116) Ancak Kuspit’e göre, günümüzde iç gerçekçilik de, rüya da önemini kaybetmiştir. Artık bilinçdışı içerikten yoksun olan kavramsal sanatla birlikte, rüyaların bilgeliği yerini, göstergelerinkine bırakmıştır.

Öykü kısa bir rüyadır, ufak bir sanrıdır.

Jorge Luis Borges

Rüya, resmin, hareketin, sesin ve ışığın gücüne, imkânlarına, edebiyat ise kelimelerin gücüne ve çağrışımlarına dayanır. Ve elbette görüntünün diliyle, metnin dili farklıdır. Rüya anlatımı, biraz da görüntünün dilini sözcüklerin diline çevirmek gibidir. Çünkü seslerin, görüntülerin, duyguların sözcüklerle ifade edilmeleri gerekir. Bu anlamda rüya dilini kullanmak isteyen öykücüler, alegoriye (görüntüsel olduğu için) başvururlar. Rüya anlatım betimlemeye ve görüntüye yaslandığı için kamera-göz, rüya dili için en uygun anlatım biçimidir. Rüyanın aktarılması için de arka arkaya görüntüler çizilecek, fotoğraflar verilecek, sembolik bir anlatım kullanılacaktır.

Öykücüler, rüya tekniğinden yararlanıp, öyküyü bir rüya formatına dönüştürürken, fantastik, akıldışı ve simgesel anlatıma başvururlar. Rüya bazen sadece bir duygu yaratmak, okurları bir masal, rüya atmosferine sokmak için de kullanılır. Pek çok benzetmede de rüya çağrışımına başvurulur.

Öykü tarihine baktığımızda hastalıklı hâllerin anlatımına, rüyaların geniş olanaklar sunduğunu görürüz. Düş ile gerçek arasında gidip gelen kahramanlar, bu iki dünya arasındaki ayrımı net bir şekilde yapamadıkları için hastalıklı hâllere sürüklenirler. Bunun en iyi örneği Gérard de Nerval’in “Rüya ve Yaşam (Aurélia)” adlı öyküsüdür. Tümüyle rüya anlatıma yaslı bu öykünün gerçeküstücülere ilham verdiği bilinir. Öyküde, hastalıklı, platonik bir aşkın sürüklediği psikolojik açmazlar, rüya formatının güzelliğiyle benzersiz bir uyumla anlatılır. Nerval, rüya tekniğinden yararlanıp, öyküyü bir rüya formatına dönüştürürken, fantastik, akıldışı ve simgesel anlatıma yaslayarak gerilimli ruh hâlini etkili bir şekilde ortaya serer. Sembolik görüntüler, ruhsal karmaşa, imgeler ve gizem... Anlatıcı, “Rüya ikinci yaşamdır,” diye girer öyküye: “Zihnimin gizemlerinde geçmiş uzun bir sayrılığın izlenimlerini aktarmaya çalışacağım. Bilmem niçin sayrılık sözcüğünü kullandım, aslında hayalleri, rüyaları yaşadığım o anlar kendimi en iyi duyumsadığım anlardı. Bazen gücümün ve etkinliğimin bir kat daha arttığına inanırdım, her şeyi biliyor, anlıyormuşum gibi gelirdi bana; sonsuz zevkler, sonsuz mutluluklar taşırdı düşler. Akıl denen şeyin üstü örtüldüğünde, onları yitirdik diye hayıflanmak gerekir mi?...”⁹

Bilinçdışı yaşama insanlar hastalık, akıl bozukluğu derken, anlatıcı için bütün bunlar mantıksal olaylar dizisidir. Öykü boyunca bilinçdışı yaşama zaman zaman rüya eşlik eder. Anlatıcın gördüğü rüyalar onun gelecekteki yaşamına yol göstermektedir. Uyku ile uyanıklık arası görülen düşler ve gece rüyalarıyla öykü kurgulanır. Rüya önemlidir, zira, yüz eylem yılı bir dakikalık rüyaya sığmaktadır. Anlatıcı, en bunalımlı anında “rüyaya yatıp” aşk imgesini yakalamak ister. Ama sonunda rüyalar da ona tüm kapılarını kapatır, iki dünya arasında gidip gelen anlatıcı çıldırmanın eşiğine gelir. Anlar ki korkulu bir gizeme sızmak istediği için lanetlenmiştir. Öyküde, atlamalar, sıçramalar ve akıl almaz geçişlerle gerçeküstü bir çerçeve çizilirken, soyutlama ve simgesel anlatım tümüyle rüya tekniğinden/formatından beslenir. Bu öykünün etkisi günümüze kadar sürecek, pek çok öykücü için yol açıcı bir işlev görecektir.

Tümüyle masallardan, efsanelerden, mitlerden beslenen Borges’in öykülerinde rüya düşüncesi geniş yer tutar. Pek çok öyküsü rüya dilinin fantastikle bütünleşen atmosferinde yer alır. Borges’e göre, hayattaki uyku ve uykusuzluk, gerçek ve düş birbirinden ayrıştırılamaz. Pek çok öykü kişisi için, rüya bir yol gösterici, bir rehberdir: “yazın güdümlü bir düşten başka bir şey değildir.” Gerçeğin kavranması yüzeyden mümkün değildir. Bu yüzden gerçek dünya ile fantastik dünyanın ayırt edilemeyeceği görüşündedir. Hem gerçek hem düşsel karakterleri aynı öyküde karşı karşıya getirir.

Borges, kimi metinlerinde neredeyse olduğu gibi rüyalarını yazdığını belirtir. Sadece inandırıcı hâle getirmek için birkaç ayrıntıyı değiştirmiştir. Kabusu yazmanın zor olduğunu, çünkü onun gücünün kelimelerden değil, görüntülerden kaynaklandığını söyler. Aslolan duygulara karşılık gelecek doğru görüntüleri bulabilmektir. Rüyalardaki görüntüleri yazarken bu hissi yakalayabilmek önemlidir. Poe bunları başarıyla gerçekleştirir. Bu nedenle Borges’e göre yazmadan önce rüyaları çözümlmek gerekir. Çünkü hikâye güçlerini görüntüden değil kelimelerden almalıdır. “Sanırım Poe bana muhayyilemi kullanmayı öğretti. O bana günlük hayatın içine sıkışıp kalmamanın mümkün olabileceğini, günlük hayata sıkışmanın yetersizlik, tekdüzelik olduğunu öğretti.”¹⁰

“Öteki” öyküsünde, iki kişi (iki Borges), öteki beni konuşurken, “düş”ler hep merkezdedir. Öteki Borges, anlatıcı Borges’e “ileride düşsel nitelikte öyküler yazacağını” belirtir. Aynı kişinin iki ayrı kişilik olarak karşı karşıya gelmesini anlamlandırmaya çalışan kişiler, hayatı yorumlarken, düşü hayattan ayrı düşünmezler. Düş hayatın bir gerçeği, hatta hayat bir düştür: “Eğer bu sabah ve bu karşılaşma birer düşse, her ikimizin de, düş görenin kendisi olduğunu, düşünmesi gerekir. Belki de düş görmeyi bir yana bırakacağız, belki de bırakmayacağız. Ama başka görevlerimiz arasında bizim gerçek görevimiz, evreni, doğmuş olmayı, gözlerle bakmayı ve soluk almayı kabullendiğimiz gibi

düşü de kabul etmemiz.” Öteki (ben) kaygıyla “Peki, ya düş sürecek olursa?” diye sorunca anlatıcı şöyle cevap verir: “Yetmiş yıl sürdü benim düşüm.” Çünkü hayat bir düştür. *Kum Kitabı* şöyle biter: “İçindeki düşler, şu anda onu kapatanların konuksever düşgüçlerinde dallanıp budaklanmayı sürdürecektlerdir.” Borges için rüya dili, fantastiğe ulaşmak için önemli bir imkândır.

Julio Cortázar da öykülerinde rüyadan beslenen yazarlardandır. Öykülerinin yazılış serüvenini şöyle açıklar: “Tam olarak açık değil de, öykü hakkında genel bir fikir zihnimde canlanır. Bir köşesinde kırmızı bir bitki duran bir ev, bu evin içinde dolaşıp duran bir adam, sözgelimi. Tek bildiğim budur. Böyle gelir fikirler. Sonra rüyalar başlar. Bu fikir oluşumu aşamasında rüyalarım yazacağım öyküde neler olacağına dair ipuçlarıyla, imalarla doludur. Hatta bazen bütün bir öyküyü görürüm rüyamda. İlk ve en sevilen öykülerimden bir olan ‘House Taken Over’ aslında gördüğüm bir kâbustur. Hemen uyandım, o kâbusu yazdım. Ama rüyalarımda gördüklerim çoğunlukla bölük pörçük ipuçlarıdır. Yani, bilinçaltımda öykü işlenmektedir; ben rüya görürken, zihnime yazılır o öykü. İşte her yerinden başlayabilirim dememin nedeni o anda öykünün başını, sonunu henüz kestirememiş olmamdır.”¹¹

Herkes kendi varlığının karanlıklarında rüyalarının sırrını gizler.

Ahmet Hamdi Tanpınar

DOSYA

Türk öykücülüğünde ise, Ahmet Hamdi Tanpınar, Samet Ağaoğlu, Ferit Edgü, Feyyaz Kayacan, Sevim Burak, Hulki Aktunç, Nursel Duruel, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Cemil Kavukçu, Murat Gülsoy, Yücel Balku, Türker Armaner öykülerinde rüya dilini değerlendiren yazarlardır. Ne var ki rüya dili dendiğinde öykücülüğümüzde ilk anılacak yazar Ahmet Hamdi Tanpınar’dır.

Tanpınar’ın bütün bir sanat anlayışını “rüya estetiği” kavramı belirler. O, öykülerinde hep bir “güzellik yaratmak” peşindedir. Çünkü ona göre öykü, hayat güzelleşsin diye yazılmalıdır. Rüyanın, masalın, korkunun hatta yalanın sanatı güzelleştiren unsurlar olduğunu düşünür ve öyküsünü bu öğelere yaslar. Onun genelde sanatının özelde de öykülerinin şifresini çözmede iza ha muhtaç ilk kavram kuşkusuz “rüya”dır. Kendi deyimiyle tam bir “hülya adamı” olan Tanpınar’da rüya, anlam alanı oldukça geniş bir kavramdır. Rüya kavramı üzerine çok düşünmüş, onu sanatının temel öğelerinden biri yapmıştır. İnsan muhayyilesinin en iyi tezahürlerinden biri olarak gördüğü rüya ona göre başlı başına bir sanattır. Çünkü rüya “üst üste gelmiş binlerce hayatı yeni bir terkiple sunar.” Batıdaki rüya araştırmalarından derinden etkilenmiş olan Tanpınar, hem sanatçıların hem de bilim adamlarının (“rüya meseleleri beni Freud ve psikanalistlere götürdü”) rüya teorilerinden yola çıkarak

kendine özgü bir “rüya estetiği” oluşturmaya çalışmıştır. O rüyayı sanatı besleyen önemli bir tecrübe, form olarak düşünür. Tanpınar bir anlamda sanat manifestosu diyebileceğimiz otobiyografik metni “Antalyalı Genç Kıza Mektup”ta şöyle der: “Asıl estetiğim Valéry’i tanıdıktan sonra (1928-1930) yıllarında teşekkül etti. Bu estetiği veya şiir anlayışını rüya kelimesi ve şuur- lu çalışma fikirleri etrafında toplamak mümkündür. Yahut da musiki ve rüya. Valéry’nin (velev ki, rüyalarını yazmak isteyen adam bile azami şekilde uyanık olmalıdır) cümlesini (en uyanık gayret ve çalışma ile dilde bir rüya halini kurma) şeklinde değiştirin, benim şiir anlayışım çıkar.”¹²

Bu anlamda onun metinlerini “rüya öyküler” olarak niteleyebiliriz. Özellikle “Abdullah Efendinin Rüyaları”, “Rüyalar”, “Yaz Yağmuru”, “Geçmiş Zaman Elbiseleri”, “Adem’le Havva” öykülerini “rüya” odaklı öyküler olarak anmak mümkündür. Bu öykülerde hem Freud hem de diğer rüya üzerine düşünen bilim adamlarının derin izleri vardır. Rüya kahramanlar için bazen hayata tutunma gerekçesi bazen de hastalıklı hâllerinin nedenidir. Ama anlatıcı/yazar için rüya, biçimsel bir seçiş, güzellik yaratma unsurudur. O diğer öykülerinde tümüyle rüyadan söz etmese bile okurlarını bir masal, rüya atmosferine sokmak ister. Pek çok benzetmede de rüya çağrışımına başvurur.

Onda rüya imkânsız yakalama arzusu, bulunduğu açmazdan kurtulma tutkusu, mistik bir sıçrama zeminidir. Maddi dünyaya başkaldırı, melekleşme girişimidir. Ona göre öyküde rüya formatı, resimde olduğu gibi sembolik anlatım için en uygun biçimdir. Çünkü “rüya mitlerin çocuğudur.” Tanpınar, rüyayı sadece uyku hâlinin bir verimi olarak görmez. Onu daha geniş anlamda, bir derinlik, bir duygu hâli olarak algılar: “Rüya uykuya münhasır bir keyfiyet değildir. (...) Çok defa manzara karşısındaki ruh hâletimiz de uyanık hâlde görülen bir rüyadır.”¹³ Bir tecrübesini aktaran Tanpınar, müzik dinlerken gözlerinin önünde canlanan cisimlerden söz eder. Bunun “uyanırken görülen rüya” olduğunu düşünür. Bu enstantaneyi onun pek çok eserinde görmek mümkündür. “Antalyalı Genç Kıza Mektup”ta şöyle der: “Zaten rüyanın kendisinden ziyade bazı rüyalara içimizde refakat eden duygu mühimdir. Asıl olan duygudur. Musiki burada devreye girer. Çünkü bu duygu musikişinas olmamak şartıyla musiki sevenlerde bu san’atın uyandırdığı hisse benzer. Bunu yaşadığımızdan başka zamana geçmek diye tarif edebiliriz. Başka türlü ritmi olan ve mekânla, eşya ile içten kaynaşan bir zaman.” (*Tanpınar’ın Mektupları*, A.g.y., s. 249) Onun öykülerinde rüya ve müzik birbirini besler.

Tanpınar’ın genelde kahramanları, gidişattan memnun olmayan, boşlukta insanlardır. Bu insanlar, uyku ile uyanıklık arasında gördükleri hayallerden, rüyalardan bir yol, bir iz bulmaya çalışırlar. Bu anlamda rüyalar onlar için kendilerinden kaçma, kapandan kurtulma, gerçek hayatlarında ulaşamadıkları

rı amaçlarına ulaşma girişimleridir. Öykülerin çoğunda bu tipler psikologlara (“sinir doktoru”) giderler. Hem de gördükleri rüyalardan şikayetlerle.

Samet Ağaoğlu da Ahmet Hamdi Tanpınar gibi bir rüyayı, muhayyileyi öyküsünün merkezine yerleştirir. Onun kahramanları, bir baş dönmesi, bir düşme, bir uyku ile başka alemlere geçer ve oradan dünyaya bakarlar. Onda rüya tıpkı Tanpınar’da olduğu gibi imkânsız yakalama arzusu, bulunduğu açmazdan kurtulma tutkusu, mistik bir sıçrama zeminidir. Maddi dünyaya başkaldırı, olup bitenlere bir başka alemde nüfuz etme girişimidir. Rüya onun pek çok öyküsünde anlatıcıya bir yüzleşme zemini hazırlar. Kahraman geçmişi döner, çocukluğuna, arkadaşlarına, anne babasına rastlar, çoğu artık ölmüş olan bu insanlarla hayatı yeniden yorumlar, yapılan hataları tartışır.

Samet Ağaoğlu grotesk, korku ve fantastik türlere yakın öyküler yazar. Onun öykülerinde fantastik ve gerçek iç içe anlatılır. Baba-oğul ilişkisi, toplumsal sorunlar elle tutulur denli gerçekliğe yaslanırken, ölüm, suç gibi kavramlar korku ve fantastiğin olanaklarından yararlanılarak anlatılır. Rüya, fantastik anlatıma zemin hazırlar. Ölüm ve suç gibi kavramlar korku ve fantastiğin olanaklarından yararlanılarak anlatılır.

Hulki Aktunç, düş, hatırlama ve sayıklamayı kimi kez bir öykü poetikası kimi kez de fanilik gerçeğini telafi etme girişimi olarak kullanır. Bir anlatım imkânı olarak tartıştığı kavramlardan biri “düş”tür. “Seyyid Olan” öyküsünde şöyle bir alıntı yapar: “Allah bazı kişilere yalnızca düşler gösterir; onlardan kimisi düşlerini anımsar, kimisi hiç anımsamaz. Bana büyük bir nimet bağışladığı için âlemlerin rabbi olan yüce Tanrıma şükürler olsun ki, düşlerimde gördüğüm her şey, her hayvan, ve her türlü yaratık, beni bana anlatmaktadır, düşlerimdeki tavırlarımı bana öykülerle bildirmektedir.” “Son Öykücü ya da Bellek Adlı İblis” öyküsünde düşler tartışılır: “*Hulki*: Düşlerimi benden koruyun.. Belleğimi benden koruyun. *Lâedrî*: Haşşöyle, hikâyenin özü bu.” “Kalbin Çorak Toprağı ya da Şih Cimşit’in Düş Hesapları” öyküsünde yine düşler gündeme getirilir. Düş tehlikelidir: Düşleyen insan tekinsizdir. Hele bunu hem geceye hem de gündüze yayanlar.

Hulki Aktunç “İskele Dedikoduları” öyküsünü düşünde yazdığını belirtir. Öyküde, insanlar bir sabah baktıklarında “iskelenin yerinde yeller estiğini” görürler. Öykü, “Vapur” yazarına, yani Leyla Erbil’e ithaf edilir. Erbil’in “Vapur”u da benzer bir temayı işler. Fantastik, gerçeküstü temalarla yazılmış öykünün kahramanı bir vapurdur. Tümüyle simgesel bir anlatımla isyancı bir vapur anlatılır. Haksızlıklara başkaldıran vapur, halkı uyandırmaya çalışır. Halk bu olaya güler, eğlenir, vapurun bu isyanını algılayamaz, onun yanında yer almaz. Ortaya tam bir hayal kırıklığı çıkar. Sonunda vapur “yeni bilinçler” yaratmak üzere başka ülkelere doğru yola çıkmıştır. Ya da çaresiz ve

umutsuz olduğu için kendine kıymıştır. Hulki Aktunç'un ifadelerine göre bu iki öykü de "rüya öyküleri"dir. Hulki Aktunç bunu şöyle açıklar: "İskele Dedikoduları'nı düşümde gördüm ve yazdım, ertesi gün, düş yazısını harflere döktüm (Güz Her Şeyi Bilir). Kime adayabilirdim başını alıp giden iskeleyi? 'Vapur' yazarına... diye adadım. Leyla Erbil'le konuşuyoruz. 'Düşte gördüm o öyküyü, sana adadım,' dedim. Kısa, keskin bir sessizlik oldu. Leyla Erbil, 'ben de 'Vapur'u düşte görmüştüm' dedi."¹⁴

Rüya, Nursel Duruel'in öykülerinde sıklıkla gündeme getirdiği temadır. "Yedinci" öyküsünde öyküde rüyanın kullanımı tartışılır. Öykünün yazılış süreci öyküleştirilirken rüya dilinin mümkün olup olmadığı gündeme getirilir. Bir iç ses rüyanın öyküleştiremeyeceğini iddia etmektedir. Oysa anlatıcı için rüyalar önemlidir: "Yalvaracağıma, yırtar atarım, olur biter. Ama yırtarsam, o rüyaları kim yazacak? Bana kalırsa yüzde yüz benim diyebileceği tek şey rüyalar. Herkes rüya görüyor, ne rüyalar... Ama ben sizin rüyanızı hiç görmedim. Kimseninkini görmedim. Siz de benimkini." İç ses rüyanın öyküleştirmesine karşı çıkar: "Gerçeküstücüler tepe tepe kullandılar rüyayı. Edebiyat, rüyalardan bilinçaltından medet umamaz. (...) Dünyada büyük dönüşümler yaşanırken bunlarla mı uğraşacağız?" Anlatıcı bu sese itiraz eder: "Ama bir gecede en az on milyar rüya görülüyor dünyada."

Yazarlar için, imkânsız yakalama, mistik bir sıçrama zemini, maddi dünyaya başkaldırı ortamı yaratan rüya; fantastik, gerçeküstü dünyalara ulaşmak için hâlâ önemli bir imkân olma özelliğini korumaktadır. Bu anlamda yazarlar, eserlerinde, bazen bir hammadde olarak, bazen de sembolik anlatımın kursesiz bir biçimi olarak, aşkları, fantezileri, korkuları anlatmak için her dönemde rüyaların kapısını çalacaklardır.

¹ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yayınları, 4. Baskı 1979, s. 24.

² Sigmund Freud, *Rüyaların Yorumu*, Öteki Yayınları, 3. Basım 2000.

³ Marguerite Yourcenar, *Rüya ve Kader*, YKY, 1. Baskı 2008, s. 15.

⁴ André Breton, *Birinci Sürrealist Manifesto*, Altıkkırkbeş Yayınları, 1. Baskı 2003, s. 35.

⁵ David Hopkins, *Dada ve Gerçeküstücülük*, Dost Kitapevi Yayınları, 1. Baskı 2006, s. 142.

⁶ Theodor W. Adorno, *Edebiyat Yazıları*, Metis Yayınları, 1. Baskı 2004, s. 110.

⁷ Pierre Sorlin, *Düş Söylemleri*, Ayrıntı Yayınları, 1. Baskı 2004, s. 38.

⁸ Donald Kuspit, *Sanatın Sonu*, Metis Yayınları, 1. Baskı 2006, s. 101.

⁹ Gérard de Nerval, *Ateşin Kızları*, İthaki Yayınları, 1. Baskı 2005, s. 79.

¹⁰ Richard Burgin, *Borges'le Söyleşiler*, Paradigma Yayınları, 1. Baskı 2009, s. 268.

¹¹ Julio Cortázar *Söyleşi*, Çeviren Nermin Özdiş, *Notos Öykü*, Sayı: 18, Ekim-Kasım 2009)

¹² Ahmet Hamdi Tanpınar, *Tanpınar'ın Mektupları*, "Antalyalı Genç Kıza Mektup", Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergah Yayınları, 2. Baskı 1992, s. 247.

¹³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yayınları, 5. Baskı 1969, s. 32.

¹⁴ Hulki Aktunç, "Düşler de Bizi Görüyor", *Kitaplık* 108, Eylül 2007.

SELİM SOMUNCU

RÜYADAN İNŞA EDİLEN
KURMACA

Rüyanın hayatımızı aydınlatan bir özelliği var. Bu aydınlatma tabii ki yüzde yüz gerçekliği olan bilimsel bir aydınlatma değildir. Daha çok rüya terminolojisinde yer alan bir takım sembollerin, hayatla rüya arasındaki rezonanstan hareketle yorumlanması sonucu yapılan tahminî bir hesaplama-dan ibarettir. Fakat bir rüyayı yorumlamak her zaman net sonuçlara varmak demek değildir tabii ki. El yordamıyla yapılan bir takım yorumlar bazen gerçek hayatın akışını sekteye uğratabilir kadar insanın iç dünyasını ve çevreyle ilişkilerini girift, şaibeli bir hale sokabilir. Hiçbir sıkıntımız yoksa bile bir rüyadan dolayı çok melankolik bir kişiliğe bürünebilir ya da başkalarının bize “bugün tersinden kalkmışsın” ithamına maruz kalabiliriz. Ya da bir isteğin doyurulmasının temsili anlamına gelen rüya, aynı zamanda psikolojik bir rahatlamayı da beraberinde getirebilir. Çünkü rüya bazen, gerçek hayatın stresinden, bunalımından, kaos ortamından bir sıyrılma, bir kaçıştır.

Görülen rüya temelde iki şekilde zuhur eder. Günlük hayatta etkisinde kaldığımız olay ve durumların gerçekte bitmesine rağmen etkisinin zihnimizde hala devam etmesi neticesinde görülen rüyalar, bir diğeri de bedene ilişkin bazı ihtiyaçların rüyada karşımıza çıkması sonucu görülen rüyalar. Bu görülen rüyalar dışında bir de gösterilen rüyalar var ki onlar da yazınsal metinlerde anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılan *rüyametin*lerdir. Kurmaca metinde rüya, hikâyenin yer yer rüya olarak kodlanmasıdır. Kahramanını bir sıkıntıya duçar etmek isteyen yazar, ona kâbuslar gördürecektir. İsterik veya nevrotik bir karakterin bilinçaltı hakkında okuyucuya ipuçları vermek isteyen yazar ona rüyalar gördürtecektir. Bununla birlikte karakterin bir takım arzuları, özelemleri, duyguları rüyanın içeriğini belirlemede başat rol oynar. Bunun dışında rüyanın içeriğinin nasıl doldurulacağı, rüyada neler olacağı tamamen yazarın hayal dünyasına kalmıştır.

Kendisi de fantastik bir materyal olan rüya, kurmaca içerisinde çok farklı biçimlerde karşımıza çıkabilir. Kurmaca içerisinde rüyalar birbirine karışabilir, karakter bir rüyadan başka rüyaya atlayabilir, kendi rüyasından başkasının rüyasına sıçrayabilir, farklı rüyalarındaki şahıslar gerçek hayatta karakterimizin karşısında belirebilir, rüya ile gerçek birbirine karışabilir, rüya romanın kahramanı olabilir veya sadece bir dekor, bir merak unsuru olarak da kurmacada kullanılabilir. Rüyanın bir anlatım biçimi olarak değil sadece bir de-

kor olarak kullanıldığı hikâyelerde rüya formundan bahsetmek gereksizdir. Örneğin Memduh Şevket Esendal'ın *Rüya Nasıl Çıktı*¹ ve Sait Faik'in *Ormanda Uyku*² adlı hikâyeleri bu türden hikâyelerdir. Bu hikâyelerde rüyaya ayrılan kısım, hikâyenin bütünü içerisinde bir yekûn teşkil etse bile, rüya bir anlatım tekniği olarak kullanılmamıştır. Rüya, kurmacada her nasıl karşımıza çıkarsa çıksın bir anlatım tekniği olarak kullanılmamışsa, o kurmacada rüyadan bahsetmek, hikâyeyi sürükleyen herhangi bir olaydan, ya da hikâyede tasviri yapılan herhangi bir eşyadan bahsetmekten farksızdır.

Kurmaca içindeki rüyada, rüyanın kaçta kaç kahramanımıza aittir, kaçta kaç yazara aittir bilinmez. Ama şunu söyleyebiliriz; aslında her hikâye, üzerinde kalın bir örtü olan bir otobiyografidir. Ve her hikâyede bu kalın örtünün yer yer inceldiği mutlaka olur. Rüya bu incelme anlarından biridir. Bu açıdan rüya, sanat eserini sanatçının iç yaşantısını dışa vurmanın, dışa vururken de yüceltmenin aracı olarak kullanan psikanalistler için çok önemlidir.

Küçültülmüş mekân ve sıkıştırılmış zaman özelliğine sahip rüyada, bazen hikâye rüyanın kendisidir. Yani hikâye bir *rüyametinden* oluşur. Bazı metinlerde ise rüya ile hikâye kesişir. Bazı metinlerde rüya ile hikâye yan yana aktarılır. Örneğin; kahraman uykudan uyanır, kurmaca gerçek hayatla devam eder, kahramanımız tekrar uykuya dalınca rüya kaldığı yerden devam eder. *Rüyame-tin* ile gerçek metin kesişse de kesişmese de "iç içe iki oda gibi, uyanık hayat ile rüya hâli yan yana"³dir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Abdullah Efendinin Rü-yaları*⁴ adlı hikâyesi böyle bir hikâyedir. Bu hikâyede, kadını arzulayış adeta kozmik bir rüya gibi anlatılmıştır. Bu mısralarda kadına duyulan özlem uzak ve tılsımlı bir bahçeye benzetilmiştir. Anlatıcı, bu bahçenin peyzajına ilişkin tanımlamalarda ise bahçenin huzur veren bir bahçe olduğunu söyler. (s. 23)

Hikâyede içine kapalı, utangaç bir kişiliğe sahip Abdullah Efendi; dört arkadaş ile birlikte bir meyhanededirler. Alkolün etkisiyle sosyal kimliğinden sıyrılan Abdullah Efendi kendi bilinçaltına doğru bir yolculuğa çıkar. Diğer taraftan da kahramanımız, Beyoğlu âlemlerinin bütün sırrına vâkıf olan hovarda arkadaşının teklifini kabul ederek okuyucuyu bir rüya yolculuğuna çıkarır. Bu rüya yolculuğu ilkin Beyoğlu'ndaki randevu evlerine yapılır. Abdullah Efendi, gerek bu evlerdeyken gerekse yol boyunca kendi iç dünyasındaki sırları keşfetmeye, keşfettikçe de farkına vardığı gerçeklerden korkmaya başlar. Hikâye boyunca sürekli dolaşır, her gittiği yerde olağanüstü varlıklarla karşılaşır.

Rüya yolculuğu için bulundukları meyhanenin kapısından çıkmadan önce oturduğu masaya bakar ve kendisine çok benzeyen bir gölgenin masada uyuduğunu görür. Yavaşça bir parmağını dudağına götürerek garsona; 'Aman uyandırmayın, sonra gelir alırım...' der. (s. 23) Bu diyalogla anlatıcı rüyanın başladığını okuyucuya haber verir. Rüyalarda Abdullah Efendi iki kere cinsel

temas kurma girişiminde bulunur ama ikisinde de bu girişim yarıda kalır. Daha sonra kendi cenaze töreni için sıkı bir konuşma metni hazırlamaya girişen Abdullah Efendi, bize kendi hayatına ilişkin bazı bilgiler verirken rüyalarındaki bu yarım kalmış girişimlerin tevlini de, “bütün hayatı yarım kalmış jestlerden tamamiyetini bulmamış hareket başlangıçlarından ibaret” (s.35) şeklinde yapacaktır. İşte bu rüya yolculuğu, Abdullah Efendi’nin istediği gibi yaşayamadığı dünyasından kaçıştır. O, yaşama zevkini kendi rüyalarında bulmaya çalışır. Fakat rüyalar onun “benliğinin karanlık derinliklerinde yaptığı arayışta, onu daha önce varlığından haberdar olmadığı karanlık güçlerle boğuşmak ve hatta onlara yenilmek durumunda bırakacaktır.”⁵ Nitekim yukarıda da söylediğimiz gibi rüyanın, insanın iç dünyasını yansıtan bir özelliğe sahip olduğunu varsayarsak, bu rüyadan hareketle, Abdullah Efendi’nin gerçeklerden uzak arzular ve ümitlerle dolu iç dünyasının onu korkuttuğunu söyleyebiliriz: “O, doğrusu istenirse, bütün ömrünce bundan korkmuş, bir gün insanlar ve eşya ile münasebetlerinin, ihsasların sathî planından çok daha derin ve çok başka bir seviyeye çıkmasından, kâinatı saran ve ona güzelliğini veren büyük sırrın, ortasından kesilmiş bir meyve gibi birdenbire bütün çıplaklığıyla apaçık görünmesinden, korkunç manzarasıyla onda her nevi yaşama zevkini bir anda, tıpkı bir nefeste söndürülen bir mum gibi söndürmesinden korkmuştu.” (s. 15)

Hikâyenin sonunda ise billur bir sürahidен su içmek isteyen Abdullah, küçük bir çocuğun engeliyle karşılaşır. Çocuğun inatçı davranışı karşısında Abdullah, içi su dolu sürahiyi penceren aşağı fırlatır. Sürahinin çıkardığı şingirtı rüyanın bitişi olur. Sürahiyi pencereden aşağı fırlatan Abdullah uykusundan uyanır ve pencereye koşar. Fakat ortada ne cam kırıkları vardır ne de su birikintisi. “Sadece son derece mustarip ve yorgun halli bir adamın ağır adımlarla köşeyi döndüğünü” (s. 49) görür.

Yukarıda da söylediğimiz gibi sanat eserini sanatçının iç yaşantısını dışa vurmanın, dışa vururken de yüceltmenin aracı olarak kullanan psikanalistler için rüya oldukça önemlidir. Tabii ki bu hikâye de psikanalitik bir takım izahlarla açıklanabilir. Fakat bundan da önemlisi geceye ilişkin bir takım sembollerin anlaşılması da Abdullah Efendi’nin iç dünyası hakkında ipuçları verecektir. Paslı bir ses (s. 24), randevu evindeki kirli yatağın mezara benzetilmesi, (s. 24) tek memeli sakat göğüslü kadın, (s. 28) ve özellikle ‘talih’, ‘gece’, ‘büyü’ ve ‘tesadüf’ kelimelerinin sık sık tekrarlanması bir uğursuzluğun habercisidir. “Yavaş yavaş bu gecenin garip talihini sezmeye”(s. 20) başlayan ve ondan ürken Abdullah Efendi’nin hikâyede geçen şu iç konuşmaları onun da bu uğursuzluğun farkında olduğunu gösterir. “Ne tuhaf geceydi bu; bir büyü, bir masal içinde başlamıştı...” (s. 24) “...fakat o bu geceyi öğrenmişti, ondan her şey beklenebilirdi.” (s. 28) “Bu gece bilinmez bir talihin mahkûmuydu, görmesine

imkân olmayacak şeyleri görecek, işitilmesine imkân olmayan şeyleri işitecekti.” (s. 38) “Talih’i küçük bir vodvil muharririydi.” (s. 35) Dolayısıyla anlatıcımız “kendisine bu gecenin sefaletini unutturacak bir kadın vücudu” arar. (s. 26) “Yarabbim bu geceyi (...) unutmak için ne yapmalı?” diyerek yalvarır. (s. 26) Bu uğursuz geceden kurtulmak için eve gitmek ister ama bu arada kendi bedenini meyhanede bıraktığı aklına gelir. Sokakların sessizliği ve ıssızlığı da dikkatini çekmemiş değildir. Meyhaneye geri döndüğünde kendi yanmış cesediyle karşılaşır. Anlatıcı, Abdullah Efendi’nin hayvanî zevkler peşinde geçirdiği bir gecenin ardından cesediyle karşılaşmasını, kendi ölümüne ağlamasını ve cesedinin peşinden koşmasını anlatırken hep hayvan benzetmesi yapar. “Alından ölüm terleri fışkıran Abdullah Efendi olduğu yere çöktü ve sahibinin ölümü için ağlayan sadık bir köpek gibi orada kendi varlığının ölümüne ağladı.” (s. 32) “Kendi cenazesini taşıyan otomobilin arkasından, (...) büyük bir orman yangınından kaçan yaralı bir hayvan gibi koştu.” (s. 32-33)

Hikâyede Abdullah Efendi’nin tepkileri biraz Mümtaz’ı andırır, biraz Hayri İrdal’i. Abdullah Efendi Mümtaz gibi düşünür, Mümtaz gibi duyar, tabiata bakışı Mümtaz’inkiyle neredeyse aynıdır⁶. Abdullah Efendi’nin eşyayla kurduğu ünsiyet de oldukça dikkate değerdir. “Eşyayı dalgın uykusundan uyandıran, çizgi ve şekillerini değiştiren, onlara adeta görülmedik bir hayat ve ifade veren o acayip büyü yine başlamıştı. (...) En korkuncu bütün bu şeylerin karmakarışık, nizamsız, alt alta, üst üste olmalarıydı. Testiler içinden horozlar ötüyor, perdelerde acayip asmalar, birbirine kenetlenmiş sarmaşıklar ve diğer nebatlar canlanıyor, konsolların üstünde, raflarda meçhul ve iptidaî bir dinin fetişlerine benzeyen hayvanlar, acayip jestlerde dinleniyorlardı.” (s. 38) Eşya da bir rüyadadır, bu rüyada o da Abdullah Efendi’nin iç dünyasının temsili olur. Yer yer dile gelir. “Bu bir büyü gecesinin, hayvanî insiyakı doludizgin serbest bırakan, eşyayı arzusun cehenneminde birleştiren bir gece...” (s. 41)

Hikâyenin, *Abdullah Efendinin Rüyası* değil de *Abdullah Efendinin Rüyaları* adını taşıması da anlamlıdır. Bu da hikâyenin bir değil, birden çok rüyanın kaynaştırılmasıyla oluştuğunun kanıtıdır. Abdullah Efendi’nin ise Mümtaz ile maveradan bir akrabalığı olduğu kesin. Dahası “Zekâsı ile iççiliği ile Valéry’nin yolundan giderek kurduğu rüya estetiği, onun hem manzumeleri hem de nesirleri için bir ‘lisan makinesi’ konumundadır. Öyle ki bütün şiirsel malzeme bu rüya makinesinin tezgâhından geçer. Hikâyeleri, romanları hatta denemeleri bir çetin uğraşlardan sonra kurulan rüya estetiğinin kokusunu taşır. Bunu kendisi de itiraf eder ve kurduğu rüya estetiğinin dil içinde bir dil mesabesinde olduğunu hissettirir.”⁷ Fakat “Dilinin bütün görseelliğine rağmen, rüya genellikle görsel bir deneyim değildir Tanpınar’da. ‘Şiir ve Rüya’ adlı yazısında, rüya gören kişi için, ‘kulağıyla görüyor, nabzıyla işitiyor’ der. Rüya görülmez, dinlenir Tanpınar’da.”⁸

Rüya tekniğiyle yazılmış bir diğer hikâye, İbrahim Yıldırım'ın *Foto Rüya*⁹ adlı hikâyesidir. Hikâye, kahramanımızın *Foto Rüya* adını verdiği arkadaşına bıkmadan, usanmadan, tekrar tekrar kendi rüyasını anlatması üzerine kurgulanmış bir hikâyedir. Foto Rüya aynı zamanda hikâyede olayın geçtiği yerin adıdır. Söz konusu yer bir fotoğraf stüdyosudur. Kahramanımızın arkadaşı ise bir fotoğrafçıdır. *Foto Rüya* adlı hikâyede anlatıcının gördüğü bu rüya oldukça ince işçilikle hazırlanmış bir rüyadır. Kahramanımız rüyasını arkadaşına tekrar tekrar anlatmasının sebebi aynı rüyayı defalarca görmesinden ileri gelir. Üstelik bu, sıradan bir karakterin görebileceği bir rüya da değildir. Anlatıcı, bu ilginç *rüyametin* ile rüyanın şeffaf ve bir o kadar da gizemli, hatta anlatıcı tarafından fazlasıyla gizem katılmış dünyasına okuyucuyu davet eder. Anlatıcımız, rüyasındaki ilginç bir enstantanede şunları aktarır bize: “Kanepe ıslak ama aldırmiyorum; gözlerimi Rüya'nın penceresine dikip çantamı açıp, fotoğraf makinemi çıkartıyorum. Çantam, aynı senin çantan; içinde kırmızı bir bere var onu alıp, okşuyorum... Biliyorum insanlar bana bakıyor ama aldırmiyorum... Yere bir sigara düşüyor, üstüne basılıyor. Fotoğraf makinesini pencereye tutup aynı senin gibi çekiyorum... Bak dostum, çektiğim fotoğrafı da görüyorum: perdesiz, boş bir pencere bu: camın üzerinde çıplak ağaç dallarının gölgesi var... Bahçedeyim ama bir odanın duvarına, yan yana dizilmiş aynı boş pencere fotoğraflarını görüyor, tek tek inceliyorum onları: birinin pervazlarına kar birikmiş, bir diğerine ağaç yapraklarının gölgesi düşmüş, birçoğunda vazolar var, vazoların içinde çiçekler...” (s. 102) Kendisi de Foto Rüya'ya gide gele arkadaşının mesleğini öğrenen ve adeta bir fotoğrafçı olan anlatıcımızın rüyası, *Abdullah Efendi'nin Rüyaları*'ndaki rüya motiflerinin aksine daha ziyade fotoğraf karelerini andıran enstantanelerle doludur. Yıldırım, *rüyametin* boyunca gördüğü, algıladığı enstantaneyi canlandırmaya çalışır. Bu hikâyedeki *rüyadilinin* aktarım olanaklarının yerini bir anlamda fotoğraf tekniği almıştır denilebilir. Kahramanın bilinçaltını aydınlatması açısından çok şeffaf bir rüya değildir. Fakat anlatıcımızın Foto Rüya ile konuşması kendisi için adeta bir terapidir.

Cemil Kavukçu'nun *Rüya*¹⁰ adlı hikâyesindeyse, küçük kahramanımız ablasının anlattığı masallarla daldığı öğlen uykularında, rüyasında bir koyda, çakıl taşlarının üstünde oturur, denizin çakılların üzerinden serpilip serpilip geri çekilmesini izler. Rüya zaman “ne sabahdır, ne akşam, ne gün ortasıdır, ne gece.” (s. 13) Küçük kahramanımız okula başladığında öğlen uykuları son bulur ama bu defa aynı rüyayı geceleri görmeye başlar. Rüyadaki motifler pek değişmemiştir. Yalnız kıyıda oturup denizi izleyen çocuk da kahramanımız gibi büyümüştür.

Küçük kahramanımız sınıfındaki bir kıza âşık olduktan sonra aynı rüyaları görmeye devam eder. Bu defa rüyalarda kıyıda duran çocuk artık yavaş yavaş denize sokulmaktadır. Sonra bu rüyalardan birinde uzaklarda nazlı nazlı

salınan bir tekne görür. Yüzme bilemeyen çocuk tekneye doğru ilerleyemez. Tekne onun için hikâyedeki erişilmezleri temsil eder.

Daha sonra kahramanımızın sevdiği kız ile yolları ayrılır. Ailesi ortaokuldan sonra kızı okutmayacaktır. Küçük kahramanımız onunla ilgili meraklarını değişik şekillerde gidermeye çalışır. Liseye geldiğinde ise kızın evlendiğini duyacaktır. Bu kötü haberi aldığı ve delikanlılık yaşını geride bıraktığı günlerde de aynı rüyayı tekrar tekrar görür. Bu defa koydaki çocuğun büyümesi ve yaşlanması durmuştur. Açıktaki tekne ise nazlı nazlı salınmaya devam ediyordur. Bu rüyalar daha sonra karabasana dönüşür. Yüzme bilmeyen çocuk tekneye doğru yüzmeye başlar. Ama o yüzdükçe tekne ondan uzaklaşır. Bu da erişilmezliğin sembolüdür. Sonra teknenin içinde adam mı yoksa kadın mı olduğu belli olmayan bir kişinin açığa doğru kürek çektiğini görür. Her seferinde rüyasından bağırarak uyanan, korkarak uyanan çocuk bu defa ne korkar, ne bağırır, ne de uyanır.

Cemil Kavukçu'nun bu öyküsü bir çocuğun gelişim evresinde değişen bilinçaltını ve psikolojisini anlatan devinimsel bir rüyadır. Rüyadaki değişim, çocuğun büyümesi ve âşık olmasıyla paralellik gösterir. Kıza âşık olana kadar denizde sandal ya da gemi göremezken kıza âşık olduktan sonra rüyalarına asla ulaşamadığı bir sandal girer. Çocuk âşık olduğunu kimseye söylemediği gibi rüyalarından da kimseye bahsetmez. Hikâyeye kasvet unsuru katan rüya içindeki kuşlardır. İlk rüyalarda çocuğa kötü kötü bakan bir karga ve ağacın dallarında öten gugukçuklar vardır. Sonraki rüyalarda ise gugukçuklar susar ve kargaların çığlıkları işitilmeye başlar. Bu çığlıkların yanı sıra bir tekne görülür. Sonraki rüyalar, kahramanımızın, bazı acı gerçeklerle karşı karşıya kalması gerektiğinde gördüğü rüyalaradır. Nitekim insan yaşlandıkça içinde dönen gemilerde fazlalaşır. Söz konusu kuşların değişen konumları kahramanımızın toplumda değişen yerinin *rüyadilindeki* karşılığıdır. Aşk ekseninde değişen hayatta rüya kâbusa dönüşür. Kavukçu'nun hikâyesindeki bu rüya, değişim ve dönüşümlerle birlikte ergenlik hassasiyetlerinin, sorunların görülmeye başladığı bir döneme ayna tutar. Nitekim "bebeklikten yaşlılığa kadar hayatımızın tümü biyografik tablomuzdaki sürekli değişikliklerden ve ayarlamalardan ibarettir."¹¹ Hikâyede, ilk rüyalarda küçük kahramanımız sadece kıyıda oturmuş denizi seyrederken daha sonra bir tekne görmeye başlamış, dizlerine kadar denize girmeye alışır. Son rüyada ise yüzme bilmemesine rağmen tekneye doğru yüzmeye başlar.

Bu hikâyede zaman masalımsıdır, mekân masalımsıdır, semboller masalımsıdır. Bu masal öğelerinin kaynağı, anlatıcımızın çocukken uykuya dalmadan önce ablasından dinlediği masallara dayanır. Nitekim rüya, onu görenin geçmişini aydınlatan simgeler ve terimlerden örülüdür.¹² Bu açıdan Kavukçu, masal öğelerinin, çocukluğa dair bir takım belirleyicilerin öne çıktığı bir rüya formu kullanılmıştır.

Yukarıda kurmacada rüya, hikâyenin yer yer rüya olarak kodlanmasıdır, demiştik. Kavukçu'da bu kodlama hikâyeyi toparlama şeklinde iken Tanpınar'da dağıtma şeklindedir. Çünkü Kavukçu'nun hikâyesindeki *rüyametin*lerin nerede başlayıp bittiği bellidir. Üstelik söz konusu *rüyametin*ler olay örgüsünü de aydınlatır mahiyettedir. Yıldırım'ın hikâyesindeki rüyada şeffaflık çok fazla yokken Kavukçu'nun hikâyesindeki rüya, kahramanın bilinçaltını aydınlatması açısından daha şeffaftır. Kavukçu'nun hikâyesinde bir anlatım olanağı olarak rüya bütünüyle kullanılmıştır. Kahramanın gerçek hayatta neler yaptığına ilişkin çok şeyler anlatılmaz. Ama rüyada gördükleri sayesinde gerçek hayatta işlerin nasıl gittiği, kahramanın iç dünyasının nasıl olduğu konusunda bize ipuçları veren *rüyametin*dir. *Abdullah Efendinin Rüyalarında* ise rüyanın yanı sıra yoğun bir atmosfer vardır. Bu yoğunluk Abdullah Efendi'nin yaşantılarının zengin olması ve hayatındaki çelişkilerden kaynaklanır. Nitekim "Bir hayat ne kadar zenginse, hikâyenin içerdiği alt örgüler de o kadar çok olur. İlginç insanlar çelişkilerle doludur... Çok farklı eğilimlerden bir bütünlük yaratmak, büyük bir ruhun işaretidir."¹³ Hikâyedeki çelişkilerle dolu bu ilginç insan Abdullah Efendi'dir. Bu büyük ruh ise Tanpınar'dır. Çünkü Tanpınar, Abdullah Efendinin kişiliğinin en küçük hücresine kadar rüyayı enjekte etmiştir.

Abdullah Efendinin Rüyalarında bu yoğun rüya atmosferi vak'ayı da flulaştırır. Söz konusu flulaşmayı Kavukçu'da göremeyiz. Tabi ki bu durum Kavukçu'nun iyi bir hikâyeci olmadığı anlamına gelmez. Söz konusu farklılık üslûba ilişkin bir farklılıktır. Yıldırım'da ise olay örgüsündeki bu flulaşma gizem boyutundan okuyucuya aktarılır.

Kurmaca metinlerde rüya işlevsel bir anlatı formudur. Yazara geniş olanaklar sunar. Vakayı bir de *rüyadilinde* okumak, kahramanların bilinçaltına yolculuğu kolaylaştıracağı gibi kurmaca için de büyük bir zenginliktir. Yazar kahramanını rastgele bir rüyaya yatırmaz. Onun görebileceği rüyalar içinden seçme yapar. Dolayısıyla yazınsal metinlerde fantastik bir öğe olarak kullanılan rüya salt fantastik yanıyla okura sunulmaz. Bir süzgeçten geçer. Bu süzgeçte bazı çıkarmalar yapıldığı gibi adeta yapay tatlandırıcılar gibi ona bazı eklemeler de yapılır. Böylece *rüyametin* içerisindeki fantastik öğeler arttırılır. Hatta o kadar arttırılır ki ortaya çıkan rüya gerçek hayatta görülen rüyadan daha fantastik, sembolleri yoruma daha müsait bir rüya olup çıkar.¹⁴

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S. F. (1970) *Semaver Sarnıç*, Bilgi Yay., İstanbul
 Esendal, M. Ş. (2001) *Mendil Altında*, Bilgi Yay., İstanbul
 Gürbilek, N. (1995) *Yer Değiştiren Gölge*, Metis Yay., İstanbul
 Kantarcıoğlu, S. (2004) *Ahmet Hamdi Tanpınar*, Akçağ, Ankara

- Kavukçu, C. (2003) *Başkasının Rüyaları*, Can Yay., İstanbul
 Kolcu, A. İ. (2002) *Zamana Düşen Çığlık*, Akçağ Yay., Ankara
 Randall, W. L. (1999) *Bizi Biz Yapan Hikâyeler*, (Çev: Ş. Süer Kaya) Ayrıntı Yay., İstanbul
 Tanpınar, A. H. (1969) *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul
 Tanpınar, A. H. (2007) *Hikâyeler*, Dergâh Yay., İstanbul
 Yıldırım, İ. (2004) *Hassas Ruhlar Şikayetçi Aşklar*, Can Yay., İstanbul

- ¹ Memduh Şevket Esendal, *Mendil Altında*, Bilgi Yay., İstanbul, 2001, s. 61-66
² Sait Faik Abasıyanık, *Semaver Sarnıç*, Bilgi Yay., İstanbul, 1970, s. 190-200
³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 16
⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Hikâyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 11-50 (Alıntılar bu baskıdandır.)
⁵ Sevim KANTARCIOĞLU, *Ahmet Hamdi Tanpınar*, Akçağ, Ankara, 2004, s. 141
⁶ Özellikle Abdullah Efendi'nin kendi yanmış cesedini gördükten sonra eve gidişi sırasında yol boyunca düşündükleri, gördükleri, hayal ettikleri bütünüyle düşünülecek olursa, Huzur romanının sonunda İhsan'a ilaç almaya giden Mümtaz'ın yolda yaşadıklarıyla oldukça benzerlik gösterir.
⁷ Ali İhsan Kolcu, *Zamana Düşen Çığlık*, Akçağ Yay., Ankara, 2002, s. 161
⁸ Nurdan Gürbilek, *Yer Değiştiren Gölge*, Metis Yay., İstanbul, 1995, s. 17
⁹ İbrahim Yıldırım, *Hassas Ruhlar Şikayetçi Aşklar*, Can Yay., İstanbul, 2004, s. 87-111 (Alıntılar bu baskıdandır.)
¹⁰ Cemil Kavukçu, *Başkasının Rüyaları*, Can Yay., İstanbul, 2003, s. 9-17 (Alıntılar bu baskıdandır.)
¹¹ Berger'den Aktaran William L. Randall, *Bizi Biz Yapan Hikâyeler*, (Çev: Ş. Süer Kaya) Ayrıntı Yay., İstanbul, 1999, s. 246
¹² Gürbilek, s. 15
¹³ Randall, s. 279

SADIK YALSIZUÇANLAR

“KISSA”LARIN EN GÜZELİNDE “RÜYA” GERÇEĞİ

Kıssa, kadim kaynaklarda ‘olay’ olarak geçer fakat sözlük anlamları arasında, ‘bir izi takib etmek’, ‘izlemek’, ‘kısa kesmek’ de vardır.

Buradan yola çıkarak, ‘kıssa’nın, bir olayı kestirmeden anlatmak, bunu yaparken bir temayı, bir fikri izlemek olduğu sonucuna varabiliriz.

Kadim kutsal kaynakların tümünde ‘kıssa’ karşımıza çıkar. Kuran’da ise, bizatihi, ‘Kasas’ adında bir sure olduğu gibi, peygamberler yani insanlık tarihi de ‘kıssa’larla anlatılmıştır.

‘İzlemek’ anlamında kıssa kelimesinin kullanıldığı beyanlara da rastlarız. Örneğin, Kehf suresinde, “(Musa’nın) kız kardeşine, ‘Onun, izini takip et’ dedi. O da onlar farkına varmadan onu uzaktan gözetledi” (28/11) buyurulmuştur.

Kıssa, ilk dönem kaynaklarından itibaren, ‘hikaye’ anlamında da kullanılmıştır. Burada başat ölçü, ‘olay’ın yaşanmış oluşudur. Bu ilkenin günümüz öykücülüğü açısından değeri, gerçekçiliği, inandırıcılığı ve psikolojik bütünlüğü ima ediyor olmasıdır.

Kıssa, ‘haber’ anlamını da içerir. Haber, daha önce duyulmamış (bilinmeyen) bir ‘sır’ın ifşası, bildirimidir. Bu anlamda, kıssa, bir ‘beyan’, ‘duyuru’, ‘öğüt’ ve ‘hikmet’tir. Bütün bunlarda, ‘bilinmeyen’ ve ‘duyulmamış’ olanı açıklama anlamı gizlidir.

Haber ifadesi, bizatihi Kuran’da geçmektedir ve peygamber kıssaları için (de) kullanılmaktadır. Kuran’da yer alan kıssalar, açık biçimiyle, Hz. Adem, Nuh, Hûd, Salih, İbrahim, İsmail, İshak, Lût, Yakub, Yusuf, Şuayb, Mûsa, Davud, Süleyman, İdris, Lokman, Zü’lkifl, İlyas, Üzeyr, Eyyub, Yunus Zekerriyya, Yahya, İsa, Muhammed (as)’a ilişkin olmakla birlikte, adı anılmayan ve peygamber olduğu varsayılan bazı kişiliklere ilişkin de kimi küçük kıssalar bulunmaktadır. Bu büyüleyici haberler, hem kozmik insanlık hallerini hem de varoluş sırrını aktarırlar.

Rüyalar da böyledir. Sadık diye nitelenen rüyalar, bir ifşa, bildirim, öğüt ve hikmet ortamıdır; bir iletişim zemini. ‘Peygamberliğin kırk cüz’ünden biri’ olarak nitelenen rüya ile kıssa arasındaki ilişki, özellikle Yusuf suresinde karşımıza çıkar.

Kuran yorumcularının, ‘sabır ve sıkıntılara katlanmanın büyük mükafatı, Allah’tan hiçbir zaman ümid kesmemek, nefsin ve şeytanın kötü isteklerine uyma-

arak Allah'a bağlanmak, bilmeyerek kötülük yapanları affederek onlara güzel ahlâk dersi vermek, üzerine aldığı görevi en iyi şekilde yerine getirerek güvenilir olduğunu isbat etmek, emanete hıyanet etmemek ve üzerinde hakkı olanların hakkını gözetmek' biçiminde kimi ahlaki ve öğretici dersler de çıkardığı Yusuf kıssasının metafiziksel doğasına ilişkin pek çok yorumlar yapılmıştır. Bunlar arasında İbn Arabî'nin Füsusu'l- Hikem'deki şerhi en dikkat çekici olanıdır.

Rüya-hikaye ilişkisini 'haber', 'öğüt' ve 'hikmet' bağlamında tartışmak doğru olabilir.

Yusuf kıssası bize, bu anlamda oldukça ufuk açıcı bir imkan sunar.

Kur'an'da üç büyük sûrenin; insan, Allah ve Peygamberimizin sırrını açıkladığı söylenir. Rahman suresinin, ilâhî sırları, Yusuf suresinin, insanın esrarını, Yâsin sûresinin de Efendimiz'in hikmetlerini dile getirdiği yönünde yorumlar vardır. Batını gelenekte, 'bir konuyu çözemiyorsanız, Yusuf suresine başvurun' şeklinde bir yoruma da rastlamak mümkündür. Kaynaklardan öğrendiğimize göre, Yusuf suresinin kendine özgü kimi sırları ve ayırt edici nitelikleri bulunmaktadır. Sure, 111 ayettir. Tümüyle Yusuf Peygamberin hayat öyküsünden oluşmaktadır. Oysa diğer sureler farklı konuları ve hikmetleri aktarmaktadır. Sure, bizatihi Yaratıcı tarafından, 'ahsenü'l-kasas' (kıssaların en güzeli) olarak vafedilmiştir. 'Ahsen' kelimesi, hasen'in yani güzel'in şiddetli halidir. En güzel, kusursuz, mükemmel anlamına gelir. Ahsen, Tin suresinde geçer. İnsanın kusursuz ve en güzel biçimde yaratıldığını (Ahsen-i takvim) söyler. Surenin ilk ayetinde, Kuran ayetlerinin, öte (yüce) alemlerdeki veya levh-i mahfuz tabir edilen ve olmuş-olacak her şeyin kayıtlı bulunduğu levha'daki sırlarından söz edilir. Kıssada 19 kişi vardır. Besmele, 19 harften oluşmaktadır. İnsanda 19 ayrı nitelik/hal bulunmaktadır. Nurbaki merhumun Kuran Mucizeleri'nden öğrendiğimize göre, Kıssadaki kişilerin neleri simgelediği konusunda Nurbaki merhumun Kuran Mucizeleri'ne başvuralım: Hz. Ya'kub: Ruh.

Hz. Yûsuf: Kalp (Gönül).

Züleyha: Nefs.

Kıftir (Züleyha'nın eşi): Dünya.

Mısır sultanı: Akıl.

Bünyamin: İman

Şarapçı: İlim

Kervancı: Menfaat

Hapishane arkadaşı: Mantık

Yûsuf'un diğer Kardeşleri: Gurur, kin, hisset, meskenet, reyb (şüphe), cebânet, ihtiras, şehvet, seyyâliyet, zulüm.

İşte, Hz. Yûsuf'un kıssası, insanın bu on dokuz özelliğinin yapısal ve fonksiyonel tüm gerçeklerini açıklamaktadır.

Sûre-i Yûsuf 111 âyet, 1706 kelime, 7166 harften kurulmuştur. İlk üç âyetin dışında tümüyle Mekke'de nâzil olmuş, 1.2.3. âyetler Medine'de nâzil olmuştur.

Bilindiği üzere, kıssa rüya ekseninde gelişmektedir. Rüyanın tabire muhtaç oluşu, hikayenin sembolik diline de gönderme yapar niteliktedir.

Hikaye (kıssa), rüya gibi yoruma ihtiyaç duyar, her okuyana farklı bir vechesini gösterebilir. Zamana dayanıklı ve sembolik bir dile sahiptir. Doğrudan öğüt ve hikmettir. Hayatın rüya içinde rüya oluşunu da ima etmektedir. 'İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar' buyurulmuştur.

İbn Arabî'den öğrendiğimize göre, Yusuf kıssası, 'nur'a ilişkin bir sırdır. Nur, Allah'ın isimlerindendir. Varlığın açılması, ışıması, zahir olması, sırrın görünmesi ve şeylerin içyüzünün belirmesidir. Yusuf peygamberin yaşadığı o çetin sınav süreci bize, sabırla birlikte her şeyin bir gün yerli yerine oturacağını göstermektedir.

Kıssa aynı zamanda, Yusuf'un rüyasına ilişkindir ve rüya ile birlikte nur yayılıp genişler. Rüya, sırrın ve hikmetin açıldığı bir iletişim ortamıdır. Ayşe annemizden öğrendiğimize göre, 'Allah'ın elçisine vahiy, ilkin rüya ile gelmeye başlamıştır.' Rivayetlere göre 'kırk' gününü halvette geçirdiği Hira mağarasında, 'sabahın ışıltısı gibi apaçık ve gerçekleşen rüyalar görmüştür.' Ayşe annemizin beyanı ile 'altı ay sürekli rüya gören' Efendimiz, dünya yaşamının bir uyku, bir rüya olduğunu, bu rüyadan ölünce uyanacağımızı buyurmuşlardır. O halde sadık rüya görmek, hayatın gerçeğini bir rüya içinden kavramak, rüya içinde rüya olarak nitelenebilir. Efendimiz, nübüvvetin kırk cüzünden biri olan bu sadık rüyalardan sonra vahiy almaya başlar. Rüyanın da bir tür vahiy veya vahiyimsi oluşu, hikmetin ve sırrın dolaysız bir ortamı olması anlamına gelir. Vahiy, bu anlamda rüya ülkesinin veya göklerin yere inmesidir. İnme tabiri, göksel nimetler için kullanılır. Gaybi sırların ve haberlerin rüya ve vahiy yoluyla görünür aleme, duyular alemine inmesinden söz etmiş oluyoruz. Hikayenin bir haber ve sır ortamı oluşuna ilişkin bir ölçü çıkarabiliriz buradan.

Uyku ile uyanıklık hali farklı olsa da Efendimiz'in gördüğü rüyalar, vahiy alırkenki durumu gibi tümüyle gerçektir. Rüyalar, bizim duyular aleminde yaşadıklarımızdan daha gerçektir bu anlamda. Nitekim Efendimizin hayatı bir rüya gibi idi. Yusuf peygamberin hayatı ve rüyası da böyleydi. Kardeşlerini ve kendisini gördüğü rüyası, ileride başına gelecekleri haber veriyordu. Semboller çözüldüğünde düşün tabiri de gerçekleşmiş olacaktı. Tabir, bizatihi Yusuf Peygamberin başına gelenlerdi. Yani rüyasını yaşayarak tabir edecekti. Hikaye de böyledir. Yaşanmıştır veya yaşanması muhtemeldir. Yaşanarak yazılır veya yazıldıktan sonra yaşanır. Ya da yazmak yaşamaktır.

Bir 'berzah' olarak nitelenen hayal alemi için de bu geçerlidir. Hayal alemi de rüya alemi gibi bir geçit alemdir. Gayb ile şehadet alemi arasındadır.

Hikaye yazarken yazarın bir tür ruh göçü yaşaması ve 'hayali bir alem kurması' buna benzer.

Görünür alemdeki formlar, beş duyu ile algılanamayan öte ve yüce alemlerdeki hikmetlerin ve hakikatlerin suretleri, sembolleridir. İbn Arabi, Yusuf kıssasını yorumlarken buna değinir ve şöyle der : "Bundan ötürü kendi nefsinde bir sureti varken, başka surette beliren şey, gerçekte ne ise o şekilde yorumlanır. İlmin süt biçiminde kendisini göstermesi gibi. Bu görünüm, yorumda süt biçiminden ilim biçimine geçer."

Benzetilen-benzeyen-benzetme yönü özdeşliğine dikkat çeken bu yorum son derece önemlidir. Örneğin bir çok rivayette, dünya, kadına benzetilir. Genç, güzel ve çekici bir kadına. Tutkuyla yaklaşıldığında, dokunulduğunda birden değişir, yaşlı, ürkütücü, korkunç bir hale bürünür. Mesela ölüm, arslana veya koça benzetilmiştir. Kalkış gününde, ölümün bir koç veya arslan suretinde getirileceği ve boğazlanacağına ilişkin rivayetlere rastlarız. Bir nidasının, 'ölüm öldürüldü, artık ölüm yoktur' diye bağıracağı söylenir.

Bu benzetmeler, o hakikat ve hikmetlerin içkin oldukları suretlerle ilgilidir. Bu anlamda, örneğin Bediüzzaman'ın Sekizinci Söz'ünde, ölümün arslana benzetildiğini görüyoruz. Bir mesel veya kıssa olan bu sözde, çölde gezmekte olan bir adamın karşısına çıkan arslan ölüm olarak yorumlanır. Çünkü ölümün, gayb alemindeki suretlerinden biri arslandır.

Yusuf peygamberin rüyasındaki suretlerin ve sembollerin de gayb alemindeki suretlerine benzedikleri söylenebilir. Bu bize, hikayenin sembolizm mantığına ilişkin kışkırtıcı ipuçları sunar. Rüya, duyular aleminden uzaklaşmak, suretlerin ötesindeki gerçeğe temas kurmaktır. Her halükarda temas, suretler üzerinden gerçekleştiği için, bu sembollerin yorumlanması gerekecektir. Duyular aleminden uzaklaşmak, o alemdenkilerden gizlenmek, örtünmektir. Yanıbaşımızda uyuyan bir insanın rüyasında neler gördüğünü bilemeyiz. Örtü kalkınca rüya gören tekrar eski durumuna döner. Yani haberi hayal düzeyinde algılamış olur. Hikaye de bize, tıpkı Yusuf kıssasında olduğu gibi, haberi sembollerle, suretlerle aktarır. İbn Arabi, vahiy meleğinin bu aleme inerken bazen insan suretine büründüğünü söyler. O surete büründüğünde insan olmuş olmaz. İnsan suretinde bir melektir. Ona bakanın gönül gözü açık ise, o suretin gerisindeki sırrı görür. Değilse, onun insan olduğunu zanneder. Kimi zaman Cebrail (as) insan suretinde Efendimiz'in huzuruna geldiklerinde, onu insan olarak gören sahabiler, içeri girmesine izin vermezlerdi. Efendimiz, bunu işittiğinde, 'o kimseyi bana getirin' derdi. Peygamberimiz, arkadaşlarına görünen suretinden ötürü ona, 'kimse' demiştir. Ama ardından o Cebrail'dir, buyururdu. Bu sözleriyle, bu hayali kişinin suretinin anlamını açıklamış oluyordu. Yusuf peygamber de babasına, 'babacığım' demişti, 'düşümde on bir yıldız ile güneşi ve ayı bana secde ederken gördüm.' Duyular alemindeki kardeşlerini yıl-

dız, babasıyla teyzesini de güneş ve ay biçiminde görmüştü. İbn Arabi'ye göre, "bu görüş, Yusuf peygamberin hayali yönündendi. Şayet görünenler bakımından olsaydı, kardeşlerinin yıldızlar, babasıyla teyzesinin güneş ve ay suretinde belirmesi onlarca istenilmiş olurdu. Oysa Yusuf'un (as) gördüğü şeyi onlar bilemediler. Bu kavrayış sadece Yusuf peygamberin tahayyülünde ortaya çıktı. Babasına anlattığı zaman da Yakub (as) bunu bildi ve oğluna, 'düşünü sakın kardeşlerine anlatma, sana bir tuzak kurarlar' demiş, çocuklarını hileden koruyarak şeytana yüklemişti. Oysa, o söz de bir tür hileydi. Hz. Yakub, aynı zamanda, 'şeytan, insan için apaçık bir düşmandır' dedi. Yusuf Peygamber, Mısır'da kardeşleriyle babasıyla teyzesinin kendisini yücelttiğini görünce, 'önceki düşümün yorumu budur. Rabbim onu gerçek kıldı', yani hayal suretinde gösterdikten sonra, onu duyular dünyasında da açıkladı, buyurdu. Bundan ötürü, Allah'ın Elçisi, 'insanlar uykudadır, ölünce uyanırlar' buyurdu. Yusuf Peygamberin, 'Rabbim düşümü gerçek kıldı' sözü, rüyasından uyandığını görüp sonra onu yorumlayan kişinin sözü gibi oldu. Oysa, o, uykuda olduğunu ve asla uyanmadığını bilmedi. Uyandığı zaman, 'ben böyle gördüm ve sanki uyandım da düşümü böyle yorumladım' demişti. Efendimizin (as), bu husustaki anlayışı ile Yusuf Peygamber'in tutumu arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir. Hz. Yusuf, düşünün gerçekleştiğini görünce, 'bu önceki düşümün yorumudur. Rabbim onu doğruladı' dediği zaman bunun anlamı, düşü duyular aleminde gerçekleştirdi, demektir. Oysa rüyada görünen, duyulan şeyden başka bir şey değildi. Çünkü düş, sonsuza değin duyulan şeylerden başka bir biçim vermez ve bunun aksi de düşünülemez. Allah Resulü'nün manevi mirasçıları olan muhakkik ve asfiyanın ilmi ne denli üstündür."

İbn Arabi, tam da burada, Yusuf Peygamberin diliyle rüya alemine ilişkin sırları açıklayacağını söyler. Bu, hem kıssaların en güzeli olan Yusuf (as) kıssasının değerini ima eder hem de kıssa ile rüya ilişkisine gönderme yapar. Masiva tabir edilen Allah'tan gayrısı ya da alem adıyla anılan şey, O'na göre, "Yaratıcı'ya nisbetle bir kimsenin gölgesi gibidir. Böyle olunca, Allah'ın gayrı olan tüm varlıklar, Allah'ın gölgesidir. Bu, varlığın aleme nisbeti gibidir. - Hz. Mevlana da, 'suret, hemi-zillest' (görünenler gölgedir) der.- Gölge, kuşkusuz duyusal olarak vardır. Gölgenin belirdiği yer. Onun varolduğu zamandır. Gölgenin belirdiği yeri yok farz etsek de o yine zihnen varlığını sürdürür. Gölgenin bağlandığı kişinin zatında kuvve halinde var olur. Demek ki varlık veya alem adıyla anılan Allah'ın gölgesinin belirdiği yer, imkanat alemindeki nesnelerdir ki, bu gölge onların üzerine düşmüştür. Böylece gölge, Zat'ın varlığından üzerine düşen şeyler aracılığıyla algılanır. Algı, Nur adıyla gerçekleşir. Gölge de imkanat alemindeki varlıklar üzerine gayb suretinde yayılır. Gölge koyudur, siyaha eğilimlidir. Bu ise, onun, gölgenin sahibiyle kendi-

si arasındaki ilişkinin uzaklığından ötürü zatında gizlediğine işaretler. Gölge-
nin sahibi beyaz olsa da gölge siyahtır, koyudur. Dağlar sözc gelimi, uzaklaştık-
ça siyah görünür. Oysa dağların rengi, duyularda görüldüğü gibi değildir.
Böyle görünmesine, uzaklık neden olur. Göğün mavi görünmesinin nedeni de
budur. Bu durum, uzaklığın, ışıklı olmayan nesnelerde yarattığı bir sonuçtur,
zira onlar yok gibidir. Bunlar her ne kadar kesinlikle nitelenmişlerse de, varo-
luşla ilgileri yoktur. Çünkü varlık, nurdur. Gerçi ışıklı nesnelerde uzaklık, on-
ları, zahiri duyguya göre küçük gösterir. Bu da uzaklığın başka bir sonucudur.
Duyular onu küçük algılasa da, göründüklerinden büyüktürler. Nasıl ki güneş,
büyüklük itibarıyla dünyadan yüz altmış kez büyüktür. Oysa o görünüşte bir
kalkan gibi küçüktür. Bu da uzaklığın etkisiyledir. Hal böyle olunca, bizim
alemden bildiğimiz şey, ancak gölgeye dair bilgilerimiz kadardır. Bu gölge,
sahibini bilmediği oranda Allah'ı da bilmez. O, Hakk'ın gölgesi olduğundan
bilinir. Gölgesi uzanan kişinin biçiminde bulunan şey, o gölgenin kendisinde
bilinmediğinden dolayı Hakk'ı da anlayamaz. Bu yüzden Allah, bize bir ba-
kımdan malum bir başka yönden ise meçhuldür. 'Rabbine bakmaz mısın ki,
gölgeyi uzattı, şayet isteseydi onu sakın kılardı'. Yani, kendi nefsinde tutardı,
buyrulmuştur. Ve yine buyurur ki, 'Allah, şayet varoluş gölgesini yaymak için
imkanat aleminde belirmeseydi bu alem, henüz vücut sahasına çıkmamış şey-
lere benzerdi. Yani hiçbir şey belirmezdi. Sonra biz güneşi, gölgeyi birer ayet
kıldık. Bu da Allah'ın Nur adıdır. Biz bundan söz ediyoruz. Duygu, ona şahit-
lik eder. Nur olmasaydı gölge de olmazdı. 'Daha sonra biz onu kolayca ken-
dimize çekti' ayetiyle ancak, O, gölgeyi kendine çekti. Çünkü O, Allah'ın
gölgesidir. Herşey O'ndan gelmiştir ve O'na dönecektir. O halde varlık O'dur,
alem, O'ndan ibarettir. Varoluş, Allah'ın kendisinden başka bir şey değildir."

Rüyanın yani dünya yaşamının doğasına ilişkin yapılan bu temellendirme,
Yusuf (as) kıssasının nasıl bir dilin içinden okunması gerektiğini de ima eder.
Ondaki metafiziksel imajlar, gölge-nur ilişkisi bilinmeksizin tam olarak kavra-
namaz ve yorumlanamaz. Kıssa, bu anlamda 'mesel' ile de ilgilidir. Misl kökün-
den gelen, misal, temessül, mesel, temsil, meselden bozma masal, duyular ale-
mi ile algılanamayan alemlere ait hikmetlerin, görünür alemlerdeki örneklerini
işaret eder. Temsil, bu anlamda, hakikatin örneği demektir. Temsili sanatlar, ti-
yatro ve sinema da, tıpkı kıssa/hikaye gibi, bize dünyanın bir imajını sunar. Kıs-
sa, hayatın bir boyutunun, sırrının veya hikmetinin örneğidir. Yusuf kıssası da,
insanın/dünyanın hallerinin imgesidir. Bilgelerin şiirlerindeki imgeleri çözmek
için, bu düzeneği de bilmek gerekir. Örneğin İbn Farıd'ın sembollerle örülü,
yüksek bir soyutlama düzenine sahip olan şiirleri, bir hafta-on gün süren cezbe-
lerinden sonra yazıldığı için, manevi hallerinin mahsulüdür. Girdiği manevi
alemlerden döndüğünde, tanık olduğu halleri, yani müşahadelerini ancak sem-

bollerle, imgelerle aktarabilmektedir. Yusuf kıssası, işte bu ‘temsil’ mantığının özünü zengin bir biçimde yansıtmaktadır. Böylesi kıssa ve temsillerdeki imajlar da birer gölgedir. Kaynağı gösteren işaretlerdir. Algı alanımıza giren her şey, imkanat aleminde beliren Hakk’ın varlığıdır. Hüviyeti, ondan belirdiği için, şeyler (mevcudat, mahlukat) Hakk’ın vücududur. Suretlerinin farklı olması bakımından imkan alemindeki varlıklardandır. O halde suretlerin farklı olmasıyla şeylerden gölge adı nasıl kalkmazsa yine biçimlerinin çeşitli olması nedeniyle alem ya da masiva adı da kaldırılamaz. Demek ki algılanan şeylerin gölge kavramında birleşmesi, yani gölgenin tek bir gerçek olması itibariyle O, Hak’tır. Çünkü Allah, tektir ve eşsizdir. Belirtilerinin çokluğu yüzünden de algılanan şeyler, alemdir. Alem, hem, iz, işaret, simge anlamına gelir hem de dünya karşılığı kullanılır. Var edilmiş, yaratılmış ve indirilmiş olan için. Aynı zamanda, im, işaret, isim ve unvan da demektir. Bir ‘şey’i işaret etmek üzere kullanılan simgedir. Bu bağlamda, yaratılmışlık itibariyle alem, mevhumdur, vehmedilmektedir. Hakiki bir varlığı yoktur. Bu, hayalin anlamıdır. Yaşam bir rüya olduğuna, ölünce uyanacağımıza göre, alem bizim algı sınırlarımıza sığan, kendisi için varolan ve Yaratıcı’dan hariç bir varoluş alanıdır. Oysa kendi nefsinde böyle değildir. Gölge, sahibiyle varolur ve ona bitişik olduğu halde, görünüşte sahibinden ayrılması imkansızdır. Öyleyse Alemin varlığı ancak Yaratıcı’nın varlığı iledir. İbn Arabi, ‘alem, O’nun aynıdır’ derken, ayn kelimesini, ‘göze, kaynak, pınar’ anlamında kullanır. Yani alemin kaynağı, O’dur, demek istemektedir. İbn Arabi, bundan hareketle sorar: “Sen kimsin? Aslın nedir? Allah’a bağın neredendir? Hangi nedenle gerçeksin, neden dolayı alemsin, niçin Allah’ın gayrısın ve Hak’tan ayrısın, iyi düşün. Bu ve benzeri sorularla kendi konumunu araştır. Bu bilgiden anlayanlar arasında bilgin ve çok bilgin olmak üzere düzey farkları bulunur. Hak, büyük, küçük, arı, renksiz olan özel mazharlara oranla, kandil içindeki ışık gibidir. Bakana, camın rengiyle boyanmış olarak görünür. Gerçekte renksizdir. Sen bu görünüşü kendinle Rabbine bir nisbet gibi görürsün. Sözelimi camın yeşilliğinden ötürü, Nur yeşildir dersen, doğru söylemiş olursun. Çünkü tanığın, duygudur. Şayet nur yeşil değildir, renksizdir dersen ki bunu sana kanıt bildirdi, yine doğru söylemiş olursun. Buradaki tanığın da gerçek olan aklın verdiği bakış ve ölçüdür. Öyleyse bu camdan akseden ışık, gölgeden uzamıştır ki, o da gölgenin aynısıdır. Saf ve renksiz olmasından ötürü, O, ışıklı bir gölgedir. Nasıl ki kimi asfiyadan Allah’ın sureti, saf ve pürüzsüz olan başkalarına oranla daha çok belirir. Bazı Allah dostları vardır ki, Hak’tan haber veren Yüce Elçi’nin (as) gösterdiği işaretlerle Hak, onun kulağı, gözü, eli ve ayağı olur. Bununla birlikte kulda, gölgenin aynısı vardır. Çünkü hadiste, onun kulağı, onun gözü ibarelerindeki O zamiri ile kul kastedilmiştir. Kullar arasında bu kuldan başkaları böyle değildir. Bu

kulun, Allah'ın varlığına nisbeti ötekilerin ona nisbetinden daha yakındır. Hal böyle olunca iyi bil ki, sen düşün, hayalsin, Hak'tan ayrı varsaydığın tüm varlıklar da birer hayaldir, gölgedir. Öyleyse varlığın tümü, hayal içinde hayaldir. Gerçek varlık, zati ve aynı itibariyle ancak Allah'ın varlığıdır. İlâhi Zâtı, eşsizlikle adlandırılan Hakk'ın gerçeği ve belirtmek ya da belirtmemek koşulu olmaksızın öz bir varlık oluşundan ötürü gerçek varlıktan başka bir şey değildir. O, zat olması itibariyle isim ve sıfatlardan münezzehtir. Onun için gerçekte sıfat, isim ve resim yoktur. Onda gizli olan çokluğa hiçbir zaman itibar yoktur. Bu da isimler yönünden değildir. Çünkü O'nun isimleri için çeşitli ayetler vardır. Biri Zat adı ki, O, bu adla anılan varlığın kendisidir. Öteki de adın işaret ettiği şeydir ki, bu ad, O şöyle başka adlardan farklı olur. Sözelimi, Gafur yani mağfiret edici adının işaret ettiği şey nerede, zahir ve batın nerede? Evvel nerede ahir nerede? Bu duruma göre, herhangi bir adın hangi nedenle başka bir ismin aynısı ve hangi sebeple o adın gayrı olduğunu açıkça anlamış oldun. Bu ad, diğerinin aynısı olması bakımından hayalimizde aradığımız Hak'tır. Yine bir ad, ötekinin gayrı olması bakımından hayalimizde aradığımız Hak'tır. Kendisine Kendisinden başka delil olmayan Hakk'ı tenzih ederim. O'nun varlığı ancak O'nun kendisiyle kesinleşmiştir. Madde aleminde O'nun eşsiz birliğine işaret etmeyen bir şey yoktur. Hayalde ise, ancak çokluğu işaret eden gölgeler ve hayali varlıklar vardır. Çokluk dünyası içinde durup kalan kişi, varlık ile, Allah'ın isimleriyle, alemin ayrıntılarıyla uğraşır. Lakin İlâhi Zâtın eşsizliğine ermiş olan, O'nun sureti bakımından değil, alemlerden beri olan Zâtı yönünden Hak'la birlikte olur. Hakk'ın varlıklardan beri olması halinde de onun bu niteliği, Kendisine isim ve nitelik izafe edilmesinden gani bulunmasını da gerektirir. Çünkü O'na ait adlar, Kendisini işaret ettiği gibi, o adlarla adlanmış olan başka şeylerde de işaret eder. İhlas suresinde, 'Ey Muhammed, de ki, Allah tektir.' buyrulur. Yani Zâtı yönünden Allah eşsizdir. Bizim O'na dayanmamız bakımından ise, Allah, kendisine muhtaç olduğumuz sığınaktır. Kendi kimliği ve benliğimiz itibariyle doğurmadı ve doğmadı. Hiçbir şey O'na denk ve eşit olmadı. Bu, Hakk'ın belirmesidir. O, Kendi Zâtını, 'Eşsiz Allah' ifadesiyle tek kılmıştır. Çokluk ise, O'nun bilinen isim ve sıfatlarıyla bize göre meydana geldi. Biz, doğururuz, doğarız, Hakk'a dayanırız, kimimiz kimimize eşit ve denk oluruz. Oysa, O, eşsizdir, bu niteliklerden münezzehtir. Bizden müstağni olduğu gibi, bu niteliklerden de ganidir. Allah'ı la-yıkıyla anlatmak için ihlas suresindeki bu ifadeden daha doğru bir söz yoktur. Bu sure, bu gerçeği bildirmek üzere vahy edilmiştir. Allah'ın eşsizliği, bizim varlığımızı isteyen İlâhi adları itibariyle çokluk içinde benzersizliktir. Bizden, İlâhi ad ve niteliklerden beri olması bakımından da Zâtına özgü eşsizliktir. Bunların ikisine de eşsizlik denir. Allah, ancak senin için ve Kendi varlığına

ayet olarak gölgeyi yarattı. Onu sağa sola döndürerek secde ettirdi. Senin Allah'a nisbetin nedir? Allah'ın sana nisbeti nedir? Bunu anlamam için secde ettirdi. Varlıklar, nereden ve hangi gerçek yönünden Allah'a tam bir ihtiyaçla bağlandı ve bu Masiva'nın kimisine ihtiyaç duyması nedeniyle ona nisbeti bir iftikar niteliğiyle mi vasıflandı? Bunu iyi bil ki, nereden ve hangi yönünden Hak, insanlardan ve alemlerden beri olmakla nitelindi, hatta alem de bu sıfatı takındı. Yani insanların bazısı bazısından öylesine bir istigna niteliğiyle ayrıldı ki, bu, herhangi birinin diğerine ihtiyaç duymamasının aynıdır. Oysa, alem, kuşkusuz kendiliğinden nedenlere muhtaçtır. Onun en büyük nedeni de Hak'tır. Hakka gelince, alemin muhtaç bulunduğu İlahi adlardan başka bir nedenle O'nun aleme ihtiyacı yoktur. Kendisine ihtiyaç görülen isim, ister ihtiyaç duyanın benzeri olarak alemde olsun isterse aynı Hak'tan olsun İlahi adlar, alemin kendisine muhtaç bulunduğu her bir isimdir ki, O da, eşsiz ve tek olan Allah'tan başkası değildir. Bu yüzden Allah, 'ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız, Allah ise Gani ve Hamid'dir' buyurmuştur. Biz, birbirimize muhtacız. O halde bizim isimlerimiz ilahi isimlerdir. Çünkü ihtiyaç kuşkusuz O'nadır. Bizim varlığımız ise gerçekte O'nun gölgesidir. O'ndan başkası değildir. Öyleyse, O, hem kendi özümüzdür hem değildir."

Füsüs'tan yaptığım bu uzun alıntıda İbn Arabi, alem ile rüya, hayat ile kıssa, Yusuf'un kıssası ile gölge, rüyanın tabiri ile hikmet arasındaki ilgileri temellendirmekte ve bize, kıssaların en güzelinin, hem insanın kozmik hallerini, hem yaşamın sırlarını, hem varoluşun ve manevi yetkinleşme yolculuğunun uğraklarını hem de rüya tabirinin yolunu yordamını anlatmaktadır. 24

NECATİ MERT

HALK HİKÂYELERİNDE RÜYA

Tebriz'in büyük zenginlerinden Hoca Maksut ölüm yatağındadır. Karısını, kızını, on dört yaşında olduğu halde on sekizlik delikanlı gibi gösterişli, ne ki bir o kadar da utangaç ve çekinden oğlunu bırakıp gidecektir. Şehrin ile-ri gelenlerini çağırır, oğluna göz kulak olmalarını ister onlardan. Kese kese altın, yük yük mal bıraktığı oğluna da alacaklarını almasını, borçlarını öde-mesini, bir de yoksullara yardım etmesini vasiyet eder.

Düşünülen olmaz. Şehrin ayaktakımı oğlanı kandırır, birlikte yer içerler, öyle ki oğlan bir buçuk yılın sonunda paltosunu meyhaneye rehin bırakacak, kurtarmak için de kardeşinin boynundan bir altın koparacak kadar düşünle-şir. Çaresizdir, artık iş bulup çalışmalıdır. Önce demirci, sonra terzi yanına çırak girer, çizmeyi aşır işleri berbat ettiğinden kovulur. Nihayet boydan bo-ya aynalı bir kahvede saz çalıp söyleyen beş altı kişiye rastlar, "İşte tam ba-na göre bir iş" diye düşünür, sorar: "Beni yanınıza çırak alır mısınız?" Alınır. Gelgelelim altı ay geçer, bir günden bir güne, "Al şu sazı da şu perdeden şö-y-le çal, şu makamdan bir türkü söyle" demezler. Bir kandil akşamı, eve döner, annesiyle, kardeşiyle kandilleşir, mahalle arkadaşlarının helva sohbetine ka-tılır, bir şeyler çalması için eline saz tutuşturulduğunda, "Ben çalmayı bil-mem ki" der. De arkadaşlarıncı da alaya alınır.

Eve gelir. İki rekât namaz kılıp yalvarır: "Ulu Tanrı'm, ya bu gece bana şairlik nasip et, ya da hemen canımı al." Ağlamaktan yorgun düşmüştür, sec-cade üzerinde uyuyakalır. Bir ses duyar: "Ey oğul, gözünü aç da olacakları gör!" Oğlan gözünü açar ki "karşısına nur yüzlü, yaşlı bir adam dikilmiş du-ruyor. Yanında güzeller güzeli bir kız. Elinde altın bir kadeh tutuyor."

Hikâyeyi yeniden yazan Adnan Özyalçın'ın şimdi tam alıntı: "Yaşlı adam: Şimdi iç bu doluyu evladım, dedi. Tanrı ikinizi birbirinize eş kıldı. Bir zaman hasretlik çekeceksiniz, ama sonradan kavuşursunuz. Sabahleyin bu kadehi koynunda bulacaksın. Çalıp söyleyerek her zaman gönlünü eğleye-ceksin. Seninle başkalarının da gönlü hoş olsun. Sazın üstüne saz, sözün üs-tüne söz gelmesin. Adın bundan böyle Âşık Garip olsun. Oğlan, sağ olası'n baba, diyerek bu periler kadar güzel kızın kim olduğunu, nerede bulunduğ-u-nu, adının ne olduğunu sordu. Yaşlı adam, oğlum, ona Tiflis'in ünlü tacirle-rinden Hoca Sinan'ın kızı Şah Senem derler, dedi. O zaman oğlan, kızın elin-deki kadehi alıp doluyu içti."

İlginçtir, aynı rüyayı, Tiflis'teki büyük sarayın üst katındaki kuştüyü ya-
tağında uyumakta olan Şah Senem de görür. Yaşlı adam, kıza da, "Al da iç
bu doluyu bu güzel delikanlının elinden kızım" der, "Tanrı ikinizi birbirinize
eş kıldı."¹

Ve sabahleyin ikisi de koyunlarında boşalmış altın kadehler olarak uya-
nırlar.

Rüyada eş kılınma, sanılanın aksine halk hikâyelerinde bol değildir. Çiftler
nur yüzlü bir yaşlı adam üzerinden eş kılınırlar daha çok. Çocuk hasretiyle tu-
tuşan beyle kâhya (*Asuman ile Zeycan*), hükümdarla keşiş (*Kerem ile Aslı*), pa-
dişahla vezir (*Tahir ile Zühre*) vb. ikililer yolda önlerine çıkan bir dervişe, der-
man umarak dertlerini açarlar. Derviş, koynundan çıkardığı elmayı, nadiren bir
narı (*Asuman ile Zeycan*) ikiye bölüp ayrı ayrı verir, "Bunları yiyince muratla-
rınıza ereceksiniz" der, ayrıca evlatlardan kıza ve erkeğe verecekleri adı da
söyler, yoluna devam eder, sırra karışır. Sonrası maceradır. Çocuklar büyür,
ama aileler arasında statü, din, zenginlik vb. farklar vardır, bunlar ileri sürüle-
rek yarımaların buluşması engellenir. Macerayı bu engelin aşılması oluşturur.
Kimileyin gerçek, kimileyin mecazi bir yolculuktur bu. Kahraman çeşitli büyü-
cüler, zalimler, kışkırtıcı kadınlarla karşılaşır, hepsini alt ederek yolu tamam-
lar, sınavı kazanmış olarak döner. Yarımıyla buluşur. İstisna oluşturan *Âşık Ga-
rip ile Şah Senem* hikâyesi için de aynıyla geçerlidir macera.

Meyve motifinde de rüya motifinde de "arzunun tatmini"dir söz konusu
olan. Çocuksuz iki erkeğin çocuk arzusu yerine gelir ilkinde. Hoca Mak-
sut'un oğlu da arkadaşlarınca alaya alınınca bir arzuyu seslendirir: "Ulu Tan-
rı'm, ya bu gece bana şairlik nasip et, ya da hemen canımı al." İmdatına rü-
ya yetişir. Sadece şairlik değil, maceranın oluşması için, şairliğin yanı sıra
Şah Senem de nasip edilir kendisine.

Rüya, hikâye gövdesinde, yani asıl macerada da çıkar karşımıza. Sözgeli-
mi dervişin yönlendirmesiyle Murat Suyu'na giden beyle kâhya, suda gör-
dükleri narı bölüşüp yiyerek çocuk sahibi olurlar. Derviş dinleyip erkeğin
adını Asuman, kızın adını Zeycan koyarlar. Fakat, bey, "Onları birbirinden
ayırmanın" öğüdüne uymaz. Çocuklar on dört yaşına geldiklerinde, bir cadı-
nın fitnesiyle Zeycan'ı, oyun ve ders arkadaşı Asuman'dan ayırıp bir başka
hocaya verir. Birbirlerini görmeden koca bir beş yıl geçer. Cadı, cuma nama-
zına gitmekte olan Asuman'ın yoluna çıkar bu kez. Onu alıp Zeycan'ın bu-
lunduğu saray bahçesine götürür. Asuman ile Zeycan göz göze gelirler. Ara-
larında muhabbet oluşur. Dahası Zeycan "bir mendil ile cevahir bir küpe" ve-
rir Asuman'a. Kâhya baba, beye çıkıp, "Çocukları birbirine kavuşturalım"
der ama nafiye. Asuman, "İlahi, sen bilirsin benim halimi, âşıklık isterim, de-
yip kibleye teveccüh ed(er)", bir süre sonra gaflet uykusuna dalar, bir diken-

likte, ellerindeki yeşil kaplı Mushaf'ları okumakta olan kırk pir görür. Okuyalım: "Asman da el bağlayıp durdu. Onlar halinden sual ettiler. 'Sultanım âşıklık isterim' dedi. Pirlere hemen bir kadeh aşk şarabı doldurup verdiler. Asuman da kana kana içti. Sonra geldiği gibi yola revan olup gitti. (...) [U]yandı ki er olmuş, gönlü aşk ile dolmuş. Hemen kalktı, bozukçu dükkânına vardı. Bir güzel bozuk (bir çeşit bağlama) yaptırdı. (...) Aşk deryasına dalıp çalmaya başladı." Bunun da simetrisi var: Zeycan da, Asuman'a verilmeceğini anlayınca, "Ya Rab! Bana âşıklık ver, diye dua edip başını yastığa koyup yat(ar)", rüyasında kırkları görür, el bağlayıp durur. Yine okuyalım: "Pirlere ona: Muradın ne, diye sordular. Zeycan dedi: Sultanım âşıklık isterim. Kırklar dahi yarım kadeh âb-ı hayat verdiler, içti. Sonra kız uyandı. Baktı ki sabah olmuş, aşk deryasına dalmış."²

Rüyalar –evet- "arzuyu tatmin" ederler ama, rüyaların geleceğe dair haber verdikleri düşüncesi de yaygındır. Halk hikâyelerindeki kimi rüyalar bu gruba girer. Örneğin, Asuman, Dede Sultan'ın yardımıyla Kâbub şehrine gelir. Tam yedi yıl orada çalar, söyler. Okuyalım: "Günlerden bir gün rüyasında gördü ki Kulazehoş'ta düğün var. Sabah oldu. Dede Sultan geldi. Asuman'ın yüzüne baktı. Asuman kalkıp elini öptü. Dede Sultan dedi: Öldüğünü mü duydun, yoksa öleceğini mi duydun rüyanda? Sultan böyle deyince, Asuman ağlamaya başladı. Pir dedi: Varayım Kulazehoş'a, sevdiğinden bir haber getireyim." Gerçekten de gider görür ki Zeycan'ın düğünü vardır, Kadıoğlu'na verilecektir.³

Tahir ile Zühre'nin sevdaları da padişahın kıskanç ve hilekâr adamı Kara Köle engeline çarpar. Adam gördüklerini bire bin katarak Zühre'nin annesine taşır, anne de kocası padişaha diretir: "Padişahım, ben kızımı Tahir'e vermem. Benim kızım senin gibi padişah oğluna layıktır." Tahir, bunları rüyasında bire bir görmüştür oysa. Hikâyeden: "Meğer o gece Tahir bir rüya görmüştü. Rüyasında bir kara köpek, Zühre'nin önüne gelip Tahir'e geçit vermedi. Tahir ne kadar uğraştıysa da Zühre'nin yanına varmaya muvaffak olamadı. Çaresiz kaldığı sırada bir de dişi köpek ortaya çıktı ve iki köpek birden Tahir'e hücum ettiler. Tahir kaçıkça köpekler kovaladılar."⁴ Tahir, benzer bir rüyayı, Zühre'nin kapatıldığı köşke ipe çıktığı günlerin birinde de görür. Etrafını yine kara köpekler almış, ne kadar uğraştıysa da kurtulamamıştır. Uyanınca düşünür: "Korkarım ki düşmanlarım bizi görmüştür." Zühre'ye iki gece gitmezse de rüya yine çıkar, gerçekleşir.⁵

Freud'e göre, rüyada "bir görünen muhteva, bir de gizli muhteva" vardır. İlki, rüyanın anlatılır yanıdır; "gizli muhteva" ise, rüyaya saklanmış olan anlamdır, ancak yorumla ortaya çıkarılır.⁶ Halk hikâyelerindeki rüyalar görünüşte daha çok çocuk rüyalarına benzer. Çocuk rüyaları "müphemlikten uzak"tır. "Şekil değiştirme yoktur" bunlarda; yorum gerektirmezler.⁷ Öyle

midirler gerçekten? Halk hikâyelerindeki rüyalar da basit midirler? Sığ mıdır? W. Ruben, halk hikâyelerindeki rüyaların, hele karşılıklı görülenlerin sadece rüya olmadıklarını söyler, bunlar için, “sihirli bir macera” der, galiba asıl gövdeye bağlı olduklarını da ima eder. Referansı, Elwin’den aktardığı, Hindistan’da ilkel hayat sürdüren Balga kabilesine ait şu inanıştır: “Genç kızlar sihir yaparak rüyalarında, intihap ettikleri delikanlılara rastlarlar ve onları evlenmek üzere baştan çıkarırlar. Eğer böyle bir genç, ertesi gün ormana giderse orada, rüyasında gördüğü sihir yapan kıza rastlar ve kız onun karısı olur.”⁸ Ruben, sihrin halk hikâyelerimizdeki özel yerine de değinir ayrıca. Şöyle ki eşlerin aşk kadehinden içerek eş kılınmaları başka edebiyatlarda da vardır. Bizde ise rüya ile sihirli içki birleşmiştir. Ruben, Spiess’e referansla diyor ki: “Böyle bir birleşmenin, bugüne kadar yalnız Türk edebiyatında mevcut olduğu ispat edilmiştir.”⁹

Bugün de böyle midir? Bilim dünyası, halk hikâyelerimizin bu özelliğini hâlâ özgün bulmakta mıdır? Bilmiyorum. Ama Jung’a geçmemize engel değil bu. Jung, her şeyi Oedipus kompleksi ile açıklayan ve cinselliğe bağlayan Freud’u kusurlu bulur. Jung’a göre, insan, rüyada “kendine ait değildir, toplumun ilkel tecrübelerinin esiridir.” Rüyalar arkasındaki asıl motif de “dinî duygular”dır.¹⁰ Sanırım Ruben’in “sihir”e ve “inanış”a dayalı açıklamalarıyla Jung’un din’i ve toplum’u önceleyen rüya analizleri arasında sıkı bir uyum var.

Rüya, tasavvufta da önemli. “Ölüm sonrası hayatımızdan bir kısmının geçeceği âleme berzah âlemi diyor Kur’an.” Fakat fazlasını söylemiyor. Berzah’ın ne olduğu hakkında konuşanlar, tecrübe sahibi mistikler oluyor bu yüzden. Mücahid b. Cebr’in tarifi şöyle: “Berzah, ölümle haşır arasında kalan süreye denir.” Cîlî ise dünya, berzah ve kıyamet’i aynı varlığın iç içe geçmiş dairelerine benzetir. Der ki: “Ve, sen, dünya, berzah ve ahirette aynı benliği taşırsın.” Berzah âlemini rüya ile anlatanlar da var. “Öyle bir rüya ki, müstesna insanlar bir yana, o rüyadan uyanış ahiretle mümkün olur. (...) Dünya hayatları yaradılış kanunlarına uygun, cennet ehline has davranışlar içinde geçenler berzaha da tatlı rüyaların kucağında yaşarlar.” Süfîân es-Sevrî’nin anlatımı daha tasvirî: “Müminin dünyadan berzaha geçişi ceninin ana rahminden dünya âlemine çıkışına benzer: O kasvetli, karanlık yerden bu güzel ve geniş dünyaya.” Şu var ki, Yaşar Nuri Öztürk’ten alıntı ile, “berzah, dünya ölçüleriyle bir rüya değildir”. Açıklar: “Berzahın rüyalığı, ‘tam gerçekler’ âlemi olan ahirete nazarandır. Bir hadisin uyku ve rüya olarak tanımladığı dünya ile kıyaslanınca, berzah’ın çok daha ileri seviyede hakikatler âlemi olması gerekir.”¹¹

Rüya motifi halk edebiyatımızın sadece hikâyelerinde değil tiyatrosunda da var. Hele Karagöz gölge oyunu olmakla adeta tasavvufun dünya algısını

simgeler. Platon'un mağara istiaresi üzerinden dediğini tasavvuf üzerinden der: Dünya gölgedir. Geçicidir. Rüyadır. Perdenin arkasındaki gerçek görül-melidir. Hacivat'm daha girişte, söylemeye, "Hay Hak!" çekerek geçtiği per-de gazelinde de bu açıktır.¹² Gazellerin birinden örnek için ilk üç beyit: "Dik-katle nazar kıl şu kubbe-i âsumâna / Bu dünyâ misâl-i hayâldir ehl-i irfâna // Zâhiren görünen bir perdedir / Lâkin dünyâ-yi mâ-fihâyâ bir nişânedir // San-ma bu perde zill-i hayâlden ibârettir / Hakikatle bakılsa câ-y-i ibrettir."¹³

Halk hikâyelerindeki "rüya" ile Karagöz'deki "gölge" elbette birbirinin tı-patıpı değil. Ortaoyunu'nun başındaki "rüya muhaveresi" de başkadır. Bura-da Kavuklu "olağandışı bir olayı kendi başından geçmiş gibi anlatır, Pişekâr da bunu gerçekmiş gibi dinler, hatta merakını gidermek ve aydınlanmak iste-ğiyle ikide bir sorular sorar, sonunda bunun bir rüya olduğu anlaşılır".¹⁴ Şu var ki aynı toplumun, aynı zamanların sanatlarıdır. Kendileri ve motifleri, özellikle arketipler bağlamında birbirleri üzerinden anlatılabilirler.

Halk hikâyeleri bugün yeniden yazılmakta. Zannım o ki, ilgiyle okunan-ları, toplumsal hafızaya ve duyguya bağlı kalanlar, onları es geçmeyenler.¹⁵

¹ Adnan Özyalçın, *Âşık Garip ile Şah Senem*, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 25, 26.

² Haz: Muhammet Ertürk, Hasan Baştürk, *Halk Hikâyeleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kül-tür A.Ş. İstanbul, 2007, s. 33, 34.

³ Haz: Muhammet Ertürk, Hasan Baştürk, a.g.e. s. 43-44.

⁴ Haz: Muhammet Ertürk, Hasan Baştürk, a.g.e. s. 120.

⁵ Haz: Muhammet Ertürk, Hasan Baştürk, a.g.e. s. 127.

⁶ Sigmund Freud, İbrahim Türek, *Rüyalar Üzerine İki Deneme*, Varlık, İstanbul, 1965, s. 28.

⁷ Sigmund Freud, İbrahim Türek, a.g.e. s. 140-142.

⁸ Prof. W. Ruben, "Raznihân ve Mâhifiruze", *Ülkü*, 1941, Cilt: XVII, s. 484.

⁹ Prof. W. Ruben, a.g.m. 484-485.

¹⁰ Sigmund Freud, İbrahim Türek, a.g.e. s. 32.

¹¹ Fazlası için bakınız: Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*, Yeni Boyut, İstanbul, dokuzuncu basım: 2003, s. 263-264.

¹² Cevdet Kudret, *Karagöz Cilt: 1*, Bilgi, Ankara, 1968, s. 18.

¹³ Cevdet Kudret, *Karagöz Cilt: 1*, s. 396.

¹⁴ Cevdet Kudret, *Ortaoyunu I*, İnkılap, İstanbul, ikinci basım: 1994, s. 57.

¹⁵ Fazlası için bakınız: Necati Mert, "Halk Hikâyeleri Yeniden Yazılır ve Yorumlanırken, *Heceöy-kü*, Nisan-Mayıs 2009, Sayı: 32, s. 75-81.

ŞAHİN KÖKTÜRK

RÜYA EKSENİNDE MASALLAR

*Masallardan gidilir dünün çocukluğuna
(M.R. Şirin).*

*"Hani çocuklar masal söylerler ya. fakat
masallarda nice surlar, nice öğütler vardır.
Görünüşte saçma şeyler söylerler, ama sen onları
masal sanma sakın. Bütün viranelerde
define aramaya koyul...!
(Mesnevi III:211)*

İnsanlığın var olduğu tarihte başlayan masal ve rüya; ikisi bir arada, birbiriyle iç içe günümüze kadar gelmiş, bazen masallar rüyalara, bazen de rüyalar masallara kaynaklık etmiştir. Dünyada birbiriyle bu kadar ilgili ve iç içe iki irreal âlem var mıdır bilinmez. İrreal fakat bir o kadar da hayat hakikatleriyle alakalı olan masallar ve rüyalar reel-irreal, hayal-hakikat zıtlığını da bünyesinde barındırır. Olmazların gerçekleştiği bu iki varlık alanının bir benzerlik noktası da, geçmişte görülen rüyaların ilerde, geçmişteki masalların günümüzde gerçekleşmesidir. Bir başka ifadeyle masallar, bugünkü birçok hakikatin geçmişteki rüyalarıdır. Bu yönüyle onlar "sonsuz bir şimdiki zaman"da akıp giderler.

Mircea Eliade'ye göre en zengin mit kaynakları ve mitolojik araştırmalarda çok önemli bir fonksiyona sahip olan masallardaki olaylar, "insanlara özgü olayların tarihsel zamanıyla hiçbir ilgisi olmayan, sonsuz bir şimdiki zamanda (in illo tempore) yer alır." (Tökel 2000:20, Eliade 1994:71).

Dinleyicisi bakımından sosyo-kültürel olan masallar, anlatıcısı itibariyle ferdîdir. Rüya da ferdîdir ancak her kültür ve medeniyette rüyalara ayrı ve müstesna bir yer verildiği görülür. (Günay 1986:105). Babilliler, Asurlular, Mısırlılar, Çinliler, Hintliler, Eski Yunanlılar, Romalılar gibi eski medeniyet ve kültürlerde; Hristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet gibi semavi dinlerde rüya çok önem verilen bir olgudur.

İslam dininin iki kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şerif'lerde rüyaya dair kuvvetli vurgular dikkati çeker. Yusuf suresindeki "Bir zamanlar Yusuf babasına demişti ki: "Babacığım! Geçekten ben (rüyamda) on bir yıldızla güneş ve ay'ı bana secde ederken gördüm!" (Yûsuf 4) âyeti ve Yusuf (as)'ın zindanda iken ve kurtulduktan sonra tabir ettiği ve dediği gibi de cere-

yan eden rüyalar bunun en önemli göstergesidir. Hz. Muhammed'in rüya hakkında çok sayıda hadisi bulunmaktadır.

Rüya, Türk kültürünün İslamiyet öncesi ve sonrası döneminde de önemli yer tutar. Özellikle devlet hayatı ile ilgili olanlara daha çok değer verildiği görülür. İslamiyet öncesi Türk destanlarından Oğuz Kağan'da Oğuz Han, ülkesini oğullarına veziri Uluğ Türk'ün rüyası üzerine taksim eder. Uygur Türeyiş Efsanesi'nde Böğü Han'a rüyasında bir ihtiyar, çam kozalağı büyüklüğünde bir yeşim taşı verir ve bu taşı muhafaza edebilirse dünyaya hakim olabileceğini söyler. İslamiyet sonrasına ait Dede Korkut Hikayeleri'nden "Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy"da Kazan Han kara kaygılı düş görür. Bunu tabir ettirir ve geride bıraktığı evi-obasının başına bir felaket geldiğini anlayarak, avı bırakıp tek başına geri döner. Âşıkların hayat hikâyelerinde ve biyografik Türk halk hikayelerinde de rüya motifinin kapsamlı örnekleriyle karşılaşmaktayız (Günay 1986).

Kısaca tekrarlamak gerekirse; 'insanların her devirde her medeniyette ve her dinde rüyalara ayrı ve müstesna bir değer verdikleri' (Günay 1986:105) açıkça görülmektedir.

19. yüzyıldan itibaren ise rüyaların yorumunda psikolojik bakış açısı benimsenmiş, insan-rüya ilişkisi ilmî esaslar çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Bu hususta Freud ve onun "Rüya Yorumu" adlı eseri ile ikinci önemli isim Carl Gustav Jung dikkati çeker. Jung, Freud'un ferdî şuuraltı görüşüne toplumsal şuuraltı görüşünü ilave ederek bu alana büyük katkıda bulunur. Jung ayrıca, rüyalarda ferdî şuuraltı kadar kolektif şuuraltının da etkili olduğunu ileri sürer (Günay 1986:101-104).

Jung'un Kollektif şuuraltı görüşüne en uygun yansıma âşık edebiyatında görülür. İslam medeniyeti dairesindeki âşıkların yerini eskiden ozan-kambaksı-şamanlar tutuyordu. İslamiyetin kabulünden sonra yeni kültür dairesinde eski itibarları kalmayan bu çok yönlü insanlar, yeniden itibar kazanmanın bir yolu olarak şamanların sade kişilikten şamanlığa geçiş vasıtalarından biri olan rüyayı yeni kültür dairesine İslamî renge büründürerek taşıdılar. Şamanizmdeki rüya motifi kolektif şuuraltının desteğiyle yeni kültür ve medeniyet dairesine intikal ettirilmiş oldu. Âşık edebiyatında biyografik âşık hikayelerinde yer alan kompleks rüya motifi, bade içme fonksiyonu olmaksızın masallarda da karşımıza çıkar.

Bu ve benzeri sebeplerle rüya, Türk Halk Edebiyatı anlatılarında sıkça rastlanan bir motiftir. "Türk Halk Edebiyatında Rüya Motifinin Mahiyeti ve Fonksiyonu" başlığını taşıyan bildiride F.G. Hopkins, rüya motifinin **mahiyetini** göz önüne alarak altı gruba ayırmıştır. Bu grumlardan dördü masallarla ilgilidir.

1. Kehanet bildiren veya teamül koyan kutsal nitelik taşıyan rüyalar. Bu tür rüyalarda açıkça ve doğrudan doğruya bir nasihat veya bir emir verilmektedir. Türk halk hikaye ve masallarında daha çok bu gruptan sözlü mesaj taşıyan rüyalara rastlanmaktadır.

2. Alegorik mesajlı rüyalar. Bu tür rüyalarda tabir ve tefsirle anlaşılan şifreli bir dil kullanılmaktadır. Halk hikayesi ve masallarda örnekleri mevcuttur.

3. Kompleks tabiatlı rüyalar. Bunlarda olağanüstü anlayış ve tabiaüstü güç gerektiren olaylara işaret edilir. Özellikle masallarda rastlanılan bu tür rüyalarda bir problemin çözümü için gerekli çareler olağanüstü güçlerle elde edilir. Bir ejderhanın başının altındaki topraktan bir avuç alabilmek gibi.

4. Eğitici ve ders verici rüyalar, bazı hikaye ve masallarda rüya kıssadan hisse çıkarmağa sebep olduğu gibi ahlaki ve ananevi değerlere de işaret eder. Böyle rüyalar eğitici ve nasihat verici niteliğe sahiptir. Masal ve menkıbelerde örnekleri mevcuttur. (Günay 1986:107).

Yine aynı bildiride rüyalar ayrıca, halk edebiyatı anlatım türleri içinde oynadıkları **roller** ve **fonksiyonları** yönünden yedi grup altında toplanmış ve bazı rüyaların birden fazla fonksiyon icra ettikleri ifade edilmiştir. (Günay 1986:108). Bu yedi maddeden de dördü masallara uygunluk gösterir.

Türkiye’de yayınlanmış olan -adları kaynakçada belirtilen- 15 masal kitabındaki 935 masalın 71’inde rüya motifi veya rüya-düş-yuhu kelimesi yer almaktadır. 71 masalın 32’sinde rüya motifi Hopkins’in tasnifindeki 1. maddeye uygundur. Bir başka ifadeyle bu 32 masalda rüya, masalı başlatan “saik” durumunda olduğu gibi aynı zamanda olay örgüsünü de belirlemektedir.

Göstergebilimde “özne”, “nesne”, “gönderici”, “alıcı”, “yardımcı” ve “engelleyici” olmak üzere altı “eyleyen” vardır (Uçan 2008:136). Masallarda önemli bir unsur olan rüya, hemen hemen bu eyleyenlerin tamamına etki eder. Ama en önemlisi de masal kahramanını harekete geçirici bir güç olarak “gönderici” fonksiyonunu üstlenir. Hopkins’in tasnifinde -özellikle “gönderici” eyleyenine uyan- ilk madde şöyledir:

1. Bazı anlatım türlerinde rüya motifi saik durumundadır. Anlatım türünün başında ortaya çıkan rüyanın muhtevası hikayenin yapısına tesir eder. Hikaye içindeki hareketler doğrudan doğruya rüyadan neşet eder. (Günay 1986:108). Bu maddeyi birçok masal kitabında varyantları yer alan “Gençlikte mi İhtiyarlıkta mı” (TAM, s.262, 15. masal) adlı, masalın motiflerinden takip edebiliriz:

a. Padişaha *rüyasında* ak sakallı bir ihtiyar, başına bir bela geleceğini, bunun gençlikte mi yoksa ihtiyarlıkta mı istediğini sorar

b. Padişah konuyu karısına açtığında “niçin gençlikte versin demedin” der.

c. Kendi ülkesinden ailesi ile ayrılan padişah üç günlük yoldan sonra bir köye varır ve orada çobanlığa başlar.

ç. Aynı köye gelen bir bezirgan çobanın (padişahın) hanımına çamaşırını yıkattırır.

d. Bezirgan, hile ile çobanı altı saatlik bir yola gönderir, bunun üzerine gece yarısı bezirgan çobanın (padişahın) karısını da alarak kaçar.

e. Karısını bulamayan çoban, çocuklarını alarak yola çıkar, yolda çocuğun birini kurda kaptırır, diğerini de ırmağa düşürerek yalnız başına kalır.

f. İki kardeşten kara avcısı olan kurdun aldığı, balık avcısı da suya düşen çocukları bulurlar ve büyütürler.

g. Çoban, bir şehirde talih kuşunun üç defa kendi başına konması üzerine o bölgenin padişahı olur.

ğ. Tekrar o bölgeye gelen bezirgan, padişahın iki asker ister. Padişah da bilmeyerek kendi oğullarını gönderir.

h. İki nöbetçi asker, başlarından geçeni anlatınca anneleri meselenin esasını öğrenir ve çocuklarına kendisini tanıtır.

ı. Bezirganın şikayet etmesi üzerine padişahın huzuruna çıkarılan askerler, başlarından geçeni anlatınca, padişah bezirganı atın kuyruğuna bağlayarak öldürür. Kendileri de rahat bir hayat yaşarlar. (TAM, s.72)

Masalı başlatma işlevi gören, gönderici işlevini yerine getiren rüyaların geçtiği masallar şunlardır:

TTV, s. 58. 129. Masal: Herkese Kendi Hakkı, TTV, s. 84. 184. Masal: Şarkıcı Ve Ölü, TTV, s.91, 196. Masal: Üç Ahlaksız İle Kız, TTV, s. 92, 197. Masal: Delikanlının Rüyası, YÇM, s. 194, 40. Masal: Rüya, EM, s.247, 23. Masal: İngiliz Kralı, TAM, s.256, 14. Masal: Çocuğun Rüyası, GBM, s.336, 21. Masal: Padişahın Rüyası, GBM, s.343, 24. Masal: Gençlikte mi Kocalıkta mı?, ELM, s. 297, 14. Masal: Tüylü, ELM, s. 306, 16. Masal: Hint Padişahının Kızı, ELM, s. 410, 43. Masal: Kara Dirhem Hokkası, ELM, s.436, 50. Masal: Balıkçı Güzel, M, s.240-241, 16. masal: Zümrütanka, ZZİ, s. 114, 6. Masal: Yatalak Mehmet, ZZİ, s.182, 17. Masal: Altın Toplu Sultan, AGUG, s.54-55, 13. Masal: Dev Baba, AGUG, s.104, 21. Masal: Papağan, TM, s. 319, 320, 325,328, 33. Masal: Ahmet Ağanın Oğlu Kızı, TAM, s.262, 15. Masal: Gençlikte mi İhtiyarlıkta mı?, TAM, s.266, 276, 16. Masal: Gülmez Padişahı, TAM, s.314, 26. Masal: Ettiğini Bulur, TAM, s.316, 27. Masal: Aslan Ali, TAM, s.394, 46. Masal: Padişahın Oğluyla Hizmetkârı, GBM, s.336, 21. Masal: Padişahın Rüyası, EM, s. 278, 30. Masal, Muradına Ermeyen Dilber, EM, s.285-286, 31. Masal: Muradına Nail Olmayan Dilber, EM, s.304, 35 Masal: Sırma Saç, ELM, s. 410, 43. Masal: Kara Dirhem Hokkası, ZZİ, s.182, 17. Masal: Altın Toplu Sultan.

Bu masallardan birçoğu aynı zamanda diğer maddelerde belirtilen özellikleri de taşımaktadır. Hopkins'in masallara da uygunluk gösteren üçüncü maddesi şudur:

3. Rüya, hikayeyi birbirine bağlamada çapraz ve tekrar edilen (leit motif) bir motif fonksiyonuna bağlıdır.

Bu rüya motifinin yer aldığı masallarda kızla oğlan birbirini veya ikisinden biri diğerini rüyada görür ve aşık olur/lar. Bu motif aşk konulu halk hikayelerindeki bade içme, buta edilme (rüyada bir pir/ihthiyar/dervişin aşık olacak sevgilileri birbirine göstermesi) motifini hatırlatır ancak masallarda bade içme gerçekleşmez, buta edilme de ayrıntılı olarak anlatılmaz.

Padişah üç oğluna, kız kardeşini ilk kim istemeye gelirse vermesini vasiyet eder. Bir ihtiyar talip olur ama iki ağabey adamı beğenmez. Küçük kardeş babalarının vasiyetini hatırlatır ve kız kardeşi ihtiyar adama verirler. Küçük kardeşle büyüklerin bu yüzden arası bozulur, delikanlı kendini dağlara vurur. Bir sudan içer ve *uykuya dalar, rüyasında gözüne bir peri* görünür. Aramak üzere yollara düşer. Bacısının evli olduğu padişahın memleketine gelir. Enişte sultan şehzadenin *rüyasına giren* peri kızını nasıl bulacağını anlatır. Delikanlıya bir sihirli tüy verir, bu tüyün yardımı ile rüyasında gördüğü peri kızını bulur. Kız onu görünce “Bu yiğit *rüyama giren yiğit* ama *yine mi rüya görüyorum* yoksa” der, gördüğüne inanamaz. Böyle deyince delikanlı “Korkma bir tanem, rüya değil, gerçek” der. Peri kızının babasının istediği endam aynasını getirmeyi başarır ve muratlarına ererler. (M, ss.376-386).

4. Rüya hikayenin çatısını teşkil eder.

Öznenin nesneye varma/sahip olma sürecindeki bütün olaylar “masalın çatısı”nı oluşturur. Rüyanın, anlatının çatısını oluşturması daha çok fıkra ve orta oyununda (özellikle muhavere kısmında) görülür. Ancak aynı anlatılar masal formunda da karşımıza çıkar. Masalı anlatan inanılması zor olayları kendi başından geçmiş gibi anlatır fakat sonunda “uyanıverdim” diyerek anlattığının bir rüya olduğunu belirtir. “Küçük Doruk” masalının olay örgüsü şöyle gelişir:

1. Küçük Doruk kendisine bir değnek keser.
2. Ejderhanın birisi, ondan yardım ister ve onu mağarasına götürür.
3. Küçük Doruk, orada ejderhayı tehdit eden bir aslanı öldürür.
4. Ejderha aniden kız olur.
5. Doruk, uyanır, bakar ki hepsi rüya. (TTV, s.65. 145. Masal)

“Meddah” (TTV, s.64. 144. Masal) adlı masal da bu tür masallara iyi bir örnektir.

5. Hikayenin tertibi doğrudan doğruya rüya motifine bağlıdır.

Masalın başlaması ve aynı zamanda devamı görülüp de “hayrola” denilmeyen, denilmediği için anlatılmayan rüyaya bağlıdır. Kahraman “hayrola” demediği için anlatmadığı kişilerden dayak yer. Nihayet “hayrola” diyen kişiye anlatır. Masalın sonunda gördüğü rüya gerçekleşir. Taradığımız masal

kitaplarında bu tür masalın dört varyantı bulunmaktadır: (TTV, s. 92, 197. Masal: Delikanlının Rüyası, YÇM, s. 194, 40. Masal: Rüya EM, s.247, 23. Masal: İngiliz Kralı, TAM, s.256, 14. Masal: Çocuğun Rüyası). Son masalın olay örgüsü şöyledir:

Bir çocuk rüyasını annesine ve öğretmenine anlatmak ister, fakat onlar hayrola demedikleri için rüyasını onlara anlatmaz ve gurbete çıkar.

Yolda çocuk rüyasını çobana anlatır. Çoban önündeki sürüyü oğlana verir, böylece çoban rüyayı satın alır.

Şehre inen çoban, bilmeden padişahın evinin köşesine saklanır. Orada beklerken vezirin oğlu ile kaçacak olan padişahın kızı oğlanı alır ve kaçarlar.

Oğlanı güzelce giydirip kuşandıran kız, bir başka padişahın sarayının karşısına daha gösterişli ve daha büyük bir saray yaptırır, bunun üzerine o ülkenin padişahı oğlandan bazı isteklerde bulunur: Şehrin içerisinde inci-mercanla döşetilmesi/Yedi devin kız kardeşinin getirilmesi/Cennetten huri kızının getirilmesi.

Oğlan padişahın isteklerini yerine getirir.

Hain padişah, oğlanı zehirleyip bu iki kızı almak ister, ancak dev kızının remil atmasıyla durum önceden öğrenilir. Dev kızının yardımı ile oğlan bu tehlikeyi atlattır.

Padişah başka çare bulamadığı için oğlanı padişah yapar ve üç kızla oğlan da muratlarına ererler.

Taranan masallarda “rüya (düş, yuhu)”, bir motif olmanın yanı sıra kelime olarak da sıkça kullanılmaktadır. Bunda amaç, hayal-hakikat karşıtlığını ve inanılması zor olaylardan duyulan şaşkınlığı dile getirmektir.

Sonuç olarak, gözden geçirebildiğimiz 935 masalda “rüya(düş, yuhu)” kelimesinin geçtiği metinlerde rüya motifinin, masalı başlatan “saik” olmak, bir engelin aşılmasında kahramana yardımcı olmak, yardımcı güçlerden rüya vasıtasıyla destek almak, masalın çatısını oluşturmak gibi işlevleri üstlendiği, rüya kelimesinin geçtiği masallarda “rüya”nın altı eyleyenden özneyi hareket geçiren “gönderici” rolünü üstlendiği görülmektedir. Masal anlatıcısı, insanoglunun varlığındaki ezeli fakat mahiyeti tam çözülememiş gizemli bir tarafı olan rüyayı metnine dahil ederek renkli olaylarla anlatısını süslemekte ve hemen her yaşta insan için merakla dinlenir kılmaktadır.❧

KAYNAKÇA

- Alangu, Tahir, Billur Köşk, 2. Baskı, Remzi Kit. İstanbul 1990 (15 masal), (BK).
 Alptekin, Ali Berat, Taşeli Masalları, Akçağ Yay., Ankara 2002 (70 masal) (TAM).
 Arslan, Ahmet Ali, Kuzeydoğu Anadolu (Kars) Türk Ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, II. Cilt, Ankara 2001. (30 masal), (KM)

- Boratav, Pertev Naili, Zaman Zaman İçinde, Adam Yay. İstanbul 1992 (22 masal), (ZZİ).
- Boratav, Pertev Naili, Az Gittik Uz Gittik, Adam Yay. İstanbul 1992 (48 masal), (AGUG).
- Eberhard, Wolfram-P.N.Boratav, Typen Türkisher Volksmarchen, Viesbaden 1953 (378 masal tipi), (TTV).
- Eliade, Mircea, "Sözlü Yazın" (Çev: M. Rıfat-S. Rıfat), Kuram Dergisi, Eylül 1994, s.71.
- Günay, Umay, Elazığ Masalları, Erzurum 1975 (70 masal), (ELM).
-, Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1986.
- Güney, Eflatun Cem, Masallar, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997. (23 masal), (M)
- Hopkins, Ferial Ghazoul, "The Nature and Function of Dream Motif in Turkish Folk Literature, (Türk Halk Edebiyatında Rüya Motifinin Mahiyet ve Fonksiyonu)", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara 1976, s.133.
- Kunos, Ignaz, Türk Masalları, İstanbul 1987 (44 masal), (TM).
- Mevlana, Mesnevi, III. Cilt, (Çev: Veled Çelebi İzbudak), M.E.B., İstanbul 1994.
- Radloff, Wilhelm-Ignaz Kunos, Proben Der Volkslitteratur Der Türkischen Stamme VIII (Latin harflerine aktaranlar: Saim Sakaoğlu, Metin Ergun), Ankara 1998 (25 masal, ss.186-302), (P).
- Sakaoğlu, Saim, Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara 2002 (70 masal), (GBM)
- Seyidoğlu, Bilge, Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Ankara 1975 (70 masal), (EM)
- Şimşek, Esmâ, Yukarıçukurova Masallarında Motif Ve Tip Araştırması II. Cilt, Ankara 2001. (70 masal), (YÇM).
- Şirin, Mustafa Ruhi, Masal Atlası, İz Yay., İstanbul 1998.
- Tezel, Naki, Türk Masalları, 5. Baskı, I. Cilt, Kültür Bak., Ankara 1997. (10 masal), (TM1)
- Tezel, Naki, Türk Masalları, 5. Baskı, II. Cilt, Kültür Bak., Ankara 1997. (13 masal), (TM2)
- Tökel, Dursun Ali, Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar: Şahıslar Mitolojisi, Akçağ Yay., Ankara 2000.
- Uçan, Hilmi, Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi, Hece Yayınları, Ankara 2008.

¹ Rüya motifi için taranan masal kitapları, kaynakçada, künyesinin sonunda büyük harflerle kısaltılmıştır. Rüya motifinin geçtiği sayfa, metin içinde kitabın kısaltma harflerinden sonra belirtilmiştir. Motif taraması yapılan masal kitapları içinde Typen Türkische Volksmarchen (TTV) Türk Masal Tipleri'ni bir araya getirmiştir ve bu eserde masallar cümleler (motifler) halinde özetlenmiştir.

MURAT TAŞ

BABAM ÖLDÜ

Dün geldiler. Anam, ablalarım, yeğenlerim. Sessizliğimiz sis gibi dağıldı. Gürültü güneş oldu üstümüze. Kanımızı kaynattı. Yeğenler koşuşturup oynuyorlar. Feride Ablam kaşlarını indirdi. "Rahatsız etmeyin yengenizi!" "Aman dokunma! İyi ki geldiniz." Basketbol topunu tutar gibi tuttu karnını, sağ eli sevgi yayları çizdi. "Birilerinin derdi günü kitaplar, dergiler. Patlayacaktım vallahi!" Bana baktı. Tebessüm gül oldu yanaklarında. Ana sevgisi, ana merhameti vardı bakışlarında. Şükür az kaldı, dedi anam. Hepimiz güldük. Anam garip garip baktı bizlere. Hala yazıyor musun, dedi Sevgi Ablam. Bizim öykümüzü yazıyorum, diyemedim. Kendi yazıyor, kendi okuyor, dedi Şevval. Anama göstermeden elimi sıkıp bıraktı. Samime Ablam boynuma sarıldı. "Gelme-yin çocuğun üstüne, baba olmak kolay mı?" Sancılandım yine. Şevval'in kulağıma fısıldadığı o günden beri sancılanıyorum. Oysa Şevval ne kadar mutlu. B.b. olmak nasıl duygu, türünden sorular soruyor. Bazen kaçamak, bazen klişe cevaplar veriyorum. Kızıyor: "Ruhsuz!" Ruhum! Sakat ruhum!.. Korkuyorum. "Hep söylüyorum, ruhsuz bu!" Ablalarım. Bakışıyoruz. Çok şey anlatıyor bu bakışlar. Anam görmüyor bakışlarımızı, Şevval anlamıyor.

Biçare anamın verdiği üç kuruş parayla sabahın köründe asfalta kadar yürüyüp bir Antep otobüsüyle diyarı terk edişimi hatırlıyorum. On yedi yıl geçmiş. Kaç zamandır hep bunu düşünüyorum. On yedi yıl kaç ay, kaç hafta, kaç gün eder? Hatta kaç saat? O günlere dönebilsem elindeki maşayla başıma dikilir, yaptığım her yanlışla sinirlenip birkaç tane kafama patlatır, sessiz ama içten ağlayışlarıma aldırmaz, hesaplatırdı bana. On yedi yıl! Zaman uzun olunca içinde özlem olmalı, yürek kahve gibi kabarmalı, gözlerle yaş oturmalı mesela. Yok oysa. Ne o zaman çatısını yeni yaptırdığımız toprak sıvalı evimize, ne çatımızı gölgeleyen dut ağacına, ne yol boyu dereye kadar uzanan iğde, kavak ağaçlarına, ne de köyüme. Öfkeyse törpülenmiş.

Çocuklar, kuşlar gibi cıvıldaşıyorlar. "Renklendi evimiz renklendi. Oğlum da gelsin!.." Anam, kapıdan girer girmez, kalçaların büyümemiş, karnın da sivri, vallahi erkek bu, demişti Şevval'e. Şevval zaten başından beri oğlan diyordu. Ablalarım da. Komşular bile. Gittiğimiz üç doktordan ikisi de oğlan dedi. Bir tek Ziya Bey. "Bu güne kadar yanılmadım. Misafiriniz kız." Nasıl sevindim. Alkış çalıp zıplayasım geldi. "Tuhafsın! Her erkek oğlu olmasını ister. Sen?.." Ben o erkekler gibi olmak istiyor muyum?

Ablalarımınki kız. Altısı da melek, altısı da çiçek, altısı da birer merhamet damlası. Yedincinin erkek olması anamı hayli sevindirmiş. "Paşam geliyor

paşam!” Gözleri çiy damlası. Parlıyor. Ah anam, diyorum. Ah anam!.. Ufaklıklar düştüler analarının kucaklarına, ayaklarına. Ninniler, şarkılar söyledi ablalarım. Çiçekler kapandı. Melekler öptü yanaklarını. Ne güzel uyuyorlar! Solukları sıcacık! Yüreğimin kirleri dökülüyor sanki. İçimi tarifsiz bir sevinç kaplıyor. Sevgi kahve yapıyor. Şevval’e bir bardak ılık süt. Eli hep karnında, sevgi yayları çiziyor habire. Anam, bana hamile kalışını anlatıyor. “Kızlar değil de bu... Yiyemezdim, içemezdim, yatamazdım...” Ablalarım anlatıyor sonra. Biliyorum, Şevval ilk hamileliğini anlatmanın hayalini kuruyor. Yanağında güller, bakışlarında ana merhameti.

Beş kızdan -ikisi ölmüş- sonra ben doğmuştum. Dut rakısı içmiş sabaha dek, b.b.m. Dana kurban etmiş. Beni sevdiği dönemler benim hatırlayamadığım dönemler. Benim onu sevdiğim anlar olmuş mudur? Hatırlamıyorum. Hatta ona b.b. dediğimi bile hatırlamıyorum. Zihnimin derinliklerinde b.b.sızlık özlemi. İlk dayağı ne zaman yedim? Anamın, ablalarımın dediğine göre ben birkaç yaşındayken. Ağlıyordum diye. Ama yediğim en sarsıcı dayağı hatırlıyorum. Sivas işi, işlemeli, belki kırk santim uzunluğundaki ağızlığını kırmıştım, söküp takayım derken. İşin kötü yanı benim yüzümden anamın da ablalarımın da dayak yemesiydi. On yedi yıl!.. Zamanın uzunluğu korkunç. Eziliyorum.

Anam, hemen hemen her kış gelir yanıma. Ben sormam. O anlatır. Kim ölmüş, kim göçmüş, kim ev yapmış, kim kimin kızını istemiş... Sonra sıra evimize gelir. O yıl hangi odayı sıvadıklarını, hangi kapıyı değiştirdiklerini, budanan dut ağacının dallarının daha gür çıktığını, derenin suyunun kesildiğini, kayısıların sakız bağladığını, kavakların kurduğunu, iğdelerin sökülüp yerine dikenli tellerin dikildiğini, serçelerin göç ettiğini, herkesin artezyen kuyusu kazdığını... Anlatır anlatır birden susar. Gözlerini gözlerime diker. Bilirim ne demek istediğini. Ne söylememi beklediğini.

“Ayakları kötü. Yine şişiyor. Bu gidişle...”

Bu gidişle ne ana? Ölü mü demek istiyorsun. Oysa bir zamanlar –daha çok ortaokul yıllarımda- ölmesini ne çok istemiştım. Babası ölen çocuklara gıpta ederdim. Ne güzel, derdim, dayak, kavga, bağırma-çağırma, elâleme rezil olma bitmişti işte! Ah keşke benim de!..

“Babası koy elini de bak nasıl tekmeliyor!”

Elimi koydum, bir kıpırtı, korkan bir yüreğin kıpırtısı gibi.

“Gelecek” dedi anam. “Paşam gelecek!”

“Aaa! Dövme babayı!”

En çok hangimizi döverdi sudan sebeplerle? Hiç şüphesiz anamı. Dayak yemesi için birçok sebebi vardı kadıncağızın. Kadın olduğu için, karısı olduğu için, hepimizin dirlik düzeninden sorumlu olduğu için. Sonra Feride’yi.

Feride Ablam sözle olmasa bile kaşla, gözle karşı koyardı. Sert bakardı. Bu bakışlar neler demezdi neler. Bazen, ah kız sen erkek olmalıymışsın, derdi. Samime Ablam daha tokat inmeden çılgılığı basardı. Sevgi Ablam hortlak görmüş gibi titrerdi. Ablalarım bir bir evlenip gittiklerinde anam ne kadar sevinmişti. "Koca evinde de dayak olur ama bu kadar değil." Koca evinde dayak olmasına asla izin vermedim. Olmadı da.

En çok yüzüstü yatmayı özledim, dedi Şevval. "Şundan kurtulayım." Kurtulayım derken gözlerine bakıyorum. Gözlerinde sevgi, merhamet, acıma, koruma, bağışlama... Hangi erkekte var bu bakışlar? Hangi b.b. böyle bakabilir?

Bir ben kalmıştım. Liseyi o yaz bitirmiş, sınav sonuçlarını bekliyordum. Anam benden daha umutluydu, daha heyecanlıydı. Dualar ediyor, adaklar adıyordu. Bir gece sabaha doğru anamın inleyişlerini duydum. Nasıl titredim! Hep çok korkmaya alışmış yüreğim yine çifteliyordu kaburgalarımı. Ta ilkokul yıllarında kimseye açmadığım bir korkum vardı. Bu adam bir gün ya ablalarımın birini ya da anamı öldürecek. Anamın, ablalarımın her inleyişi, her sızlayışı bu korkumu hep canlı tutuyordu. Yataktan fırladım. Anam yerde, saçları yolunmuş, bir yandan karnına tekme yiyor, öte yandan sırtına sopa iniyordu. Uyanmasaydım anamı o gün öldürürdü belki de. Öfkem böbrek sancısı gibi titretmişti beni. Hızla itmiştim. Hem geldiğimi görmediği için, hem de boş bulunduğu için yere yuvarlanmış, başını kapının pervazına çarpmıştı. Sağ kaşında kan sızıyordu. Kalkmaya çalışırken bir de sandalye fırlatmıştım kafasına. Anam kapıyı açıp dışarı itmişti beni. Bahçeye dalarken iki el silah sesi duymuştum. Âleme sakız olacaktık yine!.. Birkaç gün dışardan yatıp kalktım. Öfkesi geçmiyordu. Elinde de tüfeği. İşte bir sabah anamın verdiği üç kuruş parayla... On yedi yıl!

"Dünya bu! Bugün varız, yarın var mıyız, Allah bilir. Doktorlar ayaklarına vurduğuna şükredin diyor, kör edermiş, böbrekleri çürütürmüş..."

Anam, dallarına bez bağladığı, dibinde mum yaktığı, adak adadığı ziyaret ağacıyla konuşur gibi konuşur benimle. Ziyaret ağaçlarının konuşamayacağını bile bile. Ama ziyaret ağacı dilekleri kabul edermiş. Ablalarım evlenip çok şükür kurtulmuşlar, ben okumuş, çiçek gibi Şevval'imle evlenmişim. Sonra belasını arayan da belasını bulmuş.

"Ananın duası, babanın bedduası derler, alma şunun ahını. Herkes yaptığını çeker."

Nasıl anlatayım? B.b.m diye. Yüreğim yumuşamıyor. Yapamıyorum.

"Yarın seninki de sana yapar. Bu sözümü yabana atma."

Şevval hamile değildi o zaman.

"Allah'ım kızım olsun!"

“Gel be oğul. Hasta işte! Öp elini. Bunca zaman geçti. Hem yaşlı yüreği çocuk yüreği gibidir. Düğün fotoğraflarınıza baktı. Gelinim güzel kızmış, dedi. Gözleri buğulandı. Parmağıyla suratını okşadı. Kan su olur mu?”

Gerçekten sevmiş midir bizi? Eskiden değil ama şimdi yüreği yufkalaştı, diyor anam. Samime’nin, Sevgi’nin, Feride’nin çocuklarını kız torunudur demenden seviyormuş arada bir. Söğüt dalından düdük bile yapıyormuş. Parmağıyla suratımı okşamış ha! Okşamak yakışır mı o parmaklara? O eller sevmek için dokunabilir mi?

Yarın zor bir gün olacak. Herkes yatağına çekildi. Şevval sırtüstü uzandı.

“Allahım, yarın yüzüstü uyuyabileceğim.”

Merhamet dolu bakışlarını bana çevirdi.

“Ay inanamıyorum, yarın geliyor!” Kalkıyor birden. Çantayı açıyor. Yatağın üstünde minnacık, mavi çiçekler açıyor. Tulumu, zıbını, eldiveni, başlığı... Seviyor, okşuyor, gülüyor. “Babası bak!” Deme! O kelimeyi deme de ne dersen de! Büzüldükçe büzülüyorum yorganın altında. Şevval yüzümdeki dehşeti görmüyor. Onu, saçlarımda sevgi yayları çizerken hayal ediyorum. Yanağında güller, gözlerinde sevgi, şefkat, merhamet... Canım, çok iyi bir b.b. olacaksın, deyişini hayal ediyorum.

“Babası!..”

Çok korkuyorum Şevval! Ben!..

“Yarın zor bir gün olacak.”

Yanağındaki güller soluyor.

“Aman!..”

Tıkıyor her şeyi çantaya, karanlık suratıma tokat gibi çarpıyor. Öfkeli soluşlarını dinliyorum. Elini tutuyorum. İçime bir şeyler akıyor elinden. Sevgi, merhamet, acıma, cesaret... Uyuyana kadar bırakmıyorum elini. Uyuduğundan emin olunca kalkıyorum yataktan. Kitaplarla dolu küçük odama geçiyorum. Burası korkularımla korkmadan yüzleştiğim, onları kâğıda, ekrana döktüğüm tek yer. Sarı kaplı dert ortağımı çekmecedan çıkarıyorum. Günlerdir didindiğim şu öykü: “... *Mutlaka gelmelisin*” diyor, ablan. *Telaşlı. “Durumu ağır!” Zaman tersine akıyor bir an. Acılar silinmemiş! Yeniden yanmak için özünü hep korumuş ateş. “Mutlaka gelmelisin!” Sırf babam, diye diyor-sun. Olmuyor! Yapamıyorum! “Gelemem Feride!” Telefonu kapatıyorsun. “O benim için zaten ölüydü.”*

Bir kez daha okumalıyım hikâyemi. Atılacaklar, katılacaklar, yerini beğenmemiş sözcükler... Uzun uzun esniyorum. Başım düşüyor masaya. Zihnim bulanıklaşıyor. Tokat atmışım. Konuşmuyormuş benimle. Yüzüme sert sert bakıyormuş. Bu kız Feride’ye çekmiş diyormuşum Şevval’e. Keşke erkek olsaymış, diyormuş Şevval de. Okul dışında bir yere gitmiyormuş artık.

Bir bozkır çiçeği gibi günden güne solduğunu düşünüyormuşum. Gizlice odasına giriyormuşum. Günlüğü masanın üzerindeymiş. Açıyormuşum. Kara, iri, yamuk yumuk harfler suratıma çarpıyormuş. Her sayfasında aynı nefret: Babam ölsün! Babam ölsün! Babam ölsün! Bir çöldeymişim. Kurumuş bir iğde ağacı, dalında da ölmüş serçeler, dibinde bin yaşında bir kadın. Anam. Bana bakıp bin kırışlı suratını ekşitiyormuş anam. Demedim mi seninki de sana yapar, seninki de...

Pencereyi açıyorum. Gecenin nefesi ana soluğu gibi. Zihnim açılıyor. Yarının artık bugün olduğunu fark ediyorum. Yüreğim kaburgalarımı zorluyor. Gelecek! Bugün! Belki birkaç saat sonra! B.b. olacağım! Korkuyorum. Ben!.. Sarı kaplı dert ortağım masada. Olmadı. Bu son öldürdü öyküyü. Ya bir gün benden nefret ederse? Ben uzanmıyorum da sanki kalem yapışıyor elime: *En çok Feride Abbla'n ağlıyor. "Dün! Aradıktan sonra! Seni bekledik. Arka odada." Annen, keşke daha önce gelseydin, der gibi bakıyor. Yıllar sonra cansız da olsa onu göreceksin. Sen, sen değilsin. Kapının kulpuna asıldın, kaldın. Başını çevirdin, herkes sana bakıyor. Kendiliğinden açılıyor kapı. Yıllardır solumadığın bir koku geliyor burnuna. Evinizin kokusu. Nasıl da özlemişsin bu kokuyu. Gözlerin kararıyor. Sonra yavaş yavaş belirmeye başlıyor her şey. Yataкта. Çenesi bağlı. Omuzlarına kadar çekilmiş bir battaniyenin altında uyuyor. Erimiş, küçülmüş. Yıllar önce, ah keşke benim de, dediğin an bu muydu? Siyah önlüklü çocuk ağlayacak mıydı? Başını ellerinin arasına alıyorsun. Duvarlarda ablaların, enişterin, yeğenlerin. Atatürk, İnönü, Ecevit... İlkokul, ortaokul, lise resimlerin. Yılların acısıyla yüklü iki damla yaş oturuyor gözlerine. Göz kapakların titriyor. Yanağında ince, sıcacık bir hat. Yıllardır açılmamış, ağır, paslı bir demir kapı gibi zoraki aralanıyor dudakların: "Babam öldü."*

GÜZİDE ERTÜRK

GEÇERSİZ CÜLUS

Son Şehzade'ye

Saray sessiz. Odalar boş. Metrelerce uzayan masalarda yemek artıkları, kırık bardaklar, buruşuk peçeteler. Açık pencerelerden ağaçların hışırtısı geliyor. Sokakta ne bir at kişnemesi ne bir çocuk sesi. Evlerin kapıları ardına kadar açık. Rüzgâr arada bir oynatıyor kapıları ve karamsar bir gıcırtı duyuluyor. Gri bir kedi duvardan atlayıp otların arasında kayboluyor. Ahali dağılmış, nereye gittikleri belli değil. Tütün dumanının sardığı, fısıltıların kulaktan kulağa yayıldığı kahvehanelerde çay demlenmiyor. Camdan cama dedikodu taşıyan kadınların yerinde perdelerin tülleri uçuşuyor. Her öğle saatinde sevdiğiyle karşılaşmayı uman kız, çeşmenin başında değil bugün. Musluk boş yere akmakta. Su, mahalle aralarında dolaşıyor. İbriği kim dolduracak? Şehir terk edilmiş. Padişah, başında görkemli sarığı, üstünde işlemeli kaftanıyla tahtında oturmakta. Culus töreninden arta kalan tek tük altın paralar meydanda parıl parıl.

Padişah, tahtında bir müddet oturduktan sonra ellerini arkasında kavuşturup yürümeye başlıyor. Adımları sarayda, sokaklarda ve şehirde yankılanıyor. Bu yalnızlıkta başka bir hünkar çıldırabilir ama o sakin. Adımları tok, dağılan halkını ayak sesiyle arıyor. Sarayın odalarını elleri arkasında dolaşıyor; başı dik, çehresi haşmetli, kaftanı ışıltılı... Gözleri yukarıda belirsiz bir yere bakarken ruhu çığlık çığlığa sadrazamlarını, uşaklarını ve sultanını çağırıyor. Yer yarılmış olmalı. Ömrü boyunca önce Hakk'ı sonra Halk'ı düşüneceğine yemin eden çiçeği burnunda padişah ilk kez kendini düşünmeye başlıyor, kaftanının ne kadar ağır olduğunu. Gösterişli kıyafetinin altında eziliyor. Omzu бүкүлүyor. Alnında ter damlacıkları oluşmaya başlayınca sabit gözlerini kıpırdatıp başını sağa sola çeviriyor yavaşça. Etrafta kimsenin olmadığından emin olunca bir çocuk tedirginliğiyle kaftanını çıkarmaya koyuluyor. Her akşam odasına çekildiğinde, kıyafetlerini çıkarmasına yardım eden iki hizmetkârını düşünüyor. Biri iliklerini çözerken, diğerrinin sarığını çıkardığı iki hizmetkâr yanında değil. Zorlanıyor, ne kadar da alışmış onlara. Düşen destarı, ahşap parkede yuvarlanıp kimbilir hangi eşyanın arkasında duruyor.

Şimdi daha zayıf ve gösterişsiz. Koşarak sarayı terk ediyor, sokaklarda nereye gittiğini bilmeden dolaşıyor. Şehir, sırtını dönmüş olmalı, yüzü görünmüyor. Gitmesini istiyor belli ki. Deniz, dalgaları geri çekmiş, rüzgâr yaprak-

ları okşamıyor. Kaftanından soyunduğu gibi şehri de atmalı üstünden. Bir tren düdüğü, sessizliği paramparça ediyor. Bir umut bu! Halk ya geliyor ya gidiyor olmalı. Trenin içindeler muhakkak. Düdük bir kez daha duyuluyor. Acele etmeli. Ya atlamalı içine ya önünde durmalı. İstasyona yaklaştıkça adımları hızlanıyor. Görünürde kimse yok fakat düdük onu çağırmaya devam ediyor. Bir, iki... üç diyemiyor. Trenin basamakları ne kadar da az. Hemen içinde buluveriyor kendini. Koltuklar boş. Çelik tekerlekler ağır ağır hareket ediyor. Öteki vagona ilerliyor padişah; kimse yok. Bacadan kirli bir duman yayılmakta. Acele etmeli. Tekerlekler hızlanıyor. Öteki vagona da kimseyle karşılaşmıyor, bir sonrakinde de... Padişah, trenin boş olduğunu anladığında tekerlekler çılgınca dönmeye başlıyor. Çok geç, inemez. Ama pes etmemeli. Aşağı atlarsa parçalanacak. Terk ettiği şehri seyrediyor. Anlam veremediği bir ayrılış bu. Şimdi tahtında oturuyor olmalıydı. Şehir uzaklaşıyor ondan. Ağaçlar, sokaklar, kuşlar hızla akıp gidiyor.

Tarihte ilk kez bir şehir, cülus günü padişahını oyuna getiriyor. Yıllardır bu anı bekleyen şehzadenin, bir gün bile hüküm sürmesine izin yok. Nefesini tutmuş bekleyen halk, ürkek adımlarla meydana çıkıyor tekrar. Gözleri korku dolu. İhanetleri, özgür olma sevinciyle boğuşuyor ruhlarında. Kapılara dayanıp ateşler yakarak isyan etmediler. Ortadan kaybolarak baş kaldırdılar. Hem saygılı hem isyankâr. Meydanda toplanmış, ne yapacaklarını bilmeden duruyorlar. İçlerinden biri tam 'Yanlış mı yaptık?' diye kıpırdattakken dudaklarını bir borazan sesi susturuyor onu. Ardından tokmak gümbürdetmeye başlıyor davulu. Bir zafer bu. Öyle bir zafer ki şehir, fişekler patlatıyor gökte. Karagöz ve hacivat perdenin arkasında konuşmaya, muganniyeler şarkı söylemeye, bîdepler atışmaya koyuluyor.

Varken yok oluyor padişah. Sonsuzluğa giden bir masalın içinde tıngır mıngır yol alıyor. Kah düşünerek, kah ağlayarak, kah kızarak kendine. Önce Hakk'ı sonra Halk'ı düşünceği bir toprağı yok artık. Tanrı'yla arasında ne yurt var, ne makam. Hiç bilmediği bir ben'le başbaşa. Annesi, babası ve tüm soyu sopuyla ailesi, etrafını kuşatan kalabalığıyla halkı, yani biz'i oluşturan parçaların hiçbiri yok. Tanrı'nın karşısında 'ben' olarak durmaya alışık değil o. Ne yapacağını bilemez. Kulağına fısıldayan sadrazamları, karşısında bağırان şeyhülislamları olmalı ki karar verebilsin. 'Düüüüüüü!' Trenin sinir bozucu düdüğü düşüncelerini paramparça ediyor padişahın, tıpkı o gün olduğu gibi.

Camdan bakmıyor ki padişah, nerede olduğunu bilsin. Hangi şehirleri, hangi toprakları kat ettiğini bilsin. Başları ellerinin arasında, gözleri yere saplanmış. Geceleri soğuyor hava, kaftanını hayal ediyor o zaman. Niye çıkardı onu? Sahi niye hiç düşünmeden atladı vagona?

Şehrin üstünden nice sıcaklar, nice soğuklar geçiyor. Nice kıtlıklar ve nice savaşlar... Her zorlukta halk dağılıyor. Kenetlenecekken uzaklaşıyor bir-

birlerinden. Geçmiş unutuluyor. Padişahın başına gelenleri cumhur-ı avam bilmiyor. Zamanın akıp gittiğinin, başlarından hükümdarlar gelip geçtiğinin farkında değiller. Karagöz oyununu seyrediyorlar perdenin önünde muganniyeleri dinliyor, kendilerinden geçerek bîdeplerin kavgalarıyla oyalanıyorlar. Ama bilmiyorlar dünyanın yuvarlak olduğunu. Cülus günü hareket eden trenin bir vakit aynı istasyona geleceğinden habersizler.

Karagöz ve Hacivat, gölgelerini perdeden çekmiş. Hayalbazlar, çıraklarıyla birlikte ortadan kaybolmuş. Deve derisinden yapılma tuhaf biçimler belirliyor sahnede. Ustaları yok, cahillikleriyle ahkam kesiyorlar. Ne çingala, ne ayvaza, ne de cadaloza benziyorlar. Atışmalar kavgaya, kavgalar saldırıya dönüşüyor. Şakalar alaya, alaylar küfre kayıyor. Konuşanlar dışı mi erkek mi belli değil. Bedenleri küçücük, ruhları muamma... Hacı Cavcav, veletleri gülmekten öldürürken bu tuhaf bazendeler, öfkeleriyle öldürüyor sevdiklerini. Karagöz'ün en ağzı bozuk yareni bile sus pus oluyor. Padişahın kaftanı vitrin arkasında çürümekte. Sarayın bahçesinde fotoğraf çektiriyor yabancılar.

'Düüüüüü!' Bir tren düdüğü bu. Yüzyıllardan kalma eskimiş vagonlarıyla geliyor. Yüğü ağır belli ki. Kara bir haber taşımakta. Dünya duruyor, çenebazlar susuyor sonunda. Vitrin arkasındaki kaftan, heyecanla ayağa kalkıyor. Vagonların içinden bir kalabalık çıkmalı ama ne ses var ne gürültü. Yolcu da yok makinist de. İstasyonda in cin top atıyor. Biri gidip bakmalı vagonlara. Cumhur-ı avam, yıllardır kavuşamadıkları bir sessizlikle ilerliyor trene doğru. Adımları korkak, neyle karşılaşacaklarından habersizler. Yürüdükçe yaklaşıyorlar birbirlerine, omuz omuza değiyorlar. Nefeslerini tutup perondan vagonlara doğru bakıyorlar. Görür görmez tanıyorlar padişahlarını. Bakar bakmaz anlıyorlar ölü olduğunu.

İçi boş bir kaftan, cesedi örtmek için koşuyor.

İFFET ORAL

ADALILAR

A dada yaşayan diğerleri gibi burada doğmuşlardı. Adanın ön yüzünü ancak birinci yaşları bittiğinde gördüler. O zamana kadar dünyayı beş on baraka, samanlık, su yalağı, kümesler, atlara, tavuklara, martılara ayrı ayrı yemlikler ve ahırın içinde bulunduğu avludan ibaret sanırlardı.

Avlu, ahır, kümesler deyince aman, aklınıza öyle zümrüt çayırlar, besili, keyifle kişneyen yağız atlar, kümeslerde yumurtlamaya hazır tavuklar, burunları bir karış havada kazlarla bir çiftlik hayal etmeyin! Yalnızca birkaç at, kırık dökük kümes ve etrafı dikenli tellerle çevrili bir mekandı.

Avluyu çevreleyen dikenli telleri aşmayı birkaç kez denemişler. Ama arabacının esmer, şişman karısının, beklenmedik cevvallikle fırlattığı taşlarla tellerden, uzaklaşmışlardı.

Halbuki ne çok arzu ederlerdi; ancak uzaktan gördükleri denize, iki yanı çamla kaplı yoldan önlerine hiçbir engel çıkmadan koşmayı, toprağı eşelemeyi, etrafı tozu dumana katmayı...

Aşkar; ikizi Arap'la, önüne, yok dikenli teller çıkacakmış, yok arabacının karısı bağıracaktı kaygısı olmadan öyle rahvan yürümeyi, telaşsız, her yeri seyrederek, hiçbir kokuyu atlamadan seyirtmeyi... Birlikte tırıs kalkmayı, kendinin ve Arap'ın nallarının tıkırtısını dinlemeyi... Sonunda, denizin kokusunu aldıklarında ta sahile kadar dörtlü havalanmayı, martıların haykırışlarına aldırmadan koşmayı, düşlerinden eksik etmezdi.

Martılar; adanın eli maşalıları. Kim bu kadar sınırsız, bu kadar pervasız olabilirdi? Güneşin ilk ışıklarıyla başlayan çığlıkları, inip çıkan gelgitlerle güneş batana değin sürerdi. Kovmaya kış kışlamaya kalktığınızda sadece inatlaşmalarına sebep olursunuz. Olanca güçleriyle sürdürdükleri haykırışları zaman zaman köpek uluması kadar ısrarlı ve biteviyedir. Dayanamaz vazgeçersiniz onları susturmaktan. Turuncu gagalarını kah göğe doğru sivrilterek, kah boyunlarını alabildiğince geri yaslayarak keyifle, inatla devam ederler ortalığı velveleye vermeye.

Arabacı, karısına anlatırken Arap, duymuş:

"Artık çabuk yoruluyorlar, geçen de yokuşta Küheylan tökezledi. İki ön ayağı üzerine çöküverdi. Bir daha hiç kalkamayacak sandım. Bir de gözüme gözüme bakmaz mı! İçim cız etti. Günlerdir iştahsız. Yem torbasını nasıl verdiysem öylece alıyorum. Taylar da zaten epey irileşti. Avluya sığmaz oldular.

Nallarına biraz daha alışsınlar da birkaç güne kadar faytona onları koşturmalı. Aslında ben de en az onlar kadar yorgun ve yaşlıyım. Keşke benim de bir yedeğim olsa gitmesem işe. Görüyor musun atların bahtı benden açık.” diyormuş.

Sanmayın ki duvara kulak dayadım! Duvarlarımız ortak olduğundan... Arabacının dırdırcı karısı saatlerce adamın başının etini yedi.

“Verdiğin para yetiştiriyor adam! Akşam olduğunda sen, oğulların aç kurtlar gibi sofrada ne var ne yok silip süpürüyorsunuz. Bu kadın, bunları nasıl pişirip taşıyor, soran yok. Ah canıma yetti, Allah canımı alsa da kurtulsam!”

Sonunda da hırsını yenemez ulumayla karışık ağlamaya başladılar. Zavallı arabacı, yorgunluktan, kadının söylediklerine karşılık vermek şöyle dursun olduğu yerde uyuklardı.

İnsan olmak ne kadar karmaşık, onları anlamak imkansızdı. Seviyorlar, sevilmiyorlar, kavuşuyorlar, ayrılıyorlar. Ama sonunda muhakkak ağlayacak bir şey buluyorlardı. Galiba ağlamak zevkli bir şeydi.

Gördükleri kadarıyla at olmak zordu. Her gün, yolcuları, adanın iflah söken yokuşlarına çıkarmak, indirmek kolay değildi. Bir an, yaşlı atlara acırken sıranın kendilerine gelmesine sevindiler. Başkalarının üzüntüsü onlara sevinç vesilesi olmuştu.

Bugün arabaya koşulmalarının ilk günüydü, siftah yapacaklardı. Hayatlarına, at olarak yaratıldıklarına, bu adada doğduklarına, sahiplerinin Arabacı Mevlüt oluşuna, gıcır gıcır koşumlarına, gittikçe daha az acıtan nallarına bakıp bir kere daha sevindiler.

Arabacı Mevlüt, heves etmiş, paraya kıymış yeni atlara yeni yem torbası almıştı. Yeni koşumlar bir hoş şakırdadı. Aşkar ve Arap başlarındaki yem torbasını ta içten bir kişnemeyle keyifle salladı. Denizden gelen ılık rüzgârın da etkisiyle yeleleri dalgalandı.

Adanın sahilinde sıra bekleyen atlar arasında en gençleri onlardı.

Kısmetlerine adaya ilk kez gelen iki çocuklu bir aile çıktı. Valizler, sırt çantaları faytonun arkasına yerleştirildi. Tepedeki bir pansiyona gidiyorlardı.

Yol boyunca sıralanmış eski Rum evlerini, evlerin ta çatısına kadar uzanan sarmaşıkları, Erguvanları, öbek öbek Açelyaları, yol kenarındaki yamaçlardan fıskırmış zakkumları gördükçe 17-18 yaşlarındaki kız, arabanın içinde hop oturup hop kalkıyordu. Kızdan bir iki yaş büyük oğlan sadece kulaklıktan gelen müzikle meşguldü. Anne ise buraya ilk gelen herkesin yaptığı gibi börtü böceğin, taşın, kuşun, anlayacağınız önüne gelen her şeyin resmini çekiyordu. Baba ise arabacıyla sohbette.

Bu aileyi bıraktıktan sonra geriye boş dönmediler. Bu sefer, kısmetlerine epeyce yaşlı bir karıkoca çıktı. Ama bunlar adanın yerlisiydi. Tepede ağaçlardan ve çiçeklerden görünmeyen bir evin bahçesinden birbirlerine dayanarak

çktılar. Adam onları görünce kibarca el etti. Mevlüt Efendi dizginlere asılarak arabayı durdurdu. Arabadan atlayıp hemen ellerindeki minik valizi aldı. Kadının elindeki çantayı da almak istediye de kadın, kabul etmedi. Arabacı seyyar merdiveni yere koydu. Karıkoca, pürdikkat arabaya çıkıp oturdu. Arabacı, onları neşelendirmek için bir iki hamle yaptıysa da muvaffak olmadı. Üzgün ve şaşkındılar. O kadar ki dertlerini anlatmaktan bile acizdiler. Kadına, doktorlar karaciğerinde hasar var, kemoterapi yapmamız lazım, demişler. Şimdi neyse o kemoterapiden yaptırmaya gidiyorlardı. Yokuşu inene kadar bir kere olsun başlarını çevirip ne zakkumlara ne erguvanlara baktılar. Sadece ne anlama geldiğini kestiremedikleri birkaç yabancı sözcüğü mırıldanıp durdular. "Metastas mı ne olmuş, sen biliyor musun, oğlum nedir bu metastas, ilaçla gider mi acaba?" Söyledikleri arabacıya ulaşmadan rüzgâra karıştı gitti.

Ada akşamüstü, hele geceye doğru bambaşka kisveye bürünür. Gündüzün harala gürelesinin yerini gecenin siyahi sakinliği alırdı. Güneş, güne veda ederken martılar sonsuza dek sürecekmış hissini veren çığlıklarıyla itirazlarını haykırırlar bu vedaya. Adanın yerlileri birer külah ay çekirdeği veya dondurma alarak sahili adımlarlar. Yoruldukça, üzerinde "Adalar Belediyesi" yazan kırmızı, tahta banklara otururlar. Gelen geçeni seyrederek, çoğu zaman da yakamozlara dalar giderler. Sohbetlerin konusu çoğunlukla bu adada başlayan ve süren hayatları ve onun güzel hatıralarıdır. Sahile vuran dalgaların şıptısı bir müddet sonra ne kadar karşı koysalar da onları uykunun rehabetine sokar. Hepsi, günün yorgunluğunu oturdukları banklarda bırakıp evlerinin yolunu tutardı.

Ada'nın bir kısım sakini vardı ki bunlar restoranların önüne koyulmuş masalara otururdu. Hani şu; rüküş hatunlar gibi süslenmiş, sandalyelerine koca koca kurdelelerle kuyruk yapılmış masalara... Masaların üzerinde envai çeşit mumlar, çiçekler, süslü taşlar... Oturanlara mutluluk bulaştırması için hiçbir şey esirgenmezdi. Buralarda oturanların bir kısmı da adanın müdavimleri, daha çok magazin sayfalarının konuklarıydı. Adanın serin, nemli akşamlarında bu masalarda muhakkak birkaç tanınmış yüze rastlayabilirdiniz. Kadınlar gecenin ışıklarıyla yarışırçasına şıkır şıkır... Her şey mutluluk; mutluluksa yaşamak için. Ya yaşamak ne içindi?

Onları, çoğu kez sabah ezanına denk gelen vakitlerde mutluluğu aradıkları masalardan alırdık. Biz beklerken arabacı, o yaşlı haliyle binbir güçlkle onları faytona bindirirdi. Yolda ya naralar atarlar ya yeni besteledikleri acaip bir şarkıya ya da höyküre höyküre ağlamaya başarlardı. Pansiyona bıraktığımızda çoğu kez ağız dolusu kusarak merdivenlere yığılıp kalırlardı. O zaman zavallı arabacı ne yapsa fayda etmezdi... Ama onları ortada öylece bıraktığına için için üzüldü.

Yazın adım atacak yer, kalacak pansiyon bulunmayan ada kışın bir tenhalaşır ki sormayın. O çılgın martılar bile mahzunlaşır, âdet olsun diye arada bir iki çığlıkla dem tutarlardı. Adanın sahipli köpekleri için keyif keka... Ya bir

villada şömine başında, ya bir bahçe kulübesinde sundurmanın altında. Ama sahipsiz köpekler için kış ağır geçerdi. Yazın restoranların dışına kurulan masadakilere, adaya gezmeye gelenlerin yediklerinin artıkları kışın olmazdı. Onlar da buldukları dükkan dibine, sahildeki bankların altına büzüşür, sabırla yazın gelmesini beklerdi.

Kışın, adanın sadece havası değil, rengi, kokusu da değişirdi. Yaz akşamları sahilde bekleyen atların keskin kokusuna, kışın rastlayamazsınız. Deli bir Poyraz, yeldire yeldire gelir, at ve gübre kokularını toplar. Açıklara atar, bırakırdı.

Halbuki yazın, sahiplerinin esmerliğine çeşit olsun diye binbir renk faytonları seyreden, koşumlarımızın şakırtısını, kişnememizi dinleyen turistler fotoğrafımızı çekerken bir elleriyle burunlarını tutardı.

Adaya gelenlerin durumuna göre bazen gece yarısına kadar ha babam adanın yokuşlarını arşınlardık eve döndüğümüzde Mevlüt Efendi, kendinden önce bizi rahatlatırdı. Ahırda koşumlarımızı ihtimamla çıkarır, oğulları gibi canımızı acıtmazdı. En sonunda sağrımızı kuru elleriyle sıvazlar sadece bizim duyacağımız bir sesle; “Allah’a emanet, bugünü de kazasız belasız geçirdik. Yarın Allah kerimdir...” derdi.

Müşteri olsun olmasın biz, sabah erkenden sahildeki yerimizi alırdık. Üşüyen arabacılar çoğu zaman teneke içinde ateş yakıp ısınmaya çalışırdı. Keyifleri yerinde olursa faytonun arkasından çıkardıkları, isten simsiyah olmuş çaydanlığı ateşe koyarlardı.

Böyle zamanlarda Mevlüt Efendi ortadan kaybolurdu. Nereye kaybolduğunu sadece Aşkar’la ben bilirdik. Bir koşu bakkal Mustafa’ya gider, beyaz peynir, zeytin, hatta bazen tahin helvası getirir, ortaya koyardı. Arabacılar Mevlüt Efendi’ye keyifle takılırdı:

- Ne o Mevlüt Usta, aşka geldin yine?
- Hay yedi geçmişinin ruhuna değsin!
- Ağa be, ağa!

Mevlüt Efendi mahcupluğundan dertop olur, zaten kavruk vücudu ufacık kalırdı. Ama bir o kadar keyiflenirdi. Sonra ateşin başındaki yerini alır, alevlere dalar giderdi.

Ne çok isterdi; anasına, babasına her gece dua göndermeyi. Sonra rüyalarında onlardan cevap almayı... Bilirdi ki okuyabilse gönülleri nasıl da hoş olacak. Anası, belki de ona sağlığında Mevlüt Efendi’nin alamadığı kırmızı çiçekli fistanı almış kadar sevinecekti. Hayatta hiçbir şeye kahretmeyen arabacı, zaman zaman bu okuyamama meselesine kahrederdi. Kimsenin olmadığı yerlerde boynumuza yaslanıp ağladığını bile hatırlarım.

— Ne olacak? Arabacı geldim arabacı gideceğim şu dünyadan. Bir arpa boyu yol alamadan... Sizler benden çok iyisiniz. Taydınız, at oldunuz... Ah fukaralığın gözü kör olsun. Ne mektep ne medrese, düştük bir ekmek derdine...

Arabacıyı en iyi tanıyanlar ikimizdik. Ona dışardan bakanlar belki de onu yoz ve hırpani bulurlardı. Üst baş eski, kendini olduğundan yaşlı gösteren iyice kırılmış sakalı, üstte ve altta kararmış ikişer dişle, ender de olsa güldüğünde ağzı çürük bir ağaç kovuğunu andırırdı.

Malı da yoktu ki itibarı olsun. Ama biz onun içini biliyorduk.

Bir de; onda herkeste rastlanmayan haller vardı. Adam, hayra yönelik yaşıyordu. Her yaptığı işte diş dokunur bir iyilik arardı. Hiçbir şey bulamasa yolun ortasına atılmış taşı alır kenara atardı. Arkadaşları onun bu hareketlerine güler: “Yahu Mevlüt Usta, sen boşa gidecekse nefes bile almazsın!” der, kahkahayı basardı.

Bir keresinde eczaneden göz damlası almış, yeni doğmuş beş altı kedinin çapaktan açılmayan gözlerine damlatmıştı. Ne yaptığını soran arkadaşına: “Küçükken benim gözlerim de aynısı olur, anam ılık su sürer, öyle açılırdı.” dedi.

Bizler dahil kimseyi incitecek bir hareket, söz veya bakışta bulunmazdı. Bunun için karısından az azar işitmemiştir. “Senin bu yumuşak başlılığından bir adım ilerleyemedik!” diye bar bar bağıırdı.

Kulağımın dibinde yürüdüğünden duyardım. Çok kazandığımız günlerde, dudakları kıpır kıpır ederdi. “Layık gördün, ihsan ettin, şükürler olsun...”

Bazı günler de ancak ikindiden sonra siftah yapardık. O zamanlar yine kırıltılar devam ederdi... Kazandığımızdaki şükürünü anlıyorduk ama kazanamadığımızda da aynı duygularla dolması anlamsızdı. Ama dedim ya onda herkeste rastlanmayan haller vardı diye.

— Hadi Aşkar, biraz kımıl da, bak müşteri geliyor. Arabayı sarsalım ki Mevlüt Usta uyansın. ❧

ŞEREF YILMAZ

SAPAK

Yol sapağında beni bırakan servis aracı, akşamın alacakaranlığında gözden kayboldu. Caddeye, sahile, denize, ağaca, kumsala karanlık çiseliyor.

Güney sahillerinde yazın sıcaklığını alan akşam serinliğiydi bu. Gündüz büyük bir hamam sıcaklığını anımsatan denizin sıcak suyunda terleyenler, kumsalda bronzlaşanlar birer ikişer sahilde yürüyüşe çıkmışlar. Sahille şehirlerarası yol arasında sıkışıp kalmış görünümü veren bir barın yanıp sönen ışıkları, az önce çiseleyen karanlığın, kısa sürede sağanak hâlinde boşaldığını gösteriyor.

Köye giden yol sapağında bekliyorum. Aklım evde... Bir an önce varabilmenin hayalini kuruyorum. Hafta içi bütün gün iş yerinde koğuştaki kalınca hafta sonu evin sıcaklığı, hanımın bekleyişi, çocukların özleyişi daha bir önem kazanıyor. Gündüz şefle biraz atıştık. Haftanın son iş günü böyle olsun istemezdim ama çaresiz kalıyor bazen insan. Emekçinin hâlini, emeğin kutsallığını şefe de anlatamazsam kime anlatacağım? Geçen hafta sonu sendikada delege arkadaşlarla birlikteydik. İki haftadır evden uzağım. Kendimi bir an önce eve atıp kafamı, kalbimi dinlemek istiyorum.

Köye giden yol sapağında bekliyorum. Geçen her araca el ediyorum. Duran çok ama alan yok. Kimi birkaç kilometre ötede bir köye gidiyor, kimi orman yoluna sapıyor. Saat epey ilerledi. Karnım aç, aklım evde, gelen giden azalıyor. Akşamdan beri yol kenarında çömelıyorum. Yan tarafta kıraathane var ama girip oturamam ki... Aklım evde... Galiba bu akşam eve varmak kısmet olmayacak. En iyisi içeri girip çayla bir iki lokma atıştırmak... Sırtımı yola verip geriye dönmek üzereyken tomruk yüklü bir kamyon yanaştı sapağa... Bir ümitle yaklaştım. Şoför de tanıdık çıktı. Selamlaştık, bir iki lafladık. Bizim o tarafa doğru gidip gitmeyeceğini sordum. Evine gidiyormuş. Yarın gündüz gözüyle yola çıkacakmış.

— Bizde kalalım sadık usta, yarın gündüz yola çıkarız, geçerken seni de köyüne bırakırım dedi.

Belki az sonra bir araba gelir de giderim diye kabul etmedim teklifini. O da gitti. Sapakta çömeldim bekliyorum. Ayaklarım ağrımış saatlerdir çömelmekten kalkmaktan... Sahilde yürüyenler, neredeyse yok denecek kadar azaldı. Bakkalın ışığı söndü. Kıraathane masasını sandalyesini toplamaya başladı. Ben bir başıma kalakaldım. Bir hafta sonunu evde geçirebilmek için saatler öncesinden yola düşersin ama yine de yol bitmez. Az ötedeki petrol istasyonuna girdim.

— Hemşerim! dedim içerideki işçiye, bu gece burada sabahlayabileceğim bir sandalye var mı acaba?

Odadan içeri açılan küçük bir kapıdan girdi, bir sandalye çıkarıp köşeye koydu.

— Otur hemşerim, dedi.

Oturdum. Oturamla birlikte günün yorgunluğu omuzlarımdan bütün vücuduma dalga dalga yayıldı. Allah'tan yaz havası... Burada zemheri soğukunda dışarıda beklerken Şafii köpeği gibi titrediğimi bilirim. Buna da şükür... Sandalyenin üstünde uyumaya çalışıyorum. Uyumak değil bu, uyuklamak... Tavşan uykusu gibi bir şey... Her kapı açılışında gözüm de açılıyor. Sabah ola hayrola!

Güneşi üstüme doğdurmadan uyandım. Dedim ya aklım evde... Bugün köye varamazsam buradan servise binip işe geri gideceğim demektir. Petrol istasyonundan dışarı çıktım. Güney sahillerinde sabah melteminin yürekleri kırmıldattığı, dalgaları oynattığı sabah serinliğini ciğerlerime iyice çekip kendime geldim. Sahilde birkaç kişi yürüyüşe çıkmış bile... Kahvehane henüz açılmadı. (Bu kahvehane sözüne de dilim alışmadı bir türlü. Sendikada hep lokal demeye alışmışız.) Bakkal erkenci... Selam verdim bir iki sakız, çikolata aldım çocuklara... Hoş eve varıp varamayacağım bile belli değil ya... Olsun, bir ümit işte... Eve gidemezsem yolda yolakta gördüğüm çocuklara veririm. Aklım evde, gözüm yoldan geçenlerde... Bakkaldan çıktım. Az ötede bir motosikletli gitmeye hazırlanıyor. Nereye gidiyor acaba? Belki tanıdıktır, gidip bir sorayım... Elimdeki çanta ile adama doğru hızlı hızlı yürüyorum. Motorun üzerinde sırtı bana dönük olduğu için adamı seçemiyorum. Yanına iyice yaklaştım. Selam vermeye fırsat kalmadan adam, "*Atla birader!*" dedi. Atladım. Adam tam gaz yola çıktı. Bir elimle adamın belini kavramaya, diğer elimle çantamı tutmaya çalışıyorum. Bu hızla giderse köye yarım saatte varırız. Çıkmayan candan ümit kesilmez. Bir gün bile olsa kalır dönerim. Ev hâli başkadır. Çoluk çocuğu bir gün bile olsa görmek az bir saadet midir? Adam beni tanıyor olmalı ki "*Atla birader*" deyip gazladı. Fakat ben adamı tanıyamadım. Yüzünü göremedim ki! Birkaç dakika gittik. Bir ara keskin bir dönemeçten hızla döndükten sonra ağzını geriye doğru Çevirip anlatmaya başladı: "*Adam o gün evden çıkmış, bir daha ne gören var ne duyan... Çocukları da küçük öyle değil mi birader?*" Ben yarı şaşkınlık yarı merak içinde cevap vermeye yelteniyorum, sonra susuyorum. Bu işte bir yanlışlık var ama nerede? Bir yandan Torosları yarıp geçen şose yolunda tam gaz gidiyoruz bir yandan da sohbet ediyoruz. Daha doğrusu o konuşuyor ben susuyorum. Henüz sohbete katılmadım. Nasıl katılacağımı, nereden başlayacağımı da bilmiyorum.

— İşyerinde geçenlerde Ahmet'le biraz konuştuk. Çocuğu iyileşmiş, okula başlamış.

Sohbete yine giremedim. Kim bu Ahmet? Çocuğunun sorunu neymiş? Bunlar benim anladığım şeyler değil ki! Bu adam tanıdık birisi değil, anladım. Bindik bir alamete... Allah sonumuzu hayretsin bakalım. İş olacağına varır.

Düz yolda ilerliyoruz. Motosikletin sesi dağlarda yankılanıyor. Adam bir ara: “Sadık! Pederin nasıl oldu birader?” dedi. Susamadım artık!

— Pederim ben çocukken vefat etti birader! dedim.

Birdenbire başını olabildiğince geriye çevirdi ve büyümiş göz bebekleriyle yüzüme iyice baktı. Sonra önüne döndü, motosikleti az ötede bir ağacın altına çekti:

— Yahu sen kimsin hemşerim? dedi.

— Ben Sadık, dedim.

— Sen kimsin?

— Allah Allah! Yahu sen Sadık isen bizim Sadık nerede?

— Sizin Sadık da kim?

— La havle... Yahu Sen nereden çıktın birader?

— Tut ki Loto’dan çıktım.

Sustu... Uzunca bir süre sustu. Dikkatlice gözlerimin içine baktı:

— Yahu bizim Sadık sana benzemiyor.

— Ben de sizin Sadık’a benzemiyorum.

— Sen ne zaman bindin motosiklete?

— Sapakta...

— Bizim Sadık orada kaldı desene.

— Ben bir şey bilmiyorum. “Atla” dedin atladım.

— O zaman seni indireyim, bizim Sadık’ı almaya gideyim.

— Hemşerim burada dağ başında adam mı bırakılır, insaf yok mu sende? Bari sapağa geri götür de hem sizin Sadık’ı alırsın hem de sizin olmayan Sadık’ı bırakırsın.

Çaresizliğini gösteren bir tavırla başını salladı, geri döndü. Geldiğimiz yere dönüyoruz iyi mi? İşte bak! Yollar geri gidiyor, bir türlü eve varmıyor.

Sapağa vardık. Yol kenarında bekleyen bir adamın yanında durduk. Ben indim. Bekleyen adam, şaşkın şaşkın bir motosikletliye baktı bir bana... Motosikletli ona:

— Sadık, atla! dedi. ❧

JÜLİDE UZSAYILIR

FLOŞ ROYAL

“Konuş!” Hacı’nın kara bakışları ifadesiz.

“Varım.” Kızın gözleri kâğıtlarda, elini belli etmek istemiyor, çünkü gözlerinin masum ve yalansız yeşili iflâh olmaz bir doğum hatası, riske girmesine gerek yok.

“Kağıt?” diye soruyor Hacı.

Elinde ‘vale doper’ var, yanına bir vale ya da onlu bulursa üçlü yakalayacak, ‘Tek kart’ istiyor kız.

Hacı’nın gözleri kızinkilerde, kırpıyor bile kartını verirken. Kızdan aldıklarını destenin altına koyup desteyi bir kenara bırakıyor, kendisi almıyor.

Kız “amaann” diyor “varsa bir ‘kent’ var elinde, havasına bak.”

Açıyor verdiği kartı; sinek yedili. Eli ‘doper’de kalıyor. Genellikle kaçmıyor, blöfe devam ediyor çocukça, oyun stili belli bu yüzden. Biraz değişiklik yapıp kafa karıştırdıktan sonra farklı oynamayı planlıyor.

Üç fiş sürerken ortaya;

“Konuş” diyor

“Üçünü gördüm, beş daha” diyor Hacı, daha keskin bakışlarla.

“Ben de gördüm, al bakalım.” diyor yine dayanamayarak.

Ne güzel şey şu blöf yapmak, bedavaya oynarken...

“Peki o zaman, al bakalım beş daha.” diyor o da.

Yine aynı şey olacak diye uzatmıyor kız,

“Hımmm, iyisin. Benden pas.” diye atıyor kartları. Merak da ediyor elini aslında, göstermeyebilir.

“Neyin var?” diye atılıyor eline arsızca.

Yayvan yayvan kahkaha atıp arka üstü düşüyor Hacı, ayaklarını havaya kaldırarak.

Hınzır, elinde iki papazı varmış sadece.

Şu poker tam bir kumar, eller dağıtılırken kimine ‘per’ bile gelmezken kimine ‘floş royal’ elden gelir. Blöfler başlar, kozlar sürülür. Bazısı bop derken bazısı eline güvenerek arttırır da arttırır. Çekilenler olduğu kadar direnerek kazanmaya çalışanlar da olur. Kimi ‘kare’, ‘full’ yakalar, kimi de gülümser elinde açarı bile yokken, ‘renk’ yakalamışçasına...

Komşularının oğlu Hacı Mehmet öğretmişti Sezin’e pokeri. Bilmeyenlere biraz zor gelir ama ya gençliğin verdiği kıvrak zekâ ya da yatkınlık, Sezin,

hemen öğrenivermişti açarları, rölansları, daha doğrusu oyundan çok oyuncu olmayı.

Kayseri'den yeni gelmişti Hacılar, Sezinlere ait olan arka daireyi ve alt kat-taki dükkânı kiraladıklarında. Kayseri'de her üç evden birinde mutlaka bir iki tane Mehmet olur. Dededen, babadan gelen isimlerin önüne konan Mehmet-ler. Lâkapların ardına gelen Mehmetler. Mehmet'e de çevresi Hacı diyordu.

Kız, pokeri olduğu kadar aile dayanışmasının ne demek olduğunu da bu Kayserili aileden öğrenmişti.

Babaları İbrahim Bey inşaatlarda çalışırken, Fatma hanım evin aşağısın-daki bakkal dükkânını işletiyordu. Okuma yazması yoktu, Hacı yardım edi-yordu annesine. Sıkı arkadaştı Sezin ile Hacı. Akşamları poker çeviriyor, gün içinde de daha çok kızı eğlendiren oyunlar oynuyorlardı. Sezin'in en büyük zevklerinden biri Fatma hanımın üç tekerlekli ekmek arabasını kaçırmaktı. Okuldan gelince, eve girmeden illâki o arabayı kaçırıp birkaç tur atarken Fat-ma hanım ardından bağırırdı:

"Sezin, Seziin, gel gurbanın olam, bak Hacı tekele gididciyykk."

Hacı, annesinin ardında sabırla beklerdi dönüp gelmesini, sonra da gidip dükkâna mal alırdı, daha eve girip yemeğini bile yemeden. Ne zaman ders ça-lışıyordu bilinmez, dükkânı geç vakit kapatan da oydu çünkü. Hesap kitap, alış veriş her şey Hacı'dan soruluyordu.

Sonraki yıllarda kız, birkaç defa rüyasında gördü Hacı'yı. İlk seferinde çok güzel döşenmiş bir büroda, tertemiz giysiler içinde oturuyordu masasının başında.

Poker oynadıkları zamanlarda Hacı, meslek lisesinde okuyordu, üniversi-te sınavında mimarlığı kazanınca çok şaşırmış, aynı zamanda takdir etmişti herkes. Meslek lisesinde okudukları branş dersleriyle hiç ilgisi olmayan, on-ca matematik sorusunu yapması hakikaten büyük başarıydı. Hem de kursa bi-le gitmeden.

Kayseri'den göçenlerin müteahhidi, inşaat işçisi çoktur. İbrahim bey de taşeronluk yapıyordu Hacı'nın iki abisiyle beraber. İnşaatlarda çalışarak ge-çimini sağlayan bu ailenin okula giden tek ferdi, medarı iftiharıydı Hacı Mehmet.

"Bravo" dedi, onu masa başında oturur gördüğünde.

"Sen bileğinin hakkıyla kazandın bu koltuğu."

Başarılı, genç mimar arkadaşıyla gurur duydu. Bembeyaz ütülü gömleği ve kravatıyla çizim masasına çok yakışmıştı. Konuşmuyordu. Gülümsemesi duru ve berraktı.

Uzun parmaklı zarif elleriyle tuttuğu kalemi bırakarak bir deste kâğıt al-dı. Kıza baktı gülümsemeye devam ederek. Sanki hadi gel oynayalım demek

istiyordu. Sezin, yürüdü ona doğru, o, aynı kumarbazlar gibi bir elinden diğerine uçuruyordu kâğıtları sırayla. Kız ona doğru yürüdükçe o, hem gülüyor hem uzaklaşıyordu. Kız yürüdü, o gitti, kız yaklaştıkça o sislere karıştı. Masasına kadar gitti, Hacı sis bulutunda kayboldu.

* * *

Bir gün Fatma Hanım yana yakıla çalmıştı kapılarını, sabahın erken vakitleriydi. Saat daha yedi bile değildi galiba, çünkü kız henüz okula gitmemişti. Fatma hanım'ın sabahı zor ettiği belliydi.

"Nihal hanımcığım, gözünü sevdiğim, kaplumbağa kanı lazımmış." derken ellerini ne yapacağını bilmiyordu telâşından.

"Bir de ısırgan tohumu iyi geliyormuş. Her sabah içecekmiş."

Sezin'in annesinin yüzü, gözleri, derin bir hüznün ve acıma hissiyle karma karışık olmuştu. Fatma hanımı omzuna dokunarak şefkatle içeri doğru çekenken sokak kapısını kapattı yavaşça.

Kız okula giderken salondaki kanepede el ele, yan yana oturuyorlardı. Bir araya geldikleri her an yaptıkları gibi yine derman arıyorlardı o amansız hastalığa. Fatma hanımın en yakın arkadaşı, daha doğrusu dostum diye sarıldığı kişi Sezin'in annesiydi ama onun da elinden gelen sadece omzunu arkadaşına vermek, çaresizliğin içinden çıkabilecek en ufak ayrıntıyı atlamadan değerlendirelerken destek olmaya çalışmaktan öte geçemiyordu maalesef. Herkes canla başla Hacı için bir şeyler yapmak istiyordu, istiyordu ama istemek ve çabalamak şifa vermeye yetmiyordu.

Sezin'in babası hemen koşup araştırdı ve üç tane kaplumbağa bulup getirdi. Evin lavabosunda kaldılar bir süre. Baba, kaplumbağaları ararken Hacı'ya yine hastaneye kaldırmışlardı.

Üniversite ikinci sınıfta okuyan, geleceğin mimarı, en önemlisi Kayserili Tanrıverdi ailesinin iftihar kaynağı olan Hacı, kan kanseriydi. Oğulları ile övünen, gözünün bebeğine bakan aile perişandı. Kan değerleri sürekli değiştiği için sık sık hastanede yatması gerekiyordu, okulu da mecburen dondurmışlardı. Her hangi bir enfeksiyon kapması çok riskli olduğu için kaplumbağa kanını vermeye cesaret edemediler.

Hiç kimse ölümü aklına getirmiyordu, düzelecekti mutlaka, çok gençti, neşeliydi... Umutluydu. Hastanede yatıp çıkmaları kanıksanmıştı. Tedavi oluyordu işte...

Ziyaretine gidiyordu Sezin, kolunda serum varken konuşup gülüyorlardı. Sonra eve geliyorlardı, poker oynarken çerez yiyor, cola içiyorlardı. Herkes gibiydiler, kerevizi sevmiyor, köfteye hücum ediyorlardı. Onlar çocuktu, gençti, walkmanın kulaklığını takıp müzik dinlerken hayal kuruyorlardı. Geleceğin mimarı, öğitmeniydiler... Evleri yuvaları, çocukları olacaktı.

“Kaplumbağa kanı içebilseydi, bala karışmış ısırgan tohumları yiyebileseydi...” Fatma Hanım kendi kendine konuştu durdu uzun süre, yere bakarak.

“İıh ııh dinlemeyecektik doktorları, İzzet bey ne güzel bulduydum hayvanları, yok yok verecektik Hacıma.” diyordu.

Taştan oyulmuş bir heykel gibi oturup kaldı, köşedeki koltuğunda. Dünya’ya geldiğine, dünyada yaşamak zorunda olduğuna pişman, ziyaretine gelen insanlara uzak ve düşmanca bir soğukluk içindeydi. Oğlunun hayaliyle dopdolu yaşarken yavaş yavaş aklını kaybetti.

“Remziyee, Remziyee kız, abeynin ısırgan tohumunu garıştırdın mı? Okula geç galacak, hadi çabuk ol.”

“Hacı, göyneğini ütüledimdi dün, temiz temiz giy oğlum. Gadasını aldığım, gurban olurum sana.”

“Hatun, kadeşinin kahvaltısını hazırladın mı? Kaymak var dolapta çıkar saydın.”

Sağa sola bağırp duruyor, sofraya bile gitmiyordu, kızlar yemeğini ayağına getirip götürüyorlardı. Anne, babalarının hali yüzünden kızlar, kardeşlerinin acısını bile yaşayamadılar.

İbrahim Bey, akşam eve gelince bir bacadığını altına kıvrıp otururken keyifle sigarasını yakardı. Yüzü başka gülerdi oğluna bakarken. Mavi gözlerini kısıp uzun uzun bakardı Hacı’ya. Neler hayal ediyordu kim bilir...

Oğlu Üniversiteyi bitirmiş, filinta gibi takım elbiseler içinde. Altına çekmiş gıcır gıcır arabasını, dolu olmuş köye gidiyorlar hep birlikte. Hüseyin emmisi karşılıyor demir bahçe kapısında.

“Vayy emmisinin canı, hay maşallah!” deyip sarılıyor Hacı’ya. Eee gurur duyacak tabii, kaç kişi mimar olmuş şu köyde? Kızlar kısıklardan gözlüyorlardır onları ama Hacı beğenir mi artık birisini? Kimi isterse onu alır oğlu, kız mı yok Memedine.

İbrahim Bey de kabullenemedi gerçeği ama Fatma hanım’ın alenî tavırları karşısında daha içten içe kemirdi onu da, oğlunu alan hastalığın başka çeşidi. Mide kanserine yakalandığı ölümünden çok kısa bir süre önce duyuldu.

Aklını yitiren bir anne, acısından ölen bir baba ve ölümünü sindiremeyecek dört kardeşi bırakarak gitti Hacı Mehmet. Bir aile dramı yaşandı gözler önünde. Yakıp yıkıp kavurarak. Kavururken de hep geçeceğini ümit ettirerek.

Kimse ateşin düştüğü yerdeki kadar yanamasa da çevresini derin bir üzüntüye boğdu bu kayıp.

Hacı Mehmet’in hayali, blöfçü bakışları, acıtarak, sızlatarak akıllarda kaldı bir süre. Sonrasında unutulmasa da küllendi zamanla. İnanılası gelmedi önce. Yokluğuna, yok olup gittiğine inanılamadı, alıştılamadı...

Hayatın baharındaki gencecik fidan, yeşeremeden, meyve veremeden kurumuştum. Sezin’de kendi içinde yaşamıştı, adını koyamadığı bu acıyı. Kahrol-

du, küstü dünyaya. Sorgulasa büyük bir isyanın eşiğinde olduğunu görüyor, unutmaya çalışıyor, başaramıyordu.

Ancak yılların geçmesiyle, hayatla oynadığı kumarda kaybeden olduğunu, o gencecik gülümsemesiyle son bir defa ona bakıp da sonsuzluğa açılan kapıyı ardından kapattığını, hem de açmamacasına kapattığını zor da olsa kabullenebildi.

Rüyasına son girişinde kocaman bir hastane odasında bir başına yatıyordu Hacı. Tek ziyaretçisi Sezin'di. Her yer beyazdı. Saçları dökülmüş, ağzında maske vardı. Yine gülümsediğini gözlerinden anladı kız.

Yaklaştı, içi bir tuhaf sızlıyordu. Hacı, uzaklaşmadı bu sefer, yataktan kalkamayacak kadar halsiz görünüyordu zaten. Yatağın kenarına ilişti Sezin. Hacı, başucunda duran çekmeceye uzanıp yepyeni, hiç kullanılmamış bir deste çıkardı ve doğrulup oturdu. Kâğıtları karıştırdı, hareketleri yavaş ve narin. Elleri dağıttı, kızı 'floş royal' gelmişti.

Soran bakışlarla baktı, kız anladı, kâğıt isteyip istemediğini soruyordu. Ne yapacağını bilemedi. Kâğıt almazsa anlaşılacaktı elinin iyi olduğu. Alırsa eli bozulacaktı. Kafasını, istemiyorum anlamında salladı. Hacı, desteyi bıraktı, o da kâğıt almadı.

Bakıştılar bir süre. Elinin, kızınkinden daha iyi olmasına imkân yoktu ama kart almıyordu. Gözlerinde blöfçü bakışı da yoktu. Bu sefer atılmadı kız, elindeki kartlara, bilmek, görmek istemiyordu. Ama o dirensin, oynasın istiyordu.

Hacı, uzatmadı, kartları kapalı olarak bıraktı göğsünün üzerine, 'pas' diyordu. Hiç dememişti oysa. Fırlatıp attı kâğıtları kız.

Bağırdı; "Pas diyemezsin, pes edemezsin, konuş, ben de varım de, lütfen pes etme!"

Kapalı kâğıtlar avuçlarının içinde, elleri göğsünün üzerinde uzandı yatağına Hacı Mehmet, sanki gözleriyle "bitti, tamam" diyordu. Hareket etmese de başı ve göz kapakları "tamam" dercesine aşağı iniyordu.

Kız haykırıyordu, o yitiyordu sislerin arasında. Kız haykırdıkça o kayboluyordu... Sonunda çığlıkların ve sislerin arasında eriyip gitti.

Bir anda bomboş kalan yatak, sanki yeni yapılmış, kimse yatmamış gibi düzgündü, bembeyaz çarşafta tek bir kırışık bile yoktu.

MEHMET KAHRAMAN

PENCEREDEKİ KADIN

O nu oraya, pencerenin arkasına çeken şey neydi? Başkası olsa içindeki her şeyi bir çırpıda anlatıverirdi. Emek harcamadan, kendini tüketmeden, aklından geçenleri toparlamaya çalışmadan. Dağınıklığı sevmiyordu o. Ağzından çıkacak kelimelerin rasgele atılmış çamaşırlar gibi ortaya saçılmasını istemiyordu. Susuyordu pencerenin arkasından sokağa bakarken. Konuşmaya başlasa kendisi de duyacaktı. Ağız bir açılırsa çorap söküşü gibi gelecekti zihninde biriktirdiği her şey. Sözcüklerin mutluluğunu yok etmesine izin vermeyecekti.

Kaç insan mutluydu ki şu hayatta. Herkes bir şekilde hayatını devam ettiriyordu işte. "Bu dünyada mutlu olmak imkânsız." demişti annesi. Hayır, kendisi mutluydu. Ara sıra tatsızlıkları olmuştu. Hem her evde olağan şeylerdi bunlar. Kızken kendi evlerinde de oluyordu. "Mutluluk yüzü göremedim." Sahi hiç mutlu olmamış mıydı?

"Nankör olma kadın, eksik neyin var?"

Her şeyi vardı. Annesinin isteklerine yetişmek için çok çalışmıştı babası. Her akşam aynı tartışmaları duymaktan bıkmıştı. O zamanda sığındığı tek yer odasının küçük penceresiydi. Annesinin tiz sesini duymamak için kulaklarını tıkar, pencereden dışarıyı seyrederdi.

"Kızım sen deli misin? Kime evet dediğinin farkında mısın? Kendinden on yaş büyük birine. Ne için? Belli değil. Sen kendini ateşe atıyorsun, haberin yok. Bak, demedi deme, yarın çok pişman olur, kafanı duvardan duvara vurursun. Ama iş işten geçmiş olur. Gel, yol yakinken vazgeç bu kararından. Kendine yazık etme."

...

Kim bilir neler söylemişlerdi arkasından. Ne düşündüğünü bilmeden atıp tutmuşlardı. Mahallenin yaşlı karıları ona duyurmak için imalı bir şekilde yüksek sesle konuşuyorlardı: "Aradaki yaş farkı çok büyük." Duymak bile istemiyordu konuşulanları. Kararından vazgeçirmek için çok uğraşmışlardı. Ama o, kararını vermişti bir kere, dönüşü olmayacaktı. Onun için hiçbir şeyin önemi yoktu. Tek düşüncesi annesinin yaşadığı hayatı yaşamamaktı. "Öylesine sıradan ve basit olacaktı her şey." Kendiliğinden...

"Senin için korkuyorum!"

"Kaç kere mutlu oldun?"

“Mutluluk sayılır mı hiç?”

“Pencerenin arkasından dışarıyı seyreden...” Kendini böyle tanımlıyordu. Kocasını, “Penceredeki kadın.” diyordu onun için. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte perdeleri aralıyor, kocasını kaldırına kadar güpürlü tül perdenin arkasından sokaktan gelip geçenleri seyreliyordu. Her çeşit insan geçiyordu; yaşlısı, genci, şişman, zayıf. O daha çok yüzlerini merak ediyordu önünden geçenlerin. Okuyabildiğini söylüyordu yüzlerine bakınca içlerinden geçirdiklerini. Hiç tanışmadan tanımişti onları. Her birine kendince isimler takıyordu. Çocukça, eğlenceli isimler. Küçükken oyuncak bebeklerine taktığı isimlerden... Acıyordu bazılarına, bazılarını ise seviyordu. Kocasına anlatmak istiyordu düşündüklerini, fakat yanlış anlar diye anlatamıyordu. Susuyordu. Mutlu olmak için susmak gerekiyordu. Annesi biraz olsun susabilseydi o da kendisi gibi mutlu olacaktı. Ama konuşup durmuştu.

“Sussana be kadın!”

Kendini bildi bileli hiç susmamıştı. “Güzel bir kadın değildi.” dedi mırıltanarak. “Ben ondan daha güzelim. Babam öyle söylerdi.” Üstelik kocası da güzel buluyordu kendini. Oysa annesinin kendisini güzel bulan bir kocası olmamıştı. Üzüldü onun adına.

“Sen hiç pencereden dışarıyı seyrettin mi anne? Hayır seyretmedin. Bu mutluluğu bile tatmadın. Sen kendinden başka hiç kimseye bakmadın. Senden başkası bu gezegende yaşıyor mu hiç bilmedin. Yanındaki insanların senden neler beklediğini anlamadın. Anlayamazsın da; çünkü senin hayatında biz yokuz. Sen varsın sadece. Senin isteklerin var. İhtirasın var. Sevgi yok. Sevgi için fedakârlık yok. Kaç kere okşadın başımı? Kaç kere saçımı taradın. Düşündün mü hiç, bu kız ergenliğe girdi, ihtiyaçları nelerdir, diye. Düşünmedin.”

Güzel olmadığı için miydi bütün bunlar? Artık cevabını bildiği soruları sormanın bir anlamı yoktu. Verilen cevaplarla kendi cevapları örtüşmeyecekti. Arkası gelmeyen yalanları dinlemek de istemiyordu.

Gizli gizli babasının gidişini seyrederdi. Gözyaşı dökerdi bir gün onu bırakıp gidecek diye. Babası bilmiyordu bunu. Bilseydi kızardı. “Benim güzel kızıma ağlamak yakışmaz.” derdi. Akşam eve geldiğinde kucağına almazdı belki. Kimi zaman annesinin yerine o kalkardı babasını uğurlamaya. Annesi kalkmazdı. Simitle karnını doyurmasını diye kahvaltı hazırlardı ufacak boyuyla. Sevinirdi babası, kucaklayıp öperdi onu. Ama kıyamazdı onun erken kalkmasına.

“Sabahları canım bir şey istemiyor.” diyordu yere bakarak. Yüzüne bakardı dolan gözlerini görecekti. Biliyordu yalan söylediğini. Anlıyordu. “Bir kere de kalkıp kahvaltı hazırla!” demişti annesine. Evlendiğinde her zaman erken kalkıp kahvaltı hazırlayacaktı kocasına. Kapıdan çıkarken ceketini, kravatını düzeltecekti. Kocasını da alnından öpecekti. Sonra pencerenin arkası-

na geçip gidişini seyredecekti. Bilecekti kocası, orada olduğunu. Utanıp el sallamayacaktı ama küçük bir tebessümle karşılık verecekti. Görmese dahi hissedecekti o gülümseyişi.

“Sen de alışırsın.”

“Hayır, alışmayacağım. Sen de göreceksin nasıl mutlu olduğumu. İmreneceksin bana. Kızına imrenerek bakacaksın.”

Sevdirecekti kendini. Her halde kocası da onu sevecekti. Kadın sevdirdikten sonra her erkek sevmeye hazır değil miydi? Sevddiği için her şeyi yapacaktı. Sabahları neşeyle açacaktı perdeleri. Güneşin ilk ışıkları girecekti yatak odasına. Bahar sabahlarının taze havası dolduracaktı içeriyi. Güller açacaktı evinin bahçesinde. Gülleri budayacaklardı kocasıyla birlikte. Çocukların oyunları bozulacaktı. Topları çarpacaktı kendine. “Çekil anne oyunumuza bozuyorsun.” diye bağıracaklardı. Kızıyormuş gibi yapacak ama kızmıyacaktı. Ayağına gelen topa vuracak. “gol” diye bağıracaktı.

Çok güzel hayalleri vardı, ama...

Bir sabah uyanmadı babası. On sekiz yaşındaydı o zaman. Taptaze pamuk-su bir fidan. Üniversite sınavına girecekti iki ay sonra. Çok çalışıyordu. Babası için okuyacaktı. Babasının çalışkan kızıydı o. Hayallerinin bir yerinde babası da olurdu hep. Torunlarını dizlerine oturtup masal okuyan bir dede.

Perdeleri açmıştı o gün. Çay suyu ocakta kaynıyordu. Babası hâlâ kalkmamıştı. İşe geç kalacaktı kaldırmasa. Yorgundu belki, uyuyakalmıştı. Yatak odasının kapısını tıkladı. İçerden ses gelmedi. Bekledi. Bu kez daha şiddetli vurdu kapıya. Annesi bağırdı uykulu bir sesle. Bekledi. Babasını sordu.

Uyanmadı babası. Bir daha hiç uyanmayacaktı. Acı çekmemişti her halde. Allah çektiklerinin yerine saymıştı son nefesini. Nedense o gün ağlamadı. Boğazını siyah bir yangın kapladı. Hıçkırıklar birikti içinde, fakat gözleri bir baraj gibi set çekti önüne, ağlamadı. Bu sefer onun aksine ağlayan annesiydi. Hem de günlerce. Ama o ağlamadı. Aynanın karşısına geçip hiç yapmadığı şeyleri yaptı. Kimin ne diyeceğini hiç umursamadı. Üniversite sınavına da girmedi. Annesinin bütün ısrarlarına rağmen girmedi. “Babanın hatırı için, onun için...”

“Babamın hatırı mı?”

Yaramazlık yaptığında babasına şikâyet ederdi oysa. Dövsün isterdi onu. Dövmezdi babası. Hiç dövmemişti. Çocuk gibi önünde diz çöküp dinlerdi onu. Şimdi kim dinleyecekti?

Hayal kurmuyordu artık. Hayal kurmayı on iki sene önce bırakmıştı. Düşünmeden “evet” dediğinde, hayallerinden de vazgeçmişti. 24

ZEYNEP HİCRET

ŞEHİRLER VE İNSAN

Dün bu şehri azgın ve küfürbaz bulduğunda dudağı uçkladı. Bu uçukluğun şokuyla şehrin dedikodusunu yapıverdi:

Onu ben narin, alımlı, sükûnet abidesi bilir, nasihatçi ve müşfik bulur, özellikle bu yanını severdim. Böyle haklara tecavüz eden, böyle üste çıkmayı vazife belleyen, böyle elini kolunu camlardan sarkıtıp küfürler fırlatan, böyle bencillik içinde yüzmesi beni hayal kırıklığına uğrattı; derin bir bulan-tının içine bıraktı. Onan korktum. Onun gibi görüldüğünden başka hallere girebilen kimselerden çekindiğim kadar çekindim dün ondan. Ürktüm.

Dün bu şehrin sokak başlarını tutmuş olan gerilimi pusuda bekler bulduğunda, öfkeyi koca bir timsah gibi avlarını gözleri yaşarmadan yutmaya hazır gördüğümde, insanların sinirli oluşlarını, soğukkanlılıklarını zafersiz bir harbe teslim edişlerini gözlemlediğimde, nasıl bu şehirden bunaldıklarının, nasıl ondan bezdiklerinin bir işareti saydım.

Şehrin albenili çehresi bilinmez bir el tarafından yırtıp atılmıştı dün. Gözü dönmüş bir katil gibi kurbanlarını arıyor, bilançosunu arttırmaya heveslenip 'hel min mezid, hel min mezid' diye avazlanıyordu. Ağzı alevler püskürtüyor, zakkum soluğunu içine çekenlerin ciğerleri dökülüyordu. Sonra çirkin-di de: Alt dudağı yerde, üst dudağı gökte, gözleri yuvalarından firari. Saçlarının her bir teli diğerinden bağımsız olarak gökyüzüne dikilmişti. Uçlarından düşen kıvılcımlar yeryüzünü delik deşik edecek gibiydi. Bu haliyle bütün korku filimlerini sollayabilirdi. Masalların imrenilen peri kızı -kimin değ-neğiyle bilinmez- maharetli bir cadı olup çıkıvermişti.

Dünü yaşamış biri olarak artık bundan sonra, Bursa denince hayalimde beliren o nur yüzlü, nar yanaklı, aksakallı pir-i fani konusunda pek şüpheci olacağım. Bugünden sonra Maraş, elindeki sazının telini onaran bir ozan olmayacak. İzmir, gelgeç ruhlu, hoppa gönüllü bir kadın değil asla. Adana'yı bıçkın bir delikanlı zannetmemeliyim. Aydın'ı, hayalime sokulan o vüsatının altında ne denli boğucu bulacağım kim bilir. Şehirler bazen göründükleri yüzlerden çok daha başka kılıklara bürünebiliyorlarmış demek. Demek Ankara'nın hep bana doğru gelen o iğreti atmosferinde, bazen yüzümü tatlı bir tebessümle taçlandıran sevimli yanlarını bulup çıkarabilirim; çehresinin sert hatlarının gevşediği zamanlar olabilir belki. Belki biraz zorlasam titiz ve duy-gu cimrisi olmaktan çıktığına da tanık olabilirim. Sonra ışıklarıyla akılları

oylatan Paris'in, ışıltılı makyajı ve pahalı giysileri içinde mutsuz bir fahişe gibi dolanması yanıltabilir beni. Her zaman ıslak gökyüzü altında paltolarının yakalarını kaldırmış insan hatırlatıcısı Venedik, hiç de gri yolların ağırlayıcısı sanılmamalı tarafımdan. Müzevir Beyaz Saray belki de başka şeyi ispiyonluyordur dünyaya, artık emin olmamalıyım.

Bu şehir ki bir zamanlar çay karıştırma sesiyle yalnızlığını hafifleten bir yokluk köylüsünü ağırlamıştı. Geldiği kalabalık kahvaltı sofralarından, bütün ailenin hazır bulunduğu neşeli akşam yemeklerinden düştüğü bu şehirde, tek tabanca olmanın anlamını yalnız olmaktan ayırt etmeyi öğrenmiş birinin ev sahibesiydi bir zamanlar. O da, bu şehrin belli meydanlarında akan insan seline karışıp kalarak içindekini bastırabileceğini düşünmüştü. Ama kalabalık arttıkça, içindekinin de başıboş hayvan gibi o hücrelerinden bu hücrelerine saldırdığına şahit olması gecikmedi. Yalnızlık bütün bedenini zapt etmişti. Kaçıp kurtulmak, köyüne dönmek, tarlasını ekmek, toprağın meşakkatiyle terlemek, anacığı ve kardeşleriyle, yengesi ve yeğenleriyle güle oynaya yemekleri silip süpürmek, kahvede arkadaşlarını dinleyerek kâh dertlenmek kâh neşelenmek erişemeyeceği bir seraptı artık. Anılar damağını eski bir tat gibi yakıp geçiyordu bu şehirde. Korkuyordu.

Dün ben de bu şehirden korktuğumda, onu birden bire terk etmenin kendi yararımıza olacağını düşünmüştüm. Bu şehir aldatılmayı hak etmişti dün. Bunca şımarıklığı ona mecbur oluşumuzdandı. Onu burada ıssız, kendi başına bırakıp gitsek, hep birlikte yapsak bunu, ne harikulade olurdu, dedim. Burada bir başına kalakalsaydı. Otobüsünü kaçırttığı yolcularının, kalabalıklarını sokaklarına yayıp bunalttıklarının, ekmeğine göz koydurtup aç sefil evine döndürdüğü babaların, anasını sinir hastası ettiği ve dayakla doydurduğu çocukların, hepsinin birden ahı tutsa, kadınların, kızların onunla olan kirlenişleri gibi kirlense o da, ağlayışlara kulak asmadığı gibi onun da feryadına kulak asılmasa, vursa yumruğunu en sert duvarlarına, kanasa, dişlerini döktürdüğü, saçlarını ağarttıkları gibi tek tek dökülse yapıları, sökülse söktürdüğü gibi kökleri, bir mezar taşı çok gördüğü yurtsuzlar gibi adı sanı silinse kütüklerden, oh, ne de hoş olurdu, dedim. Biz çekip gidersek cezasını görürdü. Ama şimdi durup direnmek insana yakıştırdığım bir tavır. Bir başkaldırıdan ziyade bir uyum, aynı masada oturup ortak dertler edinmenin, aynı sorunlara eğilmenin muhasebesi içinde olmak demek. O yokluk köylüsü de benzer düşüncedeydi. Burada duracaktı. Kalabalığın içinde kalabalık olmadan da kendi kalmayı sürdürecekti. Hem insanın umut etmekten başka neye cesareti vardı ki? Bunu ta buraya gelmezden önce, köyünde tarla sürerken, toprakla cembelleşirken, hasadı beklerken bilirdi. Şehir onu silkeledikçe o bir yerine tutunmaya çalışacak, dilini öğrenmeye azmedecek, hangi saati tutarlı, hangi vakti çekilmez, hangi hali bezdirici belleyecekti.

Burada insanlar gülmüyordu. İnsanlar sevinmeyi unutmuşlardı. Yüzlerde nadiren beliren o yayvanlık aslında sadece bir diş gösterisinden ibaretti ve hepsinde de kavgaya meyil, bir telaş, bir öfke taşması vardı. Burada yaşadığı sürede sadece bir kez, o da trafikte, birini direksiyon başında oynarken gördü. Müzik yoktu. Davul yoktu. Ama şoför, felç geçiren trafikte kendince bir tempo tutturmuş, kollarını, başını ve omzunu oynatıp eğlenmeye çabalıyordu. Daha çok rahatlamak için yapıyor olması gerekirdi; fakat adam dişlerini yiyip bitirecekti. Buradakiler böyle tuhafıtlar işte. Eğlenirken bile tuhaf...

Sonra herkesin herkesten korktuğu da açıktı. Kimse diğerinin anarşist mi, yankesici mi, gizli örgütten mi, dolandırıcı mı, katil mi ne olduğunu bilmiyor, bunun için kapılar çalınmıyor, selamlar alınmıyor, ikramlar kabul görmüyordu. Ketenpere buranın en revaçta, en zahmetsiz mesleği olup çıkmış. İnsanlar en yakınlarına bile reva görüyordu bu pis işi. En yüzü temiz dediğiniz adam, bir bakıyorsunuz, dün alığın birini nasıl kekledim, diye yanındakilere normal bir hadiseymiş gibi anlatıyor, üstelik yaptığıyla övünüyor da. Dinleyenlerden biri de demiyordu ki 'olmaz böyle şey, hem günah hem ayıp', hayır, tık yok, gülüyorlar, bir gün kendi başlarına da geleceğini düşünmemeleri ne garip ama düşünemiyorlar işte.

Buralarda pişirdiğiniz yemekten bir tabak kapı komşunuza verseniz, yarın tabakla birlikte yemeği kapınızın önünde bulmanıza şaşırmamanız gereklymiş. Adam ne bilecekmiş içinde ne olduğunu. Sen katilin biri de olabilirsiniz, yemeğe zehir katmadığınız ne malum. Belki de adamın karısına göz koydun, büyü falan yaptın, yapmadığını nasıl ispat edeceksin. Anlatıyorsun, ben kimim bunları yapmak kim diyorsun, hiç öyle birine benziyor muyum, soruyorsun ama nafile. Buradaki insanlara hayal denilen o tatlı şey kötü bir oyun etmiş. Efsanelerle, teorilerle, kurgularla hayatlarını zedelemişler, sakatlamışlar, öldürmüşler. İş arkadaşlarını akşam çaya davet etsen, hemen işin aslını öğrenmeye kalkışıyorlar. Hiç, diyorsun, işin ne aslı olacak, bir çay içeriz işte. Onların şaşkınlığı senin de canını sıkıyor, yanlış tanınmak istemiyorsun, iyisi mi sen çayı bu akşam da yalnız iç, boğazına saplana saplana yalnız iç. Sonra anlıyorsun ki yorulmaman gerekiyormuş. Hayal kurmaktan, geldiğin yerleri, aileni düşünerek başka can, başka şenlik aramadan aklındaki karelerle yetinmeyi bilmen gerek. Şehir denilen şey adama kaçmayı telkin ediyor olsa bile, direnmeyi de öğretiyor, görüyorsun. Bu soğuk duvarların ardında biliyorsun ki sınırsız bir aile var. Kıpır kıpır bir çocuk var. Ağır başlı, çalışkan bir baba var. Şefkatli, hamarat bir anne var. Onların hiç şaşmayan saatlerde kurulu sofraları var. Taze, buram buram tüten çayları var. Evin beyinin o gün en sevdiği yemeğin yapılmış olması ve bundan gelen bir mutluluk var. Biliyorsun bunu. Onlar senin varlığından haberdar değilseler de sen biliyor-

sun ya, sofralarına konuk olmak için neyi bekleyeceksin. Bir tabak alıp sen de otur masana. İyice dayan duvara. İyice sokul, sen de ortak ol soğukluğun ardındaki o sıcaklığa. Her kaşık kaldırışlarında kendini yenile. Tabakları sıyırıp geçen parmaklarda mazinin izini bulursun, biraz gözlerin dolar, biraz gitme isteğiyle aklını oynatacak olursun. Bu hayattan bir tikslenme, bir bulan-tı tutar o an, ama kısa süreceğini bilirsin, sonra çaylar gelir, o kıpkırmızı, ta-ze kokulu çaylar. Kaşıklar döndükçe kesilmesin istersin bu orkestra. Bu ses nasıl da kulağa hoş gelirmiş bilmezdin eskiden. Düşünürsün ki şehirlerin sen-den aldıkları ortada, ancak verdiklerini de yadsıyamamalı. Köyüne döndü-ğünde çoluk çocuğu daha uzun, daha gür karıştırmaları için teşvik edersin çaylarını. Malum ya, belki birileri bir yerde kalabalıkların bile yutamadığı bu yalnızlık gıdasının uzun ömürlü olmasını dilemektedir hâlâ.

Birileri.

Hâlâ. ❧

ESRA DEMİRCİ

SAF

Televizyonun karanlık odaya yaydığı loş ışık duvarda ilginç gölgeler oluştururken içeriye sessizce daldı. Açık camdan içeriye doluşan yağmur damlacıklarının sesini duyduğunda, gözleriyle bir şey aradı. Arayıp da bulamadığının bilincinde, o kaybediş hissi içine işlerken, eli kumandanın durduğu sehpa vardı.

Televizyonun kapanmasıyla beraber, açık olan kanaldaki haber spikerinin ciddi ve tok sesinden odanın sessizliğine düşen son kelime SAF oldu.

Kumandayı sehpa bırakmak üzere uzanmışken garip bir şekilde, duyduğu son kelimenin etkisiyle kalakaldı. Tam o anda, iblislerin alayı başına toplanmış, istihza dolu bakışlarıyla gözlerinin ta içine, kahverengi göz bebeklerine dalacaklarmış gibi tuhaf bir korkuyla istem dışı bir adım geri çekildi. Kanepeye bitkince çökerken, gözbebeklerindeki korkuyu silmek istercesine iki elini yüzüne kapattı.

Bir müddet sonra toplanıp mutfığa doğru ilerledi. Gözleri, mutfak tezgâhındaki küçük saate ilişince, saatin oldukça ilerlediğini ve çay demlemek için geç olduğunu düşünüp vazgeçti. Ketilde ısınmış olan suyuyla aslında hiç sevmeydiği ama nadiren de olsa içilir diye mutfak çekmecesinde bulundurduğu hazır kahvesini fincanına döktü. Suyunu da ekleyip çalışma masasına doğru ilerledi.

Birikmiş onca iş vardı masasında. Haftalarca uyuşmuş, uyuşturulmuş gibi hiçbir işe elinin varmadığı günlerde ofis arkadaşı Eda'nın her akşam yolunu değiştirerek üşenmeden evine taşıdığı onca dosya, masa üzerinde sıralanmış beklemekteydi. Neye nereden başlayacağını bilemiyordu aslında. Düzensizliği düzene oturtabilmek! Ondan istenen buydu. Oysa insanın dağılan aklını toplaması, dağılan masasını toplaması kadar kolay değildi. Eli kahvesine uzandı. Bir yudum içtikten sonra, dosyalardan en üstte olanını alıp uykusuz gözlerini sıtır aralarında gezdirmeye başladı.

Böylelikle vakit birkaç saat ilerledi. İşine adapte olduğunda her zamanki gibi olmuş ve kahvesi içilemeden soğuyup kalmıştı. Kapı ısrarla vurulmaya başlayınca, zil sesini her zamanki gibi duymadığını fark ederek kapıya doğru ilerledi.

— Geldiiimm!

Kapı açılır açılmaz Eda'nın gergin yüz ifadesinden bir an korktuğunu hissetti.

— Neredesin yahu! Bir saatir kapıdayım ama sen de her defasında...

— Tamam. Biliyorum. Her defasında bekletiyorum kapıda. Özür dilerim, getirdiğin dosyalara dalmıştım. Hadi durma orada, gir içeri, çok ıslanmışsın.

— Hımm... Demek getirdiğin dosyalara günler sonra dalabildin!

— Yapma Eda! Biliyorsun işte.

Eda, soyunduğu mantosuyla birlikte gerginliğini de üzerinden çıkarmış gibi iki eliyle arkadaşının omuzlarına dokunarak:

— Biliyorum yahu, biliyorum. Sen de sana takılmadan edemeyeceğimi biliyorsun, değil mi?

Gülüştüler. Eda bu eve uğramasa, gülümsemeyi neredeyse unutacaktı.

* * *

Arkadaşının çay tiryakiliğini ve her gelişinde, vakit gecenin yarısı da olsa, ilk işinin mutfağa yönelip çay demlemeye koyulmak olduğunu bildiğinden, bu kez ondan önce davranıp çayı hemencecik demledi. Bardakları hazırlamaya koyulmuşken, Eda ona mani oldu:

- Bırak canım, çay iyice demlenene kadar... Gel de biraz konuşalım.

Arkadaşının ısrarına fırsat vermeden teklifini kabul etti. Ah ısrarcı Eda! Deli dolu, havai, akıllı bir karış havada duruşunu yaşamının tam ortasına nasıl da oturtabildiğine, nasıl, ne vakit, nereden bulduğuna anlam veremediği, o bitmez enerjisiyle bu kadar hızlı yaşarken bir yerde durup dinlenme ihtiyacı hissetmeyişiine şaşkınlık ve bazen garip bir hayranlıkla bakardı. Kendisiyle mukayese bile edemezdi onu. Hatta bazen, birbirinden bu kadar farklı iki karakterin birbirlerinde ne bulup da bunca bir arada durabildiğini sorgulamadan edemezdi. Eda ise bütün bunlara gülüp geçerdi. “Zıt kutuplar” derdi hep. “Aman sakın birbirini çekerler deme yine.” dediğindeyse gülmeye başlar, gözlerindeki müthiş ışıltı ile doldururdu içini.

— İşlere başladın demek.

— Evet, geç bile kaldım biliyorsun.

— Elin işe güce vardığına göre..

Eda’nın ağzında gevelediği ve söylemeye çekindiği şeyin bilinciyle atıldı:

— O defter kapandı biliyorsun.

— Sen de çok yıprandığını ve artık kendine gelmen gerektiğini biliyor olmalısın.

Biliyordu evet. Ama verdiği cevabın arkadaşının merakına karşılık gelmediğini ve tatmin olmadığını da bildiğinden devam etti:

— İyi bir koşucu değilim Eda. Koşmayı bırak, düz yolda yürürken ayağıma takılan küçücük bir taşla yerle yeksan olduğumu bilirsin. Yolun ortasında durup deli gibi göğe bakan bir kadının orada ne aradığını merak eden insanlar yanımdan geçerken muhtemelen içlerinden “saf” diyor olmalılar. Saf, evet. Bir kadın gökte ne arar oysa, elbet yerde bulamadığını.

— Nihal!

— Bir adım daha ilerlemek için gökten başımı yere indirmem gerekiyor. İndirdim ve şimdi bütün hissiyatıyla yerde yürüyen küçücük bir karınca-ya hayran hayran bakan o adamı anlıyorum. Hatırladın değil mi o filmi?

— Evet, ne çok ağlamıştım sonunda.

— Böyle filmler de olmasa...

— Ağladığına şahit olamayacağız mı diyecektin.

Gülüştüler. Eda, yüzünde mutmain olmuşluğun verdiği bir tebessümle Nihal'in elinden tuttu:

— Çay demlenmiş olmalı. Sen keklerden haber ver.

* * *

Çay faslının sonunda vaktin oldukça ilerlediğini fark eder etmez, müthiş bir hızla soluğu kapıda alan arkadaşını geçirmek için antreye geçti. Eda, her zamanki kaypak tavrıyla ayağına geçirdiği botlarının ipini bağlar gibi yapıp sırtına gelişi güzel geçirdiği mantosunun eteklerini yerlere sürüye sürüye merdivenlerden indi. Kapıyı kapatıp içeri girer girmez, yan dairenin kapısı şiddetli bir şekilde açıldı. Kapının dışında, eli kapı tokmağında hazır bekleyen adam, başını içeriye doğru uzatıp hırsla bağırdı:

— Tanıyormuş beni! Ne biliyorsun ki sen benim hakkımda. Bilmiyorsun bir şey. Çok safça, çocukça düşündüklerin. Anlıyor musun çocukça!

Adamın ağzından çıkan ve apartman boşluğuna, oradan evinin içine dolan o yersiz cümle, kapı eşiğinde bir müddet kıpırtısız kalmasına sebep oldu. Neden sonra çalışma odasına doğru yöneldiğinde; dağılan masasını görüp, etrafı çeki düzen vermeli, diye geçirdi içinden. Önce kitaplar bir yana toplanmalı; sonra dosyalar, kalemler, kâğıtlar... Dediğini yaptı, nihayet odası düzene girmişti.

Her şey bir yana toplanınca ortaya çıkacak boşluk gibi kafasındaki karışıklık kalktığında ortaya çıkması muhtemel boşluktan korktuğunu hissetti.

SERKAN TÜRK

KÖR ADAMIN BASTONU

Kapının hemen gerisinde eskimiş portmantoya asıldı baston. Yanındaysa portmanto kadar eskimiş bir ceket ve yağmurlu bir bahar günü sokaktan üç liraya alınmış bir şemsiye. “Grip olma, hapşırma, şemsiye sadece üç lira!” diye bağıırıyordu sokak satıcısı. Yanına asılan ceketin alındığı zamanları da biliyordu. Baston düpedüz hatırlıyordu o günü. O kadar gün geçirmişti bu evin içinde. Kalaycılar çarşısını koşar adım geçmişlerdi. Başka zaman olsa yorulur soluklanırdı bir yokuşun başında. Bastonun gözleri tozlanırdı. Mağaza önlerinden geçerken o plastik mankenlere giydirilmiş kazaklara baktı önce. Sonra birinin üzerine tam oturmuş cekete ilişti gözü. İçeri girip işaret etti satıcı kıza. İşaret ettiği mankenin biraz sonra sırtı çırılçıplak kaldı. Sevdiği bir şeye dokunur gibi hoşlanarak dokundu ceketin kumaşına.

“Yumuşak ve sıcakmış” dedi kumaş.

Tezgâhtar kızın neler dediğini hatırlamıyordu baston. O sırada sokaktan geçen başka bir bastona gözü ilişmişti. Kapının aralığından görebildiği kadar bakındı ardından. Tahir mağazaya girdikten sonra onu bir dolabın yanına dayamıştı. Tezgâhtar kızın yardımıyla kollarını açıp ceketini üzerine giyinip aynada bakındı bir süre görüntüsüne. O zamanlar olayın geçtiği günlerde olduğu kadar kör değildi Tahir.

“Şekilleri, nesneleri seçebiliyorum puslu da olsa her yer.” diyordu.

Önce hangi rengi kaybetti? Duvar halısının kırmızısı mı silindi, yoksa yeşilleri mi göremedi bahçelerindeki? Ya kıvrıkcık, lüle lüle saçlarıyla torununun yaklaşıp boynuna atladığı o anı göremeyişine ne demeli. Ağlayamamıştı bile. Tıkanmıştı boğazına bir şeyler. Ölmek mutlaka o anda geçmişti içinden.

Yine kapının yanında duruyordu baston. Bu kez portmantoya asılı değildi. Sırtını kapının arkasındaki duvara dayamış, sokağa çıkacakları ânı bekliyordu. Lacivert ceket çok yakıştı Tahir’e. O güne kadar çok yalnızlık çekiyordu ve bastonun en iyi arkadaşı olmuştu ceket. Havanın sıcak olduğu günlere dek yan yana olurlardı. Yaz geldiğinde dostu kapalı dolaplara asılır, yer yer naftalin konurdu ceplerine. Güzel kokardı böyle zamanlarda. Güveler uzak durmuş naftalin konulunca ceplerine. Bastonsa, kendisini içten içe yiyen tahtakurularından vernikli yüzeyi sayesinde kurtulabiliyordu.

Tahir’in gözlerine sis bulutları çökmeye başladığı günlerden çok önce kesilmişti ağacından. Önce kurumaya asılmış, ardından tırtıklı yüzeyinde zımpara ile ufak tefek değişiklikler yapılmıştı. Nasıl acı duymuştu ilk kesildiğinde. Yüzüne ince bir fırça ile bir sıvı sürülüp karanlık bir odada, bir kenarda bek-

letilmişti. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Ağaçlar için günlerin önemi yoktu. Hiçbir atasının günler üzerine konuştuğunu işitmemişti. Bodrumun kapısı içeriye doğru iniltili bir sesle açıldı. Bastonu bulunduğu yerden alıp sekiz merdiven çıktı Hacı Mehmet. Gözleri kamaştı ışıktan. Hayal meyal gölgeler gördü göldekilere benzeyen. Bastonu yeni sahibine doğru uzattı katili. İnsan öldüren katil oluyordu da kurumamış bir ağacı kesen ne oluyordu?

Zeminde bir iki yere dokundu bastonuyla Tahir.

“Sanırım ihtiyarladım artık.” dedi içlenerek.

Hacı Mehmet, eski zaman beylerinden bahsetti. Yürümek bir sanattı, diye geveledi bir süre. Eski İstanbul’da genç ihtiyar herkesin bir bastonu olduğundan... Anlatırken çok keyifli bir şeyden bahsediyormuş gibi neşelenmişti üstelik.

“Devir değişti beyim artık, hiç kimse yürümüyor akşamüstü esintileri arasında, deniz kıyısında.”

“Buna vakit mi var?” dedi Tahir.

“Daha rahat olacaksın, fena mı? Alışacaksınız, her zaman yanınızda birilerini bulamazsınız. Sonra bir yerde düşüp...”

Tahir bunun üzerine sustu. Bir şey söylemek istemedi. Dudakları kurudu. İyice açılmış alnından iri ter tanecikleri belirdi. Cebinden çıkardığı mendille sildi alnını.

Baston bu sırada içinde bulunduğu ortamı algılamaya çalışıyordu. Bahçede onlarla bulunan sarışın kadınla yeni sahibi kol kola girip asfalt yola çıktılar. Üzerinde Tahir’in elinin ağırlığıyla kaldırımları yokluyor, çukurları tümsekleri ilk önce o görüyordu. Yeni bir şeyi keşfetmenin verdiği tedirginlikle çevresine bakındı baston. Böyle başladı arkadaşlıkları. Sahibinin eli de onu ağacından kesen ele benziyordu. İnsana karşı kırgınlıktan çok öfke duyuyordu.

Gölün üzerine düşüyordu yaprakları. Suyu vuran aksini görüyordu bazı saatlerde. Daha küçücük bir ağaçken göle bakmayı severdi. Bütün dallarını gölün üzerine doğru rüzgârın yardımıyla eğerek kendini görmeye çalışırdı. Suyun üzerinde gördüğü ölü yapraklar hep bir sonu işaret ediyordu. Uzak ormanlardan gelen kuşlardan, başka yerlerle ilgili hikâyeler dinler ve kendi aralarında konuşurlardı. Bir gün kendi ormanlarında o kara gölgelerin dolaşacağını içlerinden geçirmezlerdi. İlk önce o gün yanındaki ağaç kesildi. Çığlığını duydu ve gördü yere devrilmesini. Karanlık bir el üzerine doğru geliyordu. İki eliyle tuttuğu tırtıklı ağızla bir canavarı gövdesine doğru getirip değdirdi katili. Dişleriyle öyle bir hızla gövdesini kemiriyordu ki acıdan başka bir şey duydu. Tarla fareleri, köstebeklerin de zaman zaman köklerini ısırıldığı olurdu gerçi. Bu acı onlarınkine benzemiyordu. Yere devrilirken her şeyin bittiğini düşünmüştü ağaç.

Önce uzaklar yitmeye başladı. Oysa alabildiğine yeşil vadileri, uçsuz bucaksız gökyüzünü, dağları, kuşları hepsi gözden kayboluyordu. Seslerini daha dikkatli dinlediğini anladı çevresinin. Yakın yerleri önce puslu görüyordu. Sonra sonra tümünden silinip gittiler o gölgeler. Gözleri iki camdı Tahir’in. Mavisini olan iki cam yüzünün ortasında... Küçükklüğünde herkesin imrenerek

baktığı, uzun kirpikleri arasında... Bir içdenizi görüyordu bakanlar onun yüzünde. Her zaman huzur veren gözlerini...

Tahir, uzun yıllar camların arasından baktı çocuklara. Işığı oldum olası sevmezdi. Daha karanlık yerleri tercih ederdi. İleriki yıllarını karanlıkta geçireceğinden habersizdi. Körlük nasıl bir şeydi acaba? Bunca yıldan sonra hiçbir şeyin aynı kalamaması, tek başına yaşamayı zorlaştırması... Bu güçlükler dışında ne acılar hissediyordu kim bilir?

Televizyon ekranındaki kadın ve erkeklerin seslerinden duyduğu haberlerde dünyanın farklı yerlerindeki savaşlarda ölen kadınların ve çocukların sayısının giderek arttığı ve yardım kuruluşlarının bölgeye ilaç ve yiyecek yardımlarını ulaştırmakta güçlük çektiğiyle ilgili konuşmayı anlamaya çalıştı baston. Kendi gibi olanları gözlerini kırpmadan öldüren insanların ağaçları keserken, hayvanları öldürürken düşünmediğinden iyice emin oldu. Tahir'in banyoya doğru çıplak ve çirkin gövdesiyle bir gölge gibi geçtiğini gördü. Az sonra küvetin su ile dolacağını ve gördüğü çıplaklığın altında yiteceğini düşünüp ürperdi.

O dik sokaktan aşağıya indiklerinde bazen kaldırım taşlarının arasına sıkıştırdı. Böyle bir durumda Tahir duraklar ve onu olduğu yerden çekip başka bir taşın üzerine koyardı. Bazı zamanlar uğrak yerleri olan kahvelerde sohbetlere kulak kabartıp dünya hakkında yeni şeyler öğrenirdi. Bu öğrendiklerini evdeki eşyalarla anlatmaktan sevinç duyardı. En çok güllerden ve denizlerden bahsettiklerinde dikkat kesilip özlem çektiğini hissedirdi. Hayat hiç kimseye adil davranmıyordu. Toprağından ayrılmıştı ve o göle düşüremiyordu aksini. Topraktan ilk filizlenip çıktığı günlerde çevresinde büyüdüğü o ağaçlardan, ormanın rüzgârından kilometrelerce uzakta kör bir adamın bastonu olarak geçirdiği uzun dönemden sonra onu bekleyen şeyi hayal bile edemedi.

Bastonun o köşede unutulmuş gibi hissettiği birkaç gün çok uzun sürdü. Sonra biri gelip söylenerek yerini değiştirdi. Alıştığı el değildi bu. Kim kime el ayak oluyordu. Kendi gibi ağaç dallarının fabrika gibi yerlere götürülüp mobilya, kapı ve kâğıt yapıldığını duymuştu, hatta yakıldıklarını. En kötüsü bu olmalıydı. Kesilip biçilen ağacın yakılışı... Kendisi bu döneme kadar çok şanslıydı. Ağacın geri kalanı ne olmuştu bilmiyordu. O baston olmaya alışmıştı. Bir gün çocuklara at olmasına izin vermişti Tahir. Ne çok gülümsemişti çocuk sesleriyle. Artık iyice kurumuştu. Her adımda içinden yükselen bir ses giderek değişiyordu. Yağmur yağdığı zamanlarda yaprakları bayram ederdi. Bütün kirlerinde arındığını hissedirdi bütün diğer ağaçlarda. Gökten yağın şey suyuna yansıdığı gölden çok farklı gelirdi. Şimdi sahibinin de o farklılığı görebileceğini düşünüp gizli bir sevinç duydu. O deniz mavisini gözlerinin içinin renksizleştirdiğini ve artık hiçbir şeyden mutlu olamadığı sahibinin banyondan cansız bedeninin çıkarıldığında üzüntü duymadı. Yanında duran ağacın kesilip yere doğru düşerken çıkarıldığı ses geldi kulağına sadece. Kendi sonunun ne olacağını hiç umursamadan kaldırıldığı köşede eve gelenlerin seslerini seçmeye çalıştı bir süre daha.

OSMAN ALAGÖZ

ŞADIRVAN SUSKUNLUĞU

Sokağa boynu bükük girdi.

Asırlık çınarın serin gölgesinin düştüğü kesme taş döşeli yolda küçük ve isteksiz adımlarla yürüyor.

Çocuklar oyunlarının orta yerinde, dünya ile alakalarını kesmiş, güle oynaya koşturuyorlar. Torunu Hacer, hopyaya zıplaya yanına geldi. Her zaman ki gibi dedesinin boynuna sarılacak, tombul yanaklarından öpecekti. Eğilemedi. Hacer'in hevesi kursağında kaldı. Heyecan dolu bir gülücük, aradığını bulamamanın tuhafılığıyla dudaklarında donuklaşıverdi. "Dedeciğim!" sesi, coşkusunu kaybederek eridi gitti. Sadece isteksiz iri kemikli bir el, Hacer'in siyah dalgalı saçlarında gezindi.

Başını kaldırıp da etrafına bakacak cesareti kendinde göremedi. Dir omuzları çökmüştü. Bakkal Nuri'nin küçük, salaş dükkânının önünden geçerken, isteksizliğini kırk yıllık ahbaplıklarına yakıştırmasa da, zoraki selam verdi. Dudaklarından dökülen kelimeler, kırık aynalar gibiydi. İçinin parçalanmışlığını resmediyordu.

Bakkal Nuri, kendiyile üç beş kelam edilmeyişine içerelemeye fırsat bulamadan, gaz yağı almaya gelen müşterisiyle ilgilendi. Akli arkadaşındaydı.

Eski neşesinden eser yoktu.

Tarla takım işlerine hevesi kalmadı. Bağları ayırık otları, devedikenleri, ebucehil karpuzları kapladı. O yumuşacık toprak, kaya gibi oldu. Elmalar, kirazlar, narlar budanmadı. Asmalara destek yapacaktı, eli değmedi. Arıların oğul verip vermediğiyle ilgilenemedi. İrgata verecek para yok. İki davar var, onu da kurbanlığa ayırdı.

Ayaklarının altı şişene kadar gezdi. Sabahtan beri bedestende, saraçhane-de uğramadığı dükkân, girmedığı kıraathane kalmadı. Fakat yine de gerekli olan parayı bir türlü denkleştiremedi. Ahaliye ne desin ki! Kıtık kıran girmiş gibi zorluyor herkesi. İki yakası bir araya gelmiyor kimsenin. Onlar ellerinden geleni az çok demeden yapmışlardı bu güne kadar. Ama hazıra dağ mı dayanır? Dert bir değildi ki! Bitmiyordu. Hep bir yenisi, hep bir yenisi.

Daha ellerinde kınaları solmamış taze gelinler kulaklarındaki küpeleri, köşesinde ölümü bekleyen ak tülbentli nineler, bu kefen paramdır deyip ceviz oymalı, naftalin kokulu çeyiz sandıklarının bir köşesine koydukları beşi

birlikleri verdiler. Verecek bir şeyi olmayan da iki kat yün yorganı varsa birini götürüp sattı, onun parasını bağışladı.

Akıl sır ermiyordu bu işlere. Mantık, Kafdağı'nın ardındaydı.

La havle...

Mağlup bir asker edasıyla sokağı adımlayıp evine gitmek istemiyordu. Çaresizdi. Adımlarını gönülsüzce atıyordu. Nasıl bakacaktı kendisine güvenen konu komşunun yüzüne. Ev ahalisi de ümitle bekliyordu vereceği güzel haberleri. Hanımının, maziden ısıltılar taşıyan buğulu gözleriyle, titreyen elleriyle çıkarıp verdiği yüz görümlüğü de dertlerine çare olmamıştı.

Onu kötü günler için saklamıştın demişti de, cancağızı, "Bundan daha kötü gün mü olur efendi?" demişti.

Şu son yıllarda yaşadıkları, kalp taşıyan Âdemoğlunun katlanacağı şeyler değildi.

Aklına geldikçe, "Keşke işgal yıllarında şehit olsaydım da bu günleri görmeseydim." diyordu.

Doğduğunda kulağına okunanlar değildi şimdi minareden söylenenler.

Önce ezanlar susmuş, susturulmuştu.

Ezan niyetine okunanlar, Hazreti Bilal'in ruhunu kanatıyordu.

Sonra Kur'an öğretmek yasak oldu. Odunlukta gizli gizli kendi çocuklarıyla birlikte konu komşunun çocuklarına Kur'an öğretti diye az mı hapislerde süründü. Demir parmaklıklar ardında üzüyen ruhu, Yusuf kıssasıyla teselli bulmuştu.

Şimdi de çocukluğunda diz çöküp elifba okumaya durdukları; babasının, annesinin cenazesini musalla taşına koydukları camileri satılıyordu.

Ne yazık ki, Cebelioğlu Camisi; Haznedarlı ve Evzaniye Camileri kadar talihli değildi. Siyasilerin baskısıyla, güya gelir elde etmek amacıyla bu camiler satılığa çıkarılmıştı. "Halk da zaten pek fazla uğramıyor." denmişti. O zaman, birlik olmuşlar, bulup buluşturup evkaf idaresinden satın almışlardı.

Güç bela topladıkları parayla diğerlerinde olduğu gibi yine camilerini satın alabilirlerdi. Ama bu sefer karşılına inat mı inat bir adam çıkmıştı. Tık naz, ablak yüzlü, burun kanatlarını geçmeyen köşeli bıyıklı, gözleri pörtlek bu adam, şehrin ileri gelen avukatlarındandı. Çok içmesinden midir nedir, iyice derinleşmiş göz çukurları kan çanağıydı. Şişkin pembemsi yanakları sarkık sarkıktı. İşi kitabına uydurmasını çok iyi biliyordu. Evkaf idaresine, kendilerinin verdiği iki katını teklif etti. Bir maraza çıkmasın diye de, ıktidar partisinden hatırı kırılmayacak adamları devreye soktu.

Bağ evlerine çıkan yokuşun ortasında, havası suyu güzel, şehre hâkim bir görüntüsü vardı camilerinin. Bir zamanlar burası küçük avlusu, ortasında şadırvanı, şadırvanda su içen kuşları, kalın gövdeli güngörmüş çınarı, duvar

diplerindeki hatmileri, yavruağızları, yediveren gülleriyle cennetten yere indirilmiş küçük, şirin bir mekândı. Mini minnacık yavruların sübhaneke okuyuşlarındaki çağılıtlı ses de, ötelere yankısı olurdu bu kutsal mekâna.

Avukat, “Lamı cimi yok, ben bu camiye alacağım. Şadırvan havuzunun başında da masamı kurup içkimi içeceğim.” demişti. Bu sözler daha bir kahretmişti mahalle halkını.

Yemenici Ökkeş yumruklarını sıkarak, “Ne hallere düştük, başımıza taş yağacak yahu!” demişti. Nalbur Hasan’ın siniri ondan geri kalmamıştı. Alındaki damar belirginleşmiş, burnundan soluyordu. “Atalar boşuna dememiş, soğanı çek köküne bak diye.”

“Adam başımıza balta kesildi. Kafaya koymuş. Arkası da sağlam. Bekleyip görelim.” diyen Çilingir Zeynel, çökmüş avurtlarıyla katman katman acıyla gülüyordu.

Ahşap evin cumbalı penceresinden yolunu gözleyen hanımı Saliha, sofa-daki ipe uzanıp kapıyı açtı. Eski tahta kapı, çocukların seslerini bastıran bir gıcırtyla açıldı. Efendisinin böyle gelişi, hayra alamet değildi. Beklediği müjde, bükülmüş boynundan yansımıyordu yüzüne.

Evde uzun bir süre ağızları bıçak açmadı.

Vakit akşamdı. Uzaklardan sesler geliyordu. Kurt uluması, insan böğürtüsü arası sesler...

Tanrı uludur, Tanrı uludur...

Önceleri ezanlar okunduğunda bir serinlik yayılırdı. Taze bir heyecan kaplardı yürekleri. Salâvat getirilirdi. İbrikler hazırlanırdı, peşkirler çocuklar tarafında tutulur, kıpır kıpır bir hareketlilik başlardı. Çocuklar anne babalarına özenir, onlardan evvel seccadeye öptürürlerdi güneşi kıskandıran alınlarını. Güleç yüzü dedelerinin kırçıl sakallarını çekiştirir, omuzlarına binerlerdi. Doyasıya bineklerinin tadını çıkarırlardı.

Çocuklar yine seccade varıyor. Ama seccade mahzun, ezan mahzun, namaz mahzun... Bir şeyler eksikti.

“Kulaklarım, sağırsaydı da işitmeseydim şu söylenenleri.” diyor. Her duyduğunda, “Tanrı uludur” sözleri, kör bir testere gibi biçiyor beynini. Lime lime oluyor düşünceleri. İçini dikenler dalamış gibi. Bir uğursuz el, sonra o dikenleri çekiyor gibi...

Duvarında Kâbe resmi asılı oturma odasına geçti. Ezanını kendi okudu. Allahu Ekber, Allahu Ekber...

İki gözünden birden sicim gibi boşaldı gözyaşları. Seyrek kirpiklerinden süzülen yaşlar, elmacık kemiklerinden sakalına aktı.

Saliha kadın da, kapının ardından dinledi ezanı.

Doğduğu topraklarda garipliğini yaşıyordu. Buraların hakiki sahipleri kendileriydi. Kaç göbek öte dedelerinin mezarları bile belliydi. Ezanlar susmasın diye canlarını ortaya koymuşlardı. Namuslarına el uzatılmasın diye korkuyu öldürüp ölüme koymuşlardı.

Millîş Nuri, Evliya Çavuş, Çakmakçı Said iyi ki bu günleri görmedi.

O zaman düşman belliydi. Bir dom dom kurşunu yetiyordu ona haddini bildirmek için. Ya şimdi? Düşman kim? Kim kiminle savaşacak? Kurşun ne yana sıkılacak?

Ezensiz, Kur'ansız bu toprağın sahipliği mi olur!

Namaz duasını devşirirken en son şu sözler döküldü dudaklarından.

“Allah’ım, ne olur içimizdeki bazılarından dolayı bizi toptan helak etme! Sahip çıkamadık emanetine, bizi affet! Âmin!”

Hezenler işitti, kerpiç duvarlar işitti.

Pencereden giren hafif bir esinti perdeleri kımıldattı. Torunu evin içinde koşturuyor. Ahşaplar gıcırıyor. Bir annenin, çocuğunu azarlayan kırılgan sesi duyuluyor.

Gelininin utana sıkıla buyur ettiği sofraya oturmadı. Boğazına yumruk gibi bir şeyler düğümlenip kaldı. Arada bir zorlanarak yutkunuyordu. İstese de yiyemezdi. Sağ dizini ayağının altına alıp oturdu, sırtını yastığa verdi. Başını da sol eline dayadı. Derin düşüncelere daldı.

Sağ elinde kehribar tespihi, Ya Kahhar, Ya Cebbar çekmeye başladı.

* * *

Avukat, inat ettiği gibi camiye satın aldı. Keyfine diyecek yoktu. “Ahdim var, bekletmeye gelmez.” deyip tez elden bahçeyi donattı. Şadırvan havuzunun başına bir masa attırdı. Davetlisi olarak Ş... Nahiyesinin müdürü, iktidar partisinin vilayet sorumlusu, iki de avukat arkadaşı vardı.

Caminin avlusunda akasyanın boynu bükük. Savaş yıllarının ağıtlarına şahit olan çınar, şimdikine benzer bir acıyı hiç yaşamamış. Serçeler, güvercinler, sığırcıklar sükûta büründü. Yusufçuklar, cami saçaklarındaki yuvalarına o akşam hiç uğramadı. Şadırvan sustu. Alınan abdestlerle birlikte yüzlere cennet aydınlığından serinlikler sunan damlalar, ağlamaya durdu.

Ortalığı gittikçe artan anason kokulu kahkahalar kapladı. Çınarların dallarına tüneyen kargalar ürküp kaçtı. Anason kokusu, akasyaların yüreğini dağladı. Camiye yakın evlerin perdeleri kırırdanıp durdu. Ürkek bakışlar, tel’in sözleriyle seyretti olup biteni.

Yer suskun, gök kahırlı, yıldızlar yere yakın...

Evlerin köşesinde Ya Kahhar, Ya Cebbar söyleniyor.

Kızaran ufuktan, güneşi koynuna alan dağların ardından sükün edecek ebabilleri bekleyenler var. Annelerin kucaklarında sabiler... Elemtereler, Tebbetler okunuyor.

Hacer de ninesinin yanında küçük seccadesinin üzerinde diz çökmüş, r'le-ri söyleyemeyen tatlı diliyle Elemtere okuyor.

Taif'in dağlarının kahrı doluyor yüreklere.

"Böyle giderse göğün tahammülü kalmaz, başımıza taş yağar." diyor beli bükülmüş, gözü yaşlı ihtiyarlar.

Oturduğu yerden kalktı. Perdeyi araladı. Caminin avlusuna baktı. Bakışları donuk, yüzü kireç beyazı. Dudakları titriyor, sağ gözü seğiriyor.

Kadehlerin biri doluyor biri boşalıyor. Beyinler uyuştukça sözler daha bir anlamsızlaşıyor. Kahkahalar daha şerefli kalıyor sözlerin taşıdığı manadan.

"Siz devam edin." diyor arkadaşlarına, "Ben bir ayakyoluna gideceğim." Yalpalaya yalpalaya kalkıyor sandalyeden. Arkadaşları kendisine yardım etmiyor. Herkesin yardımı ihtiyacı var çünkü. Sağa sola tutuna tutuna gidiyor.

Masadakiler keyiflerine keyif katıyor içtikleriyle. Önlerinde mezeleri, kahkaha krizlerine tutuluyorlar.

Neden sonra avukatın hala gelmediğini fark ediyorlar. Bir birlerine bakıp kirli sarı dişlerini göstererek sırtıyorlar.

Bir zaman sonra içlerine kurt düşüyor. Az önceki sırtkanlık yapışıp kalıyor suratlarına. İşkilleniyorlar. Gidip tuvalete bakıyorlar. Saatlerce yerinde olmayan kafaları, gördükleri manzara karşısında başlarından soğuk sular dökülmüşçesine yerine geliyor.

Avukat, kapısı açık tuvaletin içinde iki büküm yatıyor. Kımıltısız. Kafası da yüzüstü tuvalet deliğinin ağzını kapamış.

* * *

Hacer, tahta kapıyı usulca açıyor, küçük çekingen adımlarla odaya giriyor. Gözlerinin derinliklerinde bir ürkeklik. Dedesi pencerenin önünde. Yarım kalan hevesi var. "Dede!" diyor. Sesi, ılık bahar esintisi. "Benimle oynar mısın dede?"

Dedesi perdeyi kapatıyor. Torununa bakıyor. Gözleri buğulu. Elinin tersiyle siliyor gözlerini. Sonra bir aydınlık yayılıyor yüzüne. Eğiliyor, kucaklarını açıyor. "Gel!" diyor. "Gel yavrum!"

REYHANE GÜMÜŞ

YOLCULUK

İnsan her acıdan geçebilirmiş, kalbini deşen oklarla yol almayı deneyebilir-miş. Annelerin tatlı ve sakin sesinden dinlenen masalların gerçek olmadı-ğını anlayanlarla o masalları hiç dinlememiş olanların yolları bir gün kesiş-e-bilirmiş. Bütün bunları sen bana geldiğinde anladım. Kalan son işlerimi to-parlamaya çalıştığım bir zamanda, gün biterken ve akşama yaslanırken, şehir telaşla karanlığı ısıtmaya uğraşırken geldin bana. Tutunmaların ve direnişle-rin bittiği bir yerden, adını bildiğim ama hiç gitmediğim, sokaklarında dolaş-madığım bir şehirden çıkageldin. Karanlık şehirden ayrılırken yanına aldı-ğın kara bavulunla geldin. Her an gidecekmiş, her an geliyormuş gibi geldin.

Sen de biliyorsun, buraya daha çok senin gibiler ya da öyle görünenler gelir, yani kaybetmiş, hep yitirmiş ve kaybolmuş gibi görünenler. Senin gibiler der-ken, yani yaşam öyküleri seninkine benzeyenler, yani kırık dökük, eksik, kayıp hikayeler dinlerim ben. Hepsi farklılaştıkça benzeşen, özgünleştikçe özleşen hi-kayeler. Senin hikâyen de bir yanıyla diğerleri gibi bir yanıyla bambaşkaydı.

* * *

Sen bana hikâyeni saklayarak, örterek anlatıyordun. Zihninin örtüleri ara-lanıyor, sonra kapanıyordu. Bana yaklaşıyor ve uzaklaşıyordun. Renklerinin içinde ellerimden uçuyordun, yakalayamıyordum. Işıltılı şehirlerini gösteri-yordun bana, mevsimlerin güzelliğiyle şekillenmiş ülkenin en nadide yerleri-ni. Özenle işlenmiş, renklerle aydınlatılmış sokaklarının en göz alıcı mekan-larını, göğe uzanan haşmetli binalarını, kırlarını, çiçeklerini, mavilerini. Ka-ranlık çıkmaz sokakları hiç bilmiyor, varlıklarını hissetmiyor olsam bu renk-li ve ihtişamlı ülkede bir ömür boyu mutlu kalabilirdim ama ben mutlu olma-yı değil, sonu belirsiz bir yolculuğa çıkmayı bekliyordum, bütün ağırlıklarını-mı ve tutunduklarımı geride bıraktığım bir yolculuğa...

Anlattıklarını dinliyor, sözlerinin büyüüne, akışına kapılıyor, hayret edi-yor, hüznle seyrediyor, neşeyle gülüyordum ama dönüp dolaşıp o yere ge-leceğimi biliyordum; renklerin silindiği, oyunların bittiği, aynaların kırıldığı, anahtarın elden düştüğü yere. Sandığın anahtarı sendeydi, sımsıkı tutuyor-dun onu. Ellerin kanasa, bedenın kaskatı kesilse de onu tutmaktan vazgeçmi-yordun. Sana ellerini biraz gevşet diyordum, kelimelerinin savrulmasına izin ver, suyu durult, beni ayrıntılarla, perdelerle, güzel örtülerle oyalama. İçte saklı olanı, *insan* olanı, bir nefesle dağılanı anlat.

Avuçlarını kanatan anahtarı ellerime bıraktığın gün insanın bazen açıklamasız, nedensiz, harfsiz, kelimesiz, sessiz, nefessiz kalabileceğini anladım. Sana söylediğim, söyleyeceğim bütün teselli sözcükleri acına çarpıp un ufak oluyordu, bana susmaktan başka yol kalmıyordu, oysa sormalıydım, bu yüzden, doğru soruları doğru zamanda sormak için buradaydım. Senin gözyaşların avuçlarından akan kana karışırken, ben susmaktan başka bir şey yapamıyordum.

Benim heybemde başkalarına ait irili ufaklı sorular, senin heybende ise o kocaman ve yakıcı neden sorusu duruyordu. Biriktirdiklerimden yola çıkarak heybendeki ağırlığı hafifletecek bir yerlere ulaşmaya çalışıyor, her seferinde anlamlarımın eksildiğini, eridiğini görüyordum.

* * *

Masamda oturmuş seni beklerken camdan karşı parkta oturan insanları izliyordum. Bir saat sonra buradan çıkıp eve gidince odaların bana nasıl dar geleceğini, bir parkı, bir ağacı, bir nefesi, toprağı ve suyu nasıl özleyeceğimi düşünüyordum. Gelmeni bekliyor ve bir taraftan da korkuyordum. Kelimelerin zihnimin dayanaklarını yerle bir ediyordu. Buna rağmen gelmeni çok istiyordum, senin yoluna devam etmeni, yürümeni, kalbini bulmanı, adını kâğıtlara yazabilmeni, renklerini gökyüzüne karıştırabilmeni diliyordum.

Uzun zaman geçmeden gelmiştin. Uzun, mor bir elbise vardı üzerinde. Saçlarını sıkı sıkı toplamıştın. Gözlerin içeri girmişti, pencerelere, camlara kaçan gözlerin. Ayakların gelmişti, sıkıntılı, kıpır kıpır ayakların ve nerede duracaklarını bilemeyen ellerin, bileklerinden kollarına doğru uzayan kırmızı çizgilerle sen..

“Nasılsın?” diye sordum. “İyiyim.” dedin. Bu cevap insanları rahatlatıyor, soruları durduruyordu. Sıradan olmayan cevapların doğuracağı bir sürü soruya karşı koruyordu seni, bilinmez, fark edilmez kılıyordu acını. Perdeleri çekiyor, saklanıyordun. Ben perdeleri yavaşça, ürkütmeden açmakla görevliydim. Görevim merak, güç, sabır ve anlayış istiyordu. Merakım sabrım ket vuruyor, anlayışım gücümü azaltıyordu.

Anlattıklarını dinledim, saatler geçti, sonra günler, aylar... Kendi kalbim ve zihnimle birlikte senin kalbini ve zihnini arındırmaya, bu uğraşı ikimize, en çok sana ait kılmaya çalışıyordum. Sana ait her kelimeyi özenle kucaklıyor, sarıp sarmalıyor ve uzun uzun inceliyordum. Kimi zaman ölümcül yaralarla kanayan, kimi zaman bir taş kadar sert ve ağır, kimi zaman elimde tutamayacağım kadar hafif ve uçucu kelimelerine uzun uzun bakıyordum. Ellere alıp masanın üzerine yerleştirdiğim kelimelerine birlikte bakıyorduk. “Bak” diyordum, “Nasıl da kan ağlıyor, bak nasıl da öfkeli, nasıl da korkmuş, kaçmış, saklanmış, nasıl da kendi bildiği gibi nasıl yanlış dizilmiş harfler, yana yaslanmış, satırdan düşmüş, harf atlamış, hece bölmüş, kendini bükmüş,

içine eğilmiş. Böyle gel, bir de buradan bak kendine, zihnine, içinden geçenlere, içinde kalanlara, dışına taşanlara, birikmiş, taşlaşmış harflerine, yıllar önce kaybettiğin aradığın ve bulamadığın kelimelerine.”

Perdeler açıldıkça ortaya çıkan karanlık yüreğimi daraltıyor, korkularımı çağırıyordu. Kendi kayboluşumu bulmanın yeri ve zamanı olmadığı bilgisiy-le silkiniyor sana dönüyordum. Seslerimden arınmak, anlattıklarının bende uyandırdığı yankıları susturmak zorundaydım.

Sen karanlıkta yitirdiğin sesine yaklaştıkça, kelimelerin özüne, aslına döndükçe benim de içim dinmeye, rüzgârım yumuşamaya, sakın ve tatlı bir hal almaya başladı. Bu yolculuğumuzun bitişine yaklaştığımızın işaretiydi. Sarp ve dik yokuşları tırmanmış, tehlikeli yollarda yürümüş, uçurum diple-rinde gezinmiş, kimi zaman yer altına, kimi zaman bulutlara doğru yol almış-tık. Bu yolculuk senindi, ben yanıdaydım, bazen elini tutmuş bazen sesin ol-muştum. Kimi zaman senin sesin beni kendi yolculuğuma çağırmış, o sesi başka bir zamana ertelemiş, yanında yürümeye devam etmiştim.

Yolculuğunun bitişine yakın günlerden birindeydik. Yaz sıcakları kendini hissettirmeye başlamıştı. Sıkıcı ve yorucu bir günün akşama yaklaşan saatle-rinde geldin ofisime. Sandalyene doğru ilerlerken adımların kararlıydı. Gide-cek birinin kendinden emin tonu vardı sesinde.

“Bugün söyleyeceklerim çok değil, fazla vaktinizi almayacağım.” dedin. “Dün bir rüya gördüm. Bir köprünün üzerinde sen ve ben birbirimize doğru ilerliyorduk. Her adımımızla köprü yeniden kuruluyor, büyüyor, güçleniyor-du. Sonra ben köprüden aşağıya iniyor, yürüyordum. Sokaklar çoğaldıkça, birbirine benzedikçe içime bir korku yayılıyordu. Köprüyü kaybettiğimi ve bir daha ona hiç ulaşamayacağımı düşünüyordum. Sonra bir çocuk karşıma çıktı ve istersem bana yol göstereceğini söyledi. Başta sıradan bir çocuk gi-biydi ancak yanına yaklaşıncan kanatları olduğunu fark ettim. Kanatlarını aç-tı, büyüleyici güzellikteydiler. Şimdiye kadar hiç görmediğim renklerle par-lıyordu kanatları. Onu uzun süre hayranlıkla seyrettim. Sonra uyandım.”

Sustuk. Sen gittin. Ben bir çocuğun ardından yürüdüm. 24

**ETHEM BARAN'LA
EVLERİMİZ POYRAZA BAKAR
VE ÖYKÜ SERÜVENİ ÜZERİNE**

Konuşan: Cihad ŞAHİNOĞLU

— *Yeni öykü kitabınız Evlerimiz Poyraza Bakar' da daha önce yayımladığınız öykülerden farklı bir yaklaşım var; taşra-kent ilişkisinde kentteki tek başınalığın vurgusu daha bir ön planda. Bunun sebebi nedir?*

— Evet, bu kitabı öncekilerden ayrı bir yere koymak gerekir. Bir iki öykü dışta tutulursa, kendi içine eğilen metinlerden oluşuyor bu kitap. Sözüünü ettiğiniz taşra-kent ilişkisinde yaşanan toplumsal değişim son derece dikkat çekici bana kalırsa. Öyle bir değişim ki, hem ürkütücü hem de endişe verici boyutlara ulaşmış durumda. Benim öykü evrenime giren ve taşralaşan kentli yaşam diyebileceğimiz ya da kentin taşralı yüzü olarak bakabileceğimiz toplum kesimi büyük bir değişim yaşıyor, büyük bir şaşkınlığın içinde bocalıyor. Bir yanıyla gelenegine bağlı, bir yanıyla da yaşanan hızlı değişimin tutsağı olmuş insanların içine düştükleri açmaz bir yazar için kışkırtıcı olmalı diye düşünüyorum.

— *Yazar sözü yalan mıdır? Taşrada anlatılan kentten farklı olarak neden hayatımızdan ayrı durmaz? Kente aidiyet duygusu ile ilgili neler söylersiniz?*

— Tanpınar'ın sözüdür, sen kendini anlat bize, der. Senin hasretin ve gurbetin yeter. “Senin benliğinde bütün bir Türk iklimi, bütün bir Türk cemiyeti, hatta bunların arasında bütün bir insanlık var, onları konuşur, yani kendini konuşur. Söyleyeceğin yalan bile bizim için bir kıymettir. Elverir ki, güzel yazasın.” Bu kitaptaki “Söylerim Sözüm Almıyor” adlı öyküde “Yazar sözü yalan değildir. Her ne kadar herkesin bildiğini, o, kendine göre, kendi bildiğince anlatsa da, herkes kendi bildiği anlatılıyormuş gibi sahip çıkar söylenenlere.” derken yazarla okur arasında imzalanan sözleşmeden söz ediyorum aslında. Yazar, okuruna, yalana dair bir oyun oynayacağını söyler, buna inanmasını ister. İnandırmak için de yeni bir gerçeklik kurmak zorundadır. Sonuçta yalanın da kuralları vardır. Yani yazar yalan içinde doğruyu söylemektedir. Sanatın gerçeğidir söz konusu olan. Hayatın gerçeğini sanatın gerçeğine dönüştürdüğünüz zaman anlatılanın hayattan ayrı durmadığını görürsünüz. Kente aidiyet duygusuna gelince... “Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı”ndaki “Ormanların Gümbürtüsü” adlı öyküde boşalan köylerimizi anlatmıştım. Köylerde kalan üç beş ihtiyarı, öldüklerinde cenazelerini kaldıracak kimsenin bulunmayışını. Taşra kente taşındı, kent taşra oldu. Kenti çok da

benimsemedik aslında, kendimizi oraya ait hissetmedik, bu yüzden orayı köyümüze benzetmeye çalıştık. Ama artık eski hayatımız elimizden alınmıştı. Dışarıda bizim bilmediğimiz, bilmek de istemediğimiz başka hayatlar vardı. Kapımızı kapattık. Herkes kapısını kapatınca yeni bir yalnızlığımız oldu.

— *Kitapta yer alan 12 öyküde de karakterler, günümüz popüler edebiyatında olduğu gibi ad konularak yıldızlaştırılan kimliklere sahip değil, hayatımızın bir yerinde yaşayan insanlar. Neden bunu tercih ediyorsunuz?*

— Epigraf olarak aldığım Pessoa'nın sözünü bir kez daha tekrar edeyim: "Sıradan hayatların tekdüzeliği gerçekten de dehşet verici." Ben aslında çoğunluğun hikâyesini anlatmaya çalışıyorum. Oysa biliyorum ki insanlar kendilerinininkine benzemeyen hayatları merak ediyorlar. Edebiyat da biraz bunun için vardır aslında. Ama ben önce kendimizi bir anlayalım diyorum. Kendi hayatımızı bilmeden başka hayatları merak ediyoruz. Kendimizden kaçışın bir yolu da bu elbette ve iyi ediyoruz işin aslına bakılırsa. Sonuçta ortaya çıkan, insanın her yerde aynı olduğu değil mi?

— *Eylerimiz Poyraza Bakar her ne kadar geçmişte, Anadolu'nun farklı yerlerinde yaşananları bizlere hissettiriyorsa da, kentte olanları düşünersek sokağa ait belli bir şiddetle ortaya çıkmış. Asıl neden ne? Yalnızlık mı?*

— Şiddet artık her yerde. En büyük şiddet de giderek artan yalnızlığımız, terkedilmişliğimiz. Her işimizin acele olduğu, konuşmaya bile fırsat bulamadığımız bir çağda yaşıyoruz. Sığlaşıyor hem içimiz hem hayatımız. Sonra içine yuvarlandığımız tekdüzeliğe şaşırıp kalıyoruz. Geçmişe bakınca bugünkü yalnızlığımız daha da büyük gözüküyor gözümüze. Günümüzde hayat giderek sertleşiyor. İnsanı tanımlayan bağlar çözülüyor. Bağları çözülen insanın rüzgârın önünde sürüklenişidir bu kitapta anlatılan. Bilinçten uzaktır yaptıkları. Kendi denizini kendi çizen, kendi teknesini kendi yapan, kestane yerine palamutla yetinmeye çalışan fukara insanlardır öyküler arasında dolaşanlar. Onları sürükleyen rüzgâr ise şiddetli poyrazdır.

— *Kitapta yer alan öykülerde kadın-erkek ilişkisinde dikkati çeken bir nokta, bulunulan durumla ilgili uzlaşmaya varma, hayatı kabullenmekle mi ilgili? Başka bir nedeni var mı?*

— Uzlaşma varsa eğer çaresizliktendir. "Kavaklar Kavaklar" öyküsü içimi acıtan bir öyküdür sözgelimi. Kocasının boşadığı yaşlı kadının gidecek

yeri olmadığı için yine kocasının yanında kalması, artık nikâhı olmadığından günah işlediğini düşünüp acısını çoğaltması ve bunları paylaştığı diğer yaşlı kadınla kesişen hayatlarının onları aynılaştırması, içinde yaşadığımız hayatı ve ürettiği dramları bir kez daha sorgulamamızı gerektiriyor bence. Çocukları tarafından görmezden gelinen yaşlıların yanlarına bir can şenliği ararlarken düştükleri traji-komik durumların sayısı öylesine yüksek bir artış gösteriyor ki, yazının ve yazarın bunu görmemesi olanaksız hale geldi neredeyse.

— *Özellikle bu kitapta yer alan öykülerinizde karşımıza çıkan; metin ile hayat arasındaki çizgiyi ortadan kaldırma çabası, bir edebiyat eleştirisi mi?*

— Dediğiniz gibi farklı bir yaklaşımdan söz edilebilir. Bir yazar için yazdığı dünyanın yaşadığı dünyadan daha ön planda olduğunu ya da olması gerektiğini düşünüyorum. Durum böyle olunca yazılan dünyada da bunun yansımalarının görülmesi olağandır. Bu kitabın diğer kitaplarımdan farkı bunun daha çok kendi içine bakmasıdır. Yani nesnesi kıldığı şeylerin bir kurmacanın sınırları içinde dolaştığı gerçeğinin unutulmamasını istedim. Yazılanla yaşananın nasıl birbirine geçtiğini, gerçeklik ya da sahicilik konusunda hangisinin ağırlık kazanacağını kendi düzleminde tartışmaya çalıştığımı söyleyebilirim. Metin ile hayat arasında bir çizgi varsa bu çizgi aynı zamanda silinebilir ve bir tarafından diğer tarafına geçilebilir bir çizgidir. Nitekim öykülerde bunun böyle olduğu özellikle vurgulanmıştır. Anlatıcının da anlatılanlar kadar hayatın içinde olduğu bazı öykülerde çok belirgin hale getirilmiştir. Okuduğumuz metnin aynı zamanda yazarı olduğunu düşündüğümüz anlatıcı da öykü kişilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı dünyanın paylaşıldığı, aynı havanın solunduğu, aynı mahallenin çamurunun çiğnendiği, aynı acıların çekildiği görülsün diyedir bunlar.

— *“Hikâyenin asıl anlatıcısının yine hikâyenin kendisi olduğunu da o zaman öğrendim sanırım.”*, *“Anlatıcının söyleyecek hiçbir şeyinin olmadığını, her şeyi hikâyenin söylediğini de bilmiyordum henüz. Öncelikle de yazarın kendisine...”* Bu alıntılardan yola çıkacak olursak *Evlerimiz Poyraza Bakar* kitabını yazı serüveniniz içinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Öncelikle şunu söylemeliyim: İstisnasız her gün okuyorum, yazmaya çalışıyorum ve her gün okuma yazma konusunda yeni bir şeyler öğreniyorum. Daha doğrusu bilmediklerimin çokluğu karşısında ürperiyorum. *Evlerimiz Poyraza Bakar*'da, içinden geçtiğimiz hikâyeleri tutup öyküye dönüştürmenin anlamını çözümlemeye çalışırken yazma sürecinin metne dahil olması benim için sürpriz oldu. Bir öyküye başlarken nasıl bitireceğimi, yolda nelerle karşılaşacağımı çoğu zaman bilmem; benim için yazıyı çekici kılan unsurlardan biri de budur. Yazma sürecinde karşılaşacağım şeylerin heyecanı beni yazıya bağlar. “Foto Şeyda”daki anlatıcının kim olduğu, “Bir Kuru Ha-

yal”ın sonundaki gönderme, “Niyet Etti Kadir Efendi”deki öykü kişinin yazarla göz göze gelmesi gibi şeylerle modern anlatının yollarında dolaşırken *Evlerimiz Poyraza Bakar*’ın çatısı şekillenmeye başladı. Kitapta yer alan öykülerin neredeyse tamamında yazma süreci, anlatıcı, bakış açısı, dil, öyküleme gibi öğeler anlatının içinde kendine yer buldu. Ayrıca bu kitapta, önceki kitaplarımda olduğundan daha fazla dil üzerine eğilmeye çalıştım. Bir metnin öncelikli derdi dildir çünkü.

— *Anadolu’da yaşamış olan hikâye anlatıcıları (destancılar), meddahlar kısacası sözlü kültür kaynakları sizi, bugünkü edebiyatı nasıl etkiliyor?*

— Sözlü kültür kaynaklarımızdan yararlanma, sözlü kültürü yazıya aktarma konularında önceki kitaplarımda da görüleceği gibi hep bir arayış içinde oldum. Dili besleyen çok önemli kaynaklardır bunlar. Bu topraklarda yaşayan insanları anlatırken bunu göz ardı etmek çok doğru bir yaklaşım gibi görünmedi bana. Tabii bunda metnin nasıl kurulduğunun, içeriğinin ve söyleminin önemi inkâr edilemez. O zaman şöyle söylemek belki daha doğru olur: Ben öykülerimi kurarken, kişilerimi belirlerken sözlü kültürün, bu kültürün verimi olan dilin içinden geçtim. *Evlerimiz Poyraza Bakar*’daki “Bozulmayan Yazı” adlı öykü, evet, dediğiniz gibi halk hikâyelerinden, hikâye anlatıcılarından el alıyor. Günümüzde bu anlatıcılardan artık kalmadı ama eğer kalsaydı neler anlatırlardı, nasıl yaşarlardı, toplum tarafından nasıl karşılanırlardı sorularının cevaplarını aradım. Ayrıca anlatacakları hikâye de ilgi çekici olurdu herhalde. Burada bir parantez açmam gerekiyor. Değerli edebiyatçımız merhum Mehmet Kaplan Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde görev yaptığı yıllarda kahvelerde hikâye anlatan biriyle karşılaşır. Halk hikâyecisi Behçet Mahir’dir bu. Onu üniversiteye aldırır, anlattıklarını kaydeder. “Koroğlu Destanı” adlı o yıllarda çıkmış bir kitap da vardır. Ben “Bozulmayan Yazı”daki halk hikâyecisini anlatırken Behçet Mahir’e de bir selam göndermek için anlatıcının adını Mahir Usta, oğlunun adını da Behçet koydum. Tabii bizim anlatıcı günümüzde yaşıyor ve artık cep telefonu var... Edebiyatımızın da önemli bir bölümünü oluşturan destanlar, halk hikâyeleri, masallar vb. günümüz yazarlarınca ya bilinmiyor ya da önemsenmiyor. Kuru, tatsız bir anlatım yeğlenir ve önemsenir oldu. Yazıya aktarılan dünya bir örnek olmaya, hayatın dışına düşmeye ve içtenliğini kaybetmeye başladı. Söylemek bile fazla artık, yazarlarımız, yazma heveslilerimiz, hem günümüz edebiyatından hem de geçmiş edebiyat verimlerinden ve kültür kaynaklarından uzakta bir yerde duruyorlar. Sanırım kimse kendinden başka kimseyi okumuyor... ❧

MİNE HOŞCAN BİLGE

EVLERİMİZ POYRAZA BAKAR, BİZ ÜŞÜRÜZ

“Okuduklarından bir harfi bana verebilir misin diyen babama, okuyup yazamadıklarının hepsini susarak yeniden yaratan anneme ve sahip olduğum her harfte hakları olan kardeşlerime” ithafla başlar “Evlerimiz Poyraza Bakar” adlı kitap. Bu ithafa yakın okuma yapıldığında, bir yazarın yazınsal serüveninin tarihi hakkında önemli işaretler taşıdığını görmek mümkündür. Bu ithaf cümlesinin, Ethem Baran öykücülüğünün gücünü sezdirdiğini düşünmek sanırım yanlış olmaz.

Kitap, *Foto Şeyda*, *Bir Kuru Hayal*, *Söylerim Sözümlü Almıyor*, *Fukaranın Kestanesi* *Palamuttan*, *Bozulmayan Yazı*, *Murat Almak*, *Çıplak Nine*, *Kaçak Vapur*, *Kavaklar Kavaklar*, *Niyet Etti Kadir Efendi*, *Pire Amcanın Gözleri*, *Kendine Dönen Yüz* olmak üzere on iki öyküden oluşur.

“*Foto Şeyda*” adlı ilk öykünün başlangıcında; “Adı bana yabancı gelmeyen bir yazarın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı* adlı kitabındaki *İşlengi* başlıklı öyküyü okuyordum” (1) cümlesi yer alır. Bu cümlede sözü geçen *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı* yazarın 2005 yılında Doğan Kitap tarafından yayımlanan kendi kitabıdır. Baran, kitabına kapalı bir gönderme yapmış, hatta o kitapta yer alan *İşlengi* öyküsünü başlangıç yaparak, yeni bir öykü üretmiştir. Bu yapılan gönderme, eski bir öykünün, yeni bir öyküye başlangıç oluşturacağından hareketle, bir öykü yazılabileceğini de göstermektedir. Bir yazarın kendi kitabına kapalı bir atıfta bulunarak, o kitaptaki bir öyküden yeni bir öykü yaratması çok rastlanılan bir durum değildir.

Kitaptaki son öykü *Kendine Dönen Yüz*, “Öykü, yazarın karşıya geçmek için vapura binmesiyle başlayabilirdi.” (2) cümlesi ile sonlanmaktadır. *Foto Şeyda* da yapılan atıfları da göz önünde bulundurursak, Baran’ın yayımlanacak yeni bir öykü kitabındaki herhangi bir öykünün bu cümleyle -tıpkı adı geçen öykünün kuruluşuna benzer biçimde- başlayabileceğini de düşünebiliriz.

Baran’ın, kitaplarında yer alan öykülerinin eşik cümlelerine çok önem verdiğini söyleyebiliriz. “*Bozulmayan Yazı*” öyküsündeki “*Mahir Usta, yetmiş dört yaşıyla çoktan yaşanmış bir hikâyeydi.*” (3) ve “*Kavaklar Kavaklar*” öyküsündeki “*Denizi bile küçüktü buranın.*” (4) cümlelerinde de görüldüğü üzere, öykülerin ilk cümlelerinin çok iyi kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla beraber öykü isimlerinin de dikkatlice seçilmiş olduğu fark edilmektedir. Diğer kitaplarının isimlerine bakıldığında, bu isimlerin seçimlerine de özen gösterildiği hissedilmektedir.

Bu kitapta yer alan öykülere “iyi” bir okuma yapıldığında; bir yazarın öykü serüvenine dair göndermeler bulunduğunu görebiliriz. Ayrıca, yazarın kişiden, yazarın kişiye gitme sürecine de vurgular yapılır bu metinlerde. “*Ya anlatan kim? Kim lan bu hikâyeyi anlatan?*” (5) cümlesi ile bu süreçteki sorgulamalar, çalkantılar ve yazma serüvenindeki çetrefilli yollar hissettirilmektedir. Bunun yanında bu göndermeleri yapmak suretiyle de öykü kurgulama ve yazma incelikleri üzerine değinildiği sezilmektedir.

Baran’ın tüm kitaplarında epigraflar yer alır. Bu epigrafların alındığı yazarların, Baran’ın yazarları olabileceğini düşünebiliriz. Bu nedenle, yazarın tüm kitapları ve yaptığı alıntılar incelendiğinde, başucu kitapları ile ilgili bir fikir edinilebileceği sezilmektedir.

Öykülerinde, uzun cümleler çok dikkat çekmektedir. Anlaşılabilir uzun cümleler kurabilmeyi, usta öykücülüğün göstergesi olarak kabul edebiliriz. Uzun cümlelerinde, doğa tasvirleri çoğunluktadır. Doğayı tasvirlerindeki başarısına, resimle ilgilenmesinin katkısının olduğunu seziliyor. Çocukluğundan beri resim yapan bir kişinin, ayrıntıları iyi gözlemlediği düşünülebilir. Baran, yaptığı tasvirlerle, adeta anlattığı doğa parçasının resmini çizmektedir.

“*Ethem Baran’ın öykülerinde hayatın çok iyi işlenmiş izdüşümlerini görürken diğer yandan da gerçekliğinin ötesine geçen ikinci bir dünyayı da görürüz.*” (6) cümlesinde de belirtildiği gibi, Baran’ın öykülerinde yaşanan hayatlardan kesitler anlatılır. Bu kesitler daha çok, durum öyküleri şeklinde kurgulanmıştır. Bununla beraber, öykü kişilerinin ruhsal çözümlemelerine ağırlık verdiğini de görüyoruz.

Baran’ın öykülerinin yüzünün, taşraya baktığı düşünülebilir. Öykülerde; taşradaki yaşam, taşradaki insanın hayata bakışı, bekleyişi, kaçıışı gibi konuları işlemiştir. “*Taşrada yaşanan hayatlar, aşklar, ölümler, içsel veya dışarıdan gelen sebeplerden dolayı doğan sorunları, bu sorunlara getirilen çözümleri, büyüme sancıları çeken çocukların hayallerini konu etmiştir Ethem Baran.*” (7)

Melih Pekdemir bir makalesinde; taşrayı gizemli yapan ve merkezin zıddıymış gibi görünmesine yol açan “*üç riyakâr kelime*”nin “*Mahrumiyet, mahremiyet ve masumiyet...*” olduğunu belirtir. (8)

Bu tanımdan yola çıkarak, Ethem Baran’ın “*taşra*” kavramını işleyişini, bu “*üç riyakâr kelime*” üzerinden de değerlendirebiliriz. Öykülerinde, mahrumiyetin sesini duyarız, soğuk nefesini hissederiz. Bu başlık altında; “*yoksulluk*” kavramını anlattığı her yeri, taşra kabul ettiğini anlarız.

Yine öykülerinde çocukluğun masumiyetini resmetmiştir. Taşranın da çocukluğun masumiyetini taşıdığına inandığı hissedilir onun yazdıklarında. Baran’ın ayrıca, kentlerin de -çocuk gibi- büyümek isteğinde olduğunu, düşündüğü anlaşılmaktadır. Hatta bu büyüme isteğini, diğer bir öykü kitabı olan “*Unuttuğum Bütün Akşamlar*”da yer alan şu cümlede de anlatmıştır. “*Şehir de bizimle beraber büyüdü. Eskiden kırlık olan bu yerler koca bir mahalle oldu. Araya bir yere sıkışıp kaldı bizim ev.*” (9)

Mahremiyet konusu “*taşra*” kavramının içine alınsa bile, zaten Baran’ın tüm öykülerinde önem verdiği, ayrı bir değerdir.

Bu değerlendirmeler ışığında “...*taşradan ziyade, insanın her türlü hallerinin büyük bir edebi başarıyla anlatıldığı, sıradan insanların tekdüzeliğine odaklanmış, bu yapılırken nice teknik imkânın devreye sokulduğu öyküler yazıyor Ethem Baran.*” diyebiliriz. (10)

Bu üç kavramın işleyişini sakın, akıcı bir dille kaleme getirir. Mahrumiyet kavramını anlatırken, avaz avaz susarak ifade ettiğini bize duyumsatır. Cihad Şahinoğlu ile yaptığı söyleşideki “*Taşra benim için üstü örtülü bir sessizliği ifade ediyor...*” cümlesinde de belirtildiği gibi, bu anlatış biçiminin, Baran’ın taşrada duyduğu sessizliği aktarış şekli ile ilintili olduğu hissediliyor. Bununla beraber, Baran’ın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*’nda yer alan *Her Dağın Kendi Kışı* adlı öyküdeki bir yağmuru anlatırken, “*İnmiş ve dinmişti.*” (11) cümlesindeki anlatımın gücünden de hissedildiği gibi, derin suskunluğun sesi duyulmaktadır.

Yine, *Pire Amcanın Gözleri* öyküsünün, Pire Amca’nın, yemeği ağaçlardan birinin altına dökmesi ile sonlanmasında, derin suskunluk içindeki isyan ve kararlılık da hissedilmektedir.

Baran’ın, öykülerinde ayrıca, sinematografik bir dil de kullandığı görülmektedir. Sinema dilinin olanaklarından diyaloglara da yer verdiği anlaşılmaktadır. *Kaçak Vapur* isimli öykünün son cümlesi olan “*Gökyüzü nerde? dedi Gamze.*” (12) ifadesinde de sezildiği gibi, yer yer şiirsel anlatımlar da kullanılmıştır.

Bütün bunların yanı sıra, öykü kişilerinde, zaman zaman öykü anlatıcısı havası hissettirilmiş ve öykü anlatıcılarının özgün dili de kullanılmıştır.

Ethem Baran’ın, edebiyatımıza eklenenecek yeni tanımlamalar, deyişler de kullandığı görülmektedir. *Pire Amcanın Gözleri* öyküsünde yer alan “*Gecekondu mavisine boyamış tahta masayı .*” (13) cümlesindeki “*gecekondu mavis*” benzetmesi dikkat çekicidir. Bunun yanında *Bozulmayan Yazı* öyküsünde de olduğu gibi “*Bıçak sapını kesemez*” (14) gibi atasözlerine de yer verilmiştir.

“*Kendine Dönen Yüz*” öyküsünde, yazarın okuru ile karşılaşp karşılaşma kararsızlığı anlatılmaktadır. Öyküde bu kararsızlığın gelgitleri çok iyi betimlenmiştir. Bu anlatım, mekânın vapur olarak seçilmesiyle daha da kuvvetlenmiştir. Öykü mekânı olarak vapurun seçilmesi çok anlamlıdır. Vapur, kişinin gelgitlerini çok iyi yansıtmaktadır. Vapur kadar gelgit sallantısını ve iç bulanıklığını anlatan başka bir araç olmadığı düşünülebilir. “...*hafif hafif sallanan bizdik...*” (15) Ayrıca, öykü kişinin İstanbul’a gelişini, akıntıya kapılıp gidişi olarak yorumladığını da düşünebiliriz. “*Akıntıya kapılıp gideceğimizi sandım bir an.*” (16)

Yine bu öykü devam ettikçe, okur ile yazarın, karşı karşıya gelmemesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Bir yazar, okurun düş dünyasında bir şekilde canlanır, okur o yazar için çeşitli kurgular yapar. Ancak yazarla karşılaş-

tiği anda, kendi kurgusunun çok dışında bir kişi ile karşılaşmasıyla “içinde” boşluk oluşur. Bu öyküde de okur ile yazarın “gerekmedikçe” karşılaşmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. “...kızın, bir çay daha içip içmeyeceğini sorarken, bu sıkıcı buluşmanın bir an önce sona ermesini beklediği...” (17) cümlesinden, kızın yazar ile karşılaştığında, bu buluşmanın, bir an önce bitmesini istediği anlaşılmaktadır.

Bununla beraber, aynı öyküde yer alan “...” sayfaların yüzünde açtığı boşluklarda gördük birbirimizi.” (18) “...bu satırları içimin boşluklarında dolaştırıp dursam da...” (19) cümlelerinden hareketle, yaşamın aslında satır aralarında saklı olduğunun belirtilmek istenildiğinin hissettirildiğini düşünüyorum. Ayrıca, yazılmamış olanların ve susarak oluşturulan anlamlı boşlukların, öyküde önemli olduğu sezdirilmektedir.

Ethem Baran hakkında; Selim İleri, “Memleket gerçeğinin ‘moda edebiyat’ın hemen hemen dışında sayıldığı şu talihsiz dönemde, Ethem Baran ‘sahici’yi gündemde tutmayı tercih etmiş.” (20) derken, bu kitap hakkında Hasan Ali Toptaş ise şöyle söylemektedir. “Evlerimiz Poyraza Bakar, Ethem Baran dilinin büsbütün şenlenip ballandığı bir kitap.” (21)²¹

KAYNAKÇA

- 1- Baran, Ethem, *Evlerimiz Poyraza Bakar*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Ekim 2009, s. 13.
- 2- a.g.e., s. 122.
- 3- a.g.e., s. 49.
- 4- a.g.e., s. 87.
- 5- a.g.e., s.18.
- 6- Ataşçı, Abdullah, “Ethem Baran’ın Öykülerinde Sessizliğin Sahiciliği”, *Öykü Teknesi Dergisi*, Sayı: 12, Kasım-Aralık 2009, s. 13.
- 7- Ayan, Sebile, “Ethem Baran’ın Öykülerinde Taşralı Olmak” başlıklı Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Çalışması.
- 8- Bora, Tanıl. *Taşraya Bakmak*, İletişim Yay., İstanbul 2005, s. 86.
- 9- Baran, Ethem, *Unuttuğum Bütün Akşamlar*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Eylül 2005, s. 159.
- 10- Varol, Kemal, “Öykülerimiz Doruğa Bakar” *Kitap Zamanı* 2 Kasım 2009.
- 11- Baran, Ethem, *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Ocak 2005, s. 25.
- 12- Baran, Ethem, *Evlerimiz Poyraza Bakar*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Ekim 2009, s. 85.
- 13- a.g.e., s.109.
- 14- a.g.e., s. 56.
- 15- a.g.e. s.115.
- 16- a.g.e. s. 115.
- 17- a.g.e. s. 122.
- 18- a.g.e. s.120.
- 19- a.g.e. s.121.
- 20- Baran, Ethem, *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Ocak 2005.
- 21- Baran, Ethem, *Evlerimiz Poyraza Bakar*, Doğan Kitap, İstanbul, 1.Baskı Ekim 2009.

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

HİKÂYE İLE KUR'AN TEFSİRİNE BİR ÖRNEK: ÖMER SEYFETTİN'İN 'MEHDİ'Sİ

“Ömer Seyfettin (1884-1920) yaşadığı çağın siyasî, sosyolojik sorunlarını da yansıttığı hikâyelerinde içinden geldiği halkla barışık bir münevver görünümü sergiler. Bütün hikâyelerinde olduğu gibi ‘Mehdi’ adlı hikayesinde de bu tavrını görürüz. Ayrıca hikâyelerinin zeminini oluşturan kültürel birikimde İslâmî kaynakların besleyici rolünü de gözlemleme imkânı buluruz. Mehdi hikâyesi Yeni Türk Edebiyatında Kur’an’ın bir kaynak olarak gördüğü işlevi yansıtan ilgi çekici bir örnektir.

Yeni Türk Edebiyatını Besleyen Kaynak: Kur’an

Divan Edebiyatını besleyen dinî kaynaklar arasında Kur’an-ı Kerim en başta zikredilebilecek bir kaynaktır. Eski Türk Edebiyatında, özellikle Divan şiirinde iktibas yoluyla¹ Kur’an âyetlerine yer verilmesi sık rastlanan bir durumdur. Kur’an’ın, Eski Türk Edebiyatında belli başlı ilham kaynaklarından biri olduğu üzerinde yeri geldikçe durulmuştur.² Eski edebiyatın nesir alanında özellikle dinî ilimlerden biri olan Tefsir metinleri edebî nesir örnekleri olarak öne çıkar.³ Bunların büyük bir kısmı aynı zamanda birer dil yadigarı olarak önemlidir.

Yeni Türk Edebiyatında da Kur’an’ın ilham kaynağı olmaya devam ettiğine, bazen de sorgulanan geleneğe bağlı olarak tasvip görmeyen bir metne dönüştüğüne şahit oluruz. İlkine örnek olarak ilk akla gelen metinler Mehmet Âkif Ersoy’un *Safahat*’ındaki manzum âyet şerhleri ise, ikincisi için ilk akla gelen örnekler Tevfik Fikret’in *Tarih-i Kadîm* adlı şiiriyle Nâzım Hikmet’in *Meşin Kaplı Kitap* başlıklı şiiridir. Bu örnekler elbette artırılabilir.

Yeni Türk Edebiyatında bu gibi örneklerle bakarsak; içinde Kur’an’ın adı geçen metinler, Kur’an’dan esinlenen metinler, Kur’an’dan bir veya birkaç âyetin düpedüz şerhi/tefsiri sayılabilecek metinler olmak üzere başlıca üç tür- lü metnin karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Kur’an, bir kutsal kitap olarak Yeni Türk Edebiyatını beslemiş midir? Bu soruya cevap ararken karşımıza çıkan en çarpıcı örneklerden biri Ömer Seyfettin (1884-1920)’in “Mehdi” adlı hikâyesidir. Bu hikâye, baş tarafına alınmış bir âyet metni vasıtasıyla, söz konusu âyetin hikâye yoluyla tefsirine dönüşmüştür ve bu yönüyle de dikkat çekici bir yerde durur.

Mehdi Hikâyesi

Balkan Savaşı (1912) sonrası Yunanistan sınırları içinde kalmış beş Türk, Serez'den kalkan trende aynı kompartımana düşmüştür. Kendilerini âdeta "Türkiye zamanında" hissederek ve aralarında konuşmaya başlarlar. İçlerinden en genç ve toy olanı Türk askerinin buraları tekrar alacağı ümidini dile getirir. Anlatıcı "Allah bilir" diye karşılık verirse de içlerinden "şık, iri ve genç" olanı, çocuğun bu iyi niyeti karşısında güler; Türklerin artık bu bölgelere hiç bir zaman ayak basamayacaklarını söyleyerek ümitsizliğini ortaya koyar. Fakat anlatıcı buna -biraz da elinde olmayarak- yüksek sesle itiraz eder. O sırada cam kenarında uyuklamakta olan beyaz sarıklı, siyah cüppeli hoca uyanır. "Şişman ve pek zengin olduğu hâlden anlaşılan" diğer Türk ise, yavaş sesle konuşmaları gerektiğini söyleyerek oradakileri uyarır ve dinler aleyhine uzun bir nutuk çeker. İslâm dünyasının o sıralarda yaşamakta olduğu felaketleri örnek göstererek o tarihlerde bağımsız kalan Türk devletinin bile yıkılacağını, hatta Hristiyanların İstanbul'u alacaklarına olan inancını dile getirir. Bunun üzerine en gençleri Mehdi'nin çıkacağına olan inancını bütün samimiyetiyle dile getirir. Fakat bu durum, zengin beyefendinin çocukla alay etmesine sebep olur. O zamana kadar sessiz duran hoca tam bu noktada lafa karışır. Anlatıcı, eyvah, hoca şimdi dünyanın bir tepsi gibi dümdüz olduğundan falan dem vuracak diye endişelenirse de hoca Mehdi inancının kaynağı konusunda doyurucu bilgiler verdikten sonra Müslümanlardaki Mehdi beklentisinin onlarda nasıl içtimaî bir motivasyona sebep olabileceğini açıklamaya başlar. Kur'an'daki "Ve li külli kavmin hâd" âyetini okuyarak âyeti İslâm dünyasının her yerinde bir tane değil birçok mehdi olabileceği şeklinde yorumlar. Türklerin de kendi kurtarıcılarını; "hakikî mehdilerini" beklemeleri gerektiğini söyler.

O sırada tren bir istasyonda durmuş ve kompartımanın kapısı açılmıştır. Kondüktör içeriye bir Rum vatandaşını buyur eder. Adam, burada Türkler bulunduğu için tepki verirse de kondüktör, cam kenarındaki hocayı oradan kaldırarak yerine, yeni geleni oturtur. O da yaptığı hareketlerle kompartımandaki Türkleri tahkir etmeye çalışır. Artık sohbet kesilmiştir. Adama tepki de veremezler. İçlerinden "Türklerin mehdisinin ne vakit çıkacağını" kendi kendilerine sormaktadırlar.⁴

Mehdi Hikâyesinin Belkemiği Âyet

Ömer Seyfettin'in Mehdi başlıklı hikâyesini daha iyi anlayabilmek için hikâyenin belkemiği konumundaki "Ve li külli kavmin hâd" âyetinin meâl ve tefsirlerine bakmak gerekir. Bu âyet on üçüncü sure olan Ra'd Suresindeki yedinci âyetin son kısmıdır.

Belli başlı meallerde âyette yer alan ve hikâyenin adını ilham eden kavram (Hâd); "uyarıcı"⁵, "doğru yolu gösteren"⁶, "yol gösterici"⁷, "rehber-i hidâyet"⁸, "hidâyet veren"⁹, "önder"¹⁰ gibi manalarla tercüme edilmiştir.

Elmalılı Hamdi Yazır, âyetin bu kısmını meâlen geçmiş, tefsir etmemiştir. O, âyeti “Her kavim için bir hidâyetçi vardır.” biçiminde tercüme etmiştir.¹¹

Tasavvufî tefsirlerden *Te’vîlât-ı Kâşâniyye*’de ayetle ilgili yorum şöyledir:

“Her bir kavim için; cinsiyeti fitriye hasebiyle onlara münasib olan bir hidayet edici vardır. Onun kemal ve Nur-i İlahiyi telakkisi zamanında; kavmi ülfet ederek, ondan hidayeti kabul ederler ve Allahu Teâlâ onları, onun mazharı üzre hidayet eder.”¹²

Tefsîrü’l-Celâleyn’de âyetteki “hâd”, peygamberle özdeşleştirilir: “Her kavmin bir kurtarıcısı vardır demek, Peygamber’in, kavmini Rabbinden kendisine gelen âyetlere çağırması demektir.”¹³

Son dönemlerde yapılmış yine tasavvufî bir tefsirde ise şu yorumlar yer alır:

“Ey Resûl-i Ekrem! (...) Ve her kavim için Hak yolunu târif eden bir hâdî vardır. Bir nebiyy-i mahsûs vardır. O kavme hangi mucize getirilmek lâzımsa o getirilir. O günkü beşerin surette ileri giden sâhası ne ise ona göre mucize getirilir.”¹⁴

Görüldüğü üzere tefsirler, ayetin baş tarafının Hz. Muhammed’e hitap eden bir mana taşıması sebebiyle, ‘hâd’ kavramının geçtiği son kısmı da Hz. Peygamber’le ilgili olarak yorumlamışlardır. Yalnız bir meâl-tefsirde bu yorum da söz konusu edilmekle birlikte farklı olarak “(...) asıl yol gösterici/hidayet edici ise yalnızca Allah’tır” biçiminde; “hâd”ın peygamber değil, Allah olarak yorumlandığını görüyoruz.¹⁵

Hemen belirtmek gerekir ki “mehdî” kavramı Kur’ân’da aynen geçmez. Bu kavramın türediği fiil kökü Kur’an’da en çok kullanılan köklerden de¹⁶ türemiş bir kelime olarak “mehdî” kavramı kullanılmamıştır. Fakat yakın manada ve yine aynı kökten türeyen “hâd” kavramı kullanılmıştır. “Hâd”ın “mehdî” ile eşanlamlı olup olmadığı tartışılabilirse de yakın manada birer kelime oldukları açıktır.

Ömer Seyfettin’in Âyete Getirdiği Yorum

Ömer Seyfettin elbette bir müfessir değildir. Fakat döneminin bütün münevverleri gibi Arapçaya aşinadır ve çocukluğundan itibaren dinî bilgileri olarak yetiştirilmiştir. Âyetin Arapçasını iktibas ederek vermiş ve Türkçe anlamını metin içinde yorumlu bir biçimde zikretmiştir.¹⁷ Fakat hikâye kişilerinden biri olan “sarıklı ve cüppeli hoca”nın diliyle âyetin içtimaî bir yorumunu vermektedir. Elbette ki bu âyetin o gün yaşanan ahvale ışık tuttuğunu düşünmüş olmalıdır. Bu da onun zaman zaman Kur’an okurken karşılaştığı âyetler üzerinde düşündüğünü ve onlarla o günkü hadiseler arasında bağlantı kurduğunu gösterir. Hikâye Cumhuriyet kurulmadan önce 1914 yılında *Türk Yurdu* dergisinde yayınlanmıştır.¹⁸

Mehdî beklentisi İslâm dünyasında yaşanan her fetret döneminde ortaya çıkmış bir beklentidir. Fakat bu tür bir beklentinin dinî dayanağı Kur'an'dan çok hadis kaynaklarında bulunur.¹⁹

Ömer Seyfettin'in İslâm dünyasındaki mehdî inancıyla ilgili olarak gerekli bilgi birikimine sahip olduğunu hikâye kişilerinden Hocanın söylediklerinden rahatlıkla anlayabiliriz. Mehdi'nin kim olduğu sorusuna, "Gâip olan on ikinci imam"²⁰ diyerek cevap vermesi, bu konuda bir araştırma yaptığını veya daha önceden konuyla ilgili bilgi temeline sahip olduğunu gösterir. Gerçekten de Mehdi inancı öncelikle Şiilikte ortaya çıkmıştır. Şiiler on ikinci imamın Ehlibeyt'e yapılan zulümlerden dolayı gâip olduğuna ve kıyamete yakın Mehdi olarak geleceğine inanırlar. Ehlisünnet inancında da benimsenen Mehdi'nin geleceği inancı, Şiadan büyük ölçüde farklılık gösterir. Ehlisünnete göre Mehdi, gaip on ikinci imam değildir. Fakat burada önemli olan, Ömer Seyfettin'in İslâm dünyasında bu inancı ilk kez Şia inancına (Dolayısıyla gâip on ikinci imam kabulüne) sahip çevrelerin yaygınlaştırdığı bilgisine ulaşmış olmasıdır. Bu inanış başlangıçta böyle ortaya çıkmıştır ama konuya Kur'an'dan bir dayanak aradığımızda orada bu ayrıntıları bulamayız. Kur'an'da sadece içinde "hâd" kavramının geçtiği âyet bulunmaktadır. İşte burada İslâm dünyasındaki genel kabule göre kıyamete yakın gelecek tek bir Mehdi'nin değil, her topluluğu fetret dönemlerinde düze çıkartacak bir 'kurtarıcı'nın ortaya çıkabileceği sosyolojik gerçeğidir.

Ömer Seyfettin bunu hikâye kişinin ağzından "Ama hayır... Öyle bir Mehdi zuhur edip bütün İslâmları birleştirerek müstevlilerden bir anda intikam almayacaktır." şeklinde dile getirir. Yazarın yorumuna göre Mehdi inancı Müslümanları zulme ve esirliğe karşı motive edici bir rol oynayabilir:

"Esirliğin ağır ve ateşli zincirleri altında inleyen her Müslüman, bir halas, bir necat gününden ümidini kesmemiş. (...) Bu Mehdi, İslam selikasının şursuz bir emniyetle beklediği halasçı, hâdidir. (...) Mutlaka bir gün İslamların öcü alınacaktır. Ama nasıl? Buna büyük ve mukaddes kitabımız *Kur'an-ı Kerim* cevap veriyor, diyor ki:

-Ve liküllü kavmin hâd...

Evet bütün kavimlerin kendilerine mahsus hâdileri vardır. (...) Bizim gibi her İslâm kavim de kendi hâdisini beklemekte haklıdır. Bu müjdeyi biz Müslümanlara *Kur'an-ı Kerim* vermiştir. (...) Bir Mehdi yoktur. Fakat birçok hâdiler olacaktır."²¹

Bu satırlar, Ömer Seyfettin'in hikâyesini yazarken İslâm dünyasında asırlardır var olan yerleşmiş bir inanç hakkında bütün bir İslâm tarihiyle birlikte tefsir ilminin inceliklerine de vâkıf olduğunu göstermektedir.

Belirttiğimiz gibi Ömer Seyfettin bir müfessir değildir ve elbette böyle bir iddiası da yoktur. Onun bu hikâyesinde sergilediği entelektüel çabayı Necip Fazıl'ın şu görüşleriyle temellendirebiliriz:

“Her fert, Kur’ân’ın zâhirî mânasındaki derinlik ve sonsuzluktan dilediği güzellik ve büyüklüğü devşirmekte hürdür. Bu bakımdan, sadece vecd ve zevk anlayışıyla herkes zarurî bir tefsircidir. Fakat herkese mahsus, sâbit ve teşhisî tefsir ve takdir, esasen hiç kimsenin haddi değilken, ancak belli başlı dereceler üzerinde büyük ilim ve ahlâkla içtihat makamına erebilmiş kahramanların kârı olabilir.”²²

Buradan hareketle Ömer Seyfettin’in bu Kur’an âyetinin zahirî manasındaki derinlik ve sonsuzluktan güzellik devşirdiğini düşünebiliriz. Fakat bu düşüncelerini bilgi birikimiyle beslediği de bir gerçektir.

Metne edebiyat sosyolojisi açısından yaklaşan Sadık Kemal Tural, Mehdi’deki ana kavramların kozmopolitlik, milliyetçilik ve müminlik kavramları olduğunu söyler. Teknik ve hatta tahkiye zaafı taşısa da Ömer Seyfettin bu hikâyesinde “(...) millî kurtuluşların millî mefkûreleri canlandıran millî mehdîlerle gerçekleşeceği (...)” tezini güçlü bir biçimde savunmuştur.²³ Hikâye üzerinde duran bir diğer araştırmacı Hüseyin Tuncer de, Mehdi hikâyesinin Ömer Seyfettin’in Garb Ordusu 39. Alayında görevli iken 18 Ocak 1918 tarihinde Yunanlılara esir düştüğü tarihlerde yazdığı hikâyelerinden biri olduğunu vurgular. Bu sebeple hikâyeye yazarın psikolojisi ve ideolojisi açısından yaklaşmıştır. Şüphesiz bu yaklaşım hikâyeyi anlamada gözden uzak tutulmaması gereken bir noktaya işaret eder. Dolayısıyla Mehdi, edebiyat sosyolojisi açısından değerlendirilebilecek bir metindir.²⁴

“Mehdi”nin konumuz açısından dikkat çekici olan yanı ise Kur’an’ın Yeni Türk Edebiyatına dâhil bir metinde ilham kaynağı olarak kullanılmış olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında yazarın, bir edebî tür olan hikâye yoluyla edebî bir tefsir örneği ortaya koyduğu söylenebilir. Yeni Türk Edebiyatının önemli isimlerinden biri olarak Ömer Seyfettin bu hikâyesinde bir Kur’an âyetini kaynak olarak kullanmış ve ona edebî-içtimaî bir yorum getirmiştir.

Sonuç

Ömer Seyfettin’in Mehdi hikâyesi, bir edebî metin olarak bir Kur’an âyetinden beslenmiştir. Hikâyenin ana fikrini destekleyen en önemli veri Ra’d Suresi 7. ayettir.

Hikâyede mehdi kavramıyla birlikte aynı kökten türemiş ve aynı manaya gelen “hâd” kavramı kullanılmıştır. Yine ortaya çıkan bir mehdînin başarısız olması durumunda “mütemehdî” (Sahte mehdi) kavramını kullanır. Ömer Seyfettin sürekli toprak kaybederek Balkanlar’daki varlığını yitiren Osmanlı Devletinin Anadolu’daki varlığının dahi tehdit altında olduğu bir dönemde (Yunanlılara esir düştüğü 1913’te) yazdığı bu hikâyesiyle geleneksel içtimaî bir tahlilini yapmıştır. Mehdi inancının esir düşmüş bir halkı, bu esaretten

kurtarabilecek bir motivasyona sahip kılabilceği fikri etrafında Kur'ân'dan bir ayeti yorumlamıştır.

Ömer Seyfettin hikâyesinde “hâd”, “hâdî” ve “mehdî” kavramlarına fetret dönemlerindeki halklar için kurtarıcı rolü oynayacak kimse(ler) manasını vermiştir. Ona göre klasik Mehdî inancı İslâm tarihinin erken dönemlerinde şekillenmiş bulunan “On ikinci imamın gâip olması” temeline dayalıysa da Kur'an'ın Ra'd Sûresindeki yedinci ayet bu kavramın kapsamını genişletmekte; birden fazla mehdî olabileceğini göstermektedir. Kur'an mealleri ve tefsirlerde ağırlıklı olarak din ve hidayet rehberi gibi manalar yüklenen mehdî kavramı Ömer Seyfettin'in yorumuna göre fetret dönemlerinde ortaya çıkan millî kurtarıcılar için de kullanılabilir.

Mehdî, bir Kur'an âyetini öne çıkarmış ve kurgusunu bununla temellendirmiştir. Hikâye, yalnızca Kur'an'dan bir ayeti kullanmakla kalan bir metin değil, aynı zamanda hikâye vasıtasıyla ortaya konulmuş edebî bir tefsir örneğidir. Kurgusu, metni bütünüyle kısmî bir Kur'an tefsirine dönüştürmüştür. Bu yönüyle de Yeni Türk Edebiyatının kaynakları arasında Kur'an'ın besleyici rolünü belirginleştiren önemli bir örnektir. ❧

KAYNAKLAR

- AKDEMİR Salih, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2004.
- BILMEN Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meâlî Âlîsi*, Bilmen Basım ve Yay., Ankara, T.siz.
- DAVUDOĞLU Ahmed, *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâlî*, Çile Yay., İstanbul 1988.
- FÂRUKÎ EL-MÜCEDDİDÎ Abdullah, *Ehl-i Beyt ve On İki İmamlar*, FİAV Yay., Ankara 1999.
- GÖLPINARLI Abdülbâki, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâlî*, Elif Kitabevi Yay., İstanbul 2003.
- GÖLPINARLI Abdülbâkîy, *On İki İmam (a.s)*, Der Yay., İstanbul 1989.
- IRMAK Sadi, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali*, Akşam Matbaası, İstanbul, T.siz.
- İLHAN Avni, *Mehdilik*, Beyan Yay., İstanbul 1993.
- İZ Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1964.
- KÂŞÂNÎ Kemâleddin Abdürrezzak, *Te'vilât-ı Kâşânîyye-I* (Haz. M. Vehbi Güloğlu), çev. Ali Rıza Doksanyedi, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1987.
- KISAKÜREK Necip Fazıl, *Çöle İnən Nur*, Büyük Doğu Yay., 7. baskı, İstanbul, T.siz.
- KÖPRÜLÜ M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (Haz. Orhan F. Köprülü-Nermin Pekin), Ötügen Neşriyat, İstanbul 1985.
- el-MAHALLÎ, Celâleddîn - Celâleddîn es-Suyûtî, *Tefsîrül'l-Celâleyn li'l-Kur'ânî'l-'Azîm-I*, Salâh Bilici Kitabevi Yay., İstanbul, T.siz.
- MUHAMMED ESED, *Kur'an Mesajı, Meal-Tefsir*, çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul 2002.
- MUHAMMED FUÂD ABDÜLBÂKÎ, *Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Çağrı Yay., İstanbul 1986.

- ÖMER SEYFEDDİN, "Mehdî", *Türk Yurdu*, S. 12 (60), (20 Şubat 1329/5 Mart 1914), s. 1201-1208.
- ÖMER SEYFEDDİN, *Bütün Eserleri-III*, (Haz. Hülya Argunşah), Dergâh Yay., 2. baskı, İstanbul 2007.
- ÖZ Mustafa, *İmâmiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnancı*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1995.
- ÖZEK Ali vd., *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Medîne 1987.
- ÖZTÜRK Yaşar Nuri, *Surelerin İnış Srasına Göre Kur'an-ı Kerim Meâli (Türkçe Çeviri)*, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1998.
- ŞENER H. İbrahim - Alim Yıldız, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul 2003.
- TACİRİNESEB G. Hüseyin, *Mehdilik ve İmam Mehdi*, çev. Davut Duman, Oba Kitabevi Yay., Ankara 2001.
- TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ [Olgun], *Edebiyat Lügati*, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi Yay., 2. baskı, İstanbul 1973.
- TANSEL Fevziye Abdullah, *Türk-İslâm Edebiyatı – Klasik Türkçe Dinî Metinler*, Birinci Fasikül, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1967.
- TUNCER Hüseyin, "Edebiyat Sosyolojisi Açısından Ömer Seyfettin'in "Piç-Hürriyet Bayrakları ve Mehdi" Hikayelerine Bir Bakış", (Ed. İsmail Aka vd.), 3 Mayıs 1944, 50. Yıl Türkçülük Armağanı, Akademi Kitabevi Yay., İzmir 1994, s. 209-215.
- TURAL Sadık K., "Ömer Seyfettin'in Ümidi veya "Mehdî", *Zamânın Elinden Tutmak*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1982, s. 297-309.
- YAZIR Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili-V*, Azim Dağıtım Yay., İstanbul, T.siz.

¹ İktibas, Divan Edebiyatında edebî bir sanat sayılmaktadır. Bk. Tahirü'l-Mevlevî, "İktibâs", *Edebiyat Lügati*, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi Yay., İstanbul 1973, s. 61.

² M. Fuad Köprülü, "İslâmî İlimler: Tefsir", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Haz. Orhan F. Köprülü-Nermin Pekin, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 87-88; Fevziye Abdullah Tansel, "Divan Edebiyatında Dinî Nesir ve Şiirler", *Türk-İslâm Edebiyatı – Klasik Türkçe Dinî Metinler*, Birinci Fasikül, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1967, s. 15-37; Konuya genişçe vurgu yapan bir kaynak olarak bk. H. İbrahim Şener-Alim Yıldız, "Divan Edebiyatında Kaynaklar", *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul 2003, s. 280-281.

³ Bazı örnekler için bk. Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1964, s. 2-26.

⁴ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri-III*, (Haz. Hülya Argunşah), Dergâh Yay., 2. baskı, İstanbul 2007, s. 306.

⁵ Ali Özek vd., *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Medîne 1987, s. 249.

⁶ Sadi Irmak, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali*, Akşam Matbaası, İstanbul, T.siz, s. 177.

⁷ Ahmed Davudoğlu, *Kur'an-ı Kerîm ve İzahlı Meâli*, Çile Yay., İstanbul 1988, s. 251; Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2004, s. 248.

⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meâli Âlîsi*, Bilmen Basım ve Yay., Ankara, T.siz, s. 251.

⁹ Abdulbâki Gölpinarlı, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli*, Elif Kitabevi Yay., İstanbul 2003, s. 285.

¹⁰ Yaşar Nuri Öztürk, *Surelerin İnış Srasına Göre Kur'an-ı Kerim Meâli (Türkçe Çeviri)*, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1998, s. 376.

¹¹ Bk Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili-V*, Azim Dağıtım Yay., İstanbul, T.siz, s. 128.

¹² Kemâleddin Abdürrezzak Kâşânî, *Te'vilât-ı Kâşânîyye-I*, (Haz. M. Vehbi Güloğlu), çev. Ali Rıza Dok-

sanyedi, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1987, s. 159.

- ¹³ Celâleddin el-Mahallî-Celâleddin es-Suyûtî, *Tefsîrü'l-Celâleyn li'l-Kur'ânî'l-'Azîm-I*, Salâh Bilici Kitabevi Yay., İstanbul, T.siz, s. 202.
- ¹⁴ Şemseddin Yeşil, *FüyûzâtıKur'ân-ı Mübin'in Meâlen Tefsiri-IV*, Yayılcık Matbaası, İstanbul 1994, s. 16.
- ¹⁵ Bk. Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı, Meal-Tefsir*, çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul 2002, s. 485-486.
- ¹⁶ Bk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Çağrı Yay., İstanbul 1986, s. 731-736.
- ¹⁷ Hikâye kişisi Hoca'nın dilinden: "(...) bütün kavimlerin kendilerine mahsus hâdîleri vardır.", s. 304.
- ¹⁸ *Türk Yurdu*, S. 12 (60), (20 Şubat 1329/5 Mart 1914), s. 1201-1208.
- ¹⁹ Mehdi inancının değerlendirilmesi için bk. Mustafa Öz, *İmâmiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnancı*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1995; Avni İlhan, *Mehdilik*, Beyan Yay., İstanbul 1993; G. Hüseyin Tacirineseb, *Mehdilik ve İmam Mehdi*, çev. Davut Duman, Oba Kitabevi Yay., Ankara 2001; Abdülbâkî Gölpinarlı, "On İkinci İmam Mehdi B. Hasan'ül Askerî", *On İki İmam (a.s.)*, Der Yay., 2. basım, İstanbul 1989, s. 199-208; Abdullah Fâruk el-Müceddidî, "Hazret-i İmâm Muhammed el-Mehdi", *Ehl-i Beyt ve On İki İmamlar*, FİAV Yay., 2. baskı, Ankara 1999, s. 431-438.
- ²⁰ Hikâyenin eski harfli metnindeki "gâib olan on ikinci imam" tabiri esas aldığımız metninde "kaybolan on ikinci imam" biçiminde aktarılmışsa da (s. 303) -gündelik hayatta kullandığımız kaybolmak kelimesi için bu işlemin doğru olduğuna inanmakla birlikte- "gâip imam" tabirinin özellik taşıdığını düşündüğümüzden burada Argunşah neşrine bağlı kalmadık.
- ²¹ Ömer Seyfettin, *A.g.e.*, s. 304-305.
- ²² Necip Fazıl Kısakürek, "Kur'ânı Anlamak", *Çöle İnen Nur*, Büyük Doğu Yay., 7. baskı, İstanbul, T.siz, s. 509-510.
- ²³ Sadık K. Tural, "Ömer Seyfettin'in Ümidi veya "Mehdi", *Zamânın Elinden Tutmak, Ötüken Neşriyat*, İstanbul 1982, s. 297-309.
- ²⁴ Bk. Hüseyin Tuncer, "Edebiyat Sosyolojisi Açısından Ömer Seyfettin'in "Piç-Hürriyet Bayrakları ve Mehdi" Hikayelerine Bir Bakış", (Haz. İsmail Aka vd.), *3 Mayıs 1944, 50. Yıl Türkçülük Armağanı*, Akademi Kitabevi Yay., İzmir 1994, s. 209-215.

kavuşur gibi evden dışarı çıkıyor. En yasak olanı, en imkansız görüneni yapıyor. Bir gecede yıkıyor çevresindeki bütün duvarları.

İdeolojik bir katman yok öykülerinde Genç'in. Bir dünya görüşü ile keşisse de öyküsünün yolu, peşinden gitmiyor Genç. Mesaj kaygısı gütmüyor yazarken. Okuyucuyu doğrudan öykü ile buluşturmak, okuyanı yormamak üzere yüksüz-yalın bir dil kullanıyor.

'Yüzleşme'de Ankara'nın en büyük ve en işlek meydanı Kızılay'da trafik polisi Feyyaz'ı görüyoruz. Taze asfaltın kokusunu sevdiği çocukluk günlerinden bellidir trafik polisi olacağı. Herkesle trafik kuralları üzerinden iletişim kurmaktadır. Tabii ki buna iletişim denirse. Görevi hiç değişmez: kural-lara uyulmasını sağlamak, yayaları, sürücülerini ikaz etmek, uymayanlara ceza vermek, yolu açık tutmak...

Onun bir tek görevi vardır ancak herkes kendi açısından bakar ona ve çok başka Feyyazlar görür. Yayalar, sürücüler, taksiciler, yolları hep açık tutulması gereken yüksek makamdakiler... hepsine göre başka biridir Feyyaz.

Hayat(ı) basittir aslında: 'kırmızıda dur, yeşilde geç.' Zaten dünya da bu düzen içinde geçmektedir önünden. Geçmekte ve her geçen bir parça koparmaktadır Feyyaz'dan. O yüzden bir türlü tamamlanamaz hayatı.

Bir de ailesi vardır polis Feyyaz'ın. Karısı birgün sebepsizce çıkar gider evden. Oğlu da uzaklaşır kendinden. Işık evlerinden birinde kalmaya başlar.

Bir gece oğlunun kaldığı evi basar Feyyaz. Ne de olsa bir polistir O. Ve oğlunu alır oradan. Ancak yine de eve gelmez oğlu. Başka bir eve gider mi, onu da bilmez.

Ne zaman ki oğlu müdür olur ve bir arabanın arka koltuğunda geçer Kızılay'dan. İşte o zaman Feyyaz bütün kalabalığa meydan okur. Bir o günü farklıdır Feyyaz'ın. Kalan günlerin hepsi aynı: duman kokusu, asfalt kokusu...!

Köyden kasabaya, oradan kentin varoşlarına, merkezine kadar mekanlar değişiyor Halil Genç'in öykülerinde. Dili de değişiyor mekanla birlikte. Köyün, köylünün dili de var öykülerinde; kentin, kentlinin dili de.

'Ay Kuşları' öyküsünde küçük Zeynel Abidin hastadır. Doktor muayeneyi uzatsa da bir türlü tam teşhis koyamamaktadır çocuğa. Toplanan ahali ise duaya sığınmakta, ondan medet ummaktadır. Doktor kendisinden bekleneni vermenin baskısı altında, çantasından iki ilaç ve yolda bulduğu bir kırlangıç yavrusu bırakır Zeynel Abidin'e. İki gün sonra ölür kırlangıç yavrusu ve Zeynel Abidin iyileşip ayağa kalkar. Çevredekiler şöyle yorumlarlar olan biteni: mübarek hayvan çocuğa can verebilmek için kendi canından olmuştur. Bir başka deyişle; kendi canını vermiştir çocuğa. Şifa kuştan gelmiş olsa bile onu hasta çocuğa veren bir doktordur. Doktor müdahale etse de verdiği ilaçlar arasında bir de kırlangıç yavrusu vardır. Böyle keskin bir sırtta hastalık ve iyileşme anlatılır öyküde.

Çocukluktan yaşlılığa, askerlikten işkence gören siyasilere farklı katmanlarda dolaştırmış kalemni Halil Genç. Her gittiği yerin doğal atmosferini çizmiş, fazladan şaşırtıcı öğeler katmamış öykülerine. Neyse şahit olduğu, prizmadan geçirmeden görmüş ve aktarmış okuyucusuna. Yalın, sıcak öykülerle çıkmış okuyucusunun karşısına. ☺

İSMAİL SERT

TAHİR SAMİ BEY'İN ÖZEL HAYATI

Mustafa Kutlu

Dergâh Yayınları

Son dönem Türk hikâyeciliğinin kilometre taşlarından biri olan Mustafa Kutlu, her yıl

olduğu gibi bu yıl da yeni hikâye kitabı ile okuyucularını selamlıyor. "Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı", Kutlu'nun uzun hikâye formunda ele aldığı bir anlatı. Sinematografik görüntülerle okuyucuyu hemen ilk anlarda hikâyesine ortak etmeyi başaran yazar, kısa cümlelerle ve anlık duyularla biz okuyucuların elinden tutup adım adım İstanbul sokakları başta olmak üzere, kitaplarla, antika eserlerle, sahaflarla, ismi unutulmuş ama 'ruhları abide' şahsiyetlerle bir bir bizleri tanıştırıyor. "Bir beldeyi, mahalleyi, sokağı, şehri tanımak mı istiyorsunuz; orayı mutlaka yaya dolaşmalısınız. Aman

acele etmeyin. Yavaş! Yavaş!" cümleleriyle daha hikâyenin ilk cümlesiyle yılmadan, usanmadan; eskimiş, üzeri küllenmiş olduğu düşünülen ama istersek hemen yanı başımızda bulabileceğimiz anlamların peşine düşürüyor, yazar bizleri.

Kutlu, kimi zaman hikâyenin akışı arasında kimi zaman da akış öncesinde ve sonrasında fikirlerini okuyucuyla paylaşır ve kendi izlenimlerini aktarır. Eserin ilk sekiz sayfasında Kutlu, "şehir, mimari ve zaman" üzerine fikirlerine yer vermiş. Felsefi derinliği olan bu fikirler, hikâyenin arka planında yer alan, hikâyeye kaynaklık eden bir ruh olarak varlığını bütün akış boyunca okuyucuya açıkça her daim hissettirmektedir. Akışta yer alan fikirler, edebî eserin içerisinde eritilerek verilmeye çalışılmış, bunda da başarılı olunmuş. "Sonra bütün bu bilgileri semt tarihini anlatan kitaplarla karşılaştırır, bütünleştiririm. Unutmayın, ben bir hikâyeciyim. Bende kalan ve benden çıkacak olanlar resmî kayıtlar, belgeler, kroki-

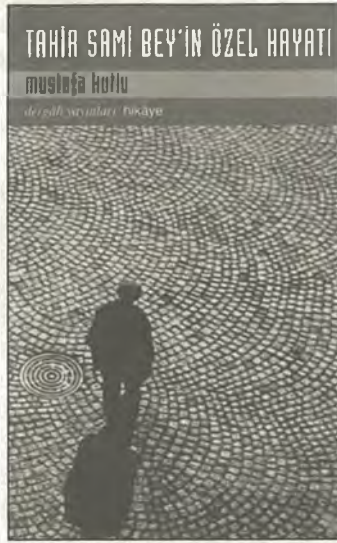
ler falan değildir. Acılar, sevinçler, mücadeleler, inançlar, kavgalar, düşler, kalp kırıklığı, karşılıksız sevdalar, arkadaşlıklar, yalnızlık ve mutluluktur." cümlelerinde de görüldüğü üzere Kutlu, edebî eserde yer alması gereken bilgilerin nasıl kullanılacağını çok iyi bilmektedir ve ayrıca bunun teorisine de vakıf olduğunu görmekteyiz.

Edebî eserin, modern dönemden modern sonrası döneme geçerken yaşadığı evrilmeye de yer veren yazarın, kahramanıyla bu konuyu tartışarak fikirlerini öğrenme fırsatı bulmaktayız. Tahir Sami Bey'le edebî eserde, konunun

nasıl yer alması gerektiği üzerine yaptığı tartışmada, Kutlu'nun hikâye teorisi üzerinde de düşündüğünü gösteriyor: "...Aziz kardeşim; roman dediğin, hikâyeye dediğin biraz çekici olmalı. Ne bileyim içinde fırtınalı aşklar, macera, ihtiras, kin, ideoloji, mücadele, çatışma, sosyal meseleler falan olmalı." diyen Tahir Sami Bey'e, bakın yazar nasıl cevap veriyor: "Sami Bey, anlatıklarınız eski hikâyeye, eski roman anlayışına ait. Şimdi edebî eserlerde

böyle konu kısıtlaması yok. Ne anlatıldığına değil, nasıl anlatıldığına bakıyorlar."

Hikâyesinde Kutlu, kişi mahremiyetine de saygı göstererek dünya görüşü doğrultusunda bir anlatım benimsediğini ifade ediyor ve kahramanıyla bu minval üzere bir anlaşma yapıyor. Bu durum, onun hikâyeye poetikasını belirleyen bir unsur. "Efendim bizim geleceğimizde, ahlâkımızda, örfümüzde zaten özel hayatın gizli noktaları açıklanmaz." ilkesi doğrultusunda bir anlatımı benimsiyor ve buna da eser boyunca sadık kalıyor.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı'nda Kutlu, yer yer hikâye kahramanıyla atışmakta ve ondan yazdıklarıyla ilgili olarak tekipler almaktadır. Bu yönüyle de hikâye poetikasında yenilikler denemektedir. Daha önceki eserlerinde de denediği, yazarın, kimi zaman okuyucusuyla kimi zaman da kahramanıyla gerçekleştirdiği diyaloglara burada da yer verilmiş. **"Aziz okuyucular, biliyorsunuz bütün muhalefetime rağmen Mustafa Bey, hayat hikâyemi kaleme alıyor..."** şeklinde başlayan ve devam eden tekzip **"Araya girerek okumanızı engellediğim için özür dilerim..."** ifadeleriyle sonlandırılıyor. Bu tür denemelerin eserin, yapısına uygun bir biçimde yapıldığında okunurluğu artırdığına şahit olmaktadır. Kutlu, klasik anlatım tarzını modern tekniklerle de harmanlayarak etkileyici bir anlatım yakalıyor.

Kutlu, hikâyesinde diğer karakterler gibi görev alır. Maariften (Millî Eğitim Bakanlığı'ndan) emekli olmuş, ama şu sıralar bir gazetede çalışmaktadır. Çalıştığı gazete için İstanbul izlenimlerini kaleme alan bu gazeteci(yazar), özellikle tarihî yapıları gezmekte ve onlar üzerine yazılar yayımlamaktadır. Yine birgün İstanbul sokaklarında gezmekte iken terk edilmiş hissi veren, devlet dairesi olarak kullanıldığı anlaşılan bir tarihî yapıyla karşılaşır. Çekine çekine girdiği bu devlet dairesinde topu topu altı kişi olan personelle tanışır ve bu minval üzere onlarla sıkı bir arkadaşlık kurar. Bu devlet dairesinde çalışanlardan biri var ki işte bu kişi hikâyenin hem ana karakteri olma özelliğini hem de hikâyenin isim babalığını üzerinde taşır: Tahir Sami Tokaç.

Tahir Sami Bey, çalıştığı bu devlet dairesinde çok fazla iş olmaması sebebiyle kendi özel ilgi alanları doğrultusunda birtakım araştırmalar yapmaktadır. Köy üzerine yaptığı araştırmalarla adeta bir köy uzmanı olan Tahir Sami Bey, köy ve köylüye ilişkin çok sayıda dergi, gazete, kitap ve belge toplayarak çok geniş bir köy ihtisas kütüphanesine

sahiptir. Bütün hayatını bu işe adanmış bir arşiv memuru olması sebebiyle kendisinden önce burada çalışmış bir memurun biriktirdiği gazete kupurlerinden köye ilişkin haberleri kesip onlardan bir arşiv meydana getiren Tahir Sami Bey, sahafları gezmekte, antika-cılarla tanışmakta, köye ilişkin bir dergi çıkarmakta ve iki kız kardeşiyle hayatını, bekâr, içine kapanık ve az konuşan bir İstanbul Beyefendisi olarak devam ettirmektedir.

Tahir Sami Bey, çocukluğunda matbaacılık yapan babasının dükkânında yapılan sanat ve kitap sohbetleriyle büyümüş, kültürel derinliği olan eski İstanbul Beyefendilerinin konuşmalarından son derece etkilenmiş bir ruh hâlini her zaman teneffüs etmiştir. Bu durumun onun ileriki zamanlarında kişiliğini ve kimliğini yapan ana unsur olarak tezahür ettiğini görmekteyiz. Kitap aşkı hayatına yön vermekle kalmaz, bütün yaşamını bunun üzerine kurar. Evi ve işyeri kitaplarla tıka basa dolar. Hayatının anlamını kitap ve eski yazma eserler oluşturur. Bu hâliyle Tahir Sami Bey, günümüzde kaybolmuş kitap ve eski eserlere olan ilgisizliğe, vefasızlığa dikkat çekerken modern yaşama şekline, köşe dönmeciliğe, dost tanımazlığa, ahde vefasızlığa, sanata ve zanaata sırt dönmeye karşı derinden ve acı bir şekilde itirazını yükseltir. Bunu ortaya koyduğu yaşam şekliyle yapar, nazik, dürüst, namuslu ve kitap aşık-lısı bir İstanbul Beyefendisi olarak.

Kutlu, diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu eserinde de hikâye kahramanının iç dünyasını ve ilişkilerindeki saf derinliği, safha safha ve ilmek ilmek öyle bir örnektir ki hikâye kahramanı, çok boyutlu ve katmanlı biri hâline gelmektedir. Basit görünenin altında yatan derinlikli ruh hâli, okuyucuyu hiç tahmin etmediği bir yerinden yakalamakta ve cevabı olmayan sorular bütün ağırlığıyla okuyucunun üzerine düşmektedir. Tam da süflü arzuların bütün aymazlığıyla yaşandığı bu döneme, âdeta bir cevap, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı. Mutlaka okunmalı, okutulmalı. ☺

TURGUT BAĞRIAÇIK

KUSURSUZ PİKNİK

Cihan Aktas

İz Yayıncılık

Mükemmel olmaya çalışan ve fakat olmayan kadınların hikâyelerinden oluşuyor Kusursuz Piknik. On bir öykünün hemen hepsi kadın hikâyesi. Yazar, kitabında itilmiş, bir şekilde baskı altına alınmış, önemsenmemiş, arka planda kalmış kadın'ın hikâyesini ön plana çıkarıyor.

Kitaba ismini veren öykü, *Kusursuz Piknik*; sıradan bir taşra kadınının kusursuz bir piknik hazırlamaya çalışmasını anlatıyor. Basit gibi görünen bir durumdan yola çıkarak, aile yapısını ortaya koyuyor. Mübaşir olan kocanın hâkim ve vali yardımcısı gibi üst düzey memurların yakınında durarak sırf atlamaya çalışması, onların memnuniyetini kazanmak için türlü yollara başvurması ve bunun için düzenlediği piknikleri mükemmel bir şekilde hazırlamakla görevlendirdiği karısı. Aslında bu görev, kentli ya da taşralı olsun, kadınlara verilen, kusur kabul etmeyen sorumluluğun çarpıcı bir örneği. Kadın, bu sorumluluğu yerine getirirken kendinden vazgeçiş, kendini unutuşu; piknikte eğlenen değil de eğlendiren, ağırlayan olması ile önümüze çıkıyor. Onca çabaya rağmen çirozları, tavlayı evde unutan ve bu yüzden kocasından ağır hakaretler işiten kadının, bir türlü tam olamaması, kimseyi memnun edememesi... Kadının altından kalkamadığı ağır yükü çok güzel bir şekilde anlatan kusursuz bir öykü okuyoruz.

Aile içinde her şeyden bir şekilde sorumlu tutulan ve çoğu zaman da suçlu bulunan 'anne' öyküleri aslında sadece erkeklerin dünyasında değil, sorumluluğundaki kadınlar için de mükemmel olamayan kadının durumuna işaret ediyor. *Gece Oturması*'nda bunu açıkça görüyoruz. Öykü aynı zamanda değişen koşullara uyum sağlamayan, bunu bilinçli bir şekilde yapan fakat en sonunda buna direnemeyen kadını anlatıyor. Değişime ayak uydurmak istemeyen diğer bir kadın *Gel Al 84*'te hayat buluyor.

Annenin kızı yetememesi durumu gibi, kızın da anneye yetememesi hali işleniyor ikinci öykü olan *Ovırdoz*'da. Yazar bu defa, yaşlı ve hasta anne babaya olan sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan kızların 'bir türlü yetememe' hallerini anlatıyor.

Modern kadının yükünü anlatan öykü ise *Ağırlığı Kaldırmak*. Erkek dünyasında var olabilmek, başarısını kanıtlayabilmek, yöneten

durumunda olan erkekler arasında yönetilen olmamak için; kimseye özellikle de erkeğe ihtiyacı yokmuş gibi davranmaya, fiziksel farklılığı yok saymaya zorlanan bir kadının serzenişini okuyoruz. Hamile iken ağır yoğurt kabını taşımak istememesi, kocası tarafından her daim güçlü görülme istememesi, en azından fiziksel güçsüzlüğünün fark edilmesi için çırpınması bize kadının gerçek hislerini gösteriyor.

Her Yere Sığabilir Biri

öyküsü kocasına yetemeyen, yemeği temizliği kocasına göre gerektiği kadar mükemmel yapamayan, evlendikten sonra fiziksel açıdan da yeterli görülmeyen küçük bir kadının bir koltuğun içine sığmasını, gizlenmesini anlatıyor. Yazar boşanan ka-

dının baba evine dönmesi ile kendine ait bir yeri olması gereken değil, her yere sığabilen biri olarak görülmesini; herkese ait bir koltukta uyuması ile anlatıyor.

Diğer bir öykü olan, *Sedef e Benze-mek*'de; öteki olmanın ne denli zor bir şey olduğunu anlatan fakat ötekiliğin bir şekilde doğuştan geldiğini bize hissettiren, kızına Sedef yahut kendisi gibi ötekileşmeden yaşamasını telkin eden bir anneyi görüyoruz.

Kitapta, modern kadının omuzlarına yüklenen sorumlulukları, bunlarla başa çık-

mak için yapmış olduğu fedakârlıkları, kendini bir anlamda hiçe sayışını ve fakat içten içe de bunu hazmedemeyişini, ailesi ile kendisi arasında bocalayışını buluyoruz.

Yazar ve gazeteci olan Cihan Aktaş, birey olarak kadının dünyadaki görünümünü, nasıl algılandığını tüm açıklığıyla gözler önüne seriyor. Okurlarına son derece gerçekçi, biz'e ait olan, biz'i anlatan, iç sızlatan öyküler sunuyor; bir solukta okunulan öyküler...

SEDA YÜCEL